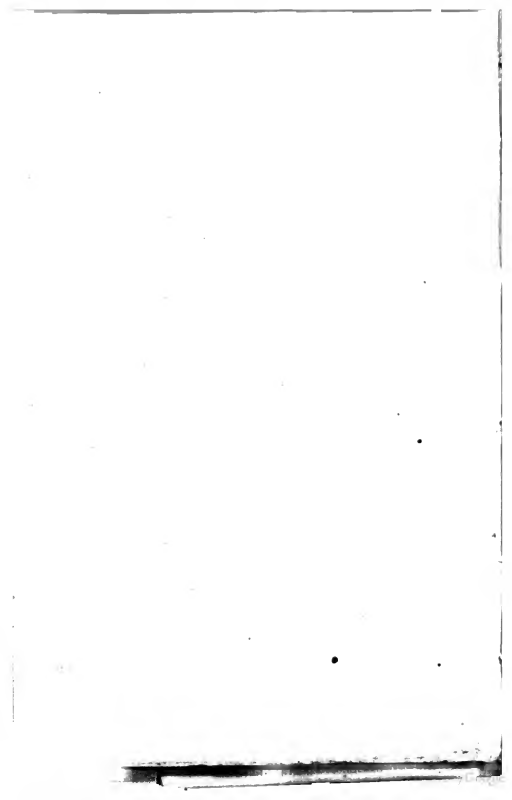

6.131

Ex libris Iosephi Massoni
Liburnensis P. U. J.
Florentie An. 1737

Ex petio in antecapum collato
35

DELICIAE
ERVEDITORVM.

PHOTOGRAPH

SAVED BY

DELICIAE
ERVEDITORVM
SEV
VETERVM
AN EKΔOTΩN
OPVSCVLORVM
COLLECTANEA
I O. LAMIVS

Collegit, illustravit, edidit.

FLORENTIAE. MDCCXXXVI.
Ex Typographio PETR. CAIET. VIVIANII
ad Insigne D. THOMAE AQUINATIS.

Cum adprobatione.

MICHAELIS GLYCAE
EPISTOLARVM
PARS PRIMA.

NOBILISSIMO ET AMPLISSIMO VIRO
BERNARDIN. RICCARDIO

CLANNIS ET RVPIS ALTAЕ MARCHIONI
EQVESTRIS DIVI STEPHANI ORDINIS
PRIORI

SERENISSIMI MAGNI ETRVRIAE DVCIS
CVBICVLI PRAEPOSITO

COH. PRAET. GERMANORVM EQVIT.

CATAPHRACTAE PRAEFECTO

DOMINO MVNIFICENTISSIMO

HOC QVALECVMQVE OBSEQVIL ET

VENERATIONIS MONVMENTVM

I O. L A M I V S

DEDICO CONSECROQVE

IBI potissimum ha-
sce Collectaneo-
rum meorum pri-
mitias, **VIR AMPLISSIME**, tam-

✠ 3

quam

quam praesenti cuidam Numi-
 ni consecrandas fuisse, nullus
 aequus rerum aestimator inficias
 ierit. Nam & munifico Musas,
 Musarumque Alumnos, patroci-
 nio tueris ac foves; & me in
 primis TV, PATERQUE TVVS,
 ac FRATRES, Viri natalibus,
 virtute, dignitate, longe cla-
 rissimi, peculiaribus, iisque
 maximis, beneficiis obligavistis.
 Nam, quum mei a nemine ratio
 heic haberetur, despectusque so-
 lum vertere iterum meditarer,
 VOS uni me bono animo esse,
 & praesidio vestro atque opibus
 adiutum, in patria Vrbe permane-
 re, voluistis: Quare, quum am-
 plitudini VESTRAE & liberalita-
 ti, quaecumque ingenii mei, lau-
 datorumque laborum, monumenta

prodierint, accepta iure optimo referenda sint, par quoque erat ut isthuc ipsum manifesta aliqua grati memorisque animi significatione testatissimum facerem. Quid quod eae ipsae Commentationes, quae hoc primo volumine continentur, ex instructissima & ornatissima tua Bibliotheca erutae sunt; adeoque TIBI, etiam alia facie ac cultu conspicuae, hac saltem ratione restituendae videantur? Excipe igitur pacato vultu hoc munusculum; illudque respice veluti maioris moliminis Prodromum, quo ulterius TVI gloriosi NOMINIS, TVAEQUE GENTIS illustrissimae laudes, titulos, decora, efferre, ac celebrare non desinam. Vale, VIR NOBILISIME, TEQUE

VIII

Deus Opt. Max. diu incolumem
felicitati temporum fervet. Da-
bam Florentiae IX. Kal. Ianuar.
A. R. S. MDCCXXXVI.

CAN.

CANDIDO LECTORI

I O. L A M I V S S. D.

Vum peregre iamdudum profectus, nobiles quasdam, & maxime celebres, Europae regiones haud incuriose lustrarem, GERMANIAM vero in primis ac GALLIAS; & varias eximiasque dotes, quibus eas Natura prodige auxit ac exornavit, & laudata studia ac mores, quibus solertes & industrii incolae excellunt, quadam percussus admiratione & incunditate subspexi. Sed quod praecipua meum animum suavitatem delinivit, & incredibilis voluptatis illecebris potenter attraxit, gentium illarum fuit in litteras bonasque artes proclivitas singularis, & in eruditione comparanda, liberalibusque disciplinis illustrandis perficiendisque, labor indefessus atque admiranda sedulitas. In hac autem cura, atque negotio, digno profecto quod laudibus qui-

quibusque feratur, studium ac diligentiam illam probavi vehementer, qua omnes Bibliothecarum pluteos, omnes Archivorum angulos, excutiunt & lustrant, vetustos codices evolvunt, disiectas & situ squallidas chartas, corrosasque membranas, vestigant ac colligunt, ut tandem aliquod inde eruant docti alicuius Scriptoris, cultique ingenii, monumentum, quo vel antiquae historiae, & rebus praeclare gestis, memoriaeque dignissimis, lux nova sinceriorque feneretur; vel doctrinae ceterae, egregiaeque artes, incrementum accipiant, & numeris omnibus absolvantur. Heinc enim, ut elucet atque eminet, eos progressus scientia nostris temporibus fecit, ut non densa tantum atque horrens barbariae, quae dudum invaluerat, caligo penitus discussa fuerit; verum etiam aethere, ut ita dicam, largiore, & nitidissimo solidioris litteraturae, & castigationis eruditionis, meridie perfrueremur. Heinc quoque laus eximia & immortalis ingeniis nobilissimis iure optimo parva est, SCALIGERO, CASAVBONO, SALMASIO, GROTIUS, MEYRSIO, CANISIO, BIGOTIO, RUVINARTO, MABILLONIO, MARTENIO, ACHERIO, DYRANTIO, MONTIFALCONIO, SIRMUNDO, SCHOTTO, PONTANO, BOLLANDO, PAPEBROCHIO, PISTORIO, FREHERO, GVDIO, MEIBOMIO, VOSSIO, VSSERIO, GRUTERO, PETZIO, sexcentisque aliis, qui hac ratione & litterariam Remp. maximo beneficio obli-

obligavere, & patrias regiones fama, titulisque praeclarissimis, decorantes, se in GLORIAE quodammodo atque AETERNITATIS aede consecraverunt. At illustria quoque exempla in antecessum mea mihi ITALIA suppeditaverat, inque meum animum quaedam aemulationis semina iecerat: quare illorum fulgore captus iam & incensus, quum in felicibus tantorum Virorum sedibus peregrinus deinde versarer, insanas nescio quas pectore flammam ardoremque conceperam, cuius scintillae carceris & angustiarum impatientes erumpebant identidem, & cum apertis desiderii mei significationibus undique abfistentes exsistebant. Nam ille divini nominis vir CAES. BARONIVS, doctrina nescio an dignitate sublimior, & eruditissimus LVD. ANT. MYRATORIVS, nostri saeculi decus & ornamentum, ut ceteros bene multos silentio praetereram; facies mihi ignem iam correpturo mature subdiderant, acresque in stadium descensuro addiderant stimulos. Sed quod proclivem animum, & suo quodammodo pondere illo se ferentem, vehementius urgebat, mea ipsa FLORENTIA erat, Urbs illa acrium feliciumque ingeniorum feracissima, & amplissimum litterarum egregiarumque artium theatrum, quae mihi etiam absenti saepius ante oculos obversata, eximia civium suorum decora, & studia incluta; in memoriam adsidue revocabat. Nonne vides, mihi eam dicentem audire videbar,
ubi

ubi primum litterae, artes, doctrinae, disciplinaeque liberales, intermortuae dudum, excitatae fuerint ac restituae? Vbi praeclara veterum monumenta, docta volumina, eminentissimorum Virorum eruditi labores, in lucem iterum revocati sint, & publico usui, & commoditati, patuerint? Quisnam ante illos Διοεξέλου MEDICES, COSMAM & LAVRENTIVM, Bibliothecam pretiosis cuiusque doctrinae, linguae cuiusque, voluminibus instructissimam communi populorum utilitati sequioribus hisce saeculis dedicavit? Vnde nam, nisi e meo sinu, docti illi atque absolutissimi, planeque admirandi, Graecorum Sapientum commentarii chalcographico opere descripti in vulgus primitus prodire? Quomodo typis excusae, Orientalium Scriptorum, exotico prorsus & apud nos insueto sermone, exaratae lucubrationes Europae toti innotuissent, nisi mei illi iidem MEDICES, laudatissimo ausu, ac regio plane sumtu, & typos eiusmodi fabricandos curavissent, & describenda commentaria; atque ita splendida memorabiliaque exempla prae buissent, quibus in laude consequenda, litterisque iuvandis, posteris deinceps, gloriose ac magnificenter, insisterent? Veniat tibi in mentem tot meorum praestantissimorum civium, FICINI, NERLIORVM, VICTORII, DONII, CORBINELLII, ZACHAGNII, BONAROTII, SALVINIORVM, BONAVENTURII, COCCHII, BISCIONII, VRSII, Go-

GORII, BOCTARII, MARTINII, MANNII, LVPPII, qui delitescencia veterum scripta, & sepulta in tenebris atque oblivione monumenta, in lucem hanc liquidam eduxere, & magna cum laude, eruditorumque hominum adprobatione, ejusmodi perampla scientiae ac disciplinarum incrementa, publici iuris esse voluerunt. Haec, atque his similia, dilecta Vrbs adfari videbatur, & quo sui hortatus maiori me efficiencia ac virtute propellerent, ipsa etiam se conceptae iam meo in pectore flammae alimenta ministraturam promte liberaliterque promittebat. Patentes mihi suas ostentabat Bibliorhecas, omnigenis codicibus MSS. & iis quidem eximiis & praeccellentibus, locupletissimas, RICCARDIANAM, STROCTIANAM, AD D. MARCI, AD S. CRVCIS, AD D. MARIAE, aliasque permultas, quarum tamen omnium princeps est & clarissima REGIA MEDICEA AD D. LAVRENTII, cuius codicum MSS. copia, dignitas, atque praestantia singularis, notior est atque celebrior, quam ut heic commemorare, & praedicare, opus sit. Domesticis igitur exemplis excitatus, & peregrinis impulsus, vitamque peregreias artes excolendi, & rem litterariam pro virili iuvandi, desiderio usque flagrans, horum veterum ἀνεδότωρ Commentariorum editioni animum lubenter adplicui, sero tamen, & longo iam tempore elapso, quam isthuc ipsum in animum meum induxeram, eo quod
mul-

multa mihi obcurrerint, quae obici atque impedimento essent, & aestuantis cupiditatis impatientiam veluti certis vinculis coercerent. Primum quidem in causa fuere longae ac difficiles quinque annorum per varias, ut dixi, Europae provincias peregrinationes: in quibus tamen uberem mihi pro meo captu cognitionum veluti sponte se obferentium copiam comparare facillime licuit, atque itinerum incommodis superiori & opera Theologica, & Historica, & Critica, & Latina Etruscaque Poemata, commentari; quae partim typis excusa iam edidi, partim vero in praesens tempus opportune emittenda reservantur. Quum autem prolixis peregrinationum laboribus defunctus prospere in patriam quodam veluti postliminio rediissem, Fortunam quoque reducem baudquaquam experto, praesidia quaeque statim, quibus mea consilia facile exsequeretur, penitus defuere; nullamque opem in salebroso atque arduo studiorum meorum cursu reperire fuit; adeo ut prope iam patriis finibus, alio titulis honestissimis evocatus, iterum excedere, & solum vertere coactus fuisset, nisi splendidum ac munitum Heroum RICCARDIORVM patrocinium tempestive intercessisset, effecissetque, & ut Florentiae remanerem, & eorum Bibliothecae praeficerer, & Historiae Ecclesiasticae Cathedram in Florentina Academia, licet sterilem, obtinerem. Interea vero Bibliothecae, cuius mihi

hi cura ab illis aeterni nominis VIRIS deman-
data fuerat, in ordinem redigendae pro meo
munere sedulo incumbens, et locupletissimo, eo-
demque exactissimo, codicum cum MSS. tum
χαλχογράπτων catalogo, qui mihi in primis
cordi erat, contexendo contente adsidueque occu-
patus, tantum mihi otii haud superesse intellige-
bam. quantum laboriosa haec & difficilis ἀνέξον-
τα doctōrum hominum Opuscula vulgandi provin-
cia, quid ferre mei humeri valerent diu versan-
ti, casusque omnes serio expendenti, requirere vi-
debatur. Nam ceteris difficultatibus & illud ac-
cedebat incommodi, quod non evulgandas Com-
mentationes recensere tantum, & cum primige-
nio contextu conferre, & illustrare, & e Graeco,
vel alio idiomate, in Latinum, ubi opus
fuerat, convertere ipse deberem; verum etiam
ex vetustis, & male aetatem ferentibus codi-
cibus, & scriptura plerumque fugitiva & eva-
nida, vel saltem intellectu aliquando difficil-
lima, nocturno diurnoque, eodemque improbo,
labore, exscribere eas moleste compellerer. Si-
quidem in ea urbe versor, in qua neminem,
quem codicibus Graecis MSS. emendate ex-
scribendis iusta mercede conducas, invenire
est: paucos vero admodum, qui Latinos etiam,
& Italicos, libros manu exaratos tibi exacte
castigateque transcribant. Nihilominus tamen minus
postremum, quum ea ipsa negotiorum turba ac
tumultus, quibus undique circumfluebar, ar-
dens

dens huius editionis desiderium refrigerare minime paterentur (nam in codicibus Riccardianae Bibliothecae evolvendis, digerendisque, antiqua egregiaque cuiuscumque artis ac disciplinae inedita monumenta mihi idemdem obcurrerant, & novis usque stimulis animum interquiescere non sinebant, sed ad provinciam tandem capeSSendam mirabiliter incitabant) forte fortuna usuvenit, ut consilii mei eruditum virum Ios. MAR. MECACTIVM participarem, qui, ut est ad quaeque audenda fiducia & alacritatis admirabilis, rem praeclaram & maxime laudabilem, dixit, me animo volutare, nec comperendinatione amplius, aut ulla haesitatione, sed mature facto opus esse; quin & moras omnes praecipitandas: se paratum operam omnem, qua pote, indefinenter praestare; variosque codices exscribendi, multaque alia proposito conducentia procurandi, laborem suscipere. Tunc ipse improvise praesidio laetus, & in spem certam successus erectus, moras rumpere animum induxi meum: adeoque ambo convenimus, & concorditer quibusdam veluti orgiis foederati conspiramus, arduumque opus manus admoventes molimur: et solus ipse non amplius, nec denso circumstantium negotiorum agmine, nec ulla alia rei difficultate, deterreor. Eoque magis meis coeptis minime diffidebam, quod probe nossem MECACTIVM, hominem facilem, & impigrum, popularibusque notissimum; quodque

que multo optabilius fuerat atque opportunius, litteris adprime instructum, & qui praeter alia ingenii sui & eruditionis specimina, elegans etiam atque utile Florentinae Historiae Breviarium condidisset, brevi ab eo typis evulgandum. Itaque, ut iam ἐγκυκλίους datis litteris pollicitus fui, XXIII plus minus voluminibus praeclaras atque eximias virorum eruditorum, qui ante XVI Christiani nominis saeculum floruerunt, commentationes ἀνecdότης certo ordine ac ratione comprehendam, atque ita prodituras in lucem digeram, ut singulis voluminibus diversi argumenti, aut linguae, aut generis compositionis, opera quoad fieri potest minime contineantur: sed eiusdem stili, & idiomatis, & materiae, omnes. Nam, ut opportune iam edixi, cuiuscumque disciplinae, & facultatis opuscula, & differentibus etiam linguis exarata, colligere, & publicare ferè animus, ut non praecipitis tantum illustribus, & documentis gravissimis, novisque oblatis cognitionibus, blande ad sui lectionem viros litterarum amantes adli-
 ciant; sed ipsa etiam rerum, argumentorum, & orationis varietate legentium animos iucunde detineant, oblectentque suaviter. Breves quidem, & compendiariae eiusmodi lucubrationes seliguntur, quod quidem voluminum forma, & magnitudo exigere videatur: ampliores enim, prolixioresque commentarios; quos etiam, egregios, & publica luce dignissimos, memoratae Biblio-

thecae abunde sufficiant, in maioris molis volumina olim, si Deus faxit, includendos consulto reservamus. Quamquam vero potissima propositi mei pars fuerit opuscula ea edere, quae in Florentinis Bibliothecis ignota hactenus, aut neglecta, delituerant: non tamen ita hac veluti lege obligabimur, ut si qua ex aliis Etruriae, Italiaeque, aliarumque etiam remotiorum Provinciarum Bibliothecis a viris doctrina & humanitate conspicuis ad nos transmissa liberaliter fuerint, generali huic collectioni apte & tempestive inserere recusaturi simus: sed gratiam potius aeternam ornatissimis viris habebimus, qui huiusmodi nos muneribus auxerint, eorumque virtutis & eruditionis laudes praedicare non omittemus. Simili quoque exceptione usuri prudenter sumus in eo, quod nihil nos, quod saeculo xv posterius sit, edituros recepinus: si quod enim occurrat viri scientia & iudicio praestantissimi ineditum commentarium, quodque non exiguam Litterariae Reip. utilitatem & ornamentum adlaturum esse videatur, aetate licet paulo recentius, nihilo tamen minus suum in his Collectaneis locum iure optimo habebit. Illud quoque indictum nolim, nos; etsi vetusta omnigenae doctrinae opera congerere hac decreverimus, carmina tamen, & orationes exclusuros, cum quia innumerae iam id genus lucubrationum a viris literatis editiones adornatae fuerunt, tum quia

eam

eam utilitatem minime adlaturas esse existimavimus, quam nostri huius laboris atque operae scopum esse voluimus. Quamobrem ubi non mediocre emolumentum legentibus ex huiusmodi etiam commentationibus proventurum manifeste elucebit, ita ut vel ad historiae supplementum & illustrationem, vel ad aliarum liberalium artium & disciplinarum ornatum & incrementum, non parum conlaturas esse intelligatur, nostri operis & curae illae etiam pars erunt, & una cum aliis seriis magis, gravioribusque commentariis, typis excusa vulgabuntur. Haec autem omnia adeo ornate diligenterque composita edentur, & eo cultu instruentur, ceterisque praesidiis invabuntur, ut Auctoris cujuslibet vita compendiaria oratione conscripta Commentarios ipsius antecedit, indiceturque insuper Bibliotheca, ex qua illi prodierint, codicumque MSS. ex quibus exscripti fuerint, brevis historia concinnetur. Variantes quoque Lectiones adscribentur, ubi plures ejusdem operis Codices offendantur; & scholia erudita, criticaeque animadversiones, eaque omnia luculentissima, adposite atque opportune adiicientur. Ceterum mea haec Collectanea DELICIAS ERUDITORVM inscribere visum est, non tantum ut quae nam & quales cultorum honestissimorumque hominum deliciae sint, & suavissimae voluptates, manifesto indicio aequi rerum aestimatores perspicue comprehendant, & tandem maleferiati quidam ac

lividi viros doctos, & ardenti virtute supra communem sortem evectos, exagitare hec nomine vereantur; quantum ut titulo significantissimo proderetur ea, quae illis obferuntur, novae & insuetae lectionis sincera iucunditas, & florida, ac blanda selectae, & multiingis eruditionis amoenitas. Nec aliud profecto ex hisce meis laboribus sibi proventurum honestos viros, & litterarum amantes speravisse iam video, dum certatim, ante omnem etiam tituli lenocinantis illecebram, ad hanc *Analectorum* editionem promovendam collatis in antecessum sumtibus concurrere; quorum ut virtus, humanitas, atque liberalitas, perpetua famae adclaminatione perennent, perque universas terrarum orbis regiones aeternum celebranda circumferantur, eorum nomina heic in certam seriem digesta describentur.

CATALOGVS EORVM

*Qui horum voluminum pretia in antecessum
consultarunt.*

AQVIS SEXTIIS.

Thomassin de Mafaugues. Illustrissimus Dominus
Praefes.

BERGOMI.

Lupi. Illustris. D. Comes Alexander.

BONONIAE.

Fiacchi. Adm. Rev. D. Maria Angelus Monachus
Camaldulensis, Claassensis Monasterii Bibliothecarius.

CASTRI FLORENTINI.

Baldi. Adm. Rev. D. Collegiatae Ecclesiae Praepositus.

EMPORII.

Tempesti. Perillustri Dom. Petrus I. V. Doctor.

XXI

F A N I F O R T V N A E.

Flavi Costanzi. Illustris. Dom. Antonius.

F E R R A R I A E.

Bentivogli. Illustris. & Excellentis. Dom. Guido
Marchio ex Hispaniae Optimatibus.

Borsetti. Illustris. D. Ferrantes I. V. Doctor, ac
Illustrissimae Civitatis Ferrariae Secretarius.

Marchionni. Reverendis. D. Casimirus Cisterciensis
Abbas S. Bartholi ad Ferrariam.

Riminaldi. Illustris. D. Comes Ioannes Baptista.

F E S V L I S.

Reverendissimi Patres S. Dominici Ordinis Praed.

F L O R E N T I A E.

Acciaiuoli Torriglioni. Illustris. & Claris. D. Sen.
& Marchio Antonius Franciscus Eques D. Stephani.

Albizzi. Illustris. Dom. Lucas Casimirus Marchio.

Allegri. Adm. Rev. D. Albericus Monachus Cister-
ciensis.

Altoviti. Illustris. & Reverendis. Dom. Antonius
Metropolitanae Ecclesiae Canonicus.

Antinori. Illustris. & Claris. D. Senator Vincen-
tius Prior Equestr. Ord. Divi Stephani.

Aquilanti. Perillustris & Rev. Dom. Cosmus.

Avanzini. Illustris. D. Ioseph Medicinae Professor.
Bac-

- Bacci . Adm. Rev. Dom. Alexander .
 Baccioni . Adm. Rev. Dom. Ioannes Dominicus .
 Baccioni . Perillustriſis Dom. Ioseph Romulus .
 Bagnuoli . Perillustriſis Dom. Cancellarius Ioannes Ba-
 ptista I. V. Doctor .
 Baldacci . Adm. Rev. Dom. Philippus .
 Baldi . Adm. Rev. Dom. Ioannes Baptista .
 Baldigiani . Illustriſis Dom. Ioannes Dominicus .
 Bandieri . Perillustriſis Dom. Philippus I. V. Doctor .
 Barberini . Adm. Rev. Dom. Marcus .
 Bargiacchi . Illustriſis Dom. Nicolaus .
 Bartholommei . Illustriſis Dom. Marchio Matthias .
 Bechelli . Adm. Rev. Dom. Ioannes Baptista .
 Bellucci . Perillustriſis & Rev. Dom. Ioannes Baptista .
 Berti . Perillustriſis Dom. Ioseph I. V. Doctor .
 Bertini . Perillustriſis Dom. Dominicus .
 Bertini . Perillustriſis Dom. Ioseph Doctor Medicus .
 Besozzi . Adm. Rev. D. Augustinus Canonicus Lateranen.
 Bini . Adm. Rev. Dom. Ioseph Clemens .
 Bondelmonti . Illustriſis Dom. Ioseph .
 Borghigiani . Adm. Rev. Dom. Benedictus Maria
 Prior S. Stephani in Pane .
 Borghigiani . Adm. Rev. Pater Vincentius Maria
 Ord. Praedicator .
 Branchi . Perillustriſis Dom. Philippus .
 Brandi . Perillustriſis Dom. Abbas Antonius Franciscus .
 Bresciani . Illustriſis Dom. Benedictus Regiae Cel-
 situdinis Mag. Etrur. Ducis Secretarius , & Bi-
 bliothecarius , &c .
 Brocchi . Adm. Rev. Dom. Ioseph. S. Theol. Do-
 ctor , & Seminarii Florentini Rector .
 Bruni . Adm. Rev. Dom. Ioannes Baptista .
 Canigiani . Illustriſis Dom. Thomas Commendator
 S. Ioannis Ierofolymitani .

XXIV

- Canini. Perillustriſ Dom. Cancellarius Caictanus
I. V. Doctor.
- Capaſſi. Reverendiſ. P. Gerardus ex Generalis Or-
dinis Servorum B. M. V.
- Carneſecchi. Illuſtriſ. Dom. Franciſcus.
- Cerretani. Illuſtriſ. & Reverendiſ. Auguſtinus,
Eccleſiae Metropolitanae Canoniciſ.
- Chiari. Adm. Rev. Dom. Ioseph
- Civinini. Perilluſtriſ Dom. Ioannes Dominicus Do-
ctor Medicuſ.
- Collini. Perilluſtriſ Dom. Laurentiuſ.
- Compagni. Illuſtriſ. Dom. Ioanneſ.
- Cremoncini. Adm. Rev. Dom. N. N.
- Da Galaffo. Perilluſtriſ Dom. Philippuſ.
- De Florentia. Reverendiſ. Pater Coſmuſ Antoniuſ
Ord. Min. Obſer.
- Della Stufa. Illuſtriſ. & Clariſ. Senat. Marchio
Sigismunduſ.
- Del Monte. Illuſtriſ. Dom. Marchio Andreas.
- Del Sera. Illuſtriſ. Dom. Aloyſiuſ I. V. Doctor.
- De Sancta Cruce. Reverendiſ. Pater Ioanneſ Ant.
Commiſſarius Generaliſ Ord. Min. Obſ.
- Doglioſi. Adm. Rev. Dom. Ioseph Maria.
- Dolci. Adm. Rev. Dom. Alexander Clericorum S. Io-
anniſ Magiſter.
- Dolci. Perilluſtriſ Dom. Xaveriuſ Coſmuſ.
- Doni. Illuſtriſ. Dom. Andreas Advocatuſ.
- Fabri. Admod. Rev. Dom. Coſmuſ Plebanuſ S. Pe-
tri in Boſſolo.
- Fabri. Perilluſtriſ Dom. Laurentiuſ Doctor Medicuſ.
- Fagiuolo. Perilluſtriſ Dom. Ioanneſ Baptiſta.
- Fancelli. Adm. Rev. Pater Ioanneſ Petruſ Prior Ser-
vorum B. M. V. Florentiae.
- Federighi. Illuſtriſ. Dom. Ioanneſ.

Fe-

- Feroni. Illustris. Dom. Marchio Franciscus Antonius.
Fiacchi. Perillustris Dom. Cancellar. Franciscus
I. V. Doctor.
Ficini. Perillustris Dom. Antonius Franciscus I. V.
Doctor.
Finazzi. Perillustris Dom. Philippus.
Franceschi. Illustris. Dom. Baro Franciscus Eques
D. Stephani.
Franchi. Adm. Rev. D. NN S. Theologiae Doctor,
& in Seminario Florent. humaniorum Literarum
Professor.
Franchi. Adm. Rev. Dom. Nicolaus Severus I. V.
Doctor.
Fratini. Adm. Rev. P. Dominicus Maria ex Mi-
nimis S. Francisci de Paula.
Frescobaldi. Illustris. Dom. Franciscus.
Galilaei. Illustris. Dom. Philippus.
Galli. Illustrissima Dom. Comes Catharina.
Gambassini. Adm. Rev. Dom. Thomas Plebanus
S. Iuliani ad Septimum Proton. Ap. I. V. Doctor.
Gerini Bonciani. Illustris. D. Hieronymus.
Gherardi. Perillustris Dom. Cancellarius Caietanus
I. V. Doctor.
Giraldi. Illustris. Dom. Ioannes Eques D. Stephani.
Giuntini. Perillustris D. Hieronymus Doctor Medicus.
Gondi. Illustris. & Claris. Dom. Senator Ioannes
Franciscus.
Gori. Adm. Rev. Dom. Antonius Franciscus S.
Theolog. Doctor, ac in Florentina Academia Hi-
storiae Professor.
Gori. Perillustris Dom. Ioseph Doctor Medicus.
Guicciardini. Illustris. Dom. Comes Franciscus.
Guidi. Illustris. & Claris. Dom. Iacobus Sena-
tor, & Comes.

Lef-

XXVI

- Leffi.** Adm. Rev. Dom. Ioseph.
Libri. Illustris. Dom. Laurentius.
Lucattelli. Adm. Rev. Dom. Bernardus S. Theologiae
 Doctor.
Luzzi. Perillustris Dom. Laurentius I. V. Doctor.
Magrini. Adm. Rev. Dom. Sanctes Prior S. Zenobii
 ad Casignanum.
Malaspina. Illustris. & Claris. Marcellus Senator
 & Marchio.
Malaspina. Illustris. Dom. Marchio Ioannes Fran-
 ciscus.
Manetti. Illustris. & Reverendis. Dom. Bonaiun-
 sta Metropolitanae Ecclesiae Canonicus.
Manni. Perillustris Dom. Dominicus Maria Stroctia-
 nae Bibliothecae Bibliothecarius, & Etruscae Lin-
 guae in Semin. Florent. Lector.
Mannini. Perillustris Dom. Octavius.
Marchi. Perillustris Dom. Franciscus Doctor Me-
 dicus.
Marchionni. Illustris. Dom. NN.
Martelli. Illustris. Dom. Nicolaus Bailivus Divi
 Stephani.
Martellucci. Perillustris Dom. Ioannes Baptista.
Martini. Admod. Rev. Dom. Antonius.
Martini. Perillustris Dom. Hieronymus.
Mataffi. Adm. Rev. Dom. Ioannes Baptista.
Mazzei. Adm. Rev. Dom. Petrus Maria Prior S.
 Martini de Gangalandi.
Mazzei. Adm. Rev. P. Lector Ioseph Maria Carmelita.
Mellini. Adm. Rev. Dom. Alexander.
Minerbetti. Illustris. Dom. Horatius Eques Divi
 Stephani.
Monaldi. Adm. Rev. Dom. NN. Plebanus S. Petri
 in Mercatu.

Mo-

- Moniglia. Illustris. Dom. Ioseph Andreas Publi-
 cus Iuris Pontificii Professor.
 Morandini. Perillustris & Rev. Dom. Ioseph Maria.
 Morosi. Adm. Rev. Dom. Alexander.
 Neri. Adm. Rev. Dom. Romulus Prior S. Bartholo-
 maei a Quarata.
 Nobili. Illustris. D. Ioannes Laurentius.
 Niccoli. Perillustris & Rev. Dom. Raimundus.
 Niccolini. Illustris. Dom. Marchio Antonius.
 Paoli. Adm. Rev. P. Thomas Maria, ex Ministris
 Infirmorum.
 Paperini. Illustris. Dom. Bernardus Aurei Calca-
 ris Eques.
 Pasquali. Illustris. Dom. Cosmas Eques D. Stephani.
 Pasquali. Illustris. Dom. Ioseph.
 Patriarchi. Adm. Rev. Dom. Petrus.
 Pellegrini. Adm. Rev. Dom. Petrus.
 Peruzzi. Illustris. Dom. Simon Bindus in Academia
 Florentina Etruscae Linguae Professor.
 Pescetti. Adm. Rev. Dom. Ascanius Plebanus S. Ro-
 muli ad Gavillas.
 Picchianti. Adm. Rev. Dom. Philippus Plebanus S.
 Petri ad Ripolim.
 Pigri. Perillustris D. Cancellar. Angelus I. V. Doctor.
 Pittoreggi. Adm. Rev. Dom. Franciscus Prior S.
 Bartholomaei ad tres Sanctos.
 Pomi. Perillustris Dom. Hyacinthus.
 Popoleschi. Illustris. Dom. Rodolphus Eques Di-
 vi Stephani.
 Postini. Perillustris Dom. Vincentius.
 Pucci. Illustris. & Claris. Dom. Laurentius Sena-
 tor, & Marchio.
 Querci. Illustris. Dom. Stephanus Advocatus.
 Ricci. Illustris. Dom. Vincentius.

Ri-

XXVIII

- Riddi . Illustris. Dom. Ioseph Marchio.
 Rota . Illustris. Dom. Philippus Advocatus.
 Rota . Adm. Rev. Dom. Ioannes Baptista Monachus
 Cassinensis.
 Saller . Perillustris Dom. Cancellarius Petrus I. V.
 Doctor.
 Salvatici . Perillustris Dom. Lucas Antonius.
 Salvemini . Perillustris Dom. Cancellarius Ioannes
 Franciscus I. V. Doctor.
 Salvini . Illustris. ac Reverendiss. Salvinus, Ecclesiae
 Metropolitanae Canonicus.
 Sandonini . Illustris. Dom. Comes Iachinus I. V.
 Doctor.
 Sarchi . Illustris. Dom. Ioannes Dominicus I. V.
 Doctor.
 Sassi . Illustris. Dom. Martialis.
 Senti . Perillustris Dom. Ioseph Doctor Medicus.
 Serristori . Illustris. Dom. Andreas.
 Squarcialupi Minerbetti . Illustris. Dom. Alexander.
 Tartaglia . Adm. Rev. Dom. Iacobus.
 Tazzi . Perillustris & Rever. Dom. Dominicus.
 Tofanari . Adm. Rev. Dom. Franciscus.
 Torrigiani . Illustris. Dom. Marchio Ioannes Vin-
 centius.
 Tosi . Adm. Rev. Dom. Caietanus.
 Taviani . Adm. Rev. Dom. Sanctus.
 Veneziani . Adm. Rev. Dom. Caietanus.
 Veraci . Adm. Rev. Dom. Petrus.
 Veracini . Adm. Rev. Dom. Thomas.
 Vernaccia . Illustris. Dom. Dominicus.
 Vghi . Illustris. Dom. Petrus Vicedominus perpet-
 uus Archiepiscopat. Florentin.
 Vguccioni . Illustris. Dom. Antoninus.
 Vguccioni . Illustris. D. Ricoverus Eques D. Stephani.
 Vguc-

XXIX

Vguccioni. Illustris. & Claris. Dom. Senator
 Ioannes.
 Vinci. Perillustis Dom. Petrus I. V. Doctor.
 Vitelli. Adm. Rev. P. Fulgentius Ord. Min. Obser.
 Zanobetti. Perillustis Dom. Paulus.
 Zagri. Illustris. Dom. Philippus.
 Zerli. Adm. Rev. Dom. Franciscus Sac. Theolog.
 Doctor, & in Seminario Florent. Philosophiae
 Professor.

GENVAE.

Borgo. Perillustis Dom. Nicolaus.

LIBVRI.

Gentili. Reverendis. Dom. Pamphilus **Canonicus**
 Collegiatae Ecclesiae & I. V. Doctor.
 Mornini. Perillustis Dom. Arnaldus.
 Reverendissimi Patres Trinitarii.

MONTE POLITIANO.

Samuelli. Illustrissimus Dominus Abbas Claudius
 Eques D. Stephani.

MVTINAE.

Grassetti. Illustris. Dom. Thomas.
 Molinari. Perillustis Dom. Rupertus I. V. Doctor.
 P I-

XXX

P I E N T I A E.

Ciani. Reverendiss. Dom. Ioan. Baptista Canonicus Cathedralis Ecclesiae I. V. Doctor.

P I S A V R I.

Brigi. Illustriss. Dom. Franciscus Maria.
De Abbatibus Olivieri. Illustriss. D. Annibal.

P I S C I A E.

Baldasseroni. Perillustris Dom. Ioannes I. V. Doctor.
Flori. Illustriss. Dom. Antonius Eques D. Stephani.

P I S T O R I I.

Gori. Perillustris Dom. Ioseph Paulus.
Sozzifanti. Illustriss. Dom. Octavius Ecclesiae Cathedralis Canonicus.
Tani Comandi. Perillustris Dom. Franciscus Maria Doctor Medicus.

P R A T I.

Bettazzi. Adm. Rev. Dom. Iacobus Plebanus.
Bianchini. Adm. Rev. D. Ioseph Plebanus I. V. D.

R O M A E.

Acciaiuoli. Illustriss. & Reverendiss. Praesul Philippus Proton. Apost. &c. Florentinus.

Bó-

- Bonaccorfi . Illustris. & Reverendis. Praesul Simon
Maceratensis , Ferrariae Vicelegatus .
Feroni . Illustris. & Reverendis. Praesul Ioseph Ma-
ria Archiep. Damascenus , Sac. Congregat. Im-
munit. Eccles. Secretarius , Canonicus S. Ioannis
in Laterano , Abbas S. Galgani , Florentinus .
Moraldi . Illustris. Dom. Ioseph Auditor Nuntii
Apostolici Florentiae .
Riccardi . Illustris. & Reverendis. Praesul Franciscus
Maria Protonot. Apostol. Florentinus .
Stoppani . Illustris. Excellentiss. & Reverendis. Prae-
sul Ioannes Franciscus Archiep. Corinthi Aposto-
licus apud Magnum Etruriae Ducem Orator , Me-
diolanensis .

SANCTA CRUCE.

- Scaramucci . Perillustris Dom. Hippolytus I. V.
Doctor .

SANCTO MINIATE.

- Gucci . Perillustris Dom. Carolus Episcopalis Curiae
Cancellarius .

SENI S.

- Borghesi . Illustris. Dom. Ioannes .
Careggio . Adm. Rev. P. Petrus Thomas, Carmelita.
Lami . Adm. Rev. P. Magister , & Prior , Aloysius
Dominicus , Carmelita .

Mar-

XXXII

Martinozzi. Illustriss. Dom. Fulvius Eques D. Stephani.
Masini. Adm. Rev. P. Magister Ioannes Baptista Carmelita.

V E N E T I I S.

Mitarelli. Adm. Rev. Dom. Ioannes Benedictus Monachus Camaldulensis Lector in Coenobio S. Michaelis.
Tiepolo. Excellentissima N. Dom. Angela.

V T I N I.

Freschi. Illustriss. Dom. Comes Carolus.

Illorum vero nomina, qui in hoc Album referri in posterum volunt, voluminibus insequentibus eodem ordine recensentur, editis opportune Catalogi huius supplementis. Nondum enim viris litterarum fautoribus id expetituris aditus praecclusus est.

I O. L A M I
D E
MICHAELE GLYCA
EIVSQUE SCRIPTIS
DISSERTATIO.

MICHAEL cognominatus est
Glycas; quod ex *Glycetarum*
familia esset, ut versus, qui in
variis Codicibus ejus Annalium
MSS. occurrunt, manifeste in-
dicant: in iis enim habetur:

Οἱ ἐκ γένους ἔσχικε γλυκεῖον λάχος

Οἱ συγγεγραφῶς Μιχαὴλ τὸ βιβλίον.

Qui ex genere habuit Glycetarum sortem

Is, qui conscripsit, Michael, hunc libellum.

Quare fallitur *Io. Alb. Fabricius*, qui co-
gnomen illud ab eo adscitum, quum mona-
sticum habitum induisset, nullo antiquitatis
monumento, nulla historiae fide, arbitratur.

A

Si-

Siculus autem natione fuit, quod ex Codicibus MSS. elucet: eum enim Σικελιώτην constanter adpellant, ut eruditissimus *Phil. Labbeus* in Annalium *Glycae* Praefatione testatur. Nec abluderet τοῦ γλυκᾶ cognomen, si qua is vixit aetate, Siculos Dorica adhuc dialecto usos fuisse constaret; quod tamen cur non credamus nulla causa subest. In Calabria enim, & in aliis Neapolitani regni regionibus, atque in Sicilia, ad proxima usque saecula Graeca lingua obtinuit, ut non plebeio solum usu, sed etiam Ecclesiastico, in officiis suis Graeca lingua frequentaretur, donec Sixti IV jussu ac decreto, omnibus ut Latine persolverent officia provisum est; quae sunt verba doctissimi *Montisfalconii Diar. Ital. Capite XV.* Simile tamen cognomentum etiam Byzantii fuit; nam *Ioannes Glycys* Byzantinus, huius urbis Patriarcha, claruit Anno MCCCXVI, de quo videndus *Rob. Gerius Append. ad Hist. Litter. Script. Eccles. Gul. Cavei*: quamquam *Ioannes Glycas*, *Dufresnio* dicitur.

Privatus an in Magistratu, laudatus Labbeus inquit, aut dignitate aliqua publica, militari, aulica, forensive ornatus; coniungatus, an caelebs vixerit, plane nescio: nec adpersa singulis fere paginis υιοῦ, τέκνου, καὶ ἀγαπῆτης vocabula, patrem potius, quam se-

seniorem ac magistrum, discipuli aut amici juvenis gratia opus illud elucubrantem, designat. Grammaticum tamen professione fuisse argumento est inscriptio Epistolae primae, ut in Codice Riccardiano, quo usi sumus, habetur; quae quidem ea est quae sequitur: Γραμματικὸς Μιχαὴλ τῷ γλυκῷ τῷ τιμιωτάτῳ μοναχῷ καὶ συνίτῃ κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ σιναΐτῃ κτλ. Michaelis Glycae Grammatici, ad maxime venerandum Monachum, & Stylitam Ioannem Sinaitam &c. Quod quidem Grammatici nomen professionis esse non est cur dubitemus, & quod, etiam postquam Monasticam vitam amplexus esset, retinere potuit; siquidem eam umquam amplexus est: nam, ut dixi, omni historiae auctoritate destitutus id, una cum Fabricio, quis crederet. Et quidem Monachi passim, aliique in eminenti dignitate constituti, super Theologicis, gravissimisque controversiis, eum consulebant, ut ex Epistolis, seu Dissertationibus, quas edimus, certum exploratumque est. Quis autem facile opinetur, hominem sacris & castioris alicuius sectae institutis minime addictum, sed e medio populo, quum tot Episcopi, Ecclesiasticique praeceptores, vulgo suppetere, ab eis in Religionis, dogmatumque Christianorum, negotio, consultum adeo frequenter fuisse? Non me quidem

latet, mere etiam laicos aliquando in Ecclesia docuisse, & habuisse conciones, ut ex *Eusebio* de Origene adhuc iuvene liquet; & *Prosper Aquitanus*, multa, quae ipsis Ecclesiastici ordinis Magistris ardua, & salebrosa, videri poterant, in re Theologica docte, & praeclariter, pertractavit; attamen isthuc ipsum in re tam obscura & ambigua nescio quid suspicionis inducere dissimulandum haudquaquam existimo. Confirmari id etiam posset animadvertendo in Codice Caesareo *Κυρὸν Glycan* adpellari; quo vocabulo contracto Monachi praesertim, sequioribus saeculis; indigebantur: non secus quidem atque nos *Domnos* Monachos honoris causa nuncupamus, quod latius ac dilucidius in scholiis ad Dissertationem primam expedimus, & classicorum Scriptorum testimoniis in medium adductis comprobamus. Quid quod Codex MSS. Annalium *Glycae* Vallicellanus huiusmodi titulum praefert? Τοῦ λογιωτάτου καὶ μακαριωτάτου κυροῦ Μιχαὴλ τῆ γλυκᾶ χρονικόν, κτλ. *Eloquentissimi, & beatissimi domni Michaelis Glycae Chronicon &c.* qui forte non tam morum probitatem, & sanctitudinem, quam Monasticam professionem, designare posse videatur. Codex quoque Monasterii Fontisebraldensis paucis mutatis sic incipit: τοῦ σοφωτάτου καὶ μακαριωτάτου &c. *Sapientissimi, & beatissimi &c.*

Quid-

Quidquid autem sit, illud exploratae fidei est, Virum hunc litterarum studiis maxime deditum, φιλόπορον καὶ φιλομαθῆ, fuisse, cunctisque adeo fere disciplinis eruditum: passim enim in suis operibus Theologum simul, sacrarum litterarum interpretem, Medicum, naturalisque scientiae indagatorem solertissimum, peritissimumque se prodit Historicum. Nec eloquentiae quidem laude caret, & facili quadam ac plana dicendi ratione Lectorem oblectat, ac detinet, ita ut eloquentia cum ingenii felicitate certare videatur. Itaque ob ejus doctrinae praestantiam merito λογιώτατος καὶ σοφώτατος adpellatus est, ut ex ejus Epistolarum generali inscriptione in Codice Caesareo apud *P. Lambecium Cod. Theolog. CLIX.* intelligitur, est enim ea, quae sequitur: τοῦ σοφωτάτε καὶ λογιωτάτου Μιχαὴλ τοῦ γλυκᾶ κτλ. *Sapientissimi, & eloquentissimi Michaelis Glycae &c.* & ex inscriptionibus Codicum Annalium Vallicellani, & Fontisebraldensis, quas paulo superius attulimus. Et quidem in magna ob doctrinam existimatione fuisse indicant etiam luculenter ejus epistolae, quae Monachis passim, aliisque, qui eum de quaestionibus difficillimis consulebant, mittuntur, ut per ea tempora omnes fere ad eum doctrinae caussa, seu accessu, seu litteris, confluxisse videantur. A 3 Qua

Qua aetate *Glycas* noster vixerit, post novam eruditissimi *Leon. Allatii* opinionem, quam *Casim. Oudinus* suo calculo comprobabat, in sententiis est. Plerique tamen omnes Saeculi XII Scriptorem eum existimant, *Io. Zonarae*, *Georgii Cedreni*, *Const. Manassis* *σύγγραφοι*, aliorumque similium. Et quidem suam historiam, quam ab orbe condito exorditur, usque ad obitum Alexii Comneni, & annum Christi MCXVIII, deducit. Heinc a *G. Io. Vossio Lib. II. De hist. Graec. Cap. XXVII* ad annum MCXX refertur; quemadmodum & a *Guliel. Caveo in Hist. Litter. Script. Eccles. Ph. Labbeo* verisimile est, eum circa annum MCL floruisse: cui epochae alii quoque adstipulantur, si *Allatium* & *Oudinum* laudatos exceperis. Ille enim *Glycam* saeculi XV Scriptorem esse, & anno MCCCCXXX ac deinceps claruisse, pertendit, ratioque, qua innititur, est, quod ex *Glycae* epistolis plures ad Maximum Smeriotem, & Esaiam Cyprium Monachum, qui tunc temporis vivebant, scriptae sunt. *Oudinus* addit *Glycae* syntagma historicum olere Graeciam recentissimam, quod ille vel morte vel negotiis occupatus ultra annum MCXII non extendere. Itaque iuxta memoratos Scriptores *Glycas* *σύγγραφοις* fuisset *Macarii Ancyran* *Metropolitae*, *Nicolai Sclengiae*, *Io. Ducae*, aliorum-

rumque hujus aetatis virorum, qui lucubrationibus editis nomen suum posteritati commendaverunt. Verum id, quod litem omnem dirimit, sunt Epistolae *Glycae* XXXV, XXXVI, & XXXXI, quae ad Imperatorem Constantinum Palaeologum scriptae sunt; constat autem ex verioribus Chronologis Constantinum Palaeologum non ante annum MCCCCXXXV, vel iuxta alios MCCCCXXXVIII imperium suscepisse Orientis, quod anno MCCCCLIII, in Constantinopolitana clade extinctus, amisit, quum annis VIII, vel iuxta alios V, etsi non integris, imperasset. Iam memoratarum Epistolarum inscriptiones in alio volumine una cum aliarum titulis adferemus, & ex iis veritas illa, quam adstruimus, evidenter elucebit. *Carol.* quidem *Dufresnius* Vir doctissimus, in Praefatione, quam operibus *Io. Zonaræ* praemisit, quum in eam sententiam discessisset, quae vult hasce Epistolas esse *Io. Zonaræ* foetum, ut evincat eas, vel earum saltem aliquas, esse scriptas ea aetate, qua ille vivebat, clarum perspectumque esse ait, nonnullarum auctorem, si non omnium, vixisse sub Manuele Comneno: nam Epistolam XXXVIII in indice Lambeciano Manuelis Comneni Imperatoris esse arbitrat, quare & subsequens *Antapologeticum*, quod quidem statim subditur in Codice

Caesareo & in Regio Parisiensi, eodem tempore scriptum esse infert. Eam aetatem etiam arguit ex viris primariis Aulae Constantinopolitanae, quibus aliquot Epistolae inscribuntur: atque in iis Ioanne Duca Magno Hetaeriarcha & Sebasto, cuius prae ceteris mentio occurrit apud *Nicetam* in *Alexio Manuelis F.* & Manuele Comneno Sebasto Oratore, qui non alius est ab eo, cuius pariter *Cinnamus* meminit *Lib. V.* Sed recte observat *Cas. Oudin* falsum esse *Dufresnium*, dum censuit Epistolam XXXVIII ad Alypium Monachum esse Manuelis Comneni, quum vere *Glycae* sit Monachum illum ab Astrologiae studio dehortantis: concedit tantum *Antapologeticum* esse Manuelis Comneni, cuius quidem nomen praefert, & numero XXXVIII collocatur. Quum enim Alypius in Astrologiae studium toto pondere ferretur, nec *Glycae* consiliis & hortationibus adquiesceret, ut studium suum defenderet, nihil ipse regeffit, sed aliena scriptione usus est, mittens pro responsione *Antapologeticum* Manuelis Comneni ab annis circiter CCC in gratiam Astrologiae, qua delectabatur, conscriptum; vel alium Manuelem Comnenum fuisse subspicatur. Ad ea vero quae *Dufresnius* de primariis Aulae Constantinopolitanae viris adducit, ita laudatus *Oudin* respondet: *Non*
bis

his nominibus veteres hi intelliguntur, sed recentiores ejusdem nominis, & dignitatis, qui anno circiter MCCCC in Imperio Orientali sub Constantino Palacologo, ultimo Graecorum Imperatore, dignitatibus his fungebantur: ut constat ex Ioanne Duca, cujus historiam in manibus habemus: qui Michaelis Glycae σύγγραφοι quum fuerint, ad illos epistolas dedisse nihil mirum videbitur. Atque ita quidem ille. Et, ut videtur, Io. Ducas, ille idem est, qui scripsit historiam Constantinopolitanam, quando Constantinopolis a Mahumete II Turcarum Rege expugnata est, eaque illis imperii esse sedes coepit, quod fuit anno Hegirae DCCCLVII, Christi autem MCCCCIII, quo vivebat ille Ducas ex inclita Ducarum familia oriundus. Hic de gestis Turcarum adversus Graecos, & Constantinopoli subacta, commentarius exstat MSS. Graece in Bibliotheca Christianissimi Francorum Regis, quem una cum interpretatione sua Latina Ism. Bullialdus in corpore Byzantinae historiae edendum curavit, & de quo Ger. Io. Vossius Lib. IV. de Histor. Graec. Cap. XIX. Exstant inter Epistolas Michaelis Glycae Epistolae duae ad hunc Ioannem Ducam nempe XXI & LII. De Ioanne autem Duca plura videnda apud Cas. Oudinum ad annum MCCCCLX, & in Io. Zonara.

Opc-

Opera, quae *Glycas* scripsit, sunt in primis Annales, Patriarcharum, Regum, atque Imperatorum res gestas, historiamque omnem Iudaicam, Romanam, ac Constantinopolitanam, ita complectentes, ut eodem contextu controversas inter Theologos, Philosophosque, quaestiones agitaverit, ac de rebus omnibus, quae in Coelo, Aere, Terra, ac Mari, fiunt, de avibus, piscibus, animalibus, homine, atque Angelis, differuerit, sequutus veterum Patrum *Eustathii*, *Basilii*, *Nysseni*, *Chrysostomi*, *Sinaitae*, *Pisidae*, aliorumque vestigia ac pene verba: qui quidem omnes opus sex dierum, quod Graeca voce Hexaemeron dicere solemus, singulari diligentia concinnarunt. Sed quia notatur a *Tb. Dempstero Lib. I. Paralip. ad Rosinum Cap. 1.* quasi leges historico praescriptas non servaverit, heic tempestive describenda videntur verba *Leunclavii* Prooemio in *Glycae* Annales: *Quod si quis arbitratur, inquit, hisce de rebus minime differendum vel in historia, vel in adnotatione temporum: is sciat, primum haec junioribus esse perscripta, quorum animos rectis sententiis (ut paulo ante significabamus) imbui permagni refert. Deinde velim Glycae nostro vel illam ob causam sit arquiior, quod pleraque non ita prolixè, nec confuse, tradiderit, ut Cedrenum & alios factitasse videmus: qui com-*
pen-

pendia quaedam promittentes, volumina prorsus ingentia, quaeque sine taedio perlegi nequeunt, posteris reliquere. Huius Operis titulus in Codicibus Vallicellano, & Fontisebraldensi ita habet: Τοῦ λογιωτάτου καὶ μακαριωτάτου κυροῦ Μιχαὴλ τῆ γλυκᾶ χρονικὸν ἀπὸ κτίσεως κόσμου συνοπτικόν, διεξίον κατ' ἐπιτομὴν περίτε τῆ ἑρανῆ καὶ τῆς γῆς, περίτε τοῦ φωτός αὐτῆ, καὶ πάντων ἀπλῶς τῷ ὑπὸ Θεοῦ δημιουργηθέντων ἐν ἡμέραις 5. περίτε τῆς πλάσεως τῆ Ἀδὰμ, καὶ τῷ λοιπῶν καθεξῆς. Eloquentissimi, & beatissimi domni Michaelis Glycae Chronicon compendiarium ab orbe condito, breviter percurrentes ea, quae attinent coelum, & terram, lucemque ejus, & omnia, ut uno verbo dicam, a Deo sex diebus fabrefacta, Adamique fictionem, & cetera, quae deinceps contigerunt. Sequuntur aliquot versus cum titulo: ὅλχοι ἱαμβοὶ εἰς τὴν παροῦσαν βίβλον. Versus Iambi in praesentem librum. Qui quidem integre & emendate leguntur in Codice Claromontano, & quibusdam aliis, & sunt qui sequuntur.

Βίβλος χρονικὴ συνθεῖσις τεχνουργίας
 Εἰς τὸ γλυκὺ σύνταγμα χεῖρας Θεῖας
 Ἔργοις παρίστω κληῖσις ἡ γεγραφότος
 Ὅς ἐκ γένους ἔθηκε γλυκερῷ λάχος
 Ὁ συγγεγραφὼς Μιχαὴλ τὸ βιβλίον
 Θεῶν λόγων ἔννοιαν περιλαμβανών.

Liber

Liber chronicus , compositio artificii

In dulcem contextum concinnata ,

Re adesto adpellatio ejus , qui scripsit ,

Qui ex genere habuit Glycetarum sortem ,

Ille scilicet , qui conscripsit , Michael , libellum ,

Divinorum sermonum intelligentiam comprehendens .

Omnium primus *Glycae* annales in Latinam linguam a se conversos edidit *Io. Leunclavius* Amelburnus , & eos quidem in quatuor partes distributos *Philip. Labbeus* deinde una cum primigenio textu Graeco , castigationibus , variantibus lectionibus , scholiis , & supplementis , Lutetiae Parisiorum publici juris fecit . *Io. Meursius* tertiam istorum Annalium partem separatim edidit , sub *Historiae Romanae* titulo , cum sua Latina interpretatione & scholiis , & *Theodoro Metochitae* perperam attribuit . Qua de causa ita vir doctus falsus sit , & multos in fraudem induxerit , difficile est expiscari . Nisi forte a Graeculo quodam delusus est , qui ipsi hoc *Glycae* fragmentum , aut *And. Schotto* , a quo se accepisse fatetur , tamquam a *Theod. Metochita* concinnatum , venditaverit : sive possessoris nomen , quod titulus Θεοδώρου Μετοχίτης praeferebat , in veri Auctoris , quae , ut fere fit , in MS. forte deerat , adpellationem transierit .

Prac-

Praeter Annales scripsit *Glycas* Epistolas plurimas, interrogatus a diversis super variis quaestionibus Theologicis, dubiisque ad coelestium Scripturarum enarrationem resolvendis; quas solita dicendi facilitate, & multiugis eruditionis illecebra, & amoenitate, conscripsit. Quae quidem earum exstant, quod sciam, LVI numerum explent. *Lambecius* tamen in *Codice Theolog.* CCXXXIII. *Lib. V. Comm.* observat in hoc Codice aliter Epistolas *Glycae* disponi, tam numero, quam ordine, adeo ut ea, quae in aliis Codicibus est xxxv; in hoc Codice sit LXIII & ultima. Hae omnes enim quinque Codicibus MSS. Bibliothecae Caesariae continentur, ut apud *Pet. Lambecium Codicib. Theolog.* CLIX. CLX. CCXXXII. CCXXXIII. & CCCXXXIII videre est. *Glycae* quidem Epistolae magno in pretio habitae sunt a Viris doctis, & plerique etiam publici iuris facere conati sunt; sed vel integris Codicibus destituti, vel morte praeventi, vel alia de causa impediti, id praestare non potuerunt. Earum quidem Codicem *Georg. Dousa* Constantino- poli attulerat, sed recenti, & parum fida, manu, ut ipse testatur, exscriptum: immo & mutilum interdum, ut ex Epistola XIII, quam ex eo Codice *Bon. Vulcanius* edidit, patet. Nam *Bon. Vulcanius*, quum *Dousae* Codicem nactus esset, tres ex illis Episto-

sto-

stolis edidit una cum sua Latina interpretatione in Notis ad *S. Cyrillum Contra Anthropomorphitas*, quum interim omnium harum Epistolarum editionem meditaretur, ut in laudatis Notis adfirmat. Tres autem Epistolae, quas typis mandavit *Vulcanius*, ordine sunt x. xiii. xxxii. *Iac.* quoque *Pontanus* duas ex hisce litteris, quas ab *Andrea Schotto* habuerat, Latine a se conversas excudendas curavit, quae hodie in *Maxima Patrum Bibliotheca*, & in *Annalium Glycae* editione *Parisiensi* a *Philippo Labbeo* adornata, habentur; sed nec textum Graecum adposuit, & alterius vix dimidia pars est, quam edidit, adeo mancum & detruncatum fuisse oportet Codicem, quo usus est. Tandem *Leo Allatius De Consensu utriusque Ecclesiae. Contra Creightonem. De Libris Ecclesiasticis Graecor. Lib. de Purgator. & Lib. adversus Hottingerum*, hasce epistolas saepe laudat, & fragmenta plurima, nec contemnenda quidem, earum adducit; immo in quibusdam locis, nonnullas etiam integras describit.

Nos igitur horum virorum praestantissimorum propositum laudabile sequuti, nonnullas *Glycae* Epistolas in lucem edere animum induximus, nostraeque *ἀνδρόταρ* Collectionis velut in ipsa fronte constituere; cum ob argumentum nobile, & excellens, utpote Theologicum; tum in memoratorum

rum Scriptorum laudis & venerationis argumentum. Quum enim in MS. Bibliothecae Riccardianae, cui praesum, Codicem quintodecimo quidem, ut videtur, saeculo, sed egregie, exacteque, descriptum incidissem, quo harum Epistolarum quatuordecim continentur, has saltem publico non invidere mecum ipse deliberavi, adeoque exscripsi mea manu diligenter, & in Latinam linguam sedulo pro virili, accurateque, converti. Huius autem meae editionis specimen dederam in Appendice illorum Commentariorum, quibus *De recta Christianorum in eo, quod Mysterium Divinae Trinitatis attinet, sententia* titulum feci, memoratarum Epistolarum tertia Graece ac Latine publici iuris facta: ibique iam me olim ceteras quoque, quas habuissem, editurum receperam: quare nunc fidem libero. Inter has quidem non eas tantum proferam, quae ἀνέκδοτοι sunt, sed ut opus perfectum & absolutum, quoad fieri potest, existat, iis suo loco & illas, quae ab aliis editae fuerunt, interferam: fragmenta etiam, undecumque corradere licuerit, adiiciam: & ubi plus praestare non dabitur, saltem reliquarum nudos titulos, ut eos *Lambecius* recenset & exhibet, in medium adducam. Quamquam & eas, quae alias editae fuere, ἀνέκδοτοις, & nunc primum, in publicum pro-

prodire visum iri prudentioribus spero; nam vel exactiores, & emendatiores; vel integrioribus; vel primigenia sua lingua, qua exaratae fuerunt, emittentur. Ecce enim *Pontanus* Latine tantum, alteramque mutilam excudit: ipse Graecum contextum adponam, & quaecumque desunt ex Codice Riccardiano supplebo. *Bonavent. Vulcanius* Graece quidem ac Latine suas vulgavit, sed mendoso Codice usus, unam etiam ἀκρόαλον edere coactus est: in hac editione & emendatae omnes, & integrae, perlegentur. Denique fragmentis earum, & titulis, illud novi saltem accedet, quod cum Latina interpretatione prodibunt. Adde quod opportuna scholia identidem adscripsimus, & perpetuum prope commentarium attexuimus. Id quod novum saltem erit in iis, quas *Leo Allatius* edidit: nam eas & Graece & Latine, & castigatissimas, quae fuit viri diligentia & eruditio, evulgavit. Non quod nostri propositi pars sit, adeo frequentia, & prolixiora etiam, scholia ad ea opera, quae in Collectione nostra publici iuris facturi sumus, commentari: sed in editione harum Epistolarum id necessarium esse arbitratus sum. Quum enim *Glycas* noster sequioribus saeculis vixerit, & quando Graeci homines sine nugis, & ineptiis, vix quidquam scribere adgressi sunt, eius opinionum
li-

licentiam, & τὸ παράδοξον, compescere interdum oportuit, ac certis fraenis coercere, Theologorum melius sapientiusque opinantium consulta, e regione, ut ita dicam, statuendo, tamquam adversus eum aciem instructissimam, atque ita legentium rectae sententiae, & securitati, consulere. Non enim semper optimas, rataeque sententias, & antiquorum Patrum placita, feligere & amplexari videtur; sed de regia opinionum via ita quaedam ad divortia deflectere aliquando, ut facile possit a delicatioribus quibusdam novitatis & αὐτονομίας insimulari. Ad hoc igitur saltem meae observationes inservient, ut recta *Glycae* sententia apertius dilucidiusque percipiatur, & non facile cuiuscumque criminationibus, in his, in quibus minime meretur, obnoxius evadat. In quibusdam excusari aut defendi non potest, utpote Graeci schismatis homo, & erraticarum illius gentis opinionum aliquando propugnator, ut ostendetur inferius. Non tamen ideo spernendus Auctor hic videatur, nam & ex his sequioris aevi Scriptoribus Graecis magnam Catholicae Ecclesiae utilitatem provenire cognoscitur, sive ut historia Ecclesiastica locupletior exactiorque habeatur: sive ut Graeci schismatis errores facilius refellantur: sive ut nostrorum temporum Sectarii falsarum opinionum, certorumque delira-

B

men-

mentorū, rei manifeste revincantur : id quod aperte elucet ex *Io. Morini, Leon. Allatii, Pet. Arcudii, Fr. Combesii*, aliorumque doctissimorum hominum lucubrationibus, quos inter memorandus praecipue *Nicol. Comnenus Pappadopolus*, qui anno MDCXCVII librum typis mandavit Patavii, ita inscriptum : *Praenotiones Mystagogicae ex Iure canonico, sive Responsa sex, in quibus una proponitur Ecclesiae utriusque, Graecae, & Latinae, suffragium de iis, quae omnino praemittenda sunt ordinibus sacris, atque obiter & Graecia adversus calumniatores defenditur, & praecipuae Photianorum ineptiae refelluntur.* Ibi innumeri Scriptores Graeci, proximioris praesertim aetatis, in medium adferuntur, qui maxima pars ignoti nobis erant, ut scribit praestantissimus *Monsfalconius Diar. Ital. Cap. xxviii.*

Ceterum nunc monendum est, in quibusdam Codicibus hasce Epistolas non *Michaeli Glycae*, sed *Io. Zonarae* tribui, ut in Codice Regio, cujus meminit *Dufresnius*, quamquam recentiori manu scripto, anno scilicet Mundi iuxta Graecos MMDCCCLXXXVI (Christi MCCCCLXXXVIII) Indiſt. VI. Hunc enim titulum praefert: *Ἐπιστολαὶ κυρῆ Ἰωάννου Ζωναρᾶ καὶ πρωτοασκηρῆτις καὶ Δραγγαρίῃ τῆς Βίγλης. Epistolae Domini Ioannis Zonarae, & Protoascretis, & Praefecti Vigilum.* *Zonarae* quoque has Epistolas adscribebat Codex,

dex, quem *Georg. Douza* Constantinopoli attulerat, exstatque modo in Bibliotheca Lugduno-Batava; quare & illae, quas ex eo edidit *Bonav. Vulcanius*, eidem *Zonarae* tribuuntur. *Zonarae* pariter vindicat Index Graecorum librorum ex Codice MS. Regio 2813. *Philippus* quoque *Labbeus* Tom. I. de *Scriptor. Eccles.* in *Georg. Cedreno* hasce Epistolas *Zonarae* potius esse existimat, quas exstare tantum numero XLVI adfirmat, & subspicatur eis additas aliquot fuisse alicuius *Scriptoris Glyca* recentioris Epistolas. *Qui enim fieri potuit*, inquit, *ut de Cedreno ne verbum quidem fecerit in Annalibus suis Glycas, qui Ioannem Scylitzen, Ioannemque Zonaram, tam saepe adpellat?* Quae quidem ratio mihi languidula videtur, ac inutilis. *Labbeus* usus videtur Codice MS. *Claromontani Collegii Parisiensis Societatis Iesu*, qui Epistolas XLVI continet *Zonarae* tributas. Hinc factum est, ut promiscue hasce Epistolas sub nomine *Zonarae*, aut *Glycae*, laudet *Allatius*; quamquam contra *Creightonum* scribens in eam concedere sententiam videtur, ut *Glycae* potius, quam *Zonarae* illas attribuat: ibi enim ita scribit: *Haec, & alia Michael Glycas, Epistola satis prolixa ad Ioannicium Monachum &c.* Et idem quoque facit passim in Opere *De perpetuo consensu utriusque Ecclesiae &c.* & in

Differtationibus *De Libris Ecclesiasticis Graecorum*, quoque ut plurimum *Glycae* eas vindicat. Et recte quidem, ut arbitror, ita sentit vir ille doctissimus. Quomodo enim *Io. Zonarae* adseri possunt illae Epistolae, quas Constantini Palaeologi aetate scriptas fuisse exploratae fidei est, ut superius ostendimus? *Zonaras* enim non sub hoc Principe, neque saeculo xv, sed sub *Alexio Comneno*, xii videlicet saeculo, ab anno mxc ad mcxx floruit, ac paucis post annis *Ioanne Alexii F.* imperante naturae concessit. Insuper duo Caesarei Codices, quos *Lib. IV Commentariorum* laudat *Lambecius*, quorum prior Epistolas L, alter LVI continet, *Michaelem Glycam* auctorem praeferunt, hoc lemmate: Τῷ σοφωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Γλυκᾶ εἰς τὰς ἀπορίας τῆς θείας γραφῆς. *Sapientissimi, & eloquentissimi domni Michaelis Glycae in divinae Scripturae dubitationes*. Et ad calcem Codicis posterioris haec scribuntur: Τῷ το βιβλίῳ ὑπάρχει Μιχαὴλ τοῦ Γλυκᾶ. *Hic libellus est Michaelis Glycae*. Sed & Codex Riccardianus, quo utimur, ita inscribitur: Γραμματικῷ Μιχαὴλ τοῦ Γλυκᾶ. *Grammatici Michaelis Glycae*. Laudantur etiam a *Gesnero* sub nomine *Glycae*, ut & ab *Hoeschelio* ex Bibliotheca Augustana eodem titulo *Cod. LXV.* & a *Iac. Pontano*, qui priores

res duas Latine convertit atque edidit. Sed & has sub *Glycae* nomine citant *Casaubonus Exercit. in Baron. XVI. n. XLIX. Antonius Possevinus Tom. II. Adparatus sacri, & Io. Baptista Cotelerius in Notis ad Opera SS. Patrum*, qui temporibus Apostolicis floruerunt, ubi inquit: *Quae etiam citat Michael Glycas in libro posteriore operis eius τὰ ἀπορὰ τῆς γραφῆς Cap. xxxii. Exstat id opus MS. in Bibliotheca Tbuana, compositumque est ex Orthodoxa fide S. Ioannis Damasceni, adiectis nonnullis aliorum Patrum. Sed & Gul. Caveus in Ioanne Zonara eas Glycae potius adiucandas existimat. Ex his, quae hactenus disse-ruimus, constitit arbitror, non tantum has Epistolas genuinum esse Michaelis Glycae foetum; verum etiam, quem eae in diversis Codicibus titulum praeférant. Quibus addi potest inscriptio Codicis Augustani LVII: quae ita habet: *Michaelis Glycae explicationes obscurorum locorum Sacrae Scripturae.**

Ceterum aliquot alios tractatus hactenus ineditos recenset *Leo Allatius de Consensu utriusque Ecclesiae Lib. II. Cap. XVIII.* nempe, *Librum ad Maximum Smeriotem de processione Spiritus sancti*, cuius fragmentum habet ibidem *Lib. III. Cap. II. Ad eundem, an Christus Azymo in suprema coena usus sit. Ad Esaiam Monachum de animabus a corpore separatis.* Verum hi omnes Tractatus,

nihil aliud mihi cum *Oudino* esse videntur, quam Epistolae *Michaelis Glycae*, in quibus Scripturae loca quaedam obscura, vel controversa, ille explicat.

Sed quia ad calcem Codicis Regii describuntur eorum nomina, quorum auctoritate usus est Epistolarum Scriptor, eam hic describere operae pretium esse existimaui. Συγγραφοντες καὶ συμμάρτυρες τῆς βίβλου αὐτοί, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ μέγας Βασίλειος, Γρηγόριος Νύσσης, Γεώργιος ὁ χυσοπόρρηνων, ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ὁ Κύριλλος, ὁ μέγας Ἐπιφάνιος, Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης, Γεώργιος ὁ Δαμασκηνός, Γρηγόριος ὁ Διάλογος, Ἀνδρέας Κρήτης, Πέτρος καὶ Παῦλος οἱ Ἀπόστολοι, Νικηφόρος Πατριάρχης, σὺν τούτοις καὶ Μωσῆς καὶ Δαβὶδ, καὶ τινες ὁ φωτίζων τέτους, καὶ μάρτυς ἀψευδής, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Qui simul scripserunt, simulque testes hujus libri fuere, sunt hi: Gregorius Theologus, Magnus Basilius, Gregorius Nissenus, Ioannes Auristius, Magnus Athanasius, Cyrillus, Magnus Epiphanius, Anastasius Sinaites, Ioannes Damascenus, Gregorius Dialogus, Andreas Cretensis, Petrus & Paulus Apostoli, Nicephorus Patriarcha, cumque his Moses & David, & qui vosce illuminat, testisque est mentiri nescius, Spiritus sanctus.

Verum antequam de *Glycae* Epistolis agere desinamus, de Codice Riccardiano

Le-

Lectorem edocere fert animus. Codex hic
 Chartaceus est, notatus numero xix. Plu-
 teo K. Ordine I. inter Graeca Manuscrip-
 ta. Continet primum Epistolas *Glycae* non-
 nullas, deinde *Christoduli* Monachi, seu
Ioannis Cantacuzeni, Dialogos viii adversus
 Iudaeos manu diversa exaratos. Primi autem
 titulus ita habet: Χριστοδύλη μοναχῷ κατὰ
 Ἰουδαίων λόγος α'. *Christoduli Monachi adver-*
sus Iudaeos Sermo I. Incipit vero: Οὐκ οἶδ'
 ὁπότερον κάλλιον φαῖεν ἄντινες, ἐπιγράψας τῷ
 τοιούτῳ συντάγματι κατὰ Ἰουδαίων ἄρα, ἢ μάλ-
 λον ἢ αὐτῶν κτλ. Est in fine & aliud per-
 breve opusculum, alia quoque manu, ut
 videtur, exscriptum, cui praefigitur. Δόγ-
 ματα ὀρθόδοξα, ἃ περ ἐξέθεντο οἱ Ἅγιοι Ἀπό-
 στολοι, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι πατέρες, καὶ οἰκου-
 μενικοὶ διδάσκαλοι. *Dogmata Orthodoxa quae*
exposuerunt Sancti Apostoli, & omnes Sancti
Patres, & Oecumenici Doctores. Initium au-
 tem eius est: Πιστεύομεν καθὼς ἐβαπτίσθημεν
 εἰς πατέρα, καὶ υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, τὸν
 ἓνα Θεόν κτλ. Omnia tamen haec opera sae-
 culo xv. descripta esse videntur, etsi nulli-
 bi anni, vel temporis, quo scripta fuerunt,
 adnotatio pareat. *Glycae* autem Epistolae o-
 mnes, quae hoc Codice habentur, xiv
 tantum sunt, quarum prima ad Ioannem
 Sinaitam scripta est, prout in Indice Lam-
 beciano, & ceterae etiam eodem ordine,

ac serie, qua in memorato Indice, progrediuntur. Vnum tantum singulare habet hic Codex, quod numeri adnotatio indicat, eam Epistolam non esse *Glycae* primam, sed tertiam; ita ut quartadecima decimasexta, numero adscripto, significetur. Ceterum est admodum correctus, & emendatus; integer quoque, & eleganter exaratus, ut plurimi faciendus esse videatur.

Sed iam in alia *Glycae* opera inquiremus, deque iis loquentem audiamus *Cas. Ondinum* in *Glyca: Inter MSS. Codices*, inquit, *Bodleianae Oxonii in Anglia Bibliothecae Cod. DCCXX. in MSS. Codicibus Guilhelmi Laudi litt. C. Cod. 77. Graece exstant Michaelis Glycae sermones varii: & ibidem Cod. DCCXXIII in Manuscriptis Codicibus eiusdem ibidem Cod. XCI. n. 2. exstat Michaelis Glycae Tractatus, qui in varia Capita dividitur &c. qui liber anno aerae Graecanicae 6978 scriptus esse dicitur, hoc est, anno Christi nati 1470. Denique in Catalogo Bibliothecae Marquardi Gudii, qui Regiae Maiestatis Daniae Consiliarius fuit in supremo Tribunali Ducatus Slesvicensis, anno 1706 Kilonii edito in 4. apud Bartholdum Reutherum pag. 533. inter MSS. Codices Graecos in 4. Cod. L. Michaelis Glycae sermones, Chartaceo Codice bonae notae, quem titulus σοφώτατον καὶ λογιώτατον laudat, ubi*

ar-

argumenta sermonum recensentur summam, singulis per ordinem operi praemissis. Haec quidem ille. Sed haec fere omnia, nil aliud mihi esse videntur, quam ipsae Glycae Epistolae, quae λόγοι Sermones interdum inscribuntur, ut quidem aliquando fit in Codice Riccardiano. Guil. quidem Caveus in sua Litteraria Scriptorum Ecclesiasticorum historia scriptum reliquit, Codice Philosophico cum Bibliothecae Caesariae, nonnulla Glycae Capita Philosophica adservari: sed eius inimicus & insectator acerrimus Cas. Oudinus, id falsi arguit, adfirmatque, quum consuluisset, nihil se tale reperisse.

Iam tempus, quum de Glycae scriptis late egerimus, perscrutari, quibus ille Christianae religionis dogmatis censendus sit, quod quidem ex ipsius scriptis eruendum videtur. Glycam quidem Orthodoxum Phil. Labbeus arbitratur: sed evidentia ipsa contrarium demonstravit. Antiquum enim schisma & ipse fovens, quaedam contra Latinos composuit. Nam scripsit primum ad Maximum Smeriotem, εἰ χρὴ προσέχειν τοῖς λέγουσιν, ὅτι λαβὼν ὁ Χριστὸς ἄζυμον ἐν τῇ ἑσπέρᾳ τῆς μεγάλης πέμπτης ὡς τῇ τῆς ἑορτῆς τῆ πάσχα, τῇ καὶ δὴ τῶν τοῖς οἰκείοις τὸ πάσχα ἐτέλησεν. *An dicentibus attendendum sit Christum vespere magnae Feriae V, quum Pascha celebraretur, accepisse Azymum, & sic suis tum*
Pa-

Pascha tradidisse. Principium autem est :
 Ο' περὶ τῆς ἀζύμων λόγος, ὃ θεῖα καὶ ἱερὰ
 κεφαλὴ, καὶ πολλοῖς ἔφθασε. Scripsit deinde
 eidem περί τινων χρήσεων, ὅτι ἐκ μόνου τοῦ
 πατρὸς, οὐ μὲν δὲ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα
 τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται, καὶ ὅτι ἔταυτὸν ἀποσο-
 λὴ καὶ ἐκπορεύσεις. *De nonnullis Patrum testi-*
moniis, quibus probatur, ex solo Patre, non
autem & ex Filio, Spiritum sanctum procede-
re: & non esse idem missionem & processionem.
Principium, τί δέ σοι καὶ περὶ τῆς ἀρρήτου
τοῦ παναγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως. Ve-
rum tamen est eum pro Latinis quoque con-
tra suos Graecos scripsisse ad Esaiam Mo-
nachum, περὶ τῷ ὁποῖον ἀπαντᾷ τέλος ταῖς
ψυχαῖς χωριζομέναις τῷ σώματος, καὶ ὅπου
αὐταὶ ἀπέρχονται. Quid sit de animabus,
postquam fuerint a corpore separatae, & quo
illae abeant? Principium, Καὶ περὶ τῆς μὲν
δικαίων, τί χρὴ καὶ λέγειν. Inibi probat lu-
culentissime in coelum eas deferri, ideoque
praesentes Deum manifeste intueri, atque
ita summa beatitate gaudere: ut hinc arguas
omnes Graecorum errores, ipsis etiam Grae-
cis, qui schisma foverunt, non eodem loco
fuisse. Hic postremus Sermo decimae octavae
Epistolae locum obtinet in Indice Lambecia-
no, a qua non multum dissimilis argumenti
videtur esse ea, quae sequitur, undevicesima,
eidem Monacho scripta. Alii autem duo tra-
 eta-

status adversus Latinos sunt vigesima septima, & duodevigesima, Epistolae in Indice memorato, quem post Epistolas ad Operis calcem, ut iam diximus, cum aliis fragmentis, tempestive exhibebimus.

Jam vero quid de Glycae eruditione, iudicio, diligentia, & opinionibus, dicendum & sentiendum sit, alibi, licet perfunctorie & obiter, enuntiavimus; quare haec in praesentia pluribus diducere pro inutili ac supervacaneo haberi posset. Hic tantum adscribere e re fore arbitror catalogum Auctorum, qui in *Glycae* operibus, cum Epistolis, tum Annalibus, citantur, & ex quibus omnia sua collegisse compilans ille videtur,

Floriferis ut Apes in saltibus omnia libant.

Hunc quidem praeter brevem illum Auctorum, qui in Epistolis laudantur, quem paulo superius descripsimus, alii quoque concinnarunt; sed, quem ipse contexui, copiosiore absolutioreque esse inficiabitur nemo.

AUCTORES, ET LIBRI

Tam editi, quam ἀνέκδοτοι, ex quibus

MICHAEL GLYCAS sua collegit.

Aelianus
Alexander Monachus
Ambrosius Mediolanensis
Amphilochius Iconiensis
Anabatianus. *S. Pauli Anabaticon*
Anastasius Sinaites
Anastasius Sinaites alter
Anaxagoras
Anaximander
Anaximenes
Andreas Cretenfis
Andromachus Medicus
Antoninus Augustus
Apollinarius Laodicensis
Apollonius Tyaneus
Aquila
Arcadii Responsum
Aristoteles
Athanasius
Athenodorus Philosophus
Auctor Quaestionum ad Antiochum
Augustinus
Barlaamus
Barfanuphius
Basilus Magnus
Basilus Medicus

Cac-

Caesarius Nazianzeni frater
Caius Historicus
Clemens Alexandrinus
Concilium Carthaginense
Cosmas Ierosolymitanus Maiumae Episc.
Cyrillus Alexandrinus
Cyrillus Ierosolymitanus
Damascus Papa
Daniel Propheta
David Propheta
Democritus
Diodorus Tarsensis
Diogenes Cynicus
Dionysius Arcopagita
Dionysius Corinthius
Dioscorides
Empedocles
Ephraemus
Epiphanius Episcopus
Epiphanius Presbyter
Eusebius Caesariensis
Eustathius Antiochenus
Eutyches Haereticus
Eutychiu Patriarcha
Galenus
Gennadius Patriarcha CP.
Georgius Cedrenus Chronographus
Georgius Syncellus
Germanus Patriarcha CP.
Gregorius Nazianzenus
Gregorius Nyssenus

Gre-

Gregorius Magnus Papa
 Gregorius II. Papa
 Hadrianus Imperator
 Heracleae Episcopus
 Heraclitus
 Hermes Trismegistus
 Herodotus
 Hieronymus
 Hippocrates
 Hippolytus Martyr
 Hippolytus Thebanus
 Homerus
 Iamblichus
 Innocentius I. Papa
 Ioannes Chrysostomus
 Ioannes Climax
 Ioannes Damascenus
 Ioannes Scylitzes
 Ioannes Xiphilinus
 Ioannes Zonaras
 Iosephi Precatio
 Iosephus Flavius
 Isidorus Pelusiota
 Iulianus Halicarnasseus Haereticus
 Iulius Caesar
 Iustinus Martyr
 Iustinianus Augustus
 Iuvenalis Ierosolymorum Antistes
 Leo I. Papa
 Leo Archiepiscopus Thessalonicensis
 Leo Sapiens Augustus

Liber

Liber De Basilii miraculis, qui ab Amphilo-
chio scriptus putatur

Libanius Sophista

Macarius Aegyptius

Manes

Marcus Monachus

Maximus Monachus

Methodius Patriarcha CP.

Michael Cerularius

Michael Parapinacius Imperator

Michael Psellus

Nectarius Patriarcha CP.

Nestorius Patriarcha CP.

Nemesius Emesenus

Nicander Colophonius

Nicephorus Patriarcha CP.

Origenes

Papias Historicus

Parva Genesis

Patricius Prusensis

Paulus Samosatensis

Paulus Sinopensis

Petrus ad Faustum

Philo Iudaeus

Philo Philosophus Historicus Ecclesiasticus

Philolaus

Photius

Pionius

Plato

Plotinus

Plutarchus

Por-

Porphyrius
 Proclus
 Procopius Caesariensis
 Προσευχὴ τῆς Ἰωσήφ
 Psellus. Vide, Michael
 Ptolemaeus Alexandrinus
 Pyrrhon Chronographus
 Pythagoras
 Rufus Scriptor Medicus
 Sabellius Haereticus
 Serapio Mathematicus
 Severianus Gabalorum Episcopus
 Severus
 Simeon Metaphrastes
 Sophocles
 Symmachus
 Tertullianus
 Theodoretus
 Theodorus Mopsuestenus
 Theodorus Studita
 Theophanes Confessor Chronographus
 Theophilus Alexandrinus
 Theophylactus
 Thucydides
 Timotheus Patriarcha Alexandrinus
 Valens Astronomus
 Valentinus Haeresiarcha
 Xenophanes Philosophus
 Zoroastres

F I N I S.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ
ΚΥΡΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ GLYCA

ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ

Εἰς τὰς ἀπορίας τῆς Θείας Γραφῆς

ΛΟΓΟΙ.

SAPIENTISSIMI ET ELOQUENTISSIMI
DOMNI MICHAELIS GLYCAE (1)

GRAMMATICI (2)

In Divinae Scripturae dubia

DISPUTATIONES, sive EPISTOLAE.

Τῷ τιμιωτάτῳ Μοναχῷ,
καὶ Στυλίτῃ κυρῷ Ἰω-
άννῃ τῷ Σιναίτῃ. Εἰ-
χρή συγκαταβαίνην τοῖς
πταίοις καὶ μὴ κατὰ
λόγον αὐτοῖς ἐπιτιμᾶν
τὰ προσήκοντα.

Ad Dominum (3) Ioannem (4)
Sinaiten (5) Monachum, &
Stylitam (5) maxime vene-
randum. Utrum in pecca-
tum lapsis condescenden-
dum sit, an, prout ratio
postulat, increpandi sint?

Λόγος α΄.

Disputatio I.

Iac. Pontano S. I. Interprete.

Αἱ τῶτο με-
τὰ τῶν ἀλ-
λων, ὡς
θεία καὶ ἱε-
ρά κεφαλή,

τοῖς ἀρχαιοτέροις ἰσό-
ρη-

Oc etiam
inter alia
a veteri-
bus con-
signatum

est literis, o sacrum
C di-

(1) Titulus praefixus Glycae Epistolis in Codice
Caesareo.

ρηται, τὴν γλαῦκα τὸ divinumque caput(7),
 ὄρνειον τὸ ἀμορφότατον avem Noctuam, de for-
 ζῶον mis-

(2) Ita adpellatur in Codice Riccardiano, quo nos
 usi sumus.

(3) *Domnum Κυρόν.*] A Graecis sequioris aevi
 Scriptoribus κυρός pro κύριος passim usurpatur, quem-
 admodum κύρ, & κύρις, & κύρης in eodem signi-
 ficatu. Itaque legitur Κύρ Κωνσταντίνος apud Ano-
 nymum Combesianum in *Porphyrolog.* n. 4. Κύρ Λέων
 apud eundem *Porphyrolog.* in *Basilio num.* 100. Edit.
Combes. Κύρ Αλέξιος in *Facto Boemundi* apud *An-*
nam Commenam Lib. XIII. qui eodem libro etiam Κυ-
 ρός dicitur. Κύρ autem indeclinabiliter usurpabant,
 quare in *Typico S. Sabae Cap. VII.* legitur. κανὼν ὁ τε
 Κύρ Κοσμά, καὶ Κύρ Θεοφάνης. Κύρης occurrit non
 semel apud *Constantinum de Adm. Imp.* ὁ δὲ βασι-
 λεὺς ὁ Κύρης Πῶμανός. Κύρις autem legitur in *Act.*
X. Concilii Chalcedonensis. Κύρις Εὐστάθιος λέγει, &
 alibi; Apud *S. Epbraem* in *Actis S. Abramii*; *Grego-*
rium in *Vita Basilii Iunioris*; *Theophanem* in *Copro-*
nymo, & *Constantino filio Irenes*; *Dorotheum* *Doctrin. II.*
Iohan. Moschum in *Limon.* *Eustathium* in *Vita Euty-*
chii Patriarchae Constantinopolitani; In *Vita S. Nili*
Iunioris; in *Apophthegmatis Patrum*; In *Actis S. Ma-*
ximi Confessoris; & , ut alios Scriptores brevitatis gra-
 tia praeteream, in *Vita MS. S. Euphrosynes*, ubi
 ita indigetantur Monachi. Apud *Montemfalconium*
Diar. Ital. Cap. xv. in *Cod. MS. Biblioth. Monast.*
S. Basilii, femineo genere Κυρά Γουαζρίς. Videtur
 tamen & ab antiquioribus Graecis aliquid huic ad-
 fine esse dictum, & vox Κύριος non integra inter-
 dum esse prolata apud quosdam. *Hesychius* enim scri-
 bit.

ζῶον μέγα τι χρῆμα missimum (8) animal,
οἶεται ὁ αἰετὸς καὶ πα- Aquilae (9) eximum
ρά- C 2 quid-

bit Adonin a Laconibus κῶρις, & κυρίς fuisse nuncupatum. Non aliter Latini vocem *Domnus*, ex *Dominus* contractam, ad testandam venerationem adhibuerunt. Sed audiamus quid Vir eruditissimus *Carolus Du-Fresnius* super hoc in suo *Glossario* commentetur. *Apud Scriptores*, inquit, *aevi medii venerationem praecipuam debere adpellationem Domni, apice uno ex Domini voce rejecto, observarunt pridem Viri docti, & tribui vulgo Ecclesiastica dignitate fulgentibus, ac vitae sanctitate insignibus*. Ita passim Episcopis hanc tribuunt *Gregorius Magnus, Paulinus, Evodius, Fortunatus, Nicetius Trevirensis, Avitus Viennensis, Gregorius Turonensis, Ennodius, Ivo Carnotensis, & alii*. Summis primum Pontificibus peculiarem fuisse adpellationem contendit *Onuphrius*. *Constantinus Pogonatus Imperator in VI Synhodo*: Σακρα δόμνω τῷ ἀγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς πρεσβυτέρης Ρώμης. *Fulco Lib. I. Gestorum viae Ierosolymitanae*.

Prospiceret Domnus sapienti pectore Papa

Quid facto sit opus.

Postea Abbatibus etiam & Claustralibus attributa Domni adpellatio. *Iohannes de Iauua*: *Domnus & Domna*, per syncopen, proprie convenit Claustralibus: sed *Dominus, Domina*, mundanis. *Regula S. Benedicti Cap. LXIII. Abbas autem qui vices Christi creditur agere, Domnus, & Abbas, vocetur*. *Odilo in Vita S. Maioli*. Et ab omnibus *Domnus & Abba* honoratur. At ex *Casinenfibus Constitutionibus* ad hoc Caput, aliis quoque *Monachis communis* erat &c. Id quod omne mirifice illustrat vocem illam κυρός.

πάδοξον καὶ καθάπερ quidpiam, & admira-
 τινὰ φύσιν θαύματος rabile videri: quam
 αἰτίαν ut

(4) Quis hic sit Ioannes Sinaita me prorsus fugit. Alii certe fuerunt Ioannes Sinaitae, qui *Glycae* aetati minime conveniunt, ut Ioannes Sinaites, qui dictus est Climacus, & alius Ioannes Abbas Montis Sina, diversus, ut volunt, a Climaco, & qui in MSS. Codicibus perhibetur auctor germanus Historiae SS. Barlaam, & Iosaphat, ut scribit *Phil. Labbeus Dissertat. De Scriptorib. Eccles.* Ioannis cuiusdam Sinaitae sermones asceticos MSS. in Bibliotheca Iustiniana Venetiis adservari scribit *Monsfalconius Diar. Ital. cap. xxviii.* Fuit quoque Ioannes Montis Sinai Monachus, qui anno 1084. floruit, de quo *Caveus*; nisi idem est cum proxime memorato.

(5) *Sinaiten*] In Monte Sina Monachorum Coenobia & Monasteria erant, unde Anastasius ille Sinaita celeberrimus, qui in eo monte vitam monasticam agens philosophabatur, ut loquitur *Nicephorus Lib. xvii Hist. Eccl. Cap. xix. & Lib. xviii. Cap. xlii.* Sed de Monachis & Monasteriis Montis Sina videnti *Simeon Metaphrastes in Vita Sanctorum Galaktionis, & Epistemes apud Surium*; *Everwinus Abbas Monasterii Dolienfis in Vita S. Simeonis Monachi Trevirensis*, qui quum Monachus Sinaites fuisset, anno 1035 diem obiit; quae vita pariter habetur apud *Surium*; *Sanctus Nilus Abbas libello De interemptione Sanctorum Patrum, qui erant in Sina, & Rhaiti regione apud laudatos Metaphrastem, & Surium*, quae quidem persecutio anno ix Anastasii Imperatoris indictione ii contigit. Plura quoque de Sinaitis referet *Anastasius ille Monachus*, cuius operis in *Cod. Colbertino 4726* hic exstat

ἀξίαν περιέπει ταύ- ut natura fuscipien-
την καὶ τέθειπε, καὶ ταύ- dam honorabunda
τα C 3 pro-

stat titulus: Ἀνακασίου Μοναχοῦ διηγήσεως διάφοροι πε-
ρὶ τῶν ἐν Σινᾷ ἁγίων πατέρων. *Ammonius* etiam Mo-
nachus, qui narrationem de Sanctis Patribus Sinaitis
a Barbaris peremtis, a doctissimo *Combesisso* editam,
conscriptit. Saeculo xv quidem Monachi Sinaitae su-
pererant, ut ex Operibus *Gennadii Scholaris* intelligere
est. Quin Monasteria quaedam adhuc in Monte Sina
exsistunt, ut videre est apud *Thevenotium Lib. II. Iti-
ner. Cap. XXVI, & seqq.* & clarum praecipue est Mo-
nasterium Sanctae Catharinae, de quo laudatus *The-
venotius*, & *Monsfalconius Diar. Italic. Cap. xv.*

(6) *Stylitam*.] *στυλίτη* quidem deest in Co-
dice Riccardiano, sed Codex, quo *Pontanus* usus
est, illud habebat. Hoc nomine adpellatur Mo-
nachus, qui in columna vitam exigit. *Suidas*: *στυλίτης*
ὁ ἐπὶ κίονος ἱσόμενος. *Stylita*, qui super columnam
stat. Nam columna Graecis Grammaticis *σύλος*, &
στήλη ab eadem origine, sive etiam *κίων* dicitur.
Unde *Georgius Hamartolus* in Constante Filio Con-
stantini post *Heraclonem* illos monachos vocat *κιο-
νίτας*, *Cionitas*, idest, *Columnarios*. Sed a *στήλη* etiam
στυλίται dicti sunt, ut videre est in marginali nota
Eclogae Vniversi Iuris, quam *Leunclavius* edidit,
Lib. VII. Tit. VIII. Cap. II. Huius instituti auctor fuit
Sanctus *Simeon* cognomento *Stylita*. *Theodorus Leston*
Eccles. I. Συμεὼν ἀπὸ κόμης ἦν Σιζὸν καὶ πρῶτος τῶν
κίωνων ἐπιτηδεύμα ἐπενόησεν. *Eusebius Lib. I. Cap. XIII.*
de eodem S. Simeone: Πρῶτος τὴν ἐπὶ κίονος εἰσὶν
ἐπιτηδεύσει διήνηχυ μόλις ἐνδιαίτημα τὸ περίμε-
τρον. Adde *Lib. V. Cap. XXIII.* Adeundi *Nilus Mo-*

πα μηδέ τι ἕτερον οὐ- προsequatur, & ob-
σαν, ἢ γλαῦκα, δυσ- stupefcat; quum ta-
ει- men

nachus Lib. II. Epist. CXIV ad Nicandrum *συλίστην*, &
Epist. CXV. Vita S. Theodotii Coenobiarchae. Vita S. Lu-
cae Iunioris, & Ioh. Moschus in Limon. Cap. XXVIII.
XXIX. XXXVI. CXVIII. CXXIX. Niceph. Lib. XIV. Cap. XV.
Eulogius Alexandrinus apud Photium Orat. IX. Theodorus
Petræorum Episcopus. Gregorius Turonensis de Gloria
Confessorum Cap. XXXVI. Suidas, Cedrenus. Vixit Simeon
hic sub Theodosio, & Leone Imperatoribus, mor-
tuus est anno IV Imperii Leonis.

(7) Caput sumitur pro persona. Euripides in
Oreste.

Ἀκούε δὴ νῦν, ὦ κασίγνητον κάρα,
Ἔως εἰσὶ σ' ἄ φρονεῖν ἐριννύες
Audi vero nunc, o frater,
Donec sinunt te sapere Erinnyes

Et ex intervallo:

Καὶ νῦν ἀνακάλυπτ', ὦ κασίγνητον κάρα,
Ἐκ δακρύων σ' ἄπαιδε.
Et nunc retege, o Soror,
Et abi a lacrimis.

Et ibidem pariter:

ὦ πρῶτον χαῖρε, ζηνὸς ὁμόλεκτρον κάρα.
Salve Senex, cum Ioue eandem coniugem habens.

Et mox:

Μενέλαε προσφθέγγη νιν ἀνόσιον κάρα
Menelae, adloqueris ipsum pollutum caput.

Idem in Hippolyt. Coron.

ὦ κακὸν κάρα
O scelestum caput.

Et in Rheso.

Ἀπολ-

εἰδῆ, καὶ καταφρόνητον *men aliud nihil sit,*
 τοῖς πολλοῖς, καὶ μή μοι *nisi turpis, & vulgo*
 λέγε *C 4 despi-*

Ἀπολλων ὃ δῖα κεφαλὰ μόλε τοξήρης.
Apollo, o divinum Caput, venias
Arcitenens.

Et Sophocles in Electra.

Γέλωτι φαιδρῶ τοῦ μὲν ὄψεται κάρα
Laeta me videbit.

Eadem phrasis passim occurrit in divinis Scripturis;
 ut 1. Reg. Cap. II. v. 25. πῶ αἷμά σου ἔσαι ἐπὶ τὴν
 κεφαλὴν σου. *Sanguis tuus erit super caput tuum.*
 iuxta LXX. II. Reg. Cap. I. v. 16. *Ezechielis Cap. XXXIII.*
 v. 4. *Astorum Cap. XVIII. v. 6.* Et Latinis etiam Au-
 ctoribus usitata est. *Plaut. Epid. Act. 1 Sc. 1.*

Plane hoc corruptum est caput.

Propertius Lib. II. Eleg. I.

Et sumta, & posita pace fidele caput.

Item Iurisconsultis, dum tributa in capita impera-
 re, succedere, vel dividere in capita, dicunt. Est
 autem sermo tropicus, synecdoche scilicet membri.
 Caput enim pars princeps, & veluti arx est corporis
 humani. Hic idem *Michael* Epistola insequenti: ἐπί-
 γνωθι οὖν ὃ ἱερά κεφαλὴ. *Franciscus Philelphus* Epi-
 stola ad Andreā apud *Montemfalc. Diar. Ital. C. XXV.*
 ἐρρώτον φιλότατῃ μοι κεφαλὴ.

(8) De avis Noctuae deformitate lepidissimos *Gre-*
gorii Nazianzeni Iambicos habemus *Carmine XXII.*

Τὴν γλαυκὴν ἐπέσκωπτε τις. ἢ δὲ ἐφύργανε

Τῶν σκορμμάτων ἕκαστον ἄσόχῳ λόγῳ.

Ὅσον κάρηνον! τοῦ διός δὲ πῆλιπον.

Ἡ γλαυκότης δέ! τοῦτο τῆς γλαυκώτιδος.

Φθεγγὴ δύσηχον. ἢ δὲ χίττα καὶ πλέον.

Τὸ

λέγε τὴν ἰσορίαν εἶναι despicibilis Noctua :
 ὅδ' ὁδῇ, μηδὲ πρὸς ἡδό- Nolim mihi obcur-
 νην ras,

Τὸ λεπτόπουν πῶς; ἦρ δέ σοι τί φαίνεται;

Ἐπὶ δὲ πάντα διέδρασε ραδίως,

Ἐνὶ κρατῆται καὶ σοφῇ ὅς' ὁμῶς.

Ἀλλ' ὡς σοφῇ, σκόπησον· ὡς τούτων μὲν ἐν

Ἐνὶ πρόεσι, σοὶ δὲ ἅπαντα καὶ λίαν·

Γλαυκῇ, δύσηχος, λεπτόπους, βερύκρανος.

Τούτοις ἀπὸ λῆθ' ἐντραπῆς ἢ φιλτάτη.

Noctuam aliquis inridebat, illa autem eludebat

Unumquodque scommatum solerti sermone.

Quale caput! Iovis autem caput quale est.

Glaucudo autem? Hoc Deae cæsis oculis proprium.

Insuaviter cantas. Pica etiam insuavius.

Pedis tenuitas quomodo? De Sturno quid tibi vi-
 detur?

At postquam omnia facile diluisset

In uno victa est, quantumvis sapiens.

Sed ut sapiens animadvertit, harum quidem singula

Singulis inesse, in te vero omnia, & supra mo-
 dum;

Quum & glauca sis, & cantu rudis, & pede te-
 nuis, & capite gravis.

Ad quæ verba pudore suffusa abiit bona noctua.

(9) Unde id acceperit Glycas fieri non potuit.
 ut reperirem. Sed certum & exploratum est, vide-
 ri hanc volucrem ceteris avibus stupori esse, & ad-
 mirationi. Timo Syllographus apud Laertium, & He-
 sychium Illustrem de Arcefilao.

Οἱ δὲ μὲν ἤντε γλαυκα περὶ σπίζαι τραπῶντο.

Illum autem mirabantur, ut aviculæ, quæ no-
 ctuam circumstant.

νην τῶν ἀκούοντων μυ-
θοπλασθῆναι ταύτην
ἀνέκαθεν . Εἰς ἡμῶν
γὰρ αὐτῶν ἐπιβεβαιῶν-
ται τὰ κατ' αὐτήν , καὶ
τὸ αὐτὸ πίσον ἔχουσιν .
ἴδου γὰρ ὁ ὑψιπέτης
συ καὶ μετάρσιος ὁ δί-
κην αἰετὶ τὸν αἰέρα τέ-
μνων , ὁ τὸν αἰθέρα
ταῖς νοηταῖς ὑπερπτά-
με-

ras , narrationem
hanc , falsam atque
ad voluptatem audien-
tium iam olim ex-
cogitatam esse fabu-
lam : ex nobis enim
ipsis, si alia argumen-
ta desint firmitatem,
probabilitatemque,
sumit. Nam ecce al-
tivolans (1) tu, & sub-
limis

*Dio Chrysostomus in Olympico sermone: Οἱ δὲ ἄνθρω-
ποι φασι, ὅτι θαυμάζει τὴν γλαῦκα τὰ ὄρνια. Ho-
mines autem dicunt aves mirari noctuam. Aristoteles
Lib. IX. hist. Animal. Cap. I. τὰ ἄλλα ὀρνίδια τὴν γλαῦκα
περιπέτεται ὁ καλεῖται θαυμάζεν. Ceterae aviculae no-
ctuam circumvolant, quod mirari vocatur. Hujus au-
tem rei rationem prorsus fabulosam adfert Servius
in 1. Georgicorum. Nyctimene, postquam cum patre
concubuit, & agnovit facinus, in silvis se abdedit,
& lucem refugit, ubi Deorum voluntate conversa est in
avem, quae tanto scelere omnibus avibus est admirationi.
Aliam causam ex AEsopo tradit Dio laudatus in cita-
to sermone, non minus fabulosam. Heinc Noctua
Ebraeis תשמת Thinsmeth dicta est, tamquam
stupenda & mirabilis, doctissimo Sam. Bocharto au-
ctore. Glycas videtur hoc initio imitatus Dionem Chry-
sostomum in Oratione Olympica.*

(1) Aquila volatu sublimius sese effert, quam ce-
terae aves, unde altivolans ὑψιπέτης, & ὑψιπότης
Poetis dicta est, ut Homero Iliad. μ', & ν', & χ',
&

μενος πτέρυξιν, ὁ πρὸς limis, qui instar A-
 ὑπαντὴν τοῦ οὐρανοῦ quilae aërem tranas :
 ἐλδσομένου πτώματος qui pennis sub intel-
 ἔτοιμος μέγα τι νομί- ligentiam cadentibus
 ζεις ἐμέ, καὶ διὰ πολ- ad aethera (1) subvo-
 λοῦ τοῦ καύματος ἐ- las : qui ad occursum
 χεις, cor-

& Odyss. υ', & ω. & Nonno Dionysiacorum Lib. XL.
 Heinc & oraculum de Atheniensibus editum,

Αἰετὸς ἐν νεφέλῃσι γενήσεται

Aquila in nubibus fiet.

Scholiasfes *Aristophanis* in *Avibus* significari ait illos
 τοσοῦτον αὐξηθῆσεσθαι ὅσον αἰετὸς τῶν ἄλλων ὀρνέων
 ἐν ταῖς νεφέλαις προύχῃ. *Tantum augendos, quantum*
Aquila in nubibus supra ceteras aves eminet. *Apule-*
ius Lib. I. Floridorum. *Aquila enimvero quum se nu-*
bium tenuis altissime sublimavit; evecta alis totum
istud spatium, quo pluitur, & ningitur, ultra quod
cacumen nec fulmini nec fulguri locus, in ipso, ut
ita dixerim, solo aetheris, & fastigio hiemis. Et *Ho-*
rus Lib. II. Cap. LIII. de *Aquila* scribit: ὑψηλό-
 παρον πάντων τῶν πετεινῶν ἵπταται. *Omnium avium*
altissime volat. qua de causa, si *Aristoteli Lib. IX.*
Hist. Cap. xxxii. fides, eam homines avium solam di-
 vinam esse perhibuere. Non aliter de *Aquila* coele-
 stes literae loquuntur. *Salomon Proverb. XXIII. 5. Ut*
Aquila volabit in coelum. *Abdias autem vers. 4.* *Idu-*
maeos adloquens munitionum suarum altitudine su-
perbientes: Si extuleris tamquam Aquila, & inter
stellas posueris nidum tuum, inde deiiciam te, ait
Dominus.

(1) Codex Riccardianus ὑπεριπτάμενος. *supervo-*
lans. Pontanus legisse videtur ὑφιπτάμενος.

χεις, καὶ καθάπερ τι (1) corporis de (2) coe-
 λου
 χρῆ-

(1) Codex Riccardianus habet πτάματος. Cadaveris. Pontanus legisse videtur σάματος.

(2) Ἀλληγορίαν, quam inceperat, continuans, de Domino olim ad iudicandum venturo loquitur, ac si de quodam corpore coelitus descensuro loqueretur. Est enim quoddam Aquilarum genus, quod corporibus exanimis, aut cadaveribus, vescitur, ut est Percnopterus, vel Gypaetus, degeneris Aquilae genus vulturina specie, quae sola Aquilarum exanima est corpora, ut ex *Aristotele Lib. IX. Hist. Cap. XXXII.* habet *Plinius Lib. X. Cap. III.* Generatim enim Aquilae cadavera non gustant, quare *Tzetzes Chil. v. Cap. 9.*

Λέοντες θῆρες σὺν αὐτοῖς καὶ αἰετῶν τὸ γένος
 Νεκρῶν οὐκ ἀπογεύονται τῷ σύνολον σωματῶν.
Leones fere, & cum ipsis Aquilarum genus
Mortua corpora plane non gustant.

Quare de illis intelligenda veniunt, quae leguntur in *Iobo de Aquila Cap. XXXIX. 30.* Et ubi sunt confossi, ibi est, hoc est, confossorum, vel occisorum cadavera. Ad quem locum palam adludunt Christi verba *Matth. XXIV. 28. & Luc. XVII. 37. Vbi cumque est cadaver, ibi congregabuntur & Aquilae.* Quae firmantur insuper ex verbis *Salomonis Proverb. XXX. 17. Oculum, qui patrem deridet, matrisque disciplinam spernit, hunc effodient Corvi vallis, & Aquilae pulli comedent.* Dixi autem cum Ἀλληγορίαν continuare, quod aperte his verbis iustorum occursum, quo Domino de coelo ad homines iudicandos descendentem isti in aera obviam ibunt, significet, iuxta illud *Ap. I. Thessalon. Cap. IV. de Resurrectione agentis,*

tis,

χρῆμα ἐράσμιον, παν-
 ταχοῦ περιάγεις καὶ
 τὰς τῶν πολλῶν ἀκοὰς
 ξένοις τισὶ καταγοη-
 τεύεις ἀκούσμασι. καί
 συ μὲν οὕτω πρὸς με
 διακίσαι. ἐγὼ δὲ οὐ-
 δὲν ἄλλο ἢ γλαύξ εἰμι,
 ἀμορφίαντε πῶν ἐντὸς
 περικείμενος αὐτὸ τὸ
 τῆς ἡμέρας ἀμβλυώ-
 των ἀπαύγασμα· ταύ-
 τη τοι καὶ πρὸς ἔργα
 φωτὸς ἦδη καλούμενος
 ὀκνῶ καὶ ἀναδύομαι·
 ἄτε τοῦ πράγματος
 ὑπὲρ ἐμὴν ὄντως καὶ
 φύσιν

lo quondam venturū
 paratus & expeditus
 es, me plurimi facis,
 & magnopere admi-
 raris; nec secus atque
 amabile aliquid ubi-
 que circumfers, mul-
 torumque aures no-
 vis quibusdam de me
 commemorationibus,
 ceu magico carmine
 delinis atque demul-
 ces. At tua quidem
 de me talis est opi-
 nio Ego vero plane
 nihil, praeter quam
 Noctua⁽¹⁾ sum, intus de-

tis. Nos, qui vivimus, qui relinquimur, simul ra-
 piemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera,
 & sic semper cum Domino erimus.

(1) Viden apertam Dionis Chrysostomi imitationem?
 ἢ Olympica enim oratione sic ait: ὡς δὲ καὶ ὑμεῖς
 ὁσαῦτα θεάματα ἔχοντες τερπνὰ, ὁσαῦτα δὲ ἀκρί-
 ατα, τοῦτο ῥήτορας δεινούς, τοῦτο δὲ ξυγγραφεῖς ἡδί-
 ους ἐμμέτρων καὶ ὁμέρων λόγων, τοῦτο δὲ ταῖς
 οἰκίλους, τοῦτο δὲ ὡς πολλοὺς σοφιστὰς δόξῃ καὶ μα-
 ρτυαῖς ἐπαυρομένους, οἷον πτεροῖς. ὑμεῖς δ' ἐμοὶ πρόσ-
 τε καὶ βούλεσθε ἀκούειν τοῦ μηδὲ εἰδέναι μηδὲ φά-
 σκοντος εἰδέναι· ἄρ' οὐκ ὁρῶντες σπινχάζον τὴν σπουδὴν
 ὑμῶν τῇ περὶ τὴν γλαύκα γινόμενῳ, σχεδὸν οὐκ ἄ-
 γε

καὶ δύναμιν· μὴ τοίνυν
 τῷ περὶ ἡμᾶς φίλτρῳ
 νικώμενος, μέγα τι νό-
 μιζε εἶναι τοὺς μηδὲν
 ὄντας ἡμᾶς. μηδὲ θειο-
 τέρων ἄπτεσθαι νοη-
 μάτων ἀνέχχαζε, τοὺς
 τε βίον ἀκάρτατον ἔ-
 χοντας, καὶ γλῶπαν
 ὡσαύτως ἐν τοῖς τοι-
 ού-

deformis undequa-
 que, & ad ipsum hoc
 diei lumen caecuti-
 ens (1); quamobrem
 & nunc ad opera lu-
 cis invitatus tergi-
 verfor, & negotium
 supra ingenium, su-
 praque (2) vires meas,
 refugio. Quare noli
 amo-

γεν δαμονίας τινὸς βουλῆσεως; κτλ. Sic vos quoque,
 quum tot amoena habeatis spectacula, tot quoque au-
 ditiones, partim quidem vehementes rethores, partim
 autem conscriptores iucundissimos & carminibus & pro-
 sa; partim autem varios pavones, nempe multos sophistas,
 gloria & discipulis elatos, quasi pennis; vos, inquam,
 his relictis me convenitis, & audire eum vultis, qui
 nihil scit, neque se scire adfirmat. An non recte ad-
 similo studium vestrum ei, quod noctuae accidere solet,
 fere haud absque divina quadam voluntate?

(1) Noctuam interdum omnino caecutire negat Ioh.
 Ionsstonus Hist. de Avibus Tit. VII. Cap. v. Diurno ta-
 men splendore eius visum hebetari non inficiandum,
 ut scribit Ambrosius Lib. V. Hexaemeron. Cap. XXIV. Ex-
 orto autem die, & circumfuso splendore Solis, visus
 ejus hebetatur, quasi quibusdam erret in tenebris.

(2) Horatius in Arte:

Sumite materiam vestris, qui scribitis, aquam
 Viribus

Quare Ovidius II. Trist.

Divitis ingenii est immania Caesaris acta
 Condere, materia ne superetur opus.

τούτοις ἀπαίχδτον φέ-
ροντας . μηδὲ γὰρ εἰς
τοσοῦτον μανείημεν ὡς
τίνες τε ἡμεῖς ἐσμέν καὶ
ὅπη κακῶν ἐληλάκει τὰ
καθ' ἡμᾶς ἡγνοηκέναι
παντάπασιν . ἐγὼ δὲ
δοικα μὴ καθ' ἡμῶν ὁ
προφητικὸς ἐκείνος ἔξ-
ερχεῖν λόγος ὁ λέ-
γων . ἵνα τί σὺ ἐκδι-
ηγῇ τὰ δικαιώματά μου,
καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν
διαθήκην μου διὰ σό-
ματός σου ; ὅθεν ἐγ-
κωμιάζειν ἡμᾶς ἄμει-
νον ἦν . οὐ μὴν ὅλως πα-
ριάζεσθαι καὶ τῶν ὑπὲρ
ὑμᾶς ἀπερὶ σκέπτως
κατατολμᾶν· ἀλλ' ἵνα
μὴ τὸ σὸν ἐπίταγμα
παρ

amore nostri vitæ
excellentes arbitra-
ri, qui nihil sumus :
nec velis ad divinos
sensus pertrañandos
compellere, quorum,
& vita impura, &
lingua similiter ad
res istiusmodi expli-
candas imperita, in-
venitur . Haud enim
eo insaniae progredi-
emur, ut & (1) qui
simus, & quo malo-
rum peccando deve-
nerimus, funditus
nesciamus . Equi-
dem metuo, ne ad-
versum nos pro-
pheticum illud pro-
feratur . Quare (2) tu
enar-

(1) Iuvenalis :

De coelo descendit γινώδι σεαυτὸν .

Socrates mortalium ominum sapientissimus Apollinis
oraculo declaratus est, quod seipsum noscens se ni-
hil scire professus sit, ut scribit Plato in *Apologia* .
Persius .

Nec te quaesiveris extra .

Hipparchus Pisistrati F. inter publica praecepta id
reponebat, teste Platone in *Hipparcho* .

(2) Psalm. XXXIX.

παρ' οὐδέν θέμενοι τῷ
 τῆς ἀνηκολίας ἐγκλήμα-
 τι περιπέσωμεν, ἰδοὺ
 τῇ σῇ θαρρήσαντες ὁ-
 σιότητι, καὶ τῶν ἀνε-
 φήκτων κατατολμῶ-
 μεν, καὶ ὡς δυνάμεις πε-
 ρὶ ὧν ἡρώτικας ποιού-
 μεθα τὴν ἀπόκρισιν·
 ἔνθεν τοι καὶ ἄκκε. Ὅτι
 μὲν οὖν, ὁσιώτατε, τοῖς
 ἐν ἀμαρτία ζῶσι πόρ-
 νη τυχόν ἢ μοιχεία συν-
 καταβαίνειν οὐκ ἔννο-
 μον, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον
 ἐπιτιμήσεις ἐπάγειν
 αὐτοῖς, ἀφ' ὧν εἶωθε τὰ
 ψυχικὰ θρασυπύεσθαι
 τραύματα, δέδεικται
 μὲν ἀρχούτως ἀπὸ τε
 τῶν ἱερῶν γραφῶν· ἐχ-
 ῆττον δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν
 τῶν σαματικῶν ἱατρῶν
 ἔνερ-

enarras iustitias meas,
 & adsumis testa men-
 tum meum per os tu-
 um? Itaque praeſta-
 ret nos laudationes
 scribere, quam adeo
 libere, & absolute,
 nihil recusare, & in-
 consulto viribus su-
 periora suscipere. Ve-
 rumenimvero, ne
 iussa tua aspernantes;
 inobedientiae culpam
 commereamur, ne
 confisi sanctitate tua
 audemus adgredi, ad
 quae pertingere ne-
 quimus, & ut possu-
 mus, quaesita tua dis-
 solvimus. Proinde
 heinc aures mihi da.
 In peccatis (1) se vo-
 lutantibus, vir san-
 ctif-

(1) Vetus Ecclesiae disciplina iustam in huiusmo-
 di homines severitatem exercebat, nec iis tantum,
 qui frequenter in id genus peccata laberentur, sed
 etiam illis, qui semel vel adulterium, vel homici-
 dium, admisissent, vel ad Deorum cultum defecissent,
 aut reconciliationem omnino denegabat, aut in mor-
 te tantum communionem concedebat, aut nonnisi

ἐναργές σοι πρόκειται
τὸ ὑπόδειγμα. ὅρα γὰρ
ὅτι καὶ τέμνουσιν οὗτοι
κατὰ καιροῦς, εἴ γε τέ-
μνειν ἀνάγκη, καυ-
τῆρί τε κέχρηται, καὶ
πι-

assime, ut in stu-
pris, ut in adulteriis,
protinus condescen-
dere non esse fas: sed
tales potius iis repre-
hensionibus conse-
tan-

expiatis longa poenitentia delictis resipiscentes absol-
vebat. Negatam esse alicubi, & aliquando, reconcili-
ationem, vel in ipso mortis articulo, constat ex
D. Cypriano *Epist. LII. ad Antonianum*, ex *Concilio
Arelatensi I. Canone ultimo*, ex *Innocentio I. Epist. III.
ad Exsuperium Tolosanum Cap. II.* Et id quidem in-
usu erat, non quod Novatiani deliramentis adquie-
verint, sed ne Ecclesiastica disciplina labeficeret. Non
desperatione indulgentiae, sed rigore disciplinae, ut in
simili causa loquitur *Augustinus Epist. L.* Quod se-
cundo loco adferuimus, liquet ex *Gregorio Nysseno Epi-
stola Canonica ad Letoium Can. I.* Ex *Concilio Car-
thaginensi IV. Can. LXXVI & LXXVII*, ex *Concilio
Arausicano I. Can. III.* ex *Concilio Epaonensi Can.
xxxvi.* sed in primis ex *Concilio Illiberitano Can. I.
& II.* quibus quidem Eucharistia in vitae exitu de-
negatur, sed non absolutio interdicitur. De eo quod
tertio loco pronuntiavimus, nemo dubitaverit, qui
historiam Ecclesiasticam saltem a limine salutaverit,
& vel semel tot Canones poenitentiales, quorum
celeber in antiqua Ecclesia usus fuit, inspexerit. Sed
ex ipsis Haeresibus in Ecclesia exortis antiquae disci-
plinae rigor elucet: nisi enim hunc nimis produce-
re & ampliare voluissent, non adeo desipuisset *Mon-
tanus*, & eius assecla *Tertullianus*; non adeo *Novat-
ianus* delirasset; non adeo *Donatistae* insanivissent;
non exitiale schisma *Lucifer* Calaritanus excitasset.

πικρὰ διδῶσι φάρμα-
κα· τῇ νόσῳ τε πολ-
λαχίς ἀπαγορεύουσι
καὶ τοῖς κάμνουσι μη-
νύουσι θάνατον· τίνος
ἔνεκεν; ὥστε ποιῆσαι
προσδεκτικότερας αὐ-
τοὺς, καὶ μηδὲν τοι τέ-
ως· ὃς ἀγνοίας πάθω-
σιν ἀπροσδόκητον· εἰ
δὲ καὶ ἀταξίᾳ τού-
τους ἰδῶσι καὶ ἀδια-
φορίᾳ χρωμένους περὶ
τὴν διαίταν, τί χρὴ καὶ
λέγειν, εἴτε πόρρῳ ποι-
ῶσιν αὐτοὺς ὡς ἰδιο-
ρῦθμους ὄντας, καὶ μὴ
κεχρηῆσθαι πειθόμενης
ταῖς ἰατρικαῖς παρα-
δόσεσι. πόρρῳ δὲ ποι-
οῦ-

andos, quibus ani-
mae vulnera sanari
consueverunt, Sacra
Scriptura satis super-
que demonstravit: &
nihilominus idem
corporum Medici evi-
denti documento o-
stendunt. Vides enim
illos secare(1) aliquan-
do, quum necessitas
sectionem flagitat.
Praeterea uisiones,
& amara medicamen-
ta adhibent; valetu-
dinem saepe despe-
rant, & aegrotis mor-
tem augurantur. Cur
tandem? ut eos in-
tuenda sanitate in po-
ste-

(1) Ovidius 1. Metamorph.

Sed immedicabile vulnus

Ense recidendum est ne pars sincera trabatur.

Isidorus Lib. III. de summo Bono Cap. XLVI. Cum dolore
sunt abscindenda, quae leniter sanari non possunt.
Egregie de more Celsus Lib. VII. in Prooemio de
Chirurgo loquens. Immisericors sic, ut sanari velit
eum quem accipit, non ut clamore eius motus, vel
magis quam res desiderat, properet, vel minus quam
necesse est, secet: sed perinde faciat omnia, ac si nul-
lus ex vagitibus alterius adfectus oriatur.

οὔσιν, ἵνα μὴ καὶ μῶ-
 ρος αὐτοῖς ἐπιβείη
 ἄτε δὴ κακοτέχνους, οὐ
 καὶ πονηρὸν ἐκ τούτου
 κτίσαιντο ὄνομα. διὰ
 τι τοῦτο καὶ ἐν τοῖς
 αὐτοῖς ἐπισαίν τις βα-
 ρεία μὲν νόσῳ πάτοχος
 ὢν, ἀναγκάζων ἢ ὁ-
 μοίως αὐτοῦς οὐ καὶ ῥῶ-
 δέοντι κεράσσει τι φάρ-
 μακον αὐτῷ, οὐ μόνον
 οὐδέ χάνται τὴν αἴτη-
 σιν εὐμενῶς, ἀλλὰ καὶ
 ὡς μεμνηνότες τοῦτον ἀ-
 ποδιώκουσιν. εἰ γὰρ
 καὶ συγκαταβαίνουσιν
 ἔστιν ὅτε τῷ κάμνοντι
 καὶ παραμυθίας αὐτὸν
 ἀξιούσιν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ
 τοσοῦτον, ὥστε καὶ φο-
 νέως ὄνομα δέχεσθαι
 διάγει τὴν ἐκείνου ἀκαι-
 ρον αἴτησιν. ὅτι ἢ τὸ
 σωτήριον φάρμακον ὁ-
 λέθριον οἷδε ποιεῖν ὁ
 μή προσήκων καιρὸς, ὁ
 σοφὸς ἐκεῖνος εἰδείξεν
 οὕτως εἰπῶν· ἀκαιρίη
 ἐν μὲν ὑγείῃ νοῦσον ἢ

νεγ-

sterum cautiores ef-
 ficiant, & ita nihil
 eis ignorantibus ino-
 pinum officiat. Quod
 si eos in victu nullum
 servare ordinem, &
 promiscue quidvis e-
 dere aut bibere vide-
 rint, quid opus est
 verbis? Ab iis visen-
 dis abstinent, ut qui
 ad suos ipsorum nu-
 meros vivant, & au-
 xilia medica usurpa-
 re negligent. Ideo au-
 tem se ab illis remo-
 vent, nequa labe
 ignominiae inuran-
 tur, quasi artem ma-
 le didicerint, & in-
 de nomen eorum in
 contemptu ponatur.
 Quocirca si quis etiam
 ad eos accesserit, dif-
 ficili morbo impedi-
 tus, & eos quamquam
 tempore parum op-
 portuno medicamen-
 tum sibi componere
 urgeat, non solum.

pre-

μεγθεν· ἐν δὲ νόσῳ θά-
νατον. Εἰ δὲ τοιαύτη
καὶ τοσαύτη πρόσσις
τοῖς τῶν σωμάτων ἡ-
μῶν ἰατροῖς ἀκρίβεια,
καὶ γὰρ οὐδέποτε συγ-
καταβαίνουσιν οὗτοι
τοῖς κάμνουσιν, ἔνθα
προφανὴς ὑπάρχει ὁ
κίνδυνος. Πολλῶν μάλ-
λον οἱ τῶν ψυχικῶν
παθῶν ἰατροὶ καὶ ἀ-
κριβείας ἀνδιέχονται, καὶ
κατὰ τοὺς νόμους τοῦ
πνεύματος τοὺς κακῶς
ἐχοντας διαιτῆσουσι.
Καὶ οὕτω μὲν τῶν σω-
μα-

precibus eius benevo-
le non adnuunt; ve-
rum etiam, ut amen-
tem repellunt. Et si
enim nonnumquam
indulgeant aegrotan-
ti, cumque consola-
tione deliniant, non
tamen eo usque id fa-
ciunt, ut propter
intempestivam eius
petitionem homici-
dae (1) audire velint.
Salutarem porro me-
dicinam pestiferam
posse reddi, si alieno
tempore fiat, Sapiens

D 2 ille

(1) Scribit Plinius Lib. XXIX. Cap. I. inscriptum
infelicis cuiusdam monumento, Turba se Medicorum
periisse. Archagathum vero Medicum Peloponne-
sium, qui Romam anno V. C. DXXXV. venit, a
saevitia secandi, urendique, Carnificem fuisse vo-
catum. De Medicis Graecis Cato: *Iuravunt inter se
Barbaros necare omnes medicina*. Homicidae quidem
passim Medici audiunt. Plinius loco laudato: *Discunt
periculis nostris, & per experimenta mortes agunt,
Medicoque tantum hominem occidisse summa impunitas
est*. Heinc de Themisone Iuvenalis:

Quot Themison aegros autumnis occiderit uno.

Lex Attica, de qua Antiphan Orat. XII., Medicum,
si aegrum interfecisset, infontem iudicabat.

ματικῶν παθῶν ἰα-
τροὶ καὶ φρονεῦσι πάν-
τα καὶ πράττουσι κα-
τάτε τοὺς νόμους τοὺς
ιατρικοὺς, καὶ ταῦτα,
σῶμα θεραπεύειν ἀ-
γωνιζόμενοι, πολλῶν
καταδέεσερον ὢν τῆς
ψυχῆς. Οὗ δὲ Κηδεμῶν
ἡμῶν καὶ Σωτὴρ ὁ κύ-
ριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χρι-
στὸς ἀριδηλότερον ἔδει-
ξε εἴτε χρὴ συγκατα-
βαίνειν ἀνθρώπinois
θελήμασιν, εἴτε καὶ μή.
ἐφθασε γάρ ἐν τῇ συν-
αγωγῇ καὶ τὰδε πρὸς
τοῖς ἄλλοις εἰπεῖν.

Εὐάν

ille docuit his verbis,
ἀκαίρην ἐν μὲν ὑγείῃ
νόσον ἠνεγκεν ἐν δὲ νό-
σῳ θάνατον. *Intempe-
ritas in sanitate
morbum, in morbo
mortem attulit.* (1)
Iam si talis ac tanta
diligentia a corpo-
rum Medicis prae-
statur (neque e-
nim unquam indul-
gent aegrotis, ubi
manifestum pericu-
lum cernunt) mul-
to magis morborum
ad animam pertinen-
tium Medici, & cu-
ram

(1) Ovidius De Remedio Amoris :

Temporibus medicina valet : data tempore profunt,

Et data non apto tempore vina nocent.

Divus Augustinus memoriae prodidit, quum quidam aegrotus pharmaco, quod Medicus dederat, sumto convaluisset, evenisse ut, quum aliquanto post in eundem morbum incidisset, ad idem remedium, inconsulto Medico, confugeret. Miranti autem quod morbo non levaretur, Medicum respondisse, idem quidem pharmacum, sed non a se datum, ab aegrotto sumtum fuisse : atque ita insinuavit Medicorum esse dare pharmaca, qui norunt quando & quomodo danda sint.

Εἰ μὴ φάγητε τὴν
σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀν-
θρώπου, καὶ πίνητε τὸ αἷ-
μα αὐτοῦ, οὐκ ἔχετε
ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς· καὶ
τὴνικαῦτα πολλοὶ τῶν
αὐτοῦ μαθητῶν ἀπῆλ-
θον εἰς τὰ ὀπίσω καὶ
οὐκ ἔτι περιεπάτουν
μετ' αὐτοῦ λέγοντες·
ὁ λόγος οὗτος σκληρὸς
ἐστίν, τίς δύναται ἀκού-
ειν αὐτοῦ; καὶ οὕτω μὲν
ἐκείνοι. Τί δὲ ὁ Σω-
τὴρ ἡμῶν ἐπὶ τούτοις;
οὔτε τὸν λόγον πρὸς
τὸ μαλακώτερον ἔσρε-
ψεν, οὔτε τῶν ἀποπη-
δόντων ὅλως ἐφρόντι-
σεν· ἀλλ' ἀφῆκεν αὐ-
τοὺς ὑπάγειν, ὡς ὁ θεή-
γορος Ἰωάννης φησί.
Τοῦτο δὲ πάντως ἐποί-
ησεν, οὐχ ὅτι σωτη-
ρίας ἐκείνους οὐκ ᾔθε-
λε τυχεῖν, ἀλλ' ὅτι
τοιαύτης ἰατρείας δεό-
μενοι, καὶ μὴ συνιέντες,
μηδὲ διδασκάλῳ πεί-
θεσθαι μεμαθηκότες,
ἀπελ-

ram praecipuam su-
scipient, & secun-
dum leges spiritus
male habentium diae-
tam moderabuntur.
Sic igitur corporeis
adfectibus medentes
& sentiunt, & faciunt
omnia ex medicinae
praeceptis, idque ut
corpus, quod multis
partibus anima est
inferius, ad sani-
tatem suo labore
perducant. Cura-
tor autem, & Sal-
vator noster Iesus
Christus praeclarius
ostendit, num volun-
tatibus humanis con-
descendere oporteat,
necne. Dixit enim,
*Nisi manducaveritis
carnem filii hominis,
& biberitis eius sangui-
nem, non habebitis vi-
tam in vobis.* Tum
vero multi discipulo-
rum eius abibant re-
tro, nec amplius am-

ἀπελθεῖν εἰς τὰ ὀπί-
σω καθῶς ἡρετίσαντο
συνεχωρήθισαν. Ὅτι
δὲ τοιαύτης ἰατρείας
ἐχρήζομεν ὁμολογεῖται
τοῦτο παντάπασιν. Εἰ-
πειδὴ γὰρ ὁ πολυμή-
χανος δράκων διὰ σό-
ματος ἡμῶν ἀρχῆθεν
ἐνῆκε τὸν ὄλεθρον, διὰ
σώματος αὐτίς καὶ τὰ
τῆς θεραπείας ἐπινε-
νύονται. Κατὰ γὰρ τοῦ-
το καὶ πρὸς Ἰουδαίους
ὁ κύριος ἔλεγεν. Εἰ
ἀν μὴ φάγητε τὴν σάρ-
κα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀν-
θρώπου, καὶ πίνητε τὸ
αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν
ἐν ἑαυτοῖς. τίνας ἐνε-
χεν; ὅτι τῷ τοῦ νοήτου
ὀφείας ἰῶ νεκρωθῆναι
πρὸ χρόνων ἐφθάκει-
τε

bulabant cum eo, di-
centes, durus est hic
sermo; & quis potest
illum audire? Atque
illi quidem hoc mo-
do. Quid ad haec Sal-
vator noster? neque
mollius quidpiam lo-
quutus est; & sede se-
rentes nihil curavit
penitus; sed eos ab-
ire sivit, ut divinus
Ioannes ait. Hoc au-
tem fecit utique, non
quod eos salutem adi-
pisci nollet: verum
quod, quum tali medi-
cina indigerent, nec
intelligerent, nec
magistro obedire di-
dicissent, retro abire
pro ipsorum arbitrio
permisi sunt. (1) In-
di-

(1) Horatius.

*Ridebit monitor non exauditus, ut ille
Qui male parentem in rupem detrusit Asellum
Iratus: quis enim invitum servare laboret?*

Zeno cūdam dicenti, *Cur me unum omnium non con-
rigis? Non enim, inquit, tibi credo. Subindicans sibi
non esse spem, illum, si conriperetur, fore meliorem,
ut scribit Lucretius in Vita. Vide paulo inferius.*

τε· εἰ δὲ ταῦτα οὕτως
 ἔχει, προκαθάρσεως
 ἀνάγκη λοιπόν· οἷδε
 γὰρ ἀκριβῶς ἡ σὴ ὁ-
 σιότης ὅτι καὶ οἱ θε-
 λοντες λαβεῖν ἀντίδο-
 τον, οὐχ ἀπλῶς καὶ
 ὡς ἐτυχὲ τῶ φαρμάκῳ
 κέχρηται· πρὶν ἢ δη-
 λαθῇ τοὺς ἀπὸ μοχθέ-
 ρας διαίτης ἐπισυνα-
 χθέντας οὐκ ἀγαθοὺς
 χυμοὺς ἐκκαθάρωσιν.
 ἀλλὰ προλεπτύνον-
 ται, καὶ τότε τὸ φάρμα-
 κον δεχονται. τοῦτο δὲ
 ποιούσι πάντως ἵνα μὴ
 ἀντὶ χρυσοῦ φαρμάκῳ
 δηλητήριος ἢ ἀντίδοτος
 εὐρηθῇσεται. οὐκοῦν
 ἀσύμφορον ἐστὶ τοῖς μὴ
 φθάσασι προκαθα-
 ρῆναι καλῶς τῆς ιε-
 ρᾶς ἀπογεύσασθαι κύ-
 λικος· ταῦτα δὲ λέγο-
 μεν οὐχ ἵνα ρίψουσιν
 ἑαυτοὺς εἰς ἀπόγνω-
 σιν, ἀλλ' ἵνα τοὺς τρό-
 πους διδάξωμεν μέλ-
 λον, δι' ὧν ἡ ζωὴ καὶ ὁ

digere autem nos ista
 medicina, constat
 omnimodis. Post-
 quam enim malorum
 multorum machina-
 tor Draco ille a prin-
 cipio exitium nobis
 in os immisit, vicif-
 sim curatio per os ex-
 cogitata, & inven-
 ta est. Hoc enim
 sensu etiam Iudaeis
 Dominus dixit: *Nisi*
manducaveritis car-
nem filii hominis, &
biberitis eius sangui-
nem, non habebitis vi-
tam in vobis. Quid
 ita? Quoniam Ser-
 pentis, quem men-
 te percipimus, vene-
 no ante tempus mor-
 tui estis. Quod quum
 ita sit, de cetero
 praepurgatione opus
 est. Novit enim pro-
 be Sanctitas tua, &
 iam volentes antido-
 tum recipere, eo non
 similiter, & fortuito

D 4

uti

θάνατος ἐπιφέρεισθαι
εἴωθε. Εἰ μὲν ἔν ἐλέγο-
μεν ὅτι καὶ καὶ τὸ καινῶ-
σαι τὰς ἐκ ἀγαθῶν χυ-
μῶν, ἐντεῦθεν ἐπιτηδεί-
ας αὐτὰς ἀποκαταστή-
σαι τῇ ποτηρίᾳ κατα-
πολαύειν ἢ συγχωρού-
μεθα, τότε χώραν ὁμο-
λογημένως εἶχε τὰ τῆς
ἀπογνώσεως. Εἰ ὅτοι-
τον μὲν ἐκ ἑστίν ἔδεν,
μανθάνει δὲ μόνον ὁ
προσερχόμενος ὅπως
δεῖ προσέρχεσθαι, καὶ
ἵνα μὴ θάνατος αὐτῷ
μᾶλλον ἀντὶ ζωῆς εἴη
τὸ κέρδος ἐκεῖθεν. Κατὰ
γὰρ τὸν μακάριον παῦ-
λον διὰ τοῦτο ἐν ἡμῖν
πολλοὶ ἀσθενεῖς τε καὶ
ἀρρώστοι, καὶ κοίμονται ἰ-
κανοὶ, ποία τέτων ἀπό-
γνωσις εἰ μὴ καὶ μᾶλλον
σωτηρίας ἐλπίς, ὡς ἡ
τῆς ἀληθείας ἐπιφέρει
ἐπίγνωσις. προσέχεν
οὖν ἐπὶ τοῦτοις ἄξιον,
ὅσον ὃν ἀγαθῶν, ἢ τοῦ
δεο-

uti, priusquam vide-
licet, malignis humo-
ribus, a vitiosa vi-
ctus ratione collectis,
sefe purgaverint :
sed attenuantur, &
purgantur ante, &
sic demum pharma-
cum accipiunt. Quod
sine dubio idcirco fa-
ciunt, ne pro phar-
maco utili, noxium
accipiatur. Quare
sacrum gustare cali-
cem nihil prodest,
nisi prius bene pur-
gatus sit. (1) Haec
porro dicimus, non
ut nos in desperatio-
nem abiiciamus; ve-
rum ut modos potius,
ac rationes doceam-
us, per quas vita,
& mors, invehit solet.
Quod si adfirmare-
mus, etiam eiectis
humoribus vitiosis,
& inde nobis aptitu-
dine conciliata, non-
dum

(1) Apostolus I. ad Corinth. Cap. XI.

δέοντος εὔρεσις τοσοῦ-
 τον αὐτίς κακῶν, ἢ τοῦ
 συμφέροντος ἀγνοία.
 ὅρα ὅτι καὶ τῶν ἡρώ-
 σικῶτων οὐκ ὀλίγοι θα-
 νάτῳ περιπέσειν ἐκιν-
 δύνευσαν, ἐπειδὴ κακο-
 τέχνοις ἐνκύρσαντες, ἰα-
 τρῶς φάρμακα τῇ νόσῳ
 κατ' ἄλληλα ἐκ ἐδέξαν-
 το. Εἰ δὲ ταῦτα ἔτως ἔ-
 χει, φείδεις θαίτινος ἔχ-
 ὄσιον, εἶγε προφανῶς
 ὑπάρχει καὶ μᾶλλον ὁ
 κίνδυνος, αὐτῷ τε πᾶσα
 κῶς ἔχοντι, καὶ τὰ φάρ-
 μακα ἐπιφέροντι. καὶ εἰ
 βούλει τῇ παραινεῖσαι
 πρόσχες ἢν ὁ μέγας
 βασιλεὺς ἱερῇ πάντι
 παραινεί λέγων ὅρα μὴ
 πτοηθεῖς ἀνδρωπονεῖς
 πτωσίν σε· μὴ παρα-
 δὸς ᾧ υἱὸν τοῦ Θεοῦ εἰς
 χεῖρας ἀναξίων, μὴ ἐν-
 τραπῆς τινὰ τῶν ἐνδό-
 ξων τῆς γῆς ἐν τῇ ὥρᾳ
 ἐκείνῃ· καὶ ἀπλῶς εἰ-
 πεῖν οἷς οἱ Θεοὶ κανό-
 νες

dum permitti nos sa-
 cro poculo frui,
 tum sequeretur ut
 desperandum esset.
 Quod si nihil est hu-
 iusmodi, & qui ac-
 cedit, tantummodo
 discit quomodo acce-
 dendum sit, ne in-
 de mortem pro vi-
 ta lucretur (nam iu-
 xta beatum Pau-
 lum (1) *ideo inter nos
 multi infirmi, & im-
 becilles, & dormiunt
 multi*) qualis est ista
 in hac re desperatio?
 Immo potius salutis
 concipienda spes,
 quam veritatis cogni-
 tio parit. Quam ob
 causam vigilandum
 est. Quantum enim
 habet boni eius quo
 facto opus est agni-
 tio, tantum contra
 habet mali eius quod
 conducibile est igno-
 ratio. Reputa enim

(1) 1. *Ad Corinth. Cap. XI.*

νες οὐκ ἐπιτρέπτουσι
 μὴ μεταδίδου· καὶ γὰρ
 ὡς ἐΐνικοι εὐλογίσθη-
 σαν· εἰ δὲ μὴ ἐπιστρέ-
 ψουσι, καὶ αὐτοῖς οὐαὶ,
 καὶ μεταδίδουσι αὐτοῖς.
 πρὸς δὲ γε τοῖς εἰρη-
 μένοις καὶ ὁ χρυσορρή-
 μων Ἰωάννης οὕτως εὐ-
 ρηται τοῖς τὰ θεῖα με-
 ταχειριζομένοις δῶρα
 λέγων· εἰ γὰρ συνιδό-
 τες τινὶ πονηρίαν συγ-
 χωρήσετε ταύτης μετὰ-
 σχαιν τῆς τραπέζης, τὸ
 αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῶν χει-
 ρῶν ὑμῶν ζητηθήσεται.
 καὶν σφάττητος προσίη
 λοιπὸν, καὶν ὕπαρχος
 καὶν αὐτὸς ὁ τὸ διαδη-
 μα περικείμενος, ἀνα-
 ξίως δὲ προσίη, κώλυ-
 σος· μείζονα ἐκείνου
 τὴν ἐξουσίαν ἔχεις. Εἰ
 δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει,
 συγκαταβαίνειν ὡς οἴ-
 μαι οὐκ εὐλογον, ἐν-
 θα ψυχικὸς ὕπαρχαι
 καὶ μᾶλλον ὁ κίνδυνος·
 ἀλλ' ἐπιφέρειν ἐκεῖσε
 τὰ

tecum, non paucos
 infirmorum adiisse
 mortis periculum,
 quia, quum in medi-
 cos inexercitados in-
 cidissent, congruentia
 morbo remedia non
 sunt adepti. Quod si
 istuc ita se habet,
 nulli rei parcere
 aequum videtur; si
 quid potius tum ipsi
 male valenti, tum
 pharmaca ministran-
 ti manifeste pericu-
 lum imminet. Ac si
 placet, admonitio-
 nem ausculta, qua
Basilius Magnus Sa-
 cerdotem unum-
 quemque compellat,
 in haec verba. *Vide*
ne paveas hominem,
ad lapsum, & deli-
ctum tuum, neve tra-
das filium Dei in ma-
nus indignorum. Ne
reverere quemquam
gloriosum terrae in bo-
ra illa. Et ut paucis
com-

τὰ φάρμακα κατὰ γε
 τοὺς νόμους τοῦ πνεύ-
 ματος, εἶγε καὶ μᾶλλον
 εὐπειθοῦσιν οἱ κάμνον-
 τες. Οἱ δὲ σκληροί τι-
 νες οὗτοι καὶ ἰδιόρρυθ-
 μοι ὄντες ἀπαρέσχον-
 ται τῇ θεραπείᾳ, δι-
 σὶν ἐπὶ τούτοις θάτε-
 ρον· ἢ διορθοῦσθαι
 κατὰ μικρὸν αὐτοὺς,
 ἢ τῶν τοιούτων ἀφίσα-
 σθαι τέλειον· ἐπεὶ δὲ
 ἀπειθεῖ λάφῃ καὶ ἀντι-
 λέγοντι, κατὰ φησιν
 ὁ μέγας βασίλειος ἐ-
 κείνο χρηρὴ λέγειν τὸ,
 σῶζων σῶζε τὴν σεαυ-
 τοῦ ψυχὴν. βαρὺς μὲν
 οὖν ὁ λόγος οὗτος εἶναι
 δοκεῖ καὶ σκληρὸς καὶ
 ἀπότομος, ἀλλ' οὐ πᾶ-
 σιν ἁπλῶς, ἐκείνοις δὲ
 μᾶλλον ὅσοι κατὰ Χρι-
 στὸν ἀθέλουσι ζῆν τὸν
 οὐ-

*comprehendam, quos
 sacri Canones exclu-
 dunt, ne illos fac
 participes. Insuper
 & Ioannem aurea fun-
 dentem flumina divina
 dona administrantes
 sic affatum constat.
 Si enim conscii nequi-
 tiae cuiuspiam, huius
 mensae cum participem
 fieri permiseritis, san-
 guis eius de manibus
 vestris requiretur. Si-
 ve ergo dux accesserit,
 sive praefectus, sive
 ipse diademate cin-
 ctus, indigne autem
 accesserit, prohibe;
 maiorem illo potesta-
 tem obtines. (1) His po-
 sitis non est, opinor,
 consentaneum con-
 descendere, ubi po-
 tius animae pericu-
 lum*

(1) Mirabile sanctae huius severitatis exemplum.
 praeiuit Ambrosius Mediolanensis, Theodosium Au-
 gustum ab Ecclesiae limine excludens, quod poeni-
 tentiam nondum impleffet. *Adi Theodoretum Lib. V.
 Hist. Eccles. Cap. XVII.*

οὕτω λέγοντα. Ο' ζυ-
γος μου χρηστός ἐστι καὶ
τὸ φορτίον μου ἔλα-
φρον· εἴπερ οὖν ἔλα-
φρα τὰ τοῦ σωτῆρος ἡ-
μῶν ἐντάλματα, τί
ποιήσομεν ἡμεῖς εἰγε-
τῇ οἰκείᾳ ῥαθυμίᾳ
βαρέα ταῦτα ποιοῦμεν
καὶ φορτικά; μηδὲ τὸ
καὶ ἐννοῆσαι δυνήθεν-
τες ὅτι πρὸς μὲν ἰατρῷ
πρὸς σωματικῶν πα-
θῶν ἐν οὐδένι ἀν-
τιλέγομεν, ἀλλὰ

lum est; sed adhi-
bendam illic medici-
nam, secundum le-
ges spiritus, si modo
etiam obtemperent
aegroti. Sin autem
praefati, & suo ipso-
rum se arbitrato re-
gentes, curationem
aegre sustinent, alte-
rum e duobus in his
faciendum; ut vel pe-
detentim emenden-
tur;⁽¹⁾ vel omnino⁽²⁾
deferantur. Nam su-
per

(1) Menander Comicus:

Πάντων ἰατρὸς ἔρ' ἀναγκαίων κακῶν
Χρόνος ἐστίν, οὗτος καὶ σε νῦν ἰάσεται
Medicus omnium necessariorum malorum
Tempus est, quod tibi quoque nunc medebitur.

Ovidius IV. Tristium VI. de tempore loquens

Hoc etiam saevas paulatim mitigat iras,
Hoc minuit luctus, maestaque corda levat.
Cuncta potest igitur tacito pede lapsa vetustas.

(2) Aliter tamen censuit Philo, qui libro de Sacri-
ficio Abelis, & Caini, scripsit: Conandum est, ut etiam
certo perdendos a suis vitiis servemus quantum possu-
mus, imitando bonos Medicos, qui quamvis videant
haud posse aegros a se servari, tamen libenter omnem
curationem admovent, ne per eorum negligentiam vi-
deatur res non successisse ex sententia. Ceterum me-
mo-

καὶ ὀδύνας ἑαυτοὺς
 ὑποβάλλομεν καὶ πι-
 κρῶν ἀνεχόμεθα πό-
 σεων, καὶ σιδήριον
 ἐκπυρῶθῃν κατὰ σο-
 μάχου δεχόμεθα, καὶ
 ἄλλα δὲ τοιαῦτα
 καρτεροῦμεν. πολλὰ
 διάγει τὴν θεραπείαν
 τοῦ σώματος· τῷ δὲ
 πνευματικῷ ἡμῶν ἰα-
 τρῷ οὐδαμῶς ὑποκεῖ-
 σθαι καταδεχόμεθα·
 παντάπασιν δὲ τὰ ἐκεί-
 νου περιεργαζόμεθα,
 βαρὺν αὐτὸν εἶναι τοῖς
 ἐπιτιμίοις λέγοντες καὶ
 σοβαρὸν αὐτῷ ἐν ὁμι-
 λίαις καὶ φορτικόν· μὴ
 λογιζόμενοι κατ' ἑαυ-
 τοὺς ὅτι κατὰ τὰ
 πρόσοντα ἡμῖν πάθη
 καὶ τὰς ἐμπλάστρους ὀ-
 φείλομεν δέχεσθαι· ὅτι
 μὲν γὰρ ὀφείλῃ οἷδε
 καὶ τὸ συγκαταβαίνειν
 ἐν ἑαυ-

per populo incredulo, & contradicente, ut ait Magnus Bassilius, illud dicendum; *Servans serva animam tuam*. Molestia quidem adparet haec oratio, & dura, & se- vera; at non omnibus prorsus: verum illis magis, qui secundum Christum nolunt vivere, ita dicentem, *Iugum meum suave, & onus meum leve*. Si ergo levia sunt Servatoris nostri mandata, quid faciemus nos, qui ea per nostram se- gnitiem gravia, & odiosa, reddimus? Nec istuc saltem cogitare possumus, nos Medicis corporum nusquam repugnare.

Quin

moriae proditum est D. *Benedictum*, quum Monachos salutaribus monitis minime parentes adspiceret, & de eorum emendatione desperaret, eos reliquisse. Vide Greger. *Magnum Dialog.* II. Cap. III.

ἐνίοτε, τοῦτο καὶ ἡμῖν
ὁμολογεῖται, πλὴν ἐκ
ἐπὶ πᾶσιν καὶ διὰ πάν-
των τὸ ὀφείλιμον, ἵδι
μὴ τῆς αὐτῆς ἕξεως
ὑπάρχουσιν ἅπαντες.
τῷ μὲν γὰρ ἐτοίμως
ἔχοντι καὶ ὑπείκειν
ἐστὶν ὅτε καὶ ὑποσρέ-
φειν ἡνίκα καιρὸς, συμ-
φέρει πάντως ἢ συγ-
κατάβασις, ἐπὶ πλεον
γὰρ τὸν τοιοῦτον ἐφ-
έλκεται καὶ ῥαδίως
τῷ τοῦ πνεύματος
ὑποβάλλει ζυγῷ. Τῷ
δὲ ἰδιορῦθμῳ καὶ ἀν-
υποσρόφῳ καὶ πρόσ-
γε τὰ φάρμακα παν-
τάπασιν ἀνδρῶς ἔ-
χοντι καὶ λίαν ἐστὶ
τὸ συγκαταβαίνειν ἀ-
σύμφορον. παρασύ-
ρεισθαι γὰρ ἐπὶ πλε-
ον ποιεῖν καὶ κατο-
λίσσθαι αὐτὸν, ἐ-
πὶ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ
κύ-

Quin doloribus nos
iplos subiicimus, &
amaras potiones pa-
tienter haurimus, &
cauterium in cervici-
bus perferimus, &
alia huius generis,
propter curationem
corporis, multa tole-
ramus; (1) spirituali
vero Medico nostro
neutiquam subdi vo-
lumus, omnibus mo-
dis res eius curiose
perscrutantes; diſti-
tantes eum poenis
infligendis rigidum;
rursus in congressi-
bus adrogantem, &
insolentem, esse; non
videntes, secundum
ulcera quibus labora-
mus, emplastra quo-
que nobis imponen-
da. Scio enim ali-
quando utile esse
condescendere, hoc,
in-

(1) Horatius Lib. II. Epist. II.

*Quae laedunt oculos festinas demere, siquid
Est animum, differs curandi tempus in annum?*

κύριος πότε μὲν ἔλε-
γεν· ἵνα μὴ σκανδα-
λίσωμεν αὐτοὺς, βάλλ-
ε ἀγκυρὰν εἰς τὴν
θάλασσαν· πότε δὲ
τῶν σκανδάλων ὑπερ-
ορῶν ἔλεγε· φυτεία
ἦν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ
πατήρ μου οὐράνιος·
ἐκρίζωθήσεται· ἔδει-
ξε γὰρ ἐντεῦθεν ὅτι
συμφέρει καὶ οὐ συμ-
φέρει πολλάκις ἡ συγ-
κατάβασις· Εἴ ποτε
καὶ τῶν οὐκ εὐλόγως
ἐπ' αὐτῷ σκανδαλιζο-
μένων ὑπερὸρῶν ἔλεγε·
φυτεία ἦν οὐκ ἐφύτευ-
σεν ὁ πατήρ μου ἐκρί-
ζωθήσεται· προσέχειν
οὐκ ἐπὶ τούτοις ἄξιον·
εἰ γὰρ ὁ τῶν σωμα-
τικῶν παθῶν ἰατρὸς
οὐκ εἶωθεν τὰ τῆς νό-
σου μεταχειρίζεσθαι
καθ' οἷον δή τινα τρό-
πον ἕτερον ἢ μήγε
κατὰ τοὺς νόμους
τοὺς ἰατρικοὺς, εἰ καὶ
βαρυαλγῶν ἐνίοτε ὁ

vo-

inquam, nos quoque
confitemur. Verum-
tamen non in singu-
lis, & per omnia uti-
le est, quoniam nec
eiusdem habitus sunt
omnes. Nam qui
promptus est, & ce-
dere aliquando, &
referre pedem, quan-
do id tempus postu-
lat, huic plane con-
ducit condescensio,
talem quippe trahit
amplius, & facile iu-
go spiritus subiicit.
Aft pro sua libidine
viventi, & retrogre-
di minime volenti, &
pharmaca penitus a-
versanti, ei conde-
scensio multum in-
commodat. Facit e-
nim amplius trans-
versum agi, & labi.
Ob hoc enim Do-
minus nunc dixit,
ut autem non scan-
dalizemus eos, ac-
cipe hamum, & vade

in

κοσῶν ἀπαρίσκεται, πολλῷ μᾶλλον τὸν πνευματικὸν ἰατρὸν οὐ χρὴ συγκαταβαίνειν ἀνθρώπinois δελήμασιν. Εἶγε καὶ μᾶλλον ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ζητηθήσεται τὸ αἷμα αὐτῶν ἐξ ἀμελείας ψυχικῶν περιπεσόντων θανάτῳ. Ἡ τὴν γλῶτταν ἐπέχε τέλειον, εἶγε καὶ μᾶλλον οἱ κάμνοντες ἐπαγόμενα φάρμακα παντάπασιν ἀποσρέφονται. τινικαῦτα γὰρ οὐκ ἀπὸ τῶν σῶν χειρῶν, ἀλλ' ἐξ ἐκείνων αὐτῶν τὸ αἷμα αὐτῶν ἐκζητηθήσεται. καὶ ἀκουε τί φησι διὰ Ἐζεκιὴλ ὁ Θεός. Ἐὰν ὁ σκοπὸς σαλπίσῃ τῇ σάλπιγγι καὶ σημαίῃ τῷ λαῷ καὶ ἀκουσέ ὁ ἀκούων τῆς φωνῆς τῆς σάλπιγγος καὶ μὴ φυλάσσεται, καὶ ἐπέλθῃ ἡ ῥομφαία καὶ καταλάβῃ αὐ-

in mare: nunc autem scandalum flocci pendens, inquit, plantatio, quam non plantavit pater meus coelestis, eradicabitur. Demonstravit namque hinc, & prodesse, & non prodesse frequenter condescensionem. Quare. & epos qui immerito in eo offende-bantur parvi faciens, aiebat, plantatio, quam non plantavit pater meus, eradicabitur. His de causis caute agendum est. Si enim Medicus corporalis non, consuevit tractare morbum alio quocumque modo; sed tantum ex decretis Medicorum, quamvis interdum aegrotus irascatur; quanto magis spiritualem Medicum, humanis cupiditatibus condescendere non oportet; si qui-

 dem

αὐτὸν τὸ αἷμα αὐτοῦ
ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔσαι
ὅτι τὴν φωνὴν τῆς
σάλπιγγος ἀκούσας
οὐκ ἐφυλάξατο. ταῦτα
ἐκ πολλῶν ὀλίγα,
πλείω καὶ γὰρ ὁ και-
ρὸς λέγειν οὐ συγ-
χωρεῖ.

dem de eius manibus
in primis eorum san-
guis requiretur, qui
ex negligentia illius
in perniciem animae
incurrerint? Aut igitur
ut nosti medere,
aut linguam contine
omnino; praesertim si
aegroti adhibita me-
dicamenta indignan-
tur. Tunc enim non
de tuis, sed de ipso-
rummet manibus eo-
rum sanguis require-
tur. Audi quid per E-
zechielem dicat De-
us. *Si speculator ceci-
nerit tuba, & significa-
verit populo, & audie-
rit audiens vocem tu-
bae, & irruerit rom-
phaea, & comprehende-
rit eum, sanguis eius in
capite eius erit, quia vo-
cem tubae audivit, &
non se custodivit.* Haec
ex paucis multa, plu-
ra enim per angustias
temporis non licuit.

T̃

E

Ad

Τῷ τιμωτάτῳ μοναχῷ
κυρῷ Μαξίμῳ τῷ Σμε-
νιωτῇ, εἰ χρεῖ προσ-
έχην τοῖς λεγούσιν ὅτι
πρὸς χαίρον ἔχε τὸ
σῶμα κατ' ἀρχὰς ὁ
ἄνθρωπος, καὶ ὅτι φυ-
σικοῖς ὑπέκειντο καὶ
πρὸ τῆς παραβάσεως
παύσει, καὶ ὅτι βρωσιν
αισθητὴν ἐκ παραδεί-
σου ἠσθίε. καὶ ὅτι συ-
κῇ τὸ ξύλον τῆς γῶ-
σεως ἦν, ὡς ἐκείνοι
φασί.

*Ad venerabilem in primis
Monachum Dominum
Ioannem (1) Smenio-
tam, (2) Vtrum audien-
di sint dicentes, homi-
nem a principia cadu-
cum corpus habuisse &
& passionibus, siue
incommodis naturalibus,
etiam ante transgressio-
nem obnoxium fuisse :
cibumque sensibilem in
paradiso adhibuisse ; &
lignum scientiae, sicum
existitisse.*

Λόγος β'.

Disputatio I I.

Eodem Pontano Interprete.

Ὅτι μὲν οὖν (3) ὁ
πρώτος ἐκείνος
ἄνθρωπος θανάτου
καὶ φθορᾶς ὑπέρτερος
ἦν

Primum (4) quidem
hominem illum
ab interitu & corru-
ptione initio libe-
rum,

(1) Falsus est Pontanius adpellando Ioannem, quem
Maximum dicere debuerat, ut habet Codex Caesa-
reus Theol. CLIX. apud Lambecium Lib. IV. Com. Quis
autem sit hic Maximus Smeniotas ignoro prorsus, &
an idem sit cum Maximo illo Monacho, qui Quae-
stiones sacras miscellaneas ad Nicephorum magnae
Ecclesiae CP. Chartophylacem scripsit, de quo agit
Lambecius Lib. VI. Comment. Cod. Iurid. XVII. In
Co-

ἦν ἀπ' ἀρχῆς, θανά-
τῳ δὲ κατέκριθη με-
τὰ τὴν ἁμαρτίαν ὑ-
ποπέσειν, πρὸ τῶν
ἄλλων ὁ σοφὸς ἔδειξεν.
σολομῶν ἐν τῇ σοφίᾳ
αὐτοῦ· κατὰ λέξιν
οὕτως εἰπὼν· ὁ θεὸς
θάνατον οὐκ ἐποίησεν,
ἀλλ' ἐπ' ἀφθαρσίᾳ
τὸν ἄνθρωπον ἔκτισε·

rum, post prolapsio-
nem in peccatum,
morte damnatum es-
se, ante alios sapiens
Salomon (5) docuit
in libro Sapientiae
suae ad verbum ita
loquens. *Deus mortem
non fecit: sed in incor-
ruptione creavit homi-
nem, ad imaginem pro-*

κατὰ

E 2

prie

Codice Riccardiano deest, *Ioannes*, & *Maximus*,
tantumque habetur: τῷ τιμιωτάτῳ μοναχῷ κυρῷ
τῷ Σμενιώτῃ.

(2) In aliis duobus Codicibus harum Epistolarum
MSS. Caesareis pro Μαξίμῳ τῷ Σμενιώτῃ legitur,
Μαξίμῳ τῷ Ἀσμενιώτῃ.

(3) *Lambecius Cod. CLIX.* habet, Ὅτι μὲν γὰρ &c.

(4) Haec eadem disputat *Glycas Part. I. Annal.*
ubi dissertatio haec prope integra habetur.

(5) Sapientiae liber sub Salomonis olim nomine
circumferebatur, sed recentioris quidem auctoris est,
Iudaei scilicet cuiusdam Hellenistae foetus. Scriptum
enim Graeca lingua fuisse vix dubitandum videtur.
quidquid secus doctissimus *Grotius* censuerit. Adeantur,
si vacat, *Nourrius Adpar. ad Bibliothec. Max. Patrum.*
Lib. III. Dissert. II. Cap. III. art. III. Simonius Lib. I.
Hist. Crit. V. T. Cap. VIII. Calmetius in Praefatione
in hunc Lib. & plura de eodem nos commentati sumus
Lib. IV. De recta quoad Trinitatem Sententia Cap. III.
ut *Nat. Alexandrum* omittam *Hist. V. T. Aet. VI.*
Dissert. VII. Art. VI.

κατ' εἰκόνα τῆς αἰδιό-
τητος αὐτοῦ· φθόνω
δὲ τοῦ διαβόλου θά-
νατος εἰς τὸν κόσμον
εἰσῆλθεν· εἴπερ οὖν ὁ
θεὸς ἐπ' ἀφθαρσίαν
τὸν ἄνθρωπον ἔκτισε
κατ' εἰκόνα τῆς αἰδιό-
τητος αὐτοῦ, πῶς
αὐτὸν εἴπομεν ὅλως
ὑποκεῖσθαι φθορᾷ καὶ
θνητότητι; καὶ ταῦτα
τοῦ θεοῦ θάνατον, ὡς
εἴρηται, μὴ ποιήσαν-
τος ἀπ' ἀρχῆς. Εἰ
γὰρ εἴπωμεν ὅτι τὸ
σῶμα τοῦ Ἀδὰμ ἐκεί-
νου καὶ φθορᾷ κατὰ
τινα τρόπον ὑπεκεῖτο,
οὐδὲν τι παρισώμεν
ἕτερον ἢ ὅτι παρὰ
θεοῦ τῆνικαῦτα τὸ
καταρχεῖν ἡμῶν ἔσχε
ἢτε φθορᾷ καὶ ὁ θά-
νατος· ἀλλ' οὐκ ἔστι
τοῦτο, οὐκ ἔστιν ὅτι
μηδὲ θανάτου, κατὰ
δὴ καὶ προεῖρηται,
ποιητῆς ὁ θεὸς ἀμφι-
βάλλειν γὰρ ἐπὶ τού-
τοις

priae aeternitatis fecit
illum; invidia autem
Diaboli mors intravit
in orbem terrarum. Si
igitur Deus homi-
nem in incorruptione
condidit, ad simili-
tudinem aeternitatis
suae, quonam tan-
dem modo corruptio-
ni, & mortalitati su-
biectum adseremus,
idque quum Deus,
ut audisti, mortem
ab initio non fecerit?
Nam si dicimus cor-
pus illud Adami cor-
ruptioni aliquo modo
obnoxium fuisse, ni-
hil aliud dicimus,
quam corruptionem
ac mortem tunc a
Deo dominatum in
nos habuisse. Atqui
aliter, aliter inquam
res est; quoniam, ut
iam dicebamus, Deus
mortem non fecit.
Quocirca de hoc dubi-
tare nefas. Etenim si,
que-

τοῖς οὐχ ὅσιον. Εἰ quemadmodum illi
 γὰρ ὡς ἐκεῖνοί φασι volunt, etiam ante
 θνητός ὑπῆρχε καὶ praevaricationem A-
 πρὸ τῆς παραβάσεως dam primus homo
 ὁ πρῶτος Ἀδάμ, πό- mortalis erat, quid il-
 τε λοιπὸν ἐδέξατο τῆ li postea inrogatum
 θανάτου τὰ ἐπιτίμια; mortis supplicium?
 πότε ἢ καὶ τοὺς δερ- quid pelliceam (1) in-
 ματίνους ἠμφιέσατο ductus est tunicam, si-
 χιτῶνας, εἴπερ ἐκτί- quidem a primordio
 σθη παρὰ Θεοῦ θνη- cum Deus mortalem
 τός

E 3

pro-

(1) Lud. Thomasinus Tom. II. Theolog. Dogm. Lib. I. Cap. XX. §. 2. Primus parens ubi a visione, & fruitione Dei, refrixit, non in corpus, sed in tunicas pelliceas, idest in corpus corruptibile, & obli-
 visum, praecipitatus est &c. Glycas noster Par. I. Annalium ubi περὶ κρησθαλιστίας agit, secundum lite-
 ram accipit illud: Induit eos tunicis pelliceis. Postea vero pellicearum tunicarum nomine mortale cor-
 pus ἀληγορικῶς intelligit. Ab Origenis tamen sen-
 tentia longe recedit. Eadem enim Par. I. Annal. quum Chrysostomi verba de pelliceis tunicis retulif-
 set, eiusque rationem probasset, scribit ἐντεῦθεν οὖν ὁ
 κατάρτατος Ὁριγένης ἀποπνιγόμενος φαίνεται μαῶν
 ἐν οἷς ἐκνεολόγησεν ἀσώματον τὸν Ἀδάμ. Quae ra-
 tio Origenem illum execrabilem quasi suffocatum ma-
 nifeste perimit, simulque vanam ipsius orationem, quae
 corporis expertem Adamum fecit. Macarius tamen
 Mignes Serm. XVII. in Genesin indoctos brutosque
 adpellat eos, qui censent tunicas pelliceas, tales
 vere fuisse; pertendit enim harum nomine significa-
 ri

τὸς κατ' ἀρχάς ; Δια-
τί καὶ φύλλα συκῆς
ἑρράπται , καὶ ἀπὸ
θεοῦ κρύπτεσθαι ἤ-
θελεν ; εἰ μήγε θεώ-
σεως ἐλπίδι δαλεα-
σθεὶς ἀφηρεῖντε τὴν
πρώτην σολήν , καὶ
θνητὸς ἐξ ἀθανάτου
παραχρῆμα ἐγένετο .
καὶ ἄκουε τί φησιν ὁ
τὰ θεῖα σοφὸς Ἰωάν-
νης ὁ δαμασκηνός .
περὶ ταῦτα γὰρ καὶ
οὗτος οὕτω που λέ-
γων εὖρηται . κατ' ἀρ-
χάς ὁ παμπόνηρος
ἐλπίδα θεώσεως ἐνέ-
σπειρε τῷ Ἀδάμ , καὶ
οὕτως αὐτὸν εἰς τὸν
τῶν ἀλόγων κατήγαγε
θάνατον . εἰπάτωσαν
οὖν που πρότερον ὄντα
καὶ πόθεν αὐτὸν εἰς
τὸν

procreaverat . Cur
etiam folia ficus con-
suevit , & Deum latere
conatus est , si non di-
vinitatis adipiscendae
spe illectus , primam
stolam perdidit , &
pro immortalis mor-
talis repente evasit ?
Accipe quod in rebus
divinis egregie versa-
tus *Ioannes* Damasce-
nus super hoc alicubi
scriptum reliquit .
Principio nequissimus
ille Diabolus spem con-
sequendae divinitatis
Adamo iniecit , atque
ita eum ad conditionem
moriendi , more animan-
tium brutorum deiecit .
Doceant igitur isti ,
ubi prius quum esset ,
& unde ipsum ad in-
teri-

ri corpus , post hominis in peccatum lapsum , gra-
vius ac crassius effectum : quae quidem communis
opinio fuit inter antiquos , sed reiecta , & confuta-
ta , a *Clemente* Alexandrino in haeretico *Iulio* Cas-
siano , & post eum ab aliis : quare mirandum quod
Origenes in eadem haeresi fuerit .

τὸν τῶν ἀλόγων κατ-
 ἤγαγε θάνατον, ἢ
 πάντως ἀπὸ τοῦ ὕ-
 ψους τῆς ἀθανασίας
 ἢν εἶχε πρὸ τῆς πα-
 ραβασείας τῆς ἐντολῆς.
 διὰ παρακοῆς λοιπὸν
 ὁ γενάρχης ὑπέπε-
 σε καὶ φθορᾷ καὶ
 θνητότητι, διὰ πα-
 ρακοῆς ἐνδύσασθαι
 κατεκρίθη δερματί-
 νους ἐκείνους χιτῶ-
 νας, διὰ παρακοῆς
 ἡ τελαίπορος αὐτῇ καὶ
 πολυπαθῆς εἰσῆλθε
 διαγωγῇ. ἐπεὶ γάρ
 φησι τοῦτο ἐπιγίνας
 ἀκάνθας καὶ τριβόλους
 ἀνατελεῖ σοι ἡ γῆ.
 καὶ τί χρὴ πολλὰ
 λέγειν. εἶγε θνητὸς
 ἐκτίσθη κατ' ἀρχὰς ὁ
 Ἀδὰμ, οὐκ ἂν αὐτὸν
 ἁμαρτήσαντα θανάτῳ
 κατεδίκασεν ὁ θεός.
 πῶς γὰρ εἶγε καὶ κα-
 ταδίκης ἀνευ ὁ θάνα-
 τος εἶωθε φυσικῶς
 ὅπως θνήσκουσιν οἱ
 υἱοὶ

teritum cum bestiis
 communem deiece-
 rit. Ab sublimitate
 immortalitatis uti-
 que, qua ante man-
 datum ab se violatum
 praeditus erat. Per
 inobedientiam igi-
 tur generis nostri au-
 ctor ad corruptio-
 nem, & necessitatem
 subeundae mortis, re-
 ductus: per inobe-
 dientiam ad induen-
 dam pelliceam illam
 tunicam damnatus
 est: per inobedi-
 entiam calamitosa
 haec, & variis expo-
 sita incommodis, vita
 introivit. Ait enim,
quia hoc fecisti, spinas,
& tribulos terra pariet
tibi. Quid multa? si
 primitus Adam ita
 fuisset conditus, non
 eum peccato iam ir-
 retitum morte con-
 demnasset Deus. Qui
 enim condemnasset?

E 4 nam

οὐκοῦν ἄφες αὐτοὺς;
εἶγε καὶ μᾶλλον ἐν
καρδαγένῃ * σύσασα
ταῦτα σύνοδος ἐπι-
βεβαιοῖ τὰ εἰρημένα
ἐν ἑκατοσφ' ἐννάτῳ
κανόνι αὐτῆς οὕτω λέ-

nam vel citra con-
demnationem mors
mortales sequi con-
suevit. Quamobrem
nihil tibi cum illis sit;
praesertim quando
Carthagine (1) con-

γου-

gre-

* Veteres Graeci Καρχήδονι dixissent. Sic Hi-
spani novam Carthaginem *Carthagenam* adpellant.

(1) Coelestius, Pelagii discipulus, & auditor, inter alios
errores, quos una cum praeceptore docuit, & illum
in primis praedicabat, Adam mortalem factum, qui
sive peccaret, sive non peccaret, moriturus fuisset: pec-
catum Adae ipsum solum lachisse, non genus humanum:
parvulos, qui nascuntur, in eo statu esse, in quo fuit
Adam ante praevagationem. Igitur Roma profe-
ctus Carthaginem adpulit, ibique haec aliaque per-
niciosa ac virulenta dogmata disseminare ausus est.
Huius impietati Patres Africani ut obisterent, va-
rios conventus celebrare, quatuorque in primis
Carthagine, quorum primus Anno Christi CCCCXI
& insequenti, secundus CCCCXVI, tertius denique,
& quartus CCCCXVIII. coacti sunt. Horum conci-
liorum gesta intercidere, & primi quidem vix frag-
mentum, superest apud *Augustinum Lib. II. De gratia
Christi, & Peccato Originali*. Secundi vero exstat
tantum Epistola Synodalis ad Innocentium Papam,
& Innocentii ad eandem Synodum Rescriptum.
Tertium, & quartum, quorum meminit *Augustinus
Epistola CXV. alias XLVII. praeter XIX. canones ple-
narum, solida interiere*. Hinc videri posset ignotum
quot capita, vel quot Canones, in his Synodis cusi
fue-

γούσα κατὰ λέξιν. Εἰ τις λέγει τὸν Ἀδάμ
 θνητὸν· πλᾶσθῆναι
 παρὰ Θεοῦ καὶ μὴ
 τὴν

gregata Synodus quae
 dicta sunt confirmat;
 cuiusilla verba cano-
 nicesimo nono le-
 gun-

fuerint, vel ad quam Synodum Canon hic CIX. a
 Glyca laudatus referendus sit, nisi iam ex Codice Ec-
 clesiae Africanae Concilii plenarii esse constaret. Ce-
 terum D. Augustinus citato Libro II. De Gratia, &
 Cap. V. haec habet inter alia ex I. Synodo. Aurelius
 Episcopus dixit; Rogo quid conlegerim ego ex huius-
 modi obiectione, dico, Adam constitutus in Paradiso,
 quod ante dicatur inexterminabilis factus, postea post
 transgressionem praecepti factus sit corruptibilis. Hoc
 dicis Frater Pauline? Paulinus Diaconus dixit: Hoc
 Domine. Sed nonnullis visus est Canon etiam qui-
 dam I. Concilii Milevitani Anno CCCCXVI. ob
 eandem causam coacti ita concipi; Placuit ergo
 omnibus Episcopis, qui fuerunt in hac sancta Synodo,
 constituere haec, quae in praesenti Concilio definita sunt;
 ut quicumque dicit Adam primum hominem mortalem fa-
 ctum, ita ut siue peccaret, siue non peccaret, moreretur
 in corpore, hoc est, de corpore exiret, non peccati merito,
 sed necessitate naturae, anathema sit. Verum censent,
 ut innumus, viri longe doctissimi celebres Canones con-
 tra Pelagianos, quorum CIX. a Glyca nostro laudatur,
 Synodo Carthaginiensi plenariae, ut eam vocat Augu-
 stinus; & quam diximus Anno CCCCXVIII. coactam,
 adscribendos esse; & Canonem illum, quem mo-
 do retulimus, & Concilio Milevitano II. a mul-
 tis, & a Gratiano in primis Dist. IV. De Consecrat.
 tribuitur, esse huius Concilii Carthaginiensis; &
 id notant Labbeus, & Cossartius, & pluribus pro-
 bat.

τὴν ἀμαρτίαν ἐλθεῖν
 εἰς φθοράν, ἥ τω ἀν-
 θρώπῳ. οὕτω μὲν οὖν,
 ἐσιώτατε, καὶ ὅσοι τὸν
 Ἀδὰμ, μέσον ἀθα-
 νασίας εἶναι καὶ θνη-
 τότητος, λέγουσι, πόρ-
 ρῳ που πίπτουσι τοῦ
 ὁρθοῦ λογισμοῦ. καὶ
 διδάσκειν ἐπὶ τούτοις οὐ
 δεῖν σοι. εἰ μὲν γὰρ ὅ-
 τε πάρηγε τὸν ἀνθρώ-
 πον ὁ Θεός, τότε πρὸς
 αὐτὸν ἔλεγεν· ἢ δ' ἂν
 ἡμέρᾳ φάγητε ἀπὸ
 τοῦ φυτοῦ. θανάτω
 ἀπο-

guntur. *Si quis dicit*
Adamum mortalem a
Deo formatum, & non
post peccatum corru-
ptioni factum obnox-
ium, anathema esto. Sic
 etiam, vir sanctissi-
 me, quotquot Ada-
 mum medium inter
 immortalitatem, &
 mortalitatem, consti-
 tuunt, procul a vera
 ratione discedunt.
 Quapropter tibi du-
 bitandum non est. Et-
 enim si Deus, quum
 pro-

bat *Paschasius Quesnellius Dissert. XIII. addita Tom. II. Operum D. Leonis*. Et quidem in Codice Canonum Ecclesiae Africanae, quem *Christophorus Iustellus* primum edidit, ac deinde alii eruditi viri, & praecipue *Phil. Labbeus* laudatus Graece ac Latine (Graece enim conversus fuerat a Graecis) suae collectioni Conciliorum inseruit, laudatus Canon sub numero CIX. Concilio plenario Carthaginensi vindicatur, & est idem Canon qui a *Glyca* citatur. Sed de hoc praeter Scriptores modo citatos consulatur etiam *Van-Espen Tract. Historico-Canonico Par. II. Cap. III. §. X.* Idem iam definiverat contra eundem Pelagium Synodus Palaestina, ut docet *Augustinus Lib. De Gestis Pelagii Cap. III.* Idem etiam sanxit Synodus Tridentina Sess. V. Canon. I.

ἀποθανεῖσθε. εἶχον
 ἂν τι καὶ λέγειν οἱ
 θνητὸν ὁμοῦ καὶ ἀπο-
 θάνατον ἀρχῇθεν αὐ-
 τὸν εἶναι δοξάζοντες.
 ἐπεὶ δὲ πολλῶ μετα
 τὴν αὐτοῦ παραγω-
 γὴν ὕστερον ἐδίδoto τὰ
 τῆς ἐντολῆς, ἀφ' ἧς
 ἄρα καὶ χώραν ὁ θά-
 νατος ἐλχμβανε καθ'
 ἡμῶν, ἐν γὰρ φάγητέ
 φησι θανάτῳ ἀποθα-
 νεῖσθε, πολυπραγ-
 μονεῖν ὅλως οὐκ ἔπρε-
 πε περὶ τοῦ πρωτοῦ
 ἀνθρώπου τοὺς ἐρευ-
 νητικῶς τέως ἐπερχο-
 μένους τὴν ἀγίαν γρα-
 φὴν· ἀκριβῶς ἰδόντας
 ἐντεῦθεν ὅποῖος ἐ-
 πλάσθη τὸ κατὰ φύ-
 σιν ὁ κατ' εἰκόνα δη-
 λαδὴ γεγεννημένος θεῶ.
 πρόδηλον γάρ, ὅτι
 τιμῆσαι βουλόμενος ὁ
 θεὸς τῶν ἰδίων χει-
 ρῶν τὸ πλασούργημα
 ἐκ προοιμίων αὐτίκα
 καὶ ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς
 τῇ

produceret homi-
 nem, tunc illi dixisset, *quo die comederitis de arbore, morte moriemini*, attulissent isti aliquid, qui principio mortalem eum simul & immortalem fuisse opinātur. Quia vero multo post eius creationem mandatum dedit, unde & mors occasionem contra nos nata est, (ait enim *si comederitis morte moriemini*.) curiosius indagare primi hominis conditionem prorsus non decebat eos, qui Sacram Scripturam interim legunt, & per scrutantur: quum hinc perfecte scirent quali natura esset conditus qui secundum imaginem Dei scilicet factus esset. Patet enim, Deum manuum suarum figmentum ho-
 no-

τῇ ἀφ' ἑαυτοῦ τῆς
 μήκε· καὶ βεβαίως τὸν
 λόγον· ὅ· τῶν ἀγίων
 ἅπας χορός· ἀλλὰ
 μὴ ἀπισεῖ τοῖς λε-
 γομένοις ἐπειδὴ καὶ
 γὰρ ὁ θεὸς ἡβουλή-
 θη πάντων τῶν ἐ-
 πιγείων ἄρχοντα κα-
 τασῆσαι τὸν ἄνθρω-
 πον, τούτου χάριν, ὡς ὁ
 χρυσορρήμων Ἰωάννης
 φησὶ, τὴν τῆς ψυχῆς
 οὐσίαν αὐτῷ ἐχαρί-
 σατο· βουλόμενος ἐν-
 τεῦθεν αὐτὸν εἶναι καὶ
 ἀθάνατον ἐς τὸ διηνε-
 κές· καὶ γὰρ εἰ μὴ
 τοῦτο ἦν, εἰ μὴ ψυ-
 χὴν ἐδέξατο παρὰ
 θεοῦ νοεράν ὁ Ἀδάμ,
 οὐδὲν τι ἐμελλεν εἶναι
 κατὰ γε τὸν θεϊότατον
 Ἰωάννην, ἅτε δὲ πλα-
 σθεὶς ἀπὸ χοῦς ὅθεν
 ἄρα

norare volentem, a
 primordiis statim at-
 que ab ipso principio
 illud incorruptionis
 munere condecorasse.
 Atque huic universus
 Sanctorum chorus
 adstipulatur; nec tu
 fidem di&is non adhi-
 be. Quoniam namque
 Deus hominem om-
 nium terrenorum
 principem constitue-
 re voluit ob id (ut au-
 ream orationem fun-
 dens Ioannes inquit)
 animae essentiam illi
 largitus est, hinc i-
 psu etiam ingiter im-
 mortalem esse volens.
 Nam si hoc non fuisset,
 si animum mentis
 compotem a Deo A-
 damus non accepisset,
 nihil (1) erat futu-
 rus,

(1) Persius:

Gigni

De nihilo nihil; in nihilum nil posse reverti.
 Non nihil igitur erat futurus, sed in ea, quibus con-
 stabat, principia resolvendus.

αἶρα καὶ τὰ ἄλογα ζῶα
 παρήχθεταν ἐπίγνω-
 θι οὖν ὧ ἱερὰ κεφαλὴ
 ὅτι διὰ πολλὴν ἀγα-
 θότητα τοῦ τὰ τοιαῦ-
 τα δωρουμένου Θεοῦ ἡ
 ἀφθαρσία ἐδίδото
 τῇ καὶ ταῦτα πλαττομέ-
 νῳ τῷ πρώτῳ Ἀδὰμ,
 καὶ ἦν ἡ χάρις εὐθέως
 ἐν αὐτῷ τελείατε ἀμὰ
 καὶ ἀπηρτισμένη παν-
 ταπασι. καὶ γὰρ εἰ
 μὴ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν
 ὁ Θεὸς αὐτῷ παρά-
 δεισος ἐδίδото πρὸς
 κατοίκησιν. οὐκ ἂν
 ἐδίδото τιμῆς ἔνεκεν
 ἢ κατὰ πάντων τῶν
 ἐπι-

rus, juxta divinissi-
 mum *Ioannem*; ut po-
 te formatus de pulve-
 re, unde nimirum be-
 stiae quoque procrea-
 tae sunt. Intellige igitur,
 o sacrum caput,
 ex multa bonitate
 Deitalibus muneran-
 tis, incorruptionem
 tunc Adamo, quem
 primum finxit, im-
 pertitam esse, & gra-
 tiam statim in ipso
 perfectam simul, & om-
 nibus numeris con-
 summam penitus,
 fuisse. Alioqui non il-
 le sacer paradisus⁽¹⁾ ad
 ha-

(1) Liber cui titulus est *λεπτή γένεσις* dicit Adā-
 mum post XL. dies Paradisum esse ingressum, Evam
 vero post LXXX. ut refert *Glycas*. III. *Par. Annal.*
 Multum discrepant inter se divini Interpretes
 dum, quid nomine Paradisi intelligatur, expedire vo-
 lunt. Audiatur *Augustinus* Lib. VIII. *De Genesi ad*
literam Cap. I. Non ignoro de Paradiso multos mul-
 ta dixisse. Tres tamen de hac re quasi generales sunt
 sententiae. Una eorum, qui tantummodo corporaliter
 Paradisum intelligi volunt. Alia eorum, qui spiritua-
 liter tantum. Tertia eorum, qui utroque modo Para-
 di-

ἐπιγείων ἀρχῇ, οὐκ habitandum contigif-
 αὐ ἰδίδδοτο τινὶ καὶ τὰ set: non ei honoris
 τοῦ ergo

disum accipiunt, alias corporaliter, alias autem spiritaliter. Breviter ergo ut dicam, tertiam mihi fa-
teor placere sententiam. In hac se esse opinione Aug-
ustinus fatetur etiam Lib. de Genesi contra Manichaeos,
& Lib. XIII. De Civit. Dei Cap. XXI. In eadem
quoque fuere Ambrosius Lib. De Paradiso, & Hieronymus
Epistolæ LXI. ad Pammachium, & Comment. ad Cap. X.
Danielis, & De locis Ebraicis, ut de Methodio, Chry-
sostomo, Epiphano, Theodoro, Bedæ, nihil dicam.
Ceterum Philo Iudæus, & Origenes, memoratam
secundo loco sententiam amplexi sunt, quibus licet
alibi paulo iniquior Hieronymus, tamen in Libro
De locis Ebraicis ita scribit: Euphrates fluvius Meso-
potamiæ in Paradiso oriens. Porro Salustius, Auctor
certissimus, adserit tam Tigris quam Euphratis in Ar-
menia fontes demonstrari. Ex quo animadvertimus,
aliter de Paradiso, & fluminibus eius, intelligendum.
Heinc inventus est qui nostra etiam ætate hanc opi-
nionem temere defendere ausus sit. Sed quoniam
Apocryphi libri deliramenta quaedam superius ad-
duximus, & aliud polymatheias gratia subdere non
pigeat Iudæorum somnium, Paradisum videlicet,
ante coelum, & terram, a Deo conditum fuisse, ut
Lib. IV. Erdæ Cap. III. legitur. De quo tamen hæc
habentur apud eruditissimum Hieronymum in Qua-
estionibus Ebraicis: Ex quo manifestissime comprobatur,
quod priusquam coelum, & terram, Deus faceret, Pa-
radisum ante condiderat, sicut & legitur in Ebraeo:
Plantaverat autem Deus Paradisum in Eden, a prin-
cipio. Vide quæ de Paradiso inferius ex D. Augustino
pariter adnotantur.

τὸ τῆς ἀθανασίας ἀ-
 ξίωμα κατ' εἰκόνα
 τῆς αἰδιότητος τοῦ
 Θεοῦ· ἀλλὰ ταῦτα
 μὲν ὡς ἀρχῆς αὐτοῖς
 ἐδίδото χάριν ὡς εἰ-
 ρηται παρὰ Θεοῦ τῷ
 Ἀδὰμ· ἡ δὲ θεία ἐ-
 κείνη φωνὴ ἡ τομοθε-
 τοῦσα μὴ φαγεῖν αὐ-
 τὸν ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς
 γνώσεως, ἵνα μὴ θά-
 νάται· ἀποθάνη, πολ-
 λῶ μετὰ τὴν αὐτοῦ
 παραγωγὴν ἐδίδото
 ὕπερον, ὡς ἤδη φθά-
 σαντες εἵπομεν· ἐδί-
 δοτο δὲ καὶ οὗς οἶδε
 λόγους ἐκεῖνος ὁ τὰ
 πάντα εἰδὼς καὶ πρὶν
 γενέσεως αὐτῶν· οὐκ
 οὖν ἄφες αὐτοὺς μὴ
 συναρπάξου τοῖς λό-
 γοις καὶ σὺ τῶν πολ-
 λῶν· ἔκτισε μὲν γὰρ
 ἐπ' ἀφθαρσίᾳ τὸν ἄν-
 θρωπον ὁ Θεός, τοῦτ'
 εἶναι, ἀφθαρτον αὐτὸν
 αὐτίκα παρήγαγε,
 καὶ τούτου χάριν ἀμ-
 φι-

ergo in omnia terre-
 na imperium datum
 esset: non illi tunc
 amplitudo, secundum
 imaginem aeternita-
 tis, Dei collata fuisset.
 Verum haec quidem
 a principio ipso ex
 gratia Adamo a Deo
 concessa sunt, ut di-
 ximus. Divina autem
 vox illa, ne come-
 deret de ligno scien-
 tia, ne morte mor-
 reretur, multo post
 creationem istam ei
 legem imposuit, ut
 supra meminimus.
 Imposuit autem iis
 de causis, quas novit
 ille, qui novit omnia,
 etiam antequam fiant.
 Quamobrem sine il-
 los: noli tu quoque
 fermone imperito-
 rum simul auferri.
 Creavit enim Deus
 hominem in incor-
 ruptione, hoc est il-
 lico incorruptibilem
 ipsum

φιβάλλειν· οὐκ· εὐλο-
γον· εἰ· γὰρ· ἔκτισε
τὴν· πρῶτον· Ἀδὰμ·
ἀπ' ἀρχῆς, ὁ· θεὸς· ὡς
ἤδη· προεῖρηται· κατ'
εἰκόνα· τῆς· αἰδιότη-
τος· αὐτοῦ· τί· χρὴ
καὶ· λέγειν· ὅποιον· ἐ-
κείνον· ἔκτισε· κατὰ
φύσιν, εἰ· γὰρ· κατ' εἰ-
κόνα· τῆς· αὐτοῦ· τέ-
ως· αἰδιότητος· ἐκείνον
ἔκτισε, ἢ· πάντως
φθορᾶς· ἀπάσης· ὑπέρ-
τερον, ὡς· ὁ· λόγος
μικρὸν· ὕστερον· ἀρδην·

ipsum produxit. At-
que idcirco a ratione
alienum dubitare. Si
enim Deus, ut iam
significavimus, pri-
mum hominem se-
cundum imaginem,
aeternitatis suae (1) ab
initio condidit, quid
quaeso dicere at-
tinet, qualem se-
cundum imaginem,
aeternitatis suae il-
lum tunc condidit?
quae quidem ab om-
ni corruptione extra-

(1) Noster Glycæ sentire videtur hominis cum
Deo similitudinem in eius quoque immortalitate con-
sistere: & corpus etiam, quatenus corruptionis ex-
pers permanfit, aliqualem Dei imaginem retulisse;
quod quidem recte dici potest, nec ideo in Antro-
pophormitarum errores prolabi periclitamur. Nam
nec magnus *Augustinus De diversis Quaestionibus Octo-
ginta tribus Quaest. II.* divinam quamdam imaginem
in humano corpore considerari aliquo modo posse in-
ficiatur. Eius verba sunt. *Non modo quia est, & in
quantum est, utique bonum est* (scilicet hominis cor-
pus) *sed etiam quia tale est, ut ad contemplandum
coelum sit aptius, magis in hoc ad imaginem & si-
militudinem Dei, quam cetera corpora animalium, fa-
ctum iure videri potest. Videndus Ovidius I. Metam.*

λότατα παρίησι τῇ
 σῇ ὁσιότητι. μὴ θαυ-
 μαζε οὖν, εἴ γε καὶ
 τὸν Συναίτην ἔχει
 Θεῖον Ἀναστάσιον ἐν
 τῷ περὶ ἀναστάσεως
 λόγῳ αὐτοῦ περὶ τού-
 των οὕτω λέγοντα.
 καὶ ἐποίησε τὸν ἄν-
 θρωπον ὁ Θεός, κατ'
 εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν
 αὐτόν. πρώτη ποίη-
 σις αὕτη, ἅπλη,
 ἄζυγος, ἄφθαρτος.
 εἴπερ οὖν ἡ πρώτη
 ποίησις ἄφθαρτος ἦν
 ὥστε διαληφθεὶς ἔφη
 ἀνὴρ περὶ τοῦ πρώ-
 του ἀνθρώπου, τί χρὴ
 καὶ λέγειν, ἄφθαρ-
 τον μὲν γὰρ αὐτόν
 ὁ Θεός αὐτίκα παρή-
 γαγεν, ὡς ἡδὴ προεί-
 ρηται, καὶ δὲ καὶ ἀθα-
 να

nea est, ut oratio paulo infra Sanctitati tuae luculentissime demonstrabit. Ne itaque mireris, quandoquidem & divinum *Anastasiū* (1) Sinaitam habes, cuius in oratione *De resurrectione* haec sunt adverbium: *Et fecit Deus hominem, ad imaginem suam fecit illum. Prima est haec fictio, simplex, omni iugo soluta, incorruptibilis.* Si ergo prima creatio corruptione vacabat, ut divinus vir de primo homine differens dixit, quid requiramus amplius? incorruptibilem enim illum iam tum Deus

F

pro-

(1) *Anastasius* Sinaita, Patriarcha Antiochenus, qui quinque Orationes dogmaticas scripsit, inter quas & illa *De resurrectione Christi* reperitur, videtur fuisse iunior *Anastasius*, qui sub initium saeculi XI. floruit, ut constare potest consulenti *Cass. Oudinum De Scripturibus Ecclesiasticis*.

ρασία τιτίμῃκε. καὶ
 οὐκ ἐμὲ τὰ ῥήματα.
 ὁ Θεότατος Ἀνδρέας
 Κρήτης ἐν τῷ εἰς τοὺς
 κεκοιμημένους λόγῳ
 αὐτοῦ περὶ τούτων
 οὕτω εὔρηται λέγων.
 πλάσας ὁ Θεὸς τὸν
 ἄνθρωπον. ἀξίωμα δέ-
 δωκε τῷ ἀνθρώπῳ τὸ
 λογικόν τε, καὶ νοερόν,
 καὶ ἀθάνατον, καὶ
 ἀνόλεθρον. εἴπερ οὖν
 ἀξίωμα δέδωκε τῷ
 ἀνθρώπῳ τὸ ἀθάνατον
 ὁ Θεός, ὡς ὁ Θεὸς
 οὗτος ἀνὴρ εἰπεῖν
 ἔφθασε, πῶθεν ἐκεῖ-
 νοι λοιπὸν ἢ ποίῳ
 διδασκάλῳ χρώμενοι,
 καὶ θνητότητα τῷ ἀ-
 θανάτῳ παραμίγνυ-
 σι

produxit, ut iam
 docuimus: quin &
 immortalitate coho-
 nestavit. Nec mea
 isthaec verba sunt: sanctissimus *Andre-*
as (1) Cretensis, ser-
 mone *De defunctis*
 ita loquutus reperit-
 tur. *Fisto ab se ho-*
mini Deus rationis,
& intelligentiae, & im-
mortalitatis, & immu-
nitatis ab interitu, or-
namenta contulit. Iam
 si Deus homini im-
 mortalitatis orna-
 menta praebeuit, ut
 divinus hic vir adfir-
 mavit, unde postea
 disputatores illi, aut
 quali tandem magi-
 stro

(1) *Andreas* Cretensis, natus Damasci, Ierosoly-
 mis Monachi vitam egit, antequam Constantinopo-
 lim adscisceretur anno DCLXXX. Varia scripsit, quae
 videri possunt apud *Lambecium*, *Combesium*, *Ca-*
veum, *Oudinum*, *Fabricium*, aliosque. Huius Ho-
 miliam quamdam, tamquam ἀνέκδοτον Graece, ac
 Latine, excudi fecit *Ang. Maria Riccius*, quum ta-
 men integro prope saeculo ante doctissimus *Combesi-*
us edidisset. Ea est *De B. Virginis nativitate*.

σι καὶ ταυτὶ πρὸ
τοῦ δοθεῖναι τὴν ἐν-
τολὴν αὐτῷ παρὰ
Θεοῦ, τοῦτο πρὸ τῶν
ἄλλων ἀξιούμεν μα-
θεῖν. εἰ γὰρ ὡς ἐ-
κεῖνοί φασι θανάτου
δεκτικός ἐπλάσθη
παρὰ Θεοῦ κατ' ἀρ-
χάς ὁ Ἀδάμ, ἐπὶ
δὲ φθορᾷ καὶ θνητό-
τητι μετὰ βραχὺ
περιέπεσεν, ἀκόλουθον
ἂν εἴη καὶ τοῦτο πάν-
τως εἰπεῖν· ὅτι τοὺς
ἐκπεσόντας ἀγγέλους
οὐ λαμπροὺς ἐδημι-
οῦργησε μόνον ὁ Θεὸς
ὥσπερ δὴ καὶ πάσας
τάς ἄνω στρατίας· ἀλ-
λὰ σκότους ὁμολο-
γουμένως αὐτοὺς ἐ-
ποίη-

stro usi, mortalita-
tem immortalī adi-
miscuerint, idque
priusquam ei manda-
tum daretur a Deo,
hoc ante omnia di-
scere postulamus. Si
enim Adam, quod ad-
severant, mortis ca-
pax a Deo formatus
est principio, non
postquam paulo post
ad corruptionem
mortalitatemque re-
dactus est, hoc quo-
que dicamus prorsus
necesse est, etiam
lapsos Angelos non
solum non lucidos fa-
bricasse Deum, sicuti
(1) omnes ordines
coelestes; sed tene-

F 2. bra-

(1) Angeli omnes boni creati sunt, mali sua vo-
luntate evaserunt. *Petrus Lombardus Lib. II. Dist. III.*
D. Thom. I. I. Q. LXII. Art. III. *Augustinus* lucis
nōmine Angelos intelligit apud Moysen, ubi de
creatione agit, ut videre est in *Libris De Genesi*
ad litteram, *De Civitate Dei*, & *Confessionum*, quam
opinionem amplexus est etiam *Rupertus Abbas Lib. I.*
De Trinitate, & *Operibus eius Cap. X.*

ποίησε δεκτικούς. ἐπὶ
 γὰρ τούτου καὶ πᾶ-
 σα ἡ προσοῦσα φαι-
 δρότης αὐτοῖς ἡλλά-
 γητε παραχρῆμα, καὶ
 σκότος ὅλη ἐγένετο.
 ἀλλ' οὔτε τοῦτο ἦν
 ἀπ' ἀρχῆς, οὔτ' ἐκεῖνο,
 καθὼς δοκεῖ τοῖς ἀ-
 μαθέσι τέως ἡμῖν.
 ὁ γὰρ θεὸς ὁ δού-
 μὲν ἀξίωμα τῷ ἀν-
 θρώπῳ κατ' ἀρχὰς
 τὸ ἀθάνατον, ἀγγέλοις
 τοῖς ἐκπεσοῦσι φῶς
 ἄρρητον ἐν ἀρχῇ χα-
 ρισάμενος, ἐκεῖνος
 αὐτοῖς αὐτοὺς ἀπεσέ-
 ρησε καὶ τοῦ τόπου
 καὶ τοῦ χαρίσματος.
 τίς ἐνεκεν; ἐπειδὴ
 τὰ ὑπὲρ αὐτοὺς ἐφαν-
 τάσθησαν... ἐπειδὴ
 μίζω τῆς οἰκείας ἀ-
 ξίας ἐλαβον ἔννοιαν, ὡς
 ἡ

brarum.⁽¹⁾ convenien-
 ter eos capaces fecisse.
 In his enim omnis
 quem possidebant
 splendor subito mu-
 tatus, in tenebras to-
 tus concessit. Sed ne-
 que hoc ab initio fuit,
 nec illud; quamquam
 id nobis adhuc indo-
 ctis videatur. Deus
 enim, qui hominem
 a principio immor-
 talitate exornavit,
 & Angelis lapsis lu-
 men inexplicabile
 principio largitus est,
 ille rursus eos, &
 loco, & charismate,
 spoliavit. Quam ob
 causam? quia maiora
 & ultra captum su-
 um conceperunt,⁽²⁾
 & de dignitate sua
 cogitarunt, ut sacra
 Scri-

(1) Veteres quidam Iudaei perperam censuerunt
 secunda die Daemones, & Inferos, a Deo produ-
 ctos fuisse. Quare liquet eos opinatos Daemonas
 malos, a Deo fuisse conditos, quod & alii censuere.

(2) Vide D. Thom. I. I. Q. LXIII. Art. III.

ἡ ἀγία διέξεισι περὶ
 τούτου γραφή. καὶ ἀ-
 κούε· τί πρὸς αὐτὸν
 ἔλεγε τέως τὸν Σατα-
 νὰν διὰ αὐτοῦ προ-
 φήτα· Ἰεζεκιὴλ ὁ θε-
 ὁς. Ἀῦμα τῷ ὑψω-
 θεῖται τὴν καρδίαν
 σου ἐπὶ τῷ κάλλει
 σου, καὶ εἶπας ἐν
 τῇ διανοίᾳ σου θεός
 εἰμι ἐγώ, θάττον ἐκ
 τοῦ οὐρανοῦ δι' αὐτοῦ
 χερουβὶμ ἔρριψά σε,
 καὶ διεφθάρη ἡ ἐπι-
 στήμη σου μετ' αὐτοῦ
 κάλλους σου· οὗται
 μὲν οὖν, ὁσιώτατε,
 καὶ ὁ πρῶτος ἀν-
 θρώπος ἀφθαρτός ἐ-
 κτίσθη παρὰ θεοῦ καὶ
 ἀθάνατος· ἀλλ' ἐ-
 πειδὴ τὰ ὑπὲρ αὐ-
 τοῦ ἐφαντάσθη, θεός
 τε γένεσθαι ἠλπίσε,
 διὰ

Scriptura testatur.
 Audias licet, quid ad
 ipsum, Satanam nem-
 pe, per (1) Ezechie-
 lem Deus. *Simul at-
 que exsultatam est cor
 tuum, propter pulcri-
 tudinem tuam, & di-
 xisti in corde tuo, Deus
 sum ego, repente de
 Coelo de Cherubim
 proieci te, & periit
 scientia tua, cum pul-
 critudine tua. Ergo
 primus homo, vir
 sanctissime, corrup-
 tionis, & interitus
 expers a Deo creatus
 est. Ceterum ubi se
 maiora meditatus,
 divinitatem sibi pro-
 misit, castigans illum
 Deus, ne quid tale
 posthac animo ver-
 saret, corruptibi-*
 lem,

F 3

(1) Cap. XXVIII. Tamen eo capite de Tyro agi-
 tur: quare haec nonnisi ἀληγορικῶς ad Diabolum
 transferuntur, quemadmodum ea, quae habet *Esaias*
 Cap. XIV. ut docet etiam *Augustinus. Lib. XI. De*
Genesi ad litteram.

Διὰ τοῦτο σωφρονί-
ζων αὐτὸν ὁ Θεὸς ἵνα
μὴ καὶ εἰς ἔτι τοιαῦ-
τα φαντάζεται, φθα-
ρτὸν ἐξ ἀφάρτου, καὶ
θνητὸν ἐξ ἀθανάτου
πιποίνῃκεν· οὐ ταῦτα
δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ
τοῦ παραδείσου ἐξό-
ριστον αὐτίκα ποιῇ
τὸν Ἀδὰμ· εἰ καὶ
χάριν αὐτοῦ τὸ θεῖον
ἐκεῖνο τέμενος φιλοτι-
μώτερον ἔκτισε· καὶ
τί λέγω παραδείσου
ἐκπτώσιν, ὅπουγε καὶ
ἦν ἔσχε παρὰ Θεοῦ
ἐξ-

lem ex incorru-
ptibili, & morta-
lem ex immortalī
reddidit. Neque hoc
solum; sed insuper
e Paradiso sine mo-
ra exterminavit, tam-
etsi eius gratia sa-
crum illum hortum
exquisite plantave-
rat. Sed quid ego ex-
terminationem e Pa-
radiso memoro, quan-
do, & potestatem in
animantes rationis
inopes a Deo sibi tri-
butam mox (1) amisit;
&

(1) Vide inferius *Epist. IV. & V. & Isidorum Pelu-
siotam. Animalia, & feras, homini initio terrori,
& nocumento, non fuisse; sed post praevaricationem,
videtur innuere Theodoretus Interrogatio. XVIII.
in Genesin. Adae, inquit, priusquam peccasset, adsi-
stebant bestiae obsequium deferentes, &c. Et Augu-
stinus Lib. III. De Genes. ad liter. Cap. XV. Potue-
runt ergo ista etiam creata nihil nocere si causa non
existisset, vel terrendorum puniendorumque vitio-
rum, vel probandae perficiendaeque virtutis, &c.
Glycas noster Part. I. Annalium: καὶ τοῦτο δὲ
ζητοῦσιν, ἀγαπήτε, τίνος ἵνακεν ἡγάγε ταῖ ζωα
πρὸς τὸν Ἀδὰμ, ὡς ἐνταῦθεν καὶ τὴν ὑπο-
τα-*

ἐξουσίαν ἐπίγει τοῖς
 ἀλόγοις ζώοις ἀφ' ἑρ-
 ᾗτε παραχρῆμα ,
 καὶ δεδομέναι τοὺς
 ὑπὸ χεῖρα κατεδύκα-
 ζε δι' αὐτὴν παρὰ-
 βασιν ; ὅρα γὰρ ὅτι
 καὶ λέων αὐτοῦ κατε-
 φρόνησε , καὶ πάρ-
 δαλις ἀπεπήδησε ,
 καὶ τὰ λοιπὰ πάντα
 τὴν ὑποταγὴν ἀρνησά-
 μενα πόρρω πού διέ-
 σταν ἀπ' αὐτοῦ .
 πρόσσεχε οὖν , εἰ γὰρ
 καὶ ἡγάγε ταῦτα πρὸς
 αὐτὸν ὁ Θεὸς , εἰ καὶ
 πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ
 κατώ τῶν ποδῶν αὐ-
 τοῦ .

& propter transgres-
 sionem damnatus est
 ita , ut quas sub iure
 suo haberet , eas for-
 midaret ? Vides enim
 quomodo & Leo i-
 psam contemnat , &
 Pardalis fugiat , &
 ceterae omnes subie-
 ctionem recusantes ,
 longius ab eo rece-
 dant . Adverte igitur
 animum . Tametsi a-
 nimalia Deus ad i-
 psam adduxit ; ta-
 met si omnia sub pe-
 dibus eius subiecit , ut
 est apud *Davidem* ;
 nihilo minus pecca-

A 4 tum ,

ταγῇ αὐτῶν ἐπιγνωσῶνται , καὶ γὰρ ὡς δούλα παρί-
 σαντο ἅπαντα . Sunt etiam dilecti qui scire velint ;
 quomobrem animalia Deus ad Adamum deduxerit ? Ut
 beine scilicet eorum obedientia cognosceretur , quippe
 circumstabant ipsum omnia tanquam eius mancipia .
Pseudo-Abdias Lib. VII. de Paradiso agens : Famu-
 lantur ibi hominibus Leones , & Tigrides , & Pardi-
 & quidquid iusserit homo avibus aut feris , quasi ca-
 rissimo , & dilecto Dei , mox obtemperant cum reveren-
 tia iussionis eius Nullus ibi est latratus Ca-
 num , nullus Leonum rugitus : omnia blanda sunt &
 omnia mansueta , omnia quieta .

τοῦ καθά φησι καὶ
 Δαβὶδ, ἀλλὰ ἡ ἀμαρ-
 τία καὶ ταύτης αὐτὸν
 ἀπέσπρησε τῆς ἀρχῆς.
 ἐσέρρησε δὲ πῶς; οὐχ
 ὅτι καὶ ἀναρχίας ἦν
 ἡ τοιαύτη ἀρχὴ δεκτι-
 κή, καθάπερ οἱ πλεί-
 οους δοξάζουσιν· ἀλλ'
 ὅτι τὴν δοθεῖσαν αὐ-
 τῷ παραβάς ἐντολὴν
 ὁ Ἀδὰμ πάντων ἐκεί-
 νων ἐξέπεσε τῶν ὑπὸ
 Θεοῦ κατὰ χάριν ἐγ-
 χειρισθέντων αὐτῷ.
 οὕτω μὲν, ὁσιώτατε, καὶ
 ἐπὶ τῆς ἀθανασίας
 αὐτῆς ἐστὶν ἰδεῖν. εἰ
 γὰρ πιστεύομεν ὅτι
 πάντα ποιεῖ καὶ με-
 τασκευάζει ὁ Θεὸς
 οἰκείῳ βουλήματι, κα-
 θὰ δὲ δὴ περὶ τούτου
 φησὶ καὶ ὁ προφήτης
 Ἀμῶς, πιστεύειν ἐξ
 ἀναγκῆς ὀφείλομεν,
 ὅτι καὶ θνητὸν ἐξ
 ἀθανάτου ποιεῖ, καὶ
 ἀθάνατον αὐτίς ἀπὸ
 θνητοῦ καὶ ἀφθάρτου.

μη

tum, hoc etiam prin-
 cipatu, illum privavit.
 Quomodo autem pri-
 vavit? non quod illa
 ἀρχὴ etiam ἀναρχίας
 susceptiva erat, ut
 plerique existimant:
 sed quod Adamus da-
 tum sibi mandatum
 transgressus, omnibus
 illis a Deo ipsi per
 gratiam traditis exci-
 dit. Idem in immor-
 talitate quoque cer-
 nere est. Si enim
 credimus, Deum om-
 nia proprio consilio,
 & voluntate facere,
 & commutare, quod
 Propheta Amos ca-
 nit, efficitur omni-
 no, ut credere debeat-
 mus, illum quoque
 mortalem ex immor-
 tali, rursusque im-
 mortalem ex mor-
 tali, & corruptibili
 facere. Quare nemo
 dicat, Adamum a
 principio morti ob-

no

μηδεὶς λέγεται λοιπὸν
ὅτι θανάτου δεκτικὸς
ἐκτίσθη κατ' ἀρχὰς
ὁ Ἀδάμ· εἴγε φθορᾷ
μετὰ βραχὺ καὶ θά-
νάτῳ ὑπέπεσεν. ἀφ' ἑ-
αυτοῦς ἐπειδὴ παί-
ζουσι προδήλως ἐν
οὐ παικτοῖς. Ἄμα
γὰρ παρέβη τὴν ἐν-
τολὴν ὁ Ἀδάμ καὶ
ἄμα

noxium esse condi-
tum, etsi paulo post
in corruptionem, &
mortem, incidit. Mit-
te illos, quandoqui-
dem manifeste lu-
dunt, in quibus lu-
dendum non est. Si-
mul enim violavit
mandatum Adamus,
& simul (1) posse mo-
ri

(1) Mori non poterat ab initio Adamus, non quod corpus sui natura mortale non sit, atque solubile, sed quia Dei voluntas fortius est cuiusque rei vinculum, quam ut ulla de causa dissolvi possit iuxta auream Platonis doctrinam in *Timæo*; ubi Deum conditorem ita Deos adloquentem inducit: *Hæc vos, qui Deorum satù orti estis attendite: quorum operum ego parens, effectorque sum, non sunt dissolubilia me invito: quatenusquam omne colligatum solvi potest. Sed haud quaquam boni est ratione vinctum, velle dissolvere. Sed quoniam orti estis, immortales vos quidem esse, aut indissolubiles, non potestis. Neutiquam tamen dissolvemini, nec vos ulla mortis fata periment, nec fraus valentior, quam consilium meum: quod maius est vinculum ad perpetuitatem vestram, quam illa, quibus estis tum, quum gignebamini, colligati, ut Platonis verba Latine vertit M. Tullius. Ceterum quod Glycas ait, Adamum post peccatum posse mori coepisse, non liberam voluntatem respicit, sed corporis conditionem; nam & ante pec-*
catum

ἅμα θανάτου γέγονε δεκτικός. Καὶ βεβαιῶ τὸν λόγον ἡ ἀγία γραφή λέγουσα· ἡ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπὸ τοῦ φυτοῦ θανάτου ἀποθανεῖσθε. καὶ τί χρὴ πολλά λέγειν; εἰ γὰρ κατ' ἀρχὰς ἐκτίσθη θάνατος δεκτικός ὁ Ἀδάμ, οὐκ ἂν ὁ Σολομῶν ἐλεγε θάνατον ὁ θεὸς οὐκ ἐποίησε. ταῦτα γὰρ σύμφωνα εἰσι καὶ πανυ προσάλληλα. φαίνεται οὖν ἐντεῦθεν ὅτι ἅμα παρέβη τὴν ἐντολήν, καὶ ἅμα γέγονεν ὅπερ οὐκ ἦν. τί δὲ τοῦτό ἐστι;

ἢν

ri coepit. Confirmat hoc Scriptura Sacra. *Quacumque die comederitis de arbore moriemini. Quid plura?* si a principio ita conditus esset Adamus, ut morti deberetur, non diceret Salomon *Deus mortem non fecit. Ista enim non cohaerent, & parum inter se congruunt. Claret igitur hinc, simul fregisse mandatum, & simul factum quod non erat. Quid porro isthuc est? Mors in Adamum principio minime cadebat: sed ubi de ligno comedit, tum cecidit. Quacumque*

catum suo arbitrio mori poterat, peccando scilicet, & in mortalem conditionem decidere. Videatur *Petrus Lombardus Lib. II. Sent. Dist. XIX. & Thomas I. I. Q. XCVII. Art. I.* ubi ostenditur Adamum fuisse immortalem Dei munere tantum, non sui natura, quod didicerunt ex *Augustino Lib. XIII. De Civ. Dei Cap. XX. & XXIII. Lib. VIII. De Genes. ad Lit. Cap. IV. & V., & Auctore Quaestionum Veteris, & Novi Testamenti Quaest. XIX.*

θανάτου δεκτικός οὐκ ἦν· ἀπ' ἀρχῆς ὁ Ἀδάμ; ἀλλὰ φαγὼν ἀπὸ τοῦ ξύλου θανάτου τινικαῦτα γέγονε δεκτικός· ἢ γὰρ ὥρα φησὶ φάγητε ἀπὸ τοῦ φυτοῦ θανάτω ἀποθαρῃσθε. Καὶ μὴ θαύμαζε τούτου ἐνέκεν· εἰ γὰρ καὶ ψυχῆς αὐτοῦ μετέδωκεν νοερός ὁ Θεὸς ὡς ἐντεῦθεν αὐτὸν εἶναι καὶ ἀθάνατον· εἰς τὸ διηγεκὲς καὶ πιστοῖ τὸν λόγον ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς· ἀλλὰ τῆς ἐντολῆς ἡ παράβασις ὡς προεῖρηται καὶ ἀθανασίας αὐτὸν ἐγύμνωσε καὶ παραδείσου ἐξώρισε· καὶ εἰς γῆν ἀποσραφῆναι πάλιν ὅθεν ἐλήφθη πεποίηκε. καλῶς οὖν ὁ προφήτης Ἀμὼς ἔλεγεν ὅτι πάντα ποιεῖ καὶ μετασκευάζει ὁ Θεός· οἱ-

que enim bora comederitis, inquit, de ligno, morte moriemini. Noli porro istuc mirari. Quamvis enim animam intelligentem ei Deus indidit, ut inde aeternitate augetur; (& fidem facit ille Lingua aureus) tamen, ut iam dictum est, mandati transgressio, & immortalitate ipsum nudavit, & Paradiso expulit, & in terram, de qua sumtus erat, reverti fecit. Recte igitur Propheta *Amos*, Deum omnia facere, & transmutare arbitratu suo ad utilitatem nostram dicebat. Cognosce itaque. Si enim ut copiose probavimus, & incorruptibilis, & immortalis, a Deo Adamus creatus est, unde quacumque illi prorumpentes,

οἰκείῳ βουλήματι,
 πρόσγε τὸ συμφερόν
 ἡμῖν· ἐπίγνοιθι οὖν.
 εἰ γὰρ ὡς ὁ λόγος
 ἐκ πολλῶν ἔδειξε καὶ
 ἄφθαρτος ἐκτίσθη
 παρὰ Θεοῦ καὶ ἀθά-
 νατος ὁ Ἀδάμ, πόθεν
 ἔκείνοι λοιπὸν ὀρμώ-
 μενοι μέσσω αὐτὸν ἀ-
 θανάσιος εἶναι καὶ
 θνητότητος, ὅλη ψυ-
 χὴ δισχυρίζονται καὶ
 οὐ πάντα πασι τὸν Ἀ-
 δάμ ἀθάνατον ἀπο-
 φαίνονται, κατὰ τὸ δῶ-
 δέν.

tes, (1) medium i-
 psum inter immorta-
 litatem, & mortali-
 tatem, fuisse toto
 pectore contendunt,
 & non omnimodis
 immortalē secun-
 dum dignitatem ei
 ante peccatum im-
 pertitam pronunti-
 ant? Ad haec re-
 spondeant velim. At-
 qui nihil adferre que-
 ant. Neque, ut nosti,
 tantummodo me-
 diam ipsū inter
 haec.

(1) Recte videtur dici posse Adamum ante peccatum
 inter immortalitatem, & immortalitatem, fuisse medium:
 immortalis enim erat Dei munere, mortalis natura, &
 conditione: immortalis, si obediens permanere voluif-
 set: mortalis, si in Deum peccando deliquisset. Egregie
 Petrus Lombardus Lib. II. Sentent. Dist. XIX. Primus
 ergo homo secundum naturam corporis terreni, immor-
 talis fuit quodammodo, secundum aliquid, quia po-
 tuit non mori: & mortalis quodammodo, quia potuit
 mori. In illo namque primo statu habuit posse mori,
 & posse non mori. Ideo de eo dicit Augustinus Lib.
 XIII. De Civit. Dei Cap. XXIII. Non immortalitate
 illa absoluta atque indissolubili, sed ligno vitae a
 mortis necessitate prohibebatur. Mirari igitur subit,
 quod Glycas haec tam manifesta impugnare non ve-
 reatur. Vide paulo inferius.

Θέν αὐτῷ πρὸ τῆς ἀ-
μαρτίας ἀξίωμα; δό-
τωσαν ἐπὶ τούτοις ἀ-
πόκρισιν. ἀλλ' οὐκ
ἔχοιεν ἄν τι καὶ λέγειν.
Εκεῖνοι γάρ, ὡς ὁρᾷς,
οὐ μέσον αὐτὸν εἶναι
δισχυρίζονται μόνον,
ἀλλὰ καὶ πάθη φυσικὰ
προσάπτειν οὐ
παραιτοῦνται τῷ πρὸ
τῆς ἀμαρτίας ἀφθαρ-
τῷ καὶ ἀνολέθρῳ καὶ
ἀπαθεί. Καὶ ταῦτα
χωρὶς ἀποδείξεως ὡς
εἴρηται γραφικῆς. ἀλ-

λὰ

haec duo extrema na-
turam habuisse adfir-
mant: sed insuper e-
tiam (1) perpeffiones
naturales adfingere,
eidem non pertime-
fcunt, qui ante pecca-
tum a corruptione,
interituque liber, nec
pati poterat. Nec
sententiam eScriptu-
ris probant, ut dixi-
mus. Sed tu ne timu-
eris. Tali namque
natura fuisse homi-
nem ab initio, incor-
ru-

(1) Homo ante peccatum eo sensu dicitur na-
turalibus perpeffionibus minime obnoxius fuisse, ut
intelligatur iis adfectibus non fuisse perturbatum,
quibus natura labefactatur, sed eas habuisse passiones,
quibus natura vel absolvitur potius, vel reficitur,
ut docet Thomas I. I. Q. XCII. art. II. Heinc Ma-
gnus Augustinus Lib. XIV. De Civit. Dei Cap. x. de
Protoplastis scribit; *Quam igitur felices erant, &
nullis agitabantur perturbationibus animorum, nullis
corporum laedebantur incommodis: tam felix uni-
versa societas esset humana, si nec illi malum quod
etiam in posteros traicerent; nec quisquam ex eorum
stirpe iniquitatem committeret, quae damnationem re-
ciperet.* Non discrepat Chrysostomus Homil. XVI. &
XVII. in Genes.

λα μὴ δέδοιδαι τούτου
 ἔνεκεν. ὅτι μὲν γάρ
 τοιαύτης ὑπῆρχε φυ-
 σιως ὁ ἄνθρωπος ἀπ’
 ἀρχῆς, ἀφθάρτου δη-
 λαδὴ καὶ ἀπαθοῦς .
 καὶ ὅτι καθοῖον δὴ
 τινα τρόπον ἐκείνος
 οὐκ ἔπασχε φθορᾶς
 ἀπάσης ὑπέρτερος ὢν,
 ἔδειξεν μὲν ὁ τὴν
 γλῶτταν χρυσοῦς ἐν
 τῇ εἰς τὴν ἑξαήμερον
 ἑπτα καὶ δεκάτῃ αὐ-
 τοῦ ὁμιλία λέγων. ὅτι
 τοιαύτην ἀπάθειαν εἶ-
 χε πρὸ τῆς ἀμαρτίας
 ὁ ἄνθρωπος ὁποῖαν
 ἔχουσι καὶ ἄγγελοι .
 καὶ ὅτι δόξης μέτοχος
 κράτους . ἔδειξε δὲ
 πολλῶν πλέον ἐν τῷ
 βιβλίῳ τῶν ἀνδριάν-
 των σαφέστερον, ἅτε
 δὴ τὸν περὶ τούτου
 λόγον ποιούμενος, ἐπει-
 δὴ

ruptibili puta, & im-
 passibili, & nullo mo-
 do passum, ab omni
 corruptione remo-
 tum, *Lingua aureus*,
 Homilia (1) decima-
 septima in *Hexaeme-
 ron*, sive *Sex dies*
 id docuit, ubi ait,
 hominem ante pec-
 catum, adeo segre-
 gatum, & liberum
 a perpeffionibus fu-
 isse, ut sunt Ange-
 li, gloria perfruen-
 tem ineffabili, Et lon-
 ge fusius in libro *De*
statuis, ubi hac de re
 dilucidius verba facit,
 Quum enim corpus
 hoc corruptibile (2)
 tantopere quidam ca-
 lumniarentur, ut eti-
 am divina fabricatio-
 ne indignum dictita-
 rent (aiebant enim,
 si

(1) Legendum, ut videtur *sextadecima*, in qua Homilia eiusmodi habentur.

(2) Vt apud *Tertullianum De Resurrect. Carnis* Hæretici quidam.

Δὴ καὶ τὸ σῶμα τῆτο τὸ
 φθαρτὸν διασύροντες
 ἐπὶ τοσοῦτον ἥσαν
 τινες ὥστε καὶ ἀνέ-
 ξιον αὐτὸν τῆς τοῦ
 Θεοῦ δημιουργίας ἀ-
 ποκαλεῖν. ἔλεγε γὰρ
 ὡς εἶγε πλάσμα τῶν
 θείων ὑπῆρχε χειρῶν
 οὐκ ἂν οὕτω μυρίοις
 ὑπέκειτο πάθεσι, τοί-
 οις δὲ πρὸς αὐτοὺς ἐ-
 κείνος λόγοις ἐχρή-
 σατο· μὴ μοι τὸν
 ἄνθρωπον τοῦτωνι λε-
 γέτω τις πρὸς τὸν
 κεκρουκότα, τὸν κατα-
 δικασθέντα, τὸν ἡτι-
 μωμένον· ἀλλ' εἰ βί-
 λεισθε μαθεῖν ὁποῖον
 ἐξ ἀρχῆς ἐπλασε τὸ
 σῶμα ἡμῶν ὁ Θεός,
 ἐπὶ τὸν παρὰδεισον
 ἔλθωμεν, καὶ τὸν ἐξ
 ἀρχῆς γενόμενον ἄν-
 θρωπον ἴδωμεν· οὐ
 γὰρ οὕτως τὸ σῶ-
 μα ἐκείνο φθαρτὸν
 καὶ ἐπὶκαιρον ἦν, ἀλ-
 λά καθάπερ τις χρυ-
 σοῦς

si plasma divinarum
 manuum esset, non
 ita innumeris malis
 subiiceretur) sic eos
 est adgressus. Ne quis
 mihi hominem hunc di-
 cat, qui offendit, qui
 damnatus est, qui igno-
 minia adfectus. Sed si
 noscere quaeritis, qua-
 le a principio corpus
 nostrum finxerit Deus,
 Paradisum ingredia-
 mur, & ab initio homi-
 nem conditum inspicia-
 mus. Non enim, ut
 nunc, corpus illud cor-
 ruptibile, & fluxum, e-
 rat; sed tamquam au-
 rea quaedam statua,
 recens e conflatorio e-
 ducta, & clare fulgens,
 ita omni corruptione
 vacabat: non labor mo-
 lestabat, non sudor la-
 befaetabat, non solici-
 tudines incumbabant;
 non tristitiae obside-
 bant, non sordes, non
 lacrimae, non aliud
 quid-

σοῦς Ἀνδρίας ἀπὸ
 χορευτηρίου τροελθὼν
 καὶ λαμπρὸς ἀποσίλ-
 βων οὕτω πάσης φθο-
 ρᾶς τὸ σῶμα ἐκείνο
 ἀπὴλλακτο· καὶ οὔτε
 πόνος ἠνόχλει οὔτε
 ἰδρῶς ἐλυμαίνετο, οὐ
 φροντίδες ἐπεβούλευον,
 οὐκ ἀθυμία ἐπολιόρ-
 κουν· οὐ ρύπος, οὐ
 δάκρυον, οὐδ' ἄλλο τι
 τῶν τοιούτων ἐλύπει
 παθῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ
 πρὸς τὸν εὐεργέτην
 ἐξύβρισε, θεὸς τε γέ-
 νεσθαι ἤλπισε, καὶ
 μείζω τῆς οἰκείας ἀ-
 ξίας ἔλαβεν ἔννοιαν·
 τότε δὴ τότε σωφρο-
 νίζων αὐτὸν ὁ θεὸς
 φθαρτὸν ἐποίησε καὶ
 θνητὸν· καὶ ταῖς πολ-
 λαῖς ταύταις ἀνάγ-
 καις κατέδησε. ταῦ-
 τα μὲν οὖν ὁ θεό-
 τατος Ἰωάννης· ἐφ'
 ᾧ καὶ ἀφθαρτον ἐκείνο
 τὸ σῶμα δικαίως ὁ
 λόγος ἐκάλεσε. τὸ ᾧ

οἶζ

quidpiam malorum si-
 milium. Verum post-
 quam in benefactorem
 se contumeliose gessit, &
 Deum fieri se posse spe-
 ravit, excellentioraque
 quam pro dignitate sua
 meditatus est, tunc ni-
 mirum, tunc sapiens De-
 us adbibita illi corre-
 ptione, corruptibilem,
 mortalemque fecit, &
 his tam multis necessi-
 tatibus adligavit. Ha-
 etenus Iohannes ille
 diviniſſimus. Ergo
 incorruptibile illud
 corpus iure vocavit.
 Quod enim quasi cor-
 ruptioni cuidam ex-
 positum non est, pro
 certo incorruptibile
 est. Quod si incorru-
 ptibile quomodo ob-
 ſecro, & qua ratione
 patiebatur? discere i-
 ſthuc cupimus. Nos
 enim per nosmet
 cogitando conſequi
 non possumus, quo

pa-

δὴ τινι φθορᾷ μὴ
 ὑποκείμενον ἄφθαρτον,
 πῶς ἄρα καὶ τίνα τρό-
 πον ἔπασχε, τοῦτο μα-
 θεῖν ἀξιούμεν. ἡμεῖς
 γὰρ ἀφ' αὐτῶν ἐννοῶ-
 σαι πῶς ὑπόπιπτε
 πάθεσι σῶμα πάσης
 ἀπηλλαγμένον φθο-
 ρᾶς, ἐκείσμεν ἱκανοί, καὶ
 διὰ τοῦτο παρακαλεῖ-
 μεν μαθεῖν. οὕτω μὲν
 οὖν ὁσιώτατε καὶ τὰ
 τοῦ Ἡρακλείας, εἰ καὶ
 θεῖα σοφὸς ἦν ὁ ἀνὴρ,
 ἀμφιβολίαν ἡμῖν οὐ
 τὴν τυχοῦσαν ἐνίησι.
 ταύτη τοι καὶ προσφέ-
 ρειν αὐτὸν ἐπὶ μέσου
 τόγε νῦν ἔχον οὐκ ἔ-
 πρεπε· τίνος ἕνεκεν;
 ὅτι τοὺς λόγους ἐκείνος
 ἐπε

paſto corpus ab omni
 corruptione alienum
 pati, & adfici potue-
 rit, atque ideo do-
 ceri rogamus. Por-
 ro, ſanctiſſime vir,
 etiam ab Heracleae
 Epifcopo, (1) quam-
 quam in divinis re-
 bus ſapiente, diſpu-
 tata dubitationem,
 non vulgarem nobis
 iniiciunt. Quapro-
 pter illum in praec-
 ſens adducere in me-
 dium non decebat.
 Quae eſt igitur illa
 dubitatio? Quoniam
 ille explanans, quae
 de homine diſſeruit
 celebris in Theologia
 Gregorius, (2) quomo-

G do

(1) Epifcopus, ſeu Metropoliſta Heracleae in Thra-
 cia, Nicetas ille eſt, qui antea Serrarum in Macedo-
 nia Epifcopus fuerat, & qui anno MLXXVII. clarus
 in Gregorii Nazianzeni Orationes XVII. commenta-
 rium elucubravir.

(2) Ο' ἐν Θεολογίᾳ μέγας. Magnus Theologus. Sic
 Euripides Iphigen. in Tauris.

Ἔςτι δὴ σοι τοῦτο ἐν ἡδονῇ μαθεῖν;

Eſt

ἐπεξηγούμενος ἐν οἷς do scilicet ab initio
ἔφθασε περὶ τοῦ ἀν- effatus sit a Deo, &
δρώ- qua-

Est ne tibi iucundum hoc scire?

Item in *Hecuba*,

Ψευδῇ δοκοῦντας δαιμόνων εἶναι γένος,
Τύχην δ' πάντα τᾶν βροτοῖς ἐπισκοπᾶν.
Falso existimantes esse deorum genus,
Fortunam vero omnia mortalia gubernare.

Idem in *Electra*.

Ἐπὶ νῦν ἐξήμαρτες ἐν σμίσκροισιν ὦν.
Quando nunc peccasti, homo existens tenuis.

In *Hippolyto* pariter coronat.

τῆς νούτου δέ τοι
Ζητοῦσά γ' εὖρον φάρμακα, οὐχ ἃ βουλόμην.
Εἰ δ' εὖγ' ἐπράξα, κάρτ' ἂν ἐν σοφοῖσιν ᾦν.
Morbi vero tibi

Quaerens remedia, inveni non quae volui.

Si vero feliciter rem gessissem, valde sapiens fuisset.

Sic *Petrus Apostolus* II. C. II. 7. δίκαιον λόγος καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ἀθέσμων ἐν ἀσηλείᾳ ἀντροφῆς ἐρρύσατο. Et iustum Lotum, lascivia nefariorum conversatione fatigatum, eripuit. *Paulus* autem I. *Corinth.* C. II. 7. ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν τοῦ Θεοῦ ἐν μυστηρίῳ. Sed loquimur sapientiam Dei in mysterio, hoc est, mysticam. Vide quoque sis eandem phrasin II. *Corinth.* Cap. III. 7. & I. *Corinth.* Cap. XV. 52. 53. Modus autem hic loquendi cum Arabibus, tum Ebraeis maxime vulgaris est. Et sic quoque exponendum autumant viri docti illud *Psalmi* LI. Ecce enim in iniquitatibus formatus sum: & in peccatis concepit me mater mea. Hoc est. Ecce enim iniquus formatus sum, & peccatorem concepit me mater mea.

Θράπου διαλαβεῖν ὁ
 ἐν Θεολογίᾳ μέγας
 Γρηγόριος. πῶς τε τὴν
 πλάσιν ἐσχίκε κατ'
 ἀρχὰς ἐκ Θεοῦ καὶ
 οἵας αὐτίκα μετέλινχε
 φύσεως ὁποῖός τε ἦν
 καὶ μετὰ τὴν ἑκπτώσιν
 γέγονε, καὶ οἵας ἔτυχε
 καὶ μετὰ ταῦτα λήξε-
 ως ἵνα μὴ τὸ κακὸν
 αἰθάνατον ᾖ. διὸ ταῦ-
 τα δίδωσιν ἡμῖν ἐννο-
 εῖν ἢ ὅτι τῶν Θεολο-
 γικῶν ἰχνῶν ἀκολου-
 θεῖσαι κατόπιν ἐκεῖνα
 οὐκ ἔφθασεν, εἰ καὶ
 τολμηρὸν ἡμᾶς οὕτως
 εἰπεῖν, ἢ ὅτι τὸ πολ-
 λῶ τολμηρότερον αὐ-
 τὸς ἑαυτῷ λοιπὸν ἐναν-
 τιούμενος ἦν ὁ μέγας
 Γρηγόριος. ἀλλὰ χα-
 λεπαίνειν ἐπὶ τούτοις
 οὐχ ὅσιον. εἰ γὰρ καὶ
 φορτικὸς ἡμᾶς οἱ πλεί-
 οους ἡγοῦνται καὶ δὴ ἀ-
 συνέτους ἀποκαλοῦσι
 τοιαῦτα δῆθεν ἀπο-
 φαι-

qualem mox natu-
 ram sortitus, qua-
 lisque post casum fa-
 ctus sit, & qualem
 deinde sortem ade-
 ptus, ne malum fo-
 ret (1) sempiternum,
 haec duo nobis cogi-
 tanda reliquit; aut se
 Theologicis vestigiis
 non instituisse (etsi hoc
 audacius a nobis dici-
 tur) aut, quod longe
 audacius est, ma-
 gnum hunc Grego-
 rium ipsum sibi con-
 tradicere. Verum,
 idcirco mihi succen-
 sere haud aequum
 est. Licet enim plu-
 res nos pro superbis
 habeant, & insipientes
 vocent, qui haec ni-
 mirum ad fidem, ut
 videtur, difficiliora
 adfirmemus; tamen
 si quis accurate inqui-
 sierit, quomodo & qua
 ratione Theologicas

G 2. Gre.

(1) Vide inferius.

φαινομένους οὐκ εὖμα
 θῶς τὸ δοκεῖν· ἀλλ'
 εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετά-
 σιεν πῶς ἄρα καὶ τίνα
 τρόπον ἐπέξηγήθη τὰ
 θεολογικὰ ταῦτα ῥη-
 τὰ, τὸ πρᾶγμα κα-
 κείνος θαυμάσιον· καὶ
 τεῦθεν ἡμᾶς ἀπολύ-
 σει τῆς αἰτιασιως· κα-
 λῶς οὖν ὁ μακάριος ἔ-
 λεγε Παῦλος, ὁ λαλῶν
 γλώσσει προσευχέ-
 σθω ἵνα καὶ διερμηνευῇ.
 ὅρα γὰρ ὅτι ποτὲ μὲν
 ἐκεῖνος ἐν τῷδε τοῦ λό-
 γου πρόσκαιρον εἶναι ἔ-
 λεγε κατάγει τὸ σῶμα
 πρὸ τῆς ἀμαρτίας τὸν
 ἀνθρώπον· ποτὲ δὲ
 φθορᾶς ὅμου καὶ τῆς
 ἀφθαρσίας, ὥσπερ
 ἐν ἀθανασίας καὶ θνη-
 τότητος μέσον εἶναι
 διεκρίνετο τὸν πρῶτον
 ἐκεῖνον Ἀδὰμ καὶ τοῖς
 φυσικοῖς ὑπέκειτο πά-
 θεσιν, ὡς ἂν οὕτω πά-
 σχῃ, καὶ πάσχα ὑπο-
 μνηνίσκηται καὶ παι-
 δεύ-

Gregorii sententias
 exposuerit, admira-
 bitur, & inde nos ac-
 cusare desinet. Bene
 igitur beatus *Paulus*:
Qui loquitur linguis,
oret ut interpretetur.
 Ecce enim in hoc li-
 bro aliquando dixit,
 hominem esse tempo-
 rarium secundum
 corpus, ante pecca-
 tum; aliquando in-
 ter corruptionem si-
 mul, & incorruptio-
 nem, sicut inter mor-
 talitatem, & immor-
 talitatem medium.
 primum illum Ada-
 mum, & naturalibus
 passionibus subiectum
 fuisse contendit, ut
 ita patiens admonere-
 tur, & de praestan-
 tia mentis superbiens
 emendaretur. Ali-
 quando summam i-
 psam apathiam ha-
 buisse, & corpus e-
 ius, omni corruptio-
 ne

δεύηται τῷ μεγέθει
τοῦ νοῦς ἐπαιρόμενος.
ἐνίοτε δὲ πάλιν ἄκραν
ἔχειν αὐτὸν ἀπάθειαν
ἔλεγε. καὶ ὅτι τὸ σῶ-
μα τοῦ Ἀδάμ φθορᾶς
ἀπάσης ὑπέρτερον ἦν
ἅτε δὲ τῆς κατὰ χά-
ριν ἀθανασίας οὐκ ἀ-
μοιρεῖν ὅθεν οὐκ εὐ-
παράδεκτα ταῦτα τοῖς
ἀκριβῶς τὰ θεῖα κατ-
εξετάζουσι κρίνεται.

καὶ

G 3

que

(1) Quo sensu haec vera esse possint iam superius
animadvertimus pag. 92. Et lubet heic subdere quae
de Adamo scribit, numquam sine laude memorandus
Augustinus etiam Lib. I. De peccatorum meritis & Re-
missione Cap. III. Sicut enim, inquit, haec ipsa caro,
quam nunc habemus, non ideo non est vulnera-
bilis, quia non est necesse ut vulneretur: sic
illa non ideo non fuit mortalis, quia non erat
necesse ut moreretur. Ambrosius De Paradis. Cap. V.
Non tamen incorruptae inviolabilisque naturae,
utpote qui postea peccato lapsus est. Laudatus pa-
riter Augustinus Lib. VI. De Genes. ad litter. Cap. XXV.
Illud quoque ante peccatum, & mortale secundum
aliam, & immortale secundum aliam causam dici po-
terat, idest, mortale quia poterat mori, immortale,
quia poterat non mori Neque enim im-
mortale, quod mori omnino non possit, erit nisi spiri-
tale, quod nobis futurum in resurrectione promit-
titur. Consule adnotata inferius pag. 109. & 116.

καὶ μὴ μοι τὸν λόγον
 ἡγοῦ τουτονὶ φορτικόν.
 εἰ γὰρ οὔτε τοῦτο ἦν ὁ
 πρῶτος ἄνθρωπος ἔτε
 ἐκεῖνο, τοῦτ' ἐστίν, ἔτε
 φθαρτός, οὔτε ἀφθαρ-
 τός ἔτε θνητός οὔτε ἀ-
 θάνατος, ὡς ἐκεῖνω δο-
 κεῖ, πῶς αὖτις αὐτὸν
 ἄκραν ἔχειν ἀπάθειαν
 ἐλεγετῆς τε κατὰ χά-
 ριν ἐκ ἀμοιρεῖν ἀθανα-
 σίας αὐτόν, ἐγὼ γέ τώως
 ἀμνηχανία συνέχομαι,
 πῶς εἰς τοσοῦτον ἐλύ-
 ληθε διαφανίας ὁ θαυ-
 μαστός ἐκεῖνος ἀνὴρ.
 πῶς αὐτὸς ἐαυτῷ κατὰ
 τὸ δοκοῦν τέως ἡμῖν ἐ-
 ναντιούμενος φαίνεται.
 εἰ γὰρ οὔτε φθαρτός
 ἦν ὁ πρῶτος Ἀδάμ,
 οὔτε μὲν ἀφθαρτός,
 πῶς ἔπασχε λοιπὸν
 ὑπόμνησεως ἐνεκα καὶ
 παιδεύσεως; τὸ πά-
 σχον ἐξ ἀνάγκης
 φθαρτόν. εἰ δὲ φθαρ-
 τὸς ὁ Ἀδάμ ἐπειδὴ
 πάσχων ἦν, πῶς αὖ-
 τος

que illud; idest, nec
 corruptibilis; nec
 incorruptibilis, nec
 mortalis, nec im-
 mortalis, ut illi pla-
 cet, quomodo rursus
 eundem summam
 habuisse apathiam,
 & secundum gratiam
 immortalitatis non
 expertem fuisse adse-
 rit? Equidem prae
 stupore vix me ca-
 pio; quomodo admi-
 randus ille vir in tan-
 tam discrepantiam
 devenerit: quomodo,
 ut nobis quidem vi-
 detur; ipse secum
 pugnet. Si enim nec
 corruptibilis erat pri-
 mus homo, nec in-
 corruptibilis, quo-
 modo igitur admoni-
 tionis, & castigationis
 causa patiebatur? Pa-
 ti, necessario est cor-
 ruptibilis. Si autem
 corruptibilis Ada-
 mus, quoniam patie-
 ba-

Σις αὐτὸν ἀφθάρτου
 τε καὶ φθαρτοῦ μέσον
 εἶναι διισχυρίζονται
 φύσεως ; ἀσυλλόγιστα
 ταῦτα καὶ λίαν εἶναι
 δοκοῦσι τοῖς ἀμαθέ-
 σι τῶς ἡμῖν· εἰ γὰρ
 ὡς ἐκεῖνοί φασι μέσον
 μεγέθους καὶ ταπεινό-
 τητος τοῦτ' ἐστὶν ἀθα-
 νασίας καὶ θνητότητος
 τὸ σῶμα τοῦ Ἀδὰμ ὁ
 Θεὸς ἔφη Γρηγόριος ,
 πῶς αὐτὸ προλαβὼν ὁ
 μέγας ἕτος ἐπώνομασε
 πρόσκαιρον , δότωσαν
 ἐπὶ τούτοις ἀποκρίσιν.
 εἰ γὰρ πρόσκαιρον ἦν
 εὐδηλον ὅτι καὶ θνητόν.
 εἰ δὲ θνητὸς Ἀδὰμ ,
 ἐπειδὴ πρόσκαιρον εἶ-
 χε τὸ σῶμα , πῶς αὐ-
 τὸ μετὰ ταῦτα μέσον
 εἶναι ἔλεγε μεγέθους
 καὶ ταπεινότητος ; ἐπί-
 γνωθι οὖν , ὡς ἱερὰ κε-
 φαλή, ὅτι περὶ τῆς κοί-
 της τῆς ἀνθρώπων φύ-
 σεως ὀλίγα τινα διεξ-
 ελθὼν ὁ Θεὸς Γρη-

batur , qui tandem
 ipsum incorruptibili-
 lis , & corruptibilis
 naturae, medium fuisse
 probare adnituntur?
 Haec nobis indoctis male conclusa
 ab illis videntur. Si
 enim, ut illi autumant,
 medium inter magnitudinem ,
 & humilitatem , hoc
 est, inter immortalitatem,
 & mortalitatem , corpus
 Adami fuisse divinus Gregorius
 docet, quid est, quod
 idem vir magnus antea
 temporaneum vocavit?
 Huic oppositioni respondeant.
 Si enim temporaneum
 erat , patet etiam mortale
 fuisse . Si mortalis
 Adamus, quoniam corpus
 ad tempus durans gerebat ,
 quomodo ipsum postea
 medium inter magnitudinem,

γόριος ἀφορμὴν οὐκ οἶδ'
 ὅπως ἔδωκε τῷ δια-
 ληφθέντι πατρὶ περὶ
 τοῦ πρώτου τὰ τοιαῦ-
 τα διελληφέναι Ἀ' δ' αὖ-
 οὔτοι μὲν οὖν ὁσιώτατε
 καὶ τὸ μέσον μεγέθους
 καὶ ταπεινότητος, οὐ
 περὶ φθορᾶς ὡς οἶμαι
 καὶ ἀφθαρσίας ὁ μέ-
 γας ἐξέδωκεν, ἀλλὰ
 περὶ ψυχῆς πάντως καὶ
 σώματος. ψυχὴ καὶ
 γὰρ ἀνθρώπου πάν-
 τως διὰ τοῦ Θεοῦ ἐμ-
 φυσήματος τὸ εἶναι
 λαβοῦσα μείζων ὁμο-
 λογουμένως τοῦ πηλί-
 νου τοῦδε κατέστηκε
 σώματος. καὶ τί χρὴ
 πολλὰ λέγειν. εἴγε
 καὶ τὰς Θεολογικὰς
 συλλαβὰς ἀκριβῶς ἐ-
 πέλθης, πρὸς δὲ καὶ
 τὴν ἐπ' αὐταῖς ἐκδο-
 θεῖσαν ἐξήγησιν, τότε
 μαθεῖν ἔχεις ὅποιά ἐ-
 σι παρ' αὐτοῖς ἡ δια-
 φορά. καὶ ὅτι τῷ εὐ-
 σσηβεῖ λογισμῷ καὶ λί-
 γαν

& humilitatem fuisse
 ait. Scito igitur, o sa-
 crum caput, de com-
 muni hominum na-
 tura pauca quaedam
 differentem *Gregori-
 um*, occasionem ne-
 scio quo pacto dedis-
 se patri huic existi-
 mandi, de primo ho-
 mine ista differuisse.
 Sicigitur, Sanctissime,
 & medium magnitudinis atque humilitatis, non de corruptione, ut arbitror, & in corruptione magnus ille scripsit: sed universe de anima, & corpore. Etenim anima cuiusque, per divinam insufflationem, ut esset, consequuta, maior sine dubio luteo isto corpore fuit. Et quid plura attinet? nam si verba Theologica attente legas, deinde expositionem, super ipsa

ἐν ἐναντιῶσθαι δοκεῖ
 πὰ τοιαῦτα ἐπεξηγή-
 σεως· αὐτίκα γάρ τὸ
 πρόσκαιρον καὶ ἀθάνα-
 τον, καὶ τὸ εἶναι ἵνα πά-
 σχῃ, καὶ πάσχω ὑπο-
 μεμνήσκηται καὶ παι-
 δεύηται, καὶ τὸ ζῶον
 ἐντεῦθα οἰκονομούμε-
 νον, καὶ ἀλλαχοῦ μεθ-
 ισάμενον, οὐ μὲν οὖν
 οὐδαμῶς ἐφαρμόσει
 τις τῷ γενάρχει ἐ-
 κείνῳ καὶ πρωτῷ Ἀ-
 δάμ· εἰ μὴ που καὶ
 πρὸ τῆς παραβάσεως
 εἰπώμεν ὑποκεῖσθαι
 φθορᾷ καὶ θνητότητι,
 τὸν ἐπ' ἀφθαρσίᾳ κτι-
 σθέντα κατ' εἰκόνα τῆς
 αἰδιότητος τοῦ Θεοῦ.
 ταῦτα καὶ σιωπᾷ ἐπὶ
 τούτοις ἀμεινον ἦν. εἴ
 γε καὶ μᾶλλον αὐτὸν
 τὸν Θεῖον Γρηγόριον
 οὐδέν τι τοιοῦτον εἰ-
 πόντα διέγνωμεν ἐ-
 πείγε τῷ πρώτῳ τέως
 Ἀδάμ. πῶς γὰρ εἴγε
 παρακατεῶν καὶ σῶμα
 δέ-

ipsa consideres, tunc,
 tunc, inquam, disces,
 quantum discrepent,
 & a pia cogitatione
 hanc explicationem
 mirum in modum ab-
 horrere disces. Ne
 longe abeamus, tempo-
 rarium & immortale: &
 ut patiatur, & patiens
 admoneatur & erudiat-
 tur. Et animal sit con-
 stitutum, & alio postea
 conversum, neutiquam
 generis nostri principi
 illi, & primo Adamo,
 quispiam accomodave-
 rit, nisi in incorruptione,
 & secundum imaginem
 aeternitatis Dei crea-
 tum, etiam ante praeva-
 ricationem corruptioni,
 & mortalitati debitum
 fuisse fateamur. Quae
 quum ita sint, praeſta-
 bat filere, quum prae-
 fertim ipsum bea-
 tum Gregorium super
 primaevo homine ni-
 hil tale tum dixisse vi-
 dea-

δίδωσιν αὐτῷ φθορᾷ
 ἀπάσης ὑπέρτερον. καὶ
 βεβαίῳ τὸν λόγον ἐν
 οἷς οὕτω κατὰ λέξιν
 ἔλεγε· καὶ διχα παν-
 τὸς ἐπικαλύμματος καὶ
 προβλήματος· τοιοῦ-
 τον γὰρ ἔπρεπε εἶναι
 τὸν ἀπ' ἀρχῆς; ἐφ' ᾧ
 καὶ προσέχειν ἄξιον.
 εἰ γὰρ ἔπρεπε τοιοῦ-
 τον εἶναι τὸν ἀπ' ἀρ-
 χῆς, ἀνευδεῖα δηλαδὴ
 παντὸς ἐπικαλύμμα-
 τος καὶ προβλήματος,
 ἄκρα δὲ τοῦτο πάν-
 τως ἀπάθεια, πρό-
 δηλον ὅτι τὸ πρόσκαι-
 ρον καὶ ἀθάνατον, καὶ
 τὸ

deamus. Quomodo e-
 nim, si pergens etiam
 corpus illi dat a qua-
 cumque corruptione
 invidum, & confir-
 mat sententiam his
 verbis; & sine omni te-
 gumento, & munimento.
 Talem quippe convenie-
 bat esse, qui primus con-
 deretur? Attentio-
 ne digna res. Si enim
 decebat talem esse,
 qui primus fuit con-
 ditus, (1) non egen-
 tem videlicet ullo te-
 gumento, aut muni-
 mento (est autem
 haec perfecta apa-
 thia)

(1) Sic Plato in Politico scribit aureo saeculo homines
 nudos, nullisque ut plurimum stragulis sub dio passim
 egisse. Nudi quinetiam, & expediti, inquit, & er-
 rabundi, ut plurimum pascebantur. Nam temperies il-
 lis innoxia, mollia quoque passim parata cubilia, &c.
 Lucretius Lib. v.

Nec dum res igni sciban: tractare, neque uti
 Pellibus, & spoliis corpus vestire ferarum.

Sed nemora, atque cavor montes, silvasque
 colebant,

Et frutices inter condebant squalida mem-
 bra, &c.

τὸ εἶναι ἵνα πάσχη καὶ
 πάχων ὑπομενήσκη-
 ται καὶ παιδεύηται, περὶ
 τῆς κοινῆς τῶν ἀνθρώ-
 πων ἐλεγε φύσεως, ὡς
 ἤδη προείπομεν. ἀδύ-
 νατον γὰρ αὐτὸν ἐαυτοῦ
 τὸν μέγαν ἐναντιού-
 σθαι Γρηγόριον, ποτὲ
 μὲν ἀπαθὲς τὸ σῶμα
 τοῦ Ἀδάμ λέγοντα,
 ποτὲ δὲ πάθεισι φυσι-
 κοῖς ὑποκείμενον, καὶ
 ταῦτα πρὸ τῆς παρα-
 βάσεως. Ὅτι ἢ τὸ σῶ-
 μα ἐκεῖνο τὸ μὴ δεόμενον
 οὐδένοιο ἐπικαλύμμα-
 τος, ἀφθαρτον εἶναι καὶ
 ἀθάνατον ὡμολόγηται,
 καὶ ὁ χρυσορρήμων Γω-
 αννης ἀριδηλότερον ἐ-
 δείξεν· ἐν γὰρ τῇ εἰς
 τὴν ἑξαήμερον πέντε
 καὶ δεκάτῃ αὐτοῦ ὁμι-
 λία καὶ τὰδε διέξεισι.
 φυσικαῖς ἀνάγκαις ἐν
 πα-

thia (1)) liquet, tem-
 porarium, & immor-
 tale, & ut patiatur,
 & patiens, admonetur
 & erudiatur; ista,
 inquam, de communi
 hominum. natura ac-
 cipienda, ut iam mo-
 nuimus. Fuit enim
 impossibile a se dis-
 fidere magnum Gre-
 gorium, nunc impas-
 sibile adfirmantem
 corpus Adami, nunc
 passionibus naturali-
 bus, idque ante trans-
 gressionem, subie-
 ctum. Quod porro
 corpus illud non e-
 gens ullo tegumento
 incorruptibile & im-
 mortale. sine contro-
 versia fuerit, luculen-
 tius etiam Ioannes
 Chrysostomus tradit.
 Nam concione decima
 quin-

(1) Non tantum quoad animum, quam Stoici in-
 vehere conabantur; sed etiam quoad corpus. De
 apathia Stoicorum vide quae adnotamus inferius
 ad hanc eandem Epistolam.

παραδείσῳ· οὐδαμῶς
 συνεχόντο· οἱ πρῶτο-
 πλαστοὶ ἀλλὰ δι' ὅλου
 κτισθέντες ἄφθαρτοι
 καὶ ἀθάνατοι οὐδὲ τῆς
 πῶν ἱματίων ἐδέοντο
 περιβολῆς· εἴπερ οὖν
 ἐγάπητε δι' ὅλου Ἀ-
 δάμ· ἄφθαρτος ἐκτί-
 σθη καὶ ἀθάνατος, πῶς
 ἐκεῖνοι μέσον αὐτὸν ἀ-
 θανάσιος εἶναι καὶ
 θνητότητος λέγουσι;
 δέδεικται οὖν ἐκ πολ-
 λῶν ὅτι ὅς ἀρχῆς ἀ-
 θάνατος ἐπλάσθη ὁ
 ἄνθρωπος, τοῦ με-
 γαλοδώρου τῆνικαῦτα
 χαρισαμένου τὴν ἀθα-
 νασίαν αὐτῷ· καὶ πεί-
 θου τοῦ χρυσορρήμονι
 καὶ ταῦτα Ἰωάννη λέ-
 γοντι· μηδὲν εἰσηνέγ-
 κων εἰς τὸν βίον ὁ ἄν-
 θρωπος, ἀθανασίαν
 αὐτίκα ἐδέξατο, καὶ
 πᾶσαν ἄλλην ἐν πα-
 ραδείσῳ ἀπόλαυσιν·
 ἀλλ' ἐπεὶ δὴ τῆς θείας
 εὐρέθῃ παρήκοις ἐν-

quinta in *Hexaemeron*
 inter cetera sic lo-
 quitur. *Naturae neces-*
sitatibus in Paradiso
nequaquam constringe-
bantur· protoplasti,
prorsus incorruptibiles,
& immortales creati,
neque vestimentorum a-
mictu egebant. Si igitur,
 Adam
 prorsus incorruptibi-
 lis, & immortalis, est
 procreatus, quomodo
 illi medium inter im-
 mortalitatem, &
 mortalitatem, statu-
 unt? Multis itaque
 demonstratum est
 hominem ab initio
 immortalem esse for-
 matum, tunc ei im-
 mortalitatem donan-
 te Deo qui magna do-
 nare consuevit. Et fi-
 dem habere etiam hic
 Joanni Oris aurei di-
 centi *Quum nihil intui-*
lisset in vitam homo,
mox immortalitatem,

τολῆς, ἀφερεῖται τῇ
 ἀθανασίᾳ αὐτίκα καὶ
 θνητὸς ὁ ἀθάνατος γί-
 νεται. ἐν ᾗ γὰρ ὥρ-
 ρησι φάγητε ἀπὸ τοῦ
 φυτοῦ θανάτου ἀπο-
 θανείσθε. καὶ περὶ
 μὲν τούτου οὕτως· ὅτι
 δὲ ἀφθαρτον ἐκείνο τὸ
 σῶμα καὶ ἀθάνατον ἦν
 καὶ ὁ μακάριος. ἔδειξε
 Κύριλλος ἐν τῇ εἰς τὴν
 οὐρανὸν ἀναβαίνοντι
 ἐπιστολῇ.

*omnemque aliam in Pa-
 radiso voluptatem ac-
 cepit. Sed ubi divino
 mandato inobediens fa-
 ctus est, illico immorta-
 litate spoliatus, ex im-
 mortali mortalis est
 redditus. Quaecumque
 enim hora comederitis,
 inquit, de arbore, mor-
 te moriemini. Ac de i-
 stis quidem ita (1) di-
 ctum*

(1) Quaecumque haecenus *Glycas* disseruit, cor-
 pus Adami natura immortale, & corruptionis expers,
 fuisse nequaquam ostendunt, sed vi & virtute arbo-
 ris vitae, quae immortalitatem illi, ut ita dicam,
 suppeditabat, ut praeclariter docent *Augustinus* locis
 supra laudatis, & *Auctor Quaest. v. & N. T. Quaest. XIX.*
 ubi ita infit. *Quandiu enim creatoris lege duravit,*
dignus fuit edere de arbore vitae ut mori non posset.
Nec enim corpus tale erat, quod dissolvi impossibile vi-
deretur. Sed gustus arboris vitae corruptionem corporis
inhibebat. Denique etiam post peccatum potuit indis-
solubilis manere, si modo permissum illi esset edere de
arbore vitae. Nam quomodo immortale corpus habebat,
quod cibo subsistentabatur, &c. Et hos sequitur Tho-
mas I. I. Q. XCVII. Art. III. Pseudo-Abdias Lib. VII.
in aliam causam reiecit Adami immortalitatem;
de Paradiso enim agens ait: Non labor fatigationi-
bus subiacet, non infirmitas aliqua sanitati succedit:
tristitia, & fletus, & mors ibi penitus locum non ha-
bent.

δημιουργία τοῦ ἀν-
 θρώπου λόγῳ κατὰ
 λέξιν οὕτω εἰπῶν· ἐ-
 πεποίητο μὲν ἀπὸ γῆς
 τὸ σῶμα τοῦ Ἀδὰμ,
 ἀμεινον δὲ θανάτου καὶ
 φθορᾶς ἦν· ἐνεφύτευσε
 γὰρ αὐτῷ τὴν ζωὴν ὁ
 τῆς ζωῆς ἀρχηγός·
 ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Βα-
 σίλειος αὐτὸ παριστῶν
 ἔλεγε· πλάσας τὸν
 ἀνθρώπον ὁ Θεὸς αἰω-
 νίου ζωῆς ἀπόλαυσιν
 αὐτῷ ἐχαρίσατο· πρὸς
 δὲ γε τοῖς ἐρρημένοις
 καὶ ὁ θειότατος Βαρ-
 λαάμ οὕτω πρὸς Γωά-
 σαφ ἔλεγε· τὸν ἀπ’
 ἀρχῆς αὐτεξουσιότητι
 καὶ ἀθανασίᾳ τιμήσας
 βα-

sum esto. Fuisse au-
 tem incorruptibile,
 & immortale corpus
 illud; docuit etiam
 beatus Cyrillus; in
 oratione de fabrica-
 tione hominis; ubi
 ad verbum sic est.
 Creatum est quidem
 corpus Adami e terra;
 a corruptione autem, &
 morte, invictum. Au-
 ctor enim, & suppedi-
 tator vitæ, illi vitam
 inſeverat. Quin & Ma-
 gnus Basilus. Quum
 finxisset hominem Deus,
 inquit, æternæ vitæ
 fruitionem illi donavit.
 Præterea divinissi-
 mus (1) Barlaam sic
 ad

beht. Aureae enim, quæ ibi sunt, blandiuntur potius
 quam perflant, & æternitatem naribus inferunt. Nam
 sicut thymiamatis fumus excludit putores, ita nares
 ibi vitam expirant æternam, quæ non permittit ho-
 minem neque fatigationem incurrere, nec dolorem;
 sed semper æqualem, semper iuvenem, semper lætum,
 & semper immobilem, permanere.

(1) Barlaamus scilicet apud Io. Damascenum: nam
 is Historiæ illius, quæ Iosaphati, & Barlaami inscribi-
 tur,

βασιλέα πάντων τῶν
 ἐπιγείων κατέστησεν.
 ἀλλὰ καὶ ὁ χρυσορρή-
 μων Ἰωάννης αὐτὸ τῷ
 τοῦ παρίσησι διέξιων
 οὕτωςι κατὰ λέξιν ἐν
 τῇ εἰς τὴν ἑξαήμερον
 εἰκαστῇ πρώτῃ ὁμιλίᾳ
 αὐτοῦ· δημιουργήσας
 τὸν ἄνθρωπον ὁ θεὸς
 ἡβουλήθη πάντων
 τῶν ὀρωμένων τὴν ἀρ-
 χὴν αὐτὸν ἔχειν· ἐπὶ
 γὰρ τοῦτο καὶ ἔλεγε.
 ποιήσωμεν ἄνθρωπον
 κατ' εἰκόνα ἡμετέραν·
 ποιήσωμεν ἄνθρωπον
 ἄρχοντα πάντων τῶν
 ἐπιγείων· καὶ γὰρ οὐ-
 δὲν ἕτερον ὑποφαίνει
 τὸ κατ' εἰκόνα, ἀλλ'
 ἢ τὸν τῆς ἀρχῆς καὶ
 τῆς δεσποτείας λόγον.
 ὡς·

ad Iosaphat. *Primum*
hominem Deus potesta-
te arbitrii sui, & im-
mortalitate honora-
tum, regem omnium ter-
renorum declaravit. I-
dem Ioannes Chryso-
stomus, sic ad verbum
differens concione vi-
gesima prima in He-
xaemeron. (1) Fabri-
catum a se hominem,
Deus omnium, quae sub
aspectum cadunt, prin-
cipatum habere voluit.
Propter hoc enim dixit;
faciamus hominem ad
imaginem nostram. Fa-
ciamus hominem prin-
cipem terrenorum uni-
versorum. Etenim ni-
hil aliud illud secun-
dum imaginem, nisi
prin-

tur, auctor esse perhibetur. Consulendus *Caveus*,
Oudinus. *Labbeus* tamen scribit in MSS. Codicibus
Ioanni cuidam *Sinaitae* eam vindicari, ut supe-
 rius etiam pag. 4. observavimus.

(1) Haec eadem refert ex *Chrysostomo* noster *Glycas*
Part. I. Annalium.

ὡς περ γὰρ ὁ τῶν ὅλων *principatum*, (1) ὁ δὲ
 θεὸς τὴν κατὰ πάν- *minationem significat.*
 των ἀρχὴν ἔχει, τῶν τε *Sicut enim universi-*
 ὁρατῶν, τῶν τε ἀορά- *tatis Dominus in om-*
 των δημιουργὸς ἀ- *nia imperium obtinet,*
 πάντων ὑπάρχων· οὐ- *adspectabilia, & inad-*
 τω καὶ τὸ ζῶον τοῦτο *spectabilia, ut omnium*
 πὸ λογικὸν δημιουργή- *conditor: sic quum ani-*
 σας ἡβουλήθη πάν- *mal hoc mente, & con-*
 των τῶν ὁρωμένων *silio praeditum, condi-*
 τὴν *dis-*

(1) Cyrillus Alexandrinus *Lib. adversus Anthropomorphitas Cap. V.* οὐκ ἀπίθανόν γε καὶ κατὰ τὸ ἀρχικὸν εἶναι λέγειν τῷ ἀνθρώπῳ τὴν ὁμοίωσιν τὴν πρὸς θεόν. δέδοται γὰρ αὐτῷ τὸ ἀρχὴν ἀπάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Neque vero dissentaneum veritati fuerit dicere, etiam ratione principatus homini similitudinem cum Deo iuesse. Datum enim illi est imperium in omnia, quae in terra sunt. Theodoretus *Interrogat. XX. in Genesin*: Nonnulli dixerunt, ad imaginem Dei creatum esse hominem, secundum facultatem dominandi, argumento clarissimo usi, ex eo quod creator subiunxit: Et dominetur piscibus maris, & volatilibus coeli, & bestiis, & universae terrae, & omnibus reptilibus reptantibus super terram. Quemadmodum enim ipse omnium tenet imperium: ita dedit homini dominium animalium irrationalium. In hac sententia fuere ipse Theodoretus *in Cap. I. Epist. I. ad Corinthios*; Isidorus *Pelusiota Lib. III. Epist. XCV.* Ioannes Chrysostomus *Homil. x. in Genes. & Diodorus Tarsensis apud Theodoretum.* Nec ab ea abhorrere videtur *Augustinus Lib. I. De Genesi contra Manichaeos Cap. XVII.*

τὴν ἀρχὴν αὐτὸν ἔ-
χειν· διὸ καὶ τὴν τῆς
ψυχῆς οὐσίαν αὐτῷ
ἐχαρίσατο. βουληθεὶς
αὐτὸν εἶναι καὶ ἀθά-
νατον ἐς τὸ διηνεκές.
ἀλλὰ μὴ ἀπίσει τοῖς
λεγομένοις· εἴγε καὶ ὁ
Σολομὼν αὐτὸ τοῦτο
παρίσῃσι λέγων. ἐπ'
ἀφ' ἁρσίου τὸν ἄνθρω-
πον ὁ Θεὸς ἐκτίσε κατ'
εἰκόνα τῆς αἰδιότητος
αὐτοῦ· καὶ εἶχε μὲν ἂν
οὕτω τὰ κατ' αὐτὸν διη-
νεκές· ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ
ῥαθυμίαν ὤλισθε καὶ
παρέβη τὴν δωθεῖσαν
αὐτῷ ἐντολήν, οὐδὲ ἔ-
τις ἀποσφάγη τέλεον
αὐτὸν, ἀλλὰ τῆς μὲν
ἀθανασίας ἀπεσέρησε,
θανάτῳ δὲ καταδικά-
σας ἐπὶ τῆς αὐτῆς
αὐτὸν ἀρῆκε σχεδὸν
εἶναι ἀρχῆς. Εὐδὴλον
οὖν

*diffet, id omnibus quae
oculis sentiuntur prae-
esse voluit. Quare & a-
nimae essentiam illi do-
navit, quo duraret ae-
vo sempiterno. Tu no-
li dictis diffidere; Si
quidem & Salomon
hoc ipsum indicat. In
incorruptione, inquit,
Deus hominem creavit,
& secundum imaginem
aeternitatis ipsius. Et
esset quidem ita sem-
piternus; sed quia
per socordiam lapsus
est, & praescriptum
sibi mandatum viola-
vit, nec sic quidem
omnino ab eo se re-
movit; sed immorta-
litate quidem exu-
tum, & morte da-
mnatum, in eodem
ferme imperio reli-
quit. (1) Planum est i-*

H

gi-

(1) *Isidorus Pelusiota Epist. XCV. Lib. III.* Adami
imperium docet post peccatum mutilatum quidem
fuisse, non vero ablatum omnino. Καὶ πάσης μὲν
οὐκ

οὐν, ὅτι πρὸ τῆς βρώ- gitur, hominem ante-
 σιως ἀθανάτος ὑπῆρ- quam de vetito ligno
 χεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ vefceretur, a morte
 γὰρ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, καὶ liberum fuisse; non
 ἂν enim

οὐκ ἐξεβλήθη, ἵνα μὴ ἔωλος ἡ χάρις εὐρεθῇ, ἡ κρω-
 τηριάσθῃ δὲ. οὐ γὰρ δίκαιον ἦν τὸν ἡττηθέντα καὶ γε-
 φανωθῆναι, ἀλλὰ τῷ φόβῳ τῶν θηρίων σωφρονισθῆναι.
 Neque enim omni imperio est eiectus, ne irrita plane
 & cassa esset gratia, sed truncata. Neque enim ac-
 quium erat eum, qui victus esset, etiam coronari, sed
 metu ferarum castigari. Sic Glycas noster Part. I.
 Annalium. Ἀλλὰ καὶ παραβάντα τὴν ἐντολὴν, οὐκ
 ἀπεγράφη τέλει, ἀλλὰ τῆς μὲν ἀθανασίας ἀπέτρε-
 ρησε, θάνατον δὲ καταδικάσας, ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἀρ-
 χῇ ἀφῆκεν εἶναι. διὰ γὰρ τοῦ πρόσοντος αὐτῷ λό-
 γου καὶ τῆμερον πάλιν κρατῇ. εἰ γὰρ καὶ θῆρας ἀγρίους
 ὁρῶνς αὐθιγὰς χρωμένους εἰς ὅτε καὶ ὁρμῶνται ἀ-
 νοιδῶς κατ' αὐτοῦ, μὴ θαύμαζε· ὅτι καὶ τοῦτο κα-
 τὰ θεῶν πάντως οἰκονομίαν, ὡς ἐντεῦθεν τῆς ἀμαρτίας
 ἐπιμεμνησθαι καὶ ἄκοντας, δι' ἣν δεδοικέναι καὶ τρέ-
 μιν ὑποχεῖρια καταδικάσθημεν. Quin etiam manda-
 tum ipsius transgressum non omnino aversatus, sed
 immortalitate spoliatum, & ad mortem condemna-
 tum, prope in eodem imperio reliquit. Nam homo
 per rationem, qua praeditus est, etiam hodie cunctis
 in potestate sua retinet. Quamquam enim feras
 agrestes nonnumquam pro lubitu suo videmus in ho-
 minem intruere: id tantopere mirari non debemus,
 quando consilio divino accidit, ut hoc modo vel inviti
 de peccato admoneamur, cuius causa nobis haec contigit
 supplicii, ut subiectos imperio nostrō metuamus. Haec
 eadem docet Io. Chrysostomus Hom. IX. in Genes.
 Egre-

ἐν ἐν τάξει τιμωρίας,
ὡς ὁ χρυσορρήμων
Ἰωάννης ἐν τῇ ἑξ καὶ
δεκάτῃ φησὶν ὁμιλίᾳ,
ἐπήγαγεν αὐτῷ μετὰ
τὴν βρώσιν τὸν θάνα-
τον. ἀλλ' ἐνταῦθα
προσέχειν ἄξιον. οὐδὲ
γὰρ ἡβουλήθη μόνον
ὁ Θεὸς βασιλέα κατα-
στῆσαι πάντων τῶν ὄρω-
μένων αὐτόν· ἀλλὰ καὶ
ἐργοῖς αὐτοῖς ἀπειρι-
σμένην ἔδειξε τὴν ἀρ-
χήν. ἤγαγε γὰρ τὰ
ζῶα πάντα τῆνικαὐτα
πρὸς αὐτόν καὶ τοι γε
το μέλλον οὐκ ἀγνοῶν,
καὶ οὕτω τὰ πάντα
δουλικῶ παρασάμενα
σχή-

enim pro supplicio,
ut *Chrysostomus* in de-
cima sexta homilia,
docet, mortem ei
post esum inflixisset.
Verum hoc loco ad-
vertendus est animus.
Non solum omnium,
quae adspectu perci-
piuntur, regem eum
constituere Deo pla-
cuit: sed & opere
ipso imperium eius
absolutum plane de-
monstravit. Omnia
enim tunc animantia
ad illum adduxit;
tamen si quid futurum
esset non ignoraret.
Atque ita omnia fer-

H 2

vo-

Egregie *Ambrosius* Lib. VI. in *Hexaemeron*. Videbatur
nihil Elephantis creatura habere robustius, nihil tam
terribile vel procerum: nihil tam ferum, quam Leo-
nes, vel Tigrides sunt: & haec serviunt homini, &
naturam suam humana institutione deponunt: obli-
viscentur, quod nata sunt: induunt, quod iubentur. Quid
multa? Docentur ut parvuli, serviunt ut infirmi, ver-
berantur ut timidi, corriguntur ut subditi: in mores
transeunt nostros, quoniam motus proprios perdide-
runt.

σχίματι παρ' αὐτοῦ
 τὰς ἐπονυμίας ἐδέχον-
 το. οὕτω μὲν οὖν ἔφ-
 θασε διάγει τῆς νοεῖ-
 ας ψυχῆς καὶ ἀθανασίας
 τιμήσας αὐτόν· εἰ γὰρ
 καὶ τὴν γενησομένην
 αὐτοῦ μετ' οὐ πολὺ
 παρατροπὴν οὐκ ἦν
 ἀ-

vorum specie illi re-
 praesentata, adpella-
 tiones ab eo suscep-
 runt. Sic igitur per
 intelligentem ani-
 mam⁽¹⁾ immortalita-
 te cum honoravit.
 Quamquam enim, &
 futuram non multo
 post

(1) Non tantum quoad animam homo fuit im-
 mortalis, verum ipsa etiam anima, ante primi homi-
 nis peccatum, erat corporis immortalitatis effectrix,
 ut docet *Thomas I. I. Quaest. XCII. Art. I.* Scribit
 enim: *Non enim corpus eius erat indissolubile per
 aliquem immortalitatis vigorem: sed inerat animae
 vis quaedam supernaturaliter divinitus data, per
 quam poterat corpus ab omni corruptione praeservare,
 quandiu ipsa Deo subiecta mansisset. Quod docet
 etiam Art. III. At si vitae arbor immortalitatem
 corpori conferebat, quadam inspiratione salubritatis
 occulta, ut Augustinus ait, num ille animae vigor
 ex fructus gustu producebatur, ita ut ligni illius
 comestio signum esset coelestis virtutis animae a Deo
 adflatae ut corpori perpetuitatem impertiret? Cer-
 te Bonaventura in II. Sentent. Dist. XVII. ita scribit:
 Ergo sicut sacramenta nostra non creant gratiam, sed
 divina virtus ipsis adsistens, in eorum legitima per-
 ceptione, gratiam infundit; sic fructus eius arboris non
 dabat immortalitatem; sed divina virtus, quum fru-
 ctus ille comedebatur, immortalitatem homini largieba-
 tur. Sed de his alii viderint; & consulendum supe-
 rius pag. 109.*

ἀγνοῶν. ἄλλ' ἐπειδὴ καταδικάζειν ἐκ μόνης οὐ θέλει προγνώσεως ἢ ἑαυτῆ βελὴν ἐπ' αὐτῇ θεοπρεπῶς ἐκπληροῦν καὶ ψυχῆς αὐτῇ καθὰ δὴ καὶ προερίηται μεταδίδουσι νοεῶς, ὡς ἐντεῦθεν αὐτὸν εἶναι καὶ ἀθάνατον ἐς τὸ διηνεκές· εἴπερ οὖν ὁσιώγατε ἄνερ ἐν ἀθανασία τὸν ἄνθρωπον ἐποίησε, καθὰ δὴ προερίηται, σφάλουσιν προφανῶς ἡκεῖνοι λοιπὸν, ὅσοι καὶ θνητότητα τῇ ἀθανασίᾳ ἐκείνου παραμιγνύουσιν. οὐ μικρῶς γὰρ ἐντεῦθεν ἀμβλύνουσίν τε καὶ ὑποτέμνουσι τὴν δωδεῖσαν ἐν ἀρχῇ παρὰ θεοῦ τῷ ἀνθρώπῳ τιμὴν. ἐθ' ὃ καὶ θνητότητα τῇ ἀθανάτῳ παραμιγνύειν αὐτὸς ὅλως οὐκ ἐπρεπεν· εἴγε τοῦ χρυσορρήμονος Ἰωάννου τῶς ἤκουσαν,

οὐ-

post praevaricationem ipsius praenosset, tamen ex sola praescientia eum damnare nolens, suam voluntatem in eo, ut Deo dignum fuit, explevit, & anima ipsum, ut iam dictum est, impertivit per quam in perpetuum immortalis esset. Si ergo immortalitate hominem cohonestavit, manifesto in errore versantur, quicunque mortalitatem illius immortalitati admiscant. Non parum enim hinc honorem homini a Deo in principio collatum obscurant, & imminuunt. Vnde & mortalitatem cum immortali confundere prorsus non decebat: siquidem Iohannem Chrysostomum prius dicentem audi-

H 3 ve-

οὕτω λέγοντος. ὥσπερ
 τις χρυσοῦς ἀνδριάς
 ἀπὸ χωνευτηρίου προ-
 ελθὼν ἄρτι καὶ λαμ-
 πρῶς ἀποσείλβων· οὕ-
 τως ἐκεῖνο τὸ σῶμα
 φθορᾶς ἀπάσης ἀπήλ-
 λακτο· διὸ δὴ καὶ θνη-
 τότητα τῷ ἀθανάτῳ
 παραμυγνύειν οὐκ ἔ-
 πρεπεν· ἔγχετο καὶ παρα-
 δείγματι τοιούτῳ ἕτω καὶ
 μᾶλλον ὁ χρυσοῦς τὴν
 γλῶτταν ἐχρήσατο·
 δέδεικται γὰρ ἐντεῦ-
 θεν ὅτι τὸ σῶμα ἐκεῖ-
 νο θανάτου καὶ φθο-
 ρᾶς ἄμεινον ἦν, ὥσπερ
 προελθὼν ἄρτι χρυ-
 σοῦς ἀνδριάς καὶ λαμ-
 πρῶς ἀποσείλβων,
 ρύπου παντὸς ὑπέρτε-
 ρος· ὅς ἀνάγκης εἶναι
 ὅτι οὕτως ὁμολογεῖται
 καὶ πιστεύεται· ἀφθαρ-
 τος μὲν οὖν ἀπὸ θεοῦ
 παρήχθη κατ' ἀρχάς
 ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀθά-
 νατος· εἰ δὲ καὶ θανά-
 τῳ κατεδίκασεν αὐτὸν
 ὕστε-

verunt : *Sicut aurea
 statua , modo de con-
 flatorioeducta , & cla-
 re fulgens ; sic illius
 corpus ab omni corru-
 ptione liberum erat .*
*Quare & mortalita-
 tem cum immortali
 coniungere fas non
 erat : quandoquidem
 Aurea lingua exem-
 plo hoc potissimum
 usa est .* Declarat quip-
 pe hinc corpus eius
 morte , & corruptione ,
 fuisse maius : ut
 prodeuntem modo
 statuam , & clare
 fulgentem , omni la-
 be vacare necessario
 confitendum , & cre-
 dendum est . Incor-
 ruptibilis igitur , &
 immortalis in princi-
 pio homo ; quem
 etsi postea morte
 damnavit , tamen non
 diu sine consolatione
 reliquit . Audi quid
 de hoc scribit ma-
 gnus

ὑστερον· ἀλλ' οὐκ ἀφῆ-
κεν αὐτὸν ἀπαρῶμύ-
θνητον εἶναι μέχρι πολ-
λοῦ. Καὶ ἀκούε τί πε-
ρὶ τούτου φησὶν ὁ μέ-
γας Ἀθανάσιος ἐν πρῶ-
τῃ εἰς τὴν ἀνάληψιν λό-
γῳ αὐτοῦ. Θάνατος
μὲν εἰσῆλθε διὰ τὴν
παρακοήν, κολύων δὲ
ὁμῶς τὴν τῆς ἀπειλῆς
ἀκμὴν ὁ Θεός, ἐλπίδα
εὐθύς ἀθανασίας ἀνα-
τέλλει τῷ γένει, καὶ
τὸν Ἐνῶχ ἐκ μέσου
ἀρπάζει, καὶ ἀντεῦθεν ἡ
θνητὴν ἐδίδασκε φύ-
σιν ὅρους ἀθανασίας
ἐκδέχασθαι. ταῦτα
μὲν οὖν ἐπιβεβαιούσι
καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ
Χριστοῦ λέγοντες· ὅτι
τὴν ἀπαφθάρτησιν
ἡμῶν καὶ πολυζώϊαν
τὰ κατὰ τὸν Ἐνῶχ καὶ
Ἡλίαν ἐναργῶς παρι-
σῶ.

gnus Athanasius, ser-
mone *De Adsum-
ptione*. *Mors qui-
dem ingressa est per ino-
bedientiam. Tamen la-
xans minarum vigo-
rem Deus statim spem
immortalitatis humano
genti praeberet, & E-
noch (1) de medio rapit,
& hinc mortalem natu-
ram terminos immorta-
litis suscipere docet.*
Haec etiam discipuli
Christi confirmantes
aiunt, incorruptione-
nem, & diuturnitatē
vitae nostrae exem-
plis Enoch, & Eliae,
evidenter stabiliri.
Per translationem e-
nim ipsorum spem
immortalitatis, mor-
tali huic naturae mi-
rabiliter admodum
ingeneravit. Et idcir-

H 4

co

(1) De raptu, & translatione Enochi, & Eliae,
vide quae disputat doctissimus Nat. Alexander *Hist.*
Vet. Test. Tom. I. Act. I. Dissert. V. Prop. I. &
Tom. II. Act. V. Dissert. VI.

5ᾱ. διὰ γὰρ τῆς με-
 ταθέσεως αὐτῶν Ἀθα-
 νασίας· ἐλπίδα τῇ
 θνητῇ ταύτῃ φύσει,
 καὶ πανυ θαυμα-
 μασίως ἐνέσπειρε· καὶ
 τούτου χάριν ὁ μέγας
 Ἀθανάσιος ἐλέγεν, ὅτι
 καὶ τὸν Ἡλίαν ἀρπά-
 ζει, καὶ ὡς εἰς τὸν οὐ-
 ρανὸν ἀναφέρει ἀφέντα
 κάτω τὸν θάνατον. ὅ-
 ταῦτα δὲ μόνον ἀλλὰ
 καὶ ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάν-
 νης οὕτω πρὸς αὐτὸν
 εὐρηται λέγαν, τὸ ἐ-
 ξάραν ἄρμα σε τὸ πυ-
 ρίπνοον χάριν σοι τῶν
 θαυμάτων παρέσχεν,
 Ἡλία θεσβήτα, ἀφ-
 θαρτίσαν σε τοῦ μὴ ἰ-
 δεῖν θάνατον ὡς ἂν κη-
 ρύξης τὴν τῶ πάντων
 ἐντέλειαν· καὶ οὗτοι
 μὲν οὕτως· ὁ δὲ χρυ-
 σορρήμων Ἰωάννης ἀ-
 ριστοῦτερον ἐδείξε, ὅτι
 τὴν ἀφθαρσίαν ταύτην
 ὁ πρῶτος ἰκεῖνος εἶ-
 χεν ἄνθρωπος, οὕτω

καὶ

eo magnus *Athana-*
sius dixit, *Eliam* rapi,
 & velut in coelum
 subvehi, mortem in-
 fra relinquentem.
Damascenus praec-
 terea *Ioannes* sic eum
 adfatur: *Currus* in
 sublime te tollens igne-
 us gratiam mira-
 culorum tibi dedit,
Elia Thesbita, incor-
 ruptum te faciens, ut
 non videas mortem do-
 nec praedicaveris o-
 mnium consummatio-
 nem. Et hi quidem
 sic. *Ioannes* autem
 illud *Os aureum*, hanc
 incorruptionem pri-
 mum illum homi-
 nem habuisse, illu-
 strius docet, cuius
 verba recitabo. *Pla-*
 cuit *Enoch*, & trans-
 fertur. Vide Domini
 bonitatem. Quum enim
 invenisset virum virtu-
 tis officia praestantem,
 non cum privavit di-

gni-

κατὰ λέξιν εἰπὼν. εὐ-
 ηρίσησεν Ἐνὼχ τῷ
 θεῷ καὶ μετατίθεται.
 καὶ ὅρα δεσπότου ἀγα-
 θότητα. εὐρώων ᾧ ἄν-
 δρα κατορθώματα τὴν
 ἀρετὴν, καὶ ἀπέσειρήσεν
 αὐτὸν τῆς ἀξίας, ἣν τῷ
 πρωτοπλάστῳ ἐχαρί-
 σατο πρὸ τῆς παρα-
 βά-

gnitate, qua protopla-
 stum ante mandati
 transgressionem cumu-
 laverat. (1) Quae por-
 ro illa dignitas, quam
 primo homini princi-
 pio Deus donavit? in-
 corruptibilem, im-
 mortalem, exitii ex-
 pertem esse, ut liqui-
 do

(1) Haec eadem docet etiam ὁ πᾶν Augustinus
 Lib. I. De Peccatorum meritis, & remissione Cap. III.
 adfirmans Enochum, & Eliam, non aliter adhuc vi-
 vos permanere, quam primus homo, & eius posterī,
 si minus ille peccasset, immortales futuri erant. Si enim
 Deus, inquit, Israelitarum vestimentis, & calceamentis
 praestitit quod per tot annos non sunt obtrita; quid
 mirum si obedienti homini eiusdem potentia praestare-
 tur, ut animale ac mortale habens corpus, haberet
 in eo quemdam statum, quo sine defectu esset anno-
 rum, tempore quo Deus vellet, a mortalitate ad im-
 mortalitatem sine media morte venturus? Sicut enim
 haec ipsa caro, quam nunc habemus, non ideo non est
 vulnerabilis, quia non est necesse ut vulneretur: sic
 illa non ideo non fuit mortalis, quia non erat neces-
 se ut moreretur. Talem puto habitudinem adhuc in cor-
 pore animali, atque mortali, etiam illis, qui sine
 morte hinc translati sunt, fuisse concessam. Neque
 enim Enoch, & Elias, per tam longam aetatem sene-
 ctute marcuerunt, nec tamen eos credo iam in illam
 spiritalem qualitatem corporis commutatos, qualis in
 resurrectione promittitur, &c.

βάσεως τῆς ἐντολῆς·
 ἀλλὰ γάρ τις ἡ ἀξία
 ἣν ἐχαρίσατο τῷ πρῶ-
 τῳ ἀνθρώπῳ κατ' ἀρ-
 χὰς ὁ Θεός, τὸ ἄφ-
 θαρτον καὶ ἀθάνατον
 καὶ ἀνόλεθρον, ὡς ὁ λό-
 γος ἡδη φθάσας ἀρι-
 δηλότερον ἔδειξε· ἦν
 δὴ ἀξίαν ἔλαβε μὲν ὁ
 Ἀδάμ, ἀφῆρέθη δὲ
 ὅμως αὐτὴν, ἐπειδὴ
 παρέβη τὴν ἐντολήν,
 ἐπειδὴ κακοβούλως ἡ-
 ψατο τοῦ φυτοῦ. ἀμί-
 λει καὶ ἵνα μὴ παντε-
 λῶς ἀπὸγνωμεν, ὡς
 οὐκέτι τὴν ἀθανα-
 σίαν ἐκείνην ἀπολει-
 ψόμενοι, μετατίθησι
 τὸν Ἐνῶχ, ἀφθαρσίας
 τε αὐτὸν ἀξιοῖ, καὶ
 οὕτω ζῆν εἰς αἰῶνας
 παρασκευάζει, διδά-
 σκων

do ostensum est .
 Quam dignitatem ac-
 cepit quidem Ada-
 mus , perdidit tamen
 simul ac mandatum
 neglexit , perverso-
 que consilio arborem
 tetigit . Itaque ut non
 penitus desperemus ,
 quasi immortalita-
 tem illam numquam
 recuperaturi , trāsfert
 Enoch , & immortali-
 tate cum dignatur ,
 perque multa saecu-
 la vitam ei producit :
 hinc significans (1)
 mortalem naturam
 nostram terminos
 immortalitatis illius
 expectare , qua per
 transgressionem A-
 damus excidit . Quod
 si haec ita sunt , quid
 plu-

(1) Enochi , & Eliae , translationem futurae esse
 resurrectionis imaginem , & argumentum , docent *Ter-
 tullianus De Resurrectione carnis* , *Augustinus Lib. XV.
 De Civ. Dei Cap. XIX.* *Paulinus Poem. V.* *Theodoretus
 Interrogatione XLV. in Genesin* , *Thomas in Cap. II.
 Epistolae ad Ebraeos* .

σκων ἐκ τούτου τὴν
 θνητὴν φύσιν ἡμῶν,
 ὅρους ἀθανασίας ἐκεί-
 νης ἐκδέχασθαι, ἥς ἐξ-
 ἔπεσε, διὰ τὴν παρὰ-
 βασιν· εἰ δὲ ταῦτα
 οὕτως ἔχει, τί χρὴ
 καὶ λέγειν; εἰ γὰρ ὁ
 πρῶτος ἐκείνος ἀνθρω-
 πος τὴν ἀπαρτάρτη-
 σιν εἶχε ταύτην, ἣν
 ἐκδέχασθαι τὴν φύσιν
 ἐδί-

plura attinet dicere?
 Si enim primus ille
 homo hanc incorru-
 ptionem habuit,
 quam expectare De-
 us mortalem natu-
 ram docuit, Enoch
 transferendo, adpa-
 ret plane, talem a
 Deo hominem ab ini-
 tio conditum, qua-
 lem⁽¹⁾ ex mortuis re-
 sur-

(1) Fallitur profecto *Glycas*, & procul a vera ra-
 tione recedit, si doctissimis Theologis fides,
 ut quidem videtur, habenda est. Vnus prae cunctis
 loquatur magnus *Augustinus*. Hic *Lib. XIII. De*
Civ. Dei Cap. XX. ita de corpore Sanctorum in ul-
 tima resurrectione restituto agens inquit. *Non*
solum enim non erit tale, quale nunc est in quavis
optima valetudine; sed nec tale quidem, quale fuit in
primis hominibus ante peccatum. Qui licet morituri
non essent, nisi peccassent, alimentis tamen ut homi-
nes utebantur, nondum spiritualia, sed adhuc anima-
lia corpora terrena gestantes. Capite autem *XXIII.* scri-
 bit: *Primus autem homo de terra terrenus in animam*
viventem factus est, non in spiritum vivificantem:
quod ei per obedientiae meritum servabatur. Ideo cor-
pus eius, quod cibo ac potu egebat, ne fame adscere-
tur, ac siti, & non immortalitate illa absoluta, atque
indissolubili, sed ligno vitae a mortis necessitate pro-
hibebatur, atque in iuventutis flore retinebatur, non
spi-

ἐδίδασκε μετὰ τὰς θεάς
ὁ Ἐνώχ, φαίνεται παν-
τως ὅτι τοιοῦτος ὑπὸ
θεοῦ παρήχθη κατ'
ἀρχάς ὁ ἄνθρωπος
ὁποῖον ἐκ νεκρῶν ἐγερ-
θεῖναι τὰ θεῖα φά-

surrecturum divina
praedicant oracula .
Ne igitur haesita .
Cogita tecum , quod
etiam divinus Ana-
stasius Sinaita , in ora-
tione *De Resurrectione*

σκη-

de

spirituale , sed animale fuisse non dubium est ; nequa-
quam tamen moriturum , nisi in Dei praedicens , mi-
nantisque , sententiam delinquendo contruisset . Et ex
intervallo : In corpore ergo animali primum hominem
factum , ut Apostolus loquitur . Volens enim ab spiri-
tualis , quod in resurrectione futurum est , hoc , quod nunc
est , animale discernere , Seminatur , inquit , in corruptio-
ne , surget incorruptibile ; Seminatur in contumelia ;
surget in gloria ; Seminatur in infirmitate , surget in
virtute ; Seminatur corpus animale , surget spirituale .
Deinde ut hoc probaret , si est , inquit , corpus animale ,
est & spirituale . Et ut quid esset corpus animale osten-
deret , sic , inquit , scriptum est , Factus est primus ho-
mo in animam viventem . Isto igitur modo voluit osten-
dere quid sit corpus animale , &c. Et mox : Prius
est enim animale corpus quale habuit primus Adam ,
quamvis non moriturum nisi peccasset , &c. Postea
vero spirituale quale iam praecessit in Christo tam-
quam in capite nostro , sequuturum est autem in membris
eius ultima resurrectione mortuorum . Adiungit deinde
Apostolus duorum istorum hominum evidentissimam dif-
ferentiam dicens : Primus homo de terra terrenus ; se-
cundus homo de coelo coelestis . Hinc corrigendus
Glycas etiam in insequentibus litteris , in quibus talia
habet ad fastidium . Consulenda quoque superius adno-
tata pag 101. 109. & 116.

σκουσι λόγια· μὴ οὖν
ἀπίσει τοῖς λεγομέ-
νοις. Ὅρα γὰρ ὅτι καὶ
ὁ Σιναιτίης Ἀναστάσιος
ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως
λόγῳ αὐτοῦ τὸν περὶ
τούτου λόγον ἀριδι-
λότερόν σοι ποιῆται
καὶ οὕτω φησί. τοιοῦ-
τον ἐκ νεκρῶν ἐγείρεται
τὸ σῶμα τὸ πεσόν, ὁ-
ποῖον ἦν ἀπ' ἀρχῆς,
ἀποβαλλόμενον ἅπαν
ὅπερ ἔφθασε δι' αὐτὴν
ἁμαρτίαν ἐπισυμβῆ-
ναι αὐτῷ. πρόσεχε
οὖν. εἰ γὰρ τοιοῦτον
ἐγείρεται ὁποῖον ἦν
ἀπ' ἀρχῆς· τὸ ἧ ἐγει-
ρόμενον ἐκεῖνο τότε σῶ-
μα θανάτου καὶ φθορᾶς
ἄμεινον ἐγερθῆναι ὁ-
μολογεῖται, καὶ βεβαιῶ
τὸν λόγον ὁ πάμμεγας
Παῦλος οὕτω λέγων.
δεῖ τὸ φθαρτὸν τοῦ-
το ἐνδύσασθαι ἀφθαρ-
σίαν,

de his clarissime posu-
it in hunc modum. (1) *Tale e mortuis excita-
tur corpus exanime ,
quale erat a principio ,
reiectis omnibus , quae
illi propter peccatum
contigerant . Attende
igitur . Si tale resur-
git , quale a principio
erat : resurgens au-
tem tunc corpus cer-
tum -est morte , &
corruptione superius
resurrendum , id
quod maximus ille
Paulus testatur, Opor-
tet , inquit , corrupti-
bile hoc induere incor-
ruptionem , & mortale
hoc immortalitatem :
manifestum fit & cor-
pus illud , primum
videlicet a Deo crea-
tum, vere immortale
fuisse, & incorrupti-
bile , quod toties iam
di-*

(1) *Anastasi Sinaitae sermones tres De Resurre-
ctione MSS. Graece adservantur in celebri Biblio-
theca Laurentiana.*

σίαν, καὶ τὸ θνητὸν
 τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀ-
 θανάσιαν· εὐδὴλον
 πάντως ὅτι καὶ σῶμα
 ἐκεῖνο, λέγω δὲ τὸ
 πρῶτως ὑπὸ Θεῷ ποιη-
 θέν, ἀθάνατον ἀληθῶς
 ὑπῆρχε καὶ ἀφθαρτον,
 ὡς ἦν πολλάκις εἰ-
 ρήκαμεν. αὐτὸ τοῦτο
 παρίσῃσι καὶ Ὁ Νύκτες
 Θεὸς Γρηγόριος, ἦνι-
 κα καὶ μᾶλλον εὑρη-
 ται τὸ τοῦ Ἐκκλησια-
 στοῦ Θεῶν ρητὸν ἐπεξ-
 ηγούμενος τὸ δια-
 λαμβάνον οὕτως ἐν λέ-
 ξεσι. τί τὸ γεγονός;
 αὐτὸ τὸ γενησόμενον.
 καὶ τί τὸ πεποιημένον;
 αὐτὸ τὸ ποιηθητόμε-
 νον. λέγει γὰρ ὅτι
 χειρὶ Θεοῦ πεποιημέ-
 νος ὁ ἄνθρωπος οὐχ ὁ
 νῦν ἐστὶ διὰ τὴν ἀμαρ-
 τίαν ἡγουν τρεπὸς καὶ
 φθαρτός τοῦτο ἢ ἀπ'
 ἀρχῆς, ἀλλ' ὁ ποιη-
 θήσεται ὕστερον, ἄτρε-
 πτος δηλονότι καὶ ἀφ-
 θαρ-

diximus. Id ipsum
 quoque docet Nyssæ
 Episcopus Sanctus
 Gregorius, præsertim
 ubi divinum Ecclesia-
 stæ dictum exponit,
 nempe istuc. *Quid est
 quod fuit? ipsum quod
 futurum est. Quid
 quod factum est? ipsum
 quod faciendum est:*
 Ait enim manu Dei
 factum hominem,
 non esse, qui nunc est
 propter peccatum,
 sive mutabilem, &
 corruptibilem. Si igitur,
*in incorruptione
 Deus hominem fecit
 secundum imaginem,
 æternitatis suæ; ut
 Salomon ait: si in eo
 declaravit studium,
 erga illum suum,
 quod animam ratio-
 ne præditam illi im-
 misit, ut esset etiam
 immortalis iugiter,*
 sicut Chrysostomus in-
 quit: si igitur æter-
 nae

θαρτος. εἴπερ οὖν ὁ
 θεὸς ἐπ' ἀφ' ἑαυτοῦ
 τὸν ἄνθρωπον ἐκτίσεν
 κατ' εἰκόνα τῆς αἰδιό-
 τητος αὐτοῦ κατὰ φησι
 Σολομών. εἴπερ ἔδει-
 ξε τὸ οἰκεῖον φιλότι-
 μον μεταδούς αὐτῷ
 ψυχῆς νοεράς ὡς εἶναι
 καὶ ἀθάνατον ἐς τὸ
 διηνεκές, ὡς ὁ χρυσοῦς
 τὴν γλῶττάν φησιν.
 εἴπερ οὖν αἰωνίου ζωῆς
 ἀπόλαυσιν ἐχαρίσα-
 το τῷ ἀνθρώπῳ κατ'
 ἀρχάς ὁ θεός, ὡς ὁ
 μέγας φησὶ Βασί-
 λειος. εἴπερ οὖν ἡ πρῶ-
 τη ποίησις τοῦ Ἀδὰμ
 ἀφ' ἑαυτοῦ ἦν ὡς ὁ Σι-
 ναΐτης φησὶ θεὸς Ἀ-
 ναστάσιος. εἴπερ οὖν
 σῶμα δέδωκε τῷ ἀν-
 θρώπῳ κατ' ἀρχάς ὁ
 θεός τὸ ἀθάνατον καὶ
 ἀνόλεθρον ὡς ὁ θεὸς
 Ἀνδρέας εὕρηται λέ-
 γων. εἴπερ οὖν αὐτεξ-
 σιότητι καὶ ἀθανασία
 τιμήσας τὸν ἄνθρω-
 πον

nae vitae fruitionem
 donavit ab initio ho-
 mini Deus, ut ait
 magnus *Basilius*: si
 igitur prima creatio
 Adami incorruptibi-
 lis erat, ut divinus
Anastasius Sinaita
 scribit: si igitur di-
 gnitatem dedit prin-
 cipio homini Deus,
 nempe exitii exper-
 tem esse, ut Sanctum
Andream Cretensem
 dixisse patet: si igitur
 libertate voluntatis,
 & immortalitate
 quum decorasset ho-
 minem Deus, regem
 omnium terrenorum
 instituit, ut Beatus
Barlaam dixit: quo-
 modo adhuc mortale
 a Deo produ-
 ctum adferemus?
 prorsus impossibile
 opinor esse. Quidni?
 quando & Theologiae
 doctissimus *Gregorius*
 non finit de primo
 ho-

πον ὁ θεὸς βασιλέα πάντων τῶν ἐπιγείων κατέστησε καθάπερ ὁ μακάριός φησι Βαρλαάμ . πῶς λοιπὸν αὐτὸν ὁμοῦ καὶ ἀθάνατον καὶ θνητὸν ὑπὸ θεοῦ παραχθῆναι εἰπώμεν ἀνέκδεκτον ὡς οἶμαι τοῦτο καὶ λίαν ἐστ' . καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἀνέκδεκτον εἶγε καὶ ὁ πολὺς ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος οὐκ ἔα περὶ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου τοιαῦτα φαντάζεσθαι , παντὸς γὰρ ἐπικαλύμματος καὶ προβλήματος ἀνευδεῶτον ἀπ' ἀρχῆς εἶναι εἰπὼν ἔδειξε προφανῶς ὅτι σόλην ἀθανασίας ἀμφιέσμενος ἦν ὁ πρῶτος ὑπὸ θεοῦ δημιουργηθεὶς ἄνθρωπος . καὶ γὰρ καὶ μὴ τοῦτο ἦν , οὐκ ἂν ἡ ἐσχάτη τῶν σωμάτων ἔγερσις ἐπ' ἀνόδος εἶναι ἐλέγετο
πρὸς

homine talia cogitando concipere . Nullius enim tegumenti, & munimenti indigum primum hominem quum adfirmasset , stola immortalitatis vestitum esse, qui primus a Deo est fabricatus, haud obscure admonet. Etenim si secus esset, extrema illa corporum resurrectio ad veterem illam, & primam vitam reversio esse non diceretur. (1)

Haecenus Iac. Pontani interpretatio, cetera Io. Lamius edidit, & Latine vertit.

Et fidem habe in praesentia magno Paulo dicenti: Seminatur in corruptione, resurgit in incorruptione,

(1) Vide inferius Epist. III.

πρόσγε τὴν ἀρχαίαν
ἐκείνην καὶ πρώτην δια-
γογὴν. καὶ πείθου καὶ
ταῦτα τῷ μεγάλῳ
Παύλῳ λέγοντι. σπεί-
ρεται ἐν φθορᾷ, ἐγεί-
ρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ, ἣν
ἐχαρίσατο αὐτοῖς ὁ
κύριος τῇ ἀνθρωπίνῃ
φύσει διάγε τῆς ἐκ νε-
κρῶν αὐτοῦ παραδό-
ξου ἐγέρσεως. καὶ ἄκουε
τί φησιν ὁ Θεὸς Ἀνα-
στάσιος ἐν τῇ παρ' αὐ-
τοῦ συγγραφείσῃ. θεῖα
βίβλη ἢ τὸ ὄνομα. Ὁ-
δηγός ἐν ἀρχῇ ἀ-
φθαρτος καὶ ἀθάνατος
ὑπὸ Θεοῦ γεγονώς ὁ
ἄνθρωπος διὰ τῆς ἀ-
μαρτίας γέγονε φθαρ-
τός καὶ θνητός καὶ ὀ-
λικός καὶ ρευστός. ἀ-
μέ.

ne, (1) quam iterum
humanae naturae per
admirabilem suam a
mortuis resurrectionem
elargitus est Do-
minus. Audi quoque
quid adserat *Anasta-
sius* ille divinus in suo
divino libro, quem
Viae Ducem (2) inscrip-
sit. *Principio*, in-
quit, immortalis, &
corruptioni minime ob-
noxius a Deo factus
est homo; per pecca-
tum vero corruptioni
obnoxius, & mortalis,
& materiatus, & flu-
xus, evasit. Itaque
quia eius Deus miser-
tus esset, & ideo ho-
minem induisset, haud
indignum putavit na-

I

tu-

(1) Vide inferius *Epist.* v. & vi.

(2) Liber qui ὁδηγός seu *Dux viae* inscribitur, non est foetus senioris *Anastasi* Sinaitae, sed iunioris cuiusdam, qui floruit initio XI. Saeculi, ipse etiam Patriarcha Antiochenus, de quo egimus superius pag. 81. ut scribit *Cas. Oudin* *De Scriptor. Ecclesiast.* Alii tamen, aliter censent.

μέλει κατοικτείρας αὐ-
 τὸν ὁ Θεὸς καὶ γεγο-
 νῶς ἄνθρωπος, τὰ
 φυσικὰ καὶ ἀδιάβλη-
 τα πάθη, πείταν λέγει,
 καὶ δίψαν, κόπον, ὕ-
 πνον, ἰδρῶτα καὶ ἴσα
 ἄλλα μὲν τὴν παράβα-
 σιν εἰς τὸν ἀνθρώπι-
 νον βίον εἰσήλθεσαν,
 οὐκ ἀπηξίωσεν ἀναδέ-
 ξασθαι· τίνας ἔνεκεν;
 ἵνα ταῦτα πάντα τῷ
 πυρὶ τῆς Θεότητος ἀ-
 ναλωνεύσας ἐκκαθάρῃ
 τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀ-
 ποκαταστήσῃ πάλιν εἰς
 τὸ ἀρχαῖον τῆς ἀ-
 φθαρσίας καὶ ἀριστερίας
 καὶ ἀθανασίας ἀξίωμα.
 διὸ δὴ καὶ σαρκούμενος
 οὐκ ἠυδέχνησε τὸ σῶμα
 φορῆσαι τοῦ πρώτου
 Ἀδάμ· ἐκεῖνο γὰρ ἀ-
 φθαρτον ὄν, ὡς ὁ δια-
 ληφθεὶς Θεὸς ἀνὴρ, ἰα-
 τρείας οὐκ ἔχριζε. διὸ
 δὴ τὸ νοσήσαν ἀνέλα-
 βε καὶ παρατραπέν
 μου σαρκίον, ἵνα θερα-
 πεύ-

turales illos, & im-
 prebensos adfectus, fa-
 mem, inquam, & si-
 tim, laborem, somnum,
 sudorem, & quaecum-
 que alia post praevari-
 cationem humanae vi-
 tae contigerunt, suscipe-
 re. Qua de causa?
 Vt quum omnia haec
 iterum Divinitatis
 igne conflasset, ho-
 minem purgaret, &
 in antiquam incorru-
 ptionis, & minime
 fluxae conditionis, &
 immortalitatis, di-
 gnitatem restitueret.
 Porro hac de causa
 etiam, quum huma-
 nam carnem adsum-
 sisset, Adami illius
 primi corpus ferre
 illi haudquaquam
 adrisit. Illud enim
 corruptionis expers,
 iuxta divinum illum
 virum laudatum, me-
 dicinae non indige-
 bat. Ideo vero aegro-
 tan-

πεύσῃ αὐτὸ καὶ ἀπαλ-
 λάξῃ παθῶν οἷς ὑπέ-
 πεισε μετὰ ἁμαρτίαν
 ὁ ἄνθρωπος· καὶ ἵνα
 ρεύσαντας ἡμᾶς ἀπὸ
 τοῦ εὖ εἶναι διὰ κα-
 κίαν, ὡς ὁ Θεολόγος
 φησὶ Θεὸς Γρηγόριος
 πρὸς αὐτὸ πάλιν ἐπ-
 αναγάγῃ διὰ σαρκώ-
 σεως· χρηματίζει τοί-
 νυν ὡς εἴρηται κατ'
 ἡμᾶς ἄνθρωπος, ποι-
 εῖ τε πάντα καὶ πάχει
 διὰ τὴν σωτηρίαν ἡ-
 μῶν ὅσα τοῖς ἱεροῖς
 εὐαγγελίοις διειλη-
 πται, τελευτᾶν σαρ-
 ρῷ προσηλοῦται, θα-
 νατοῦται, ταφῆς ἀξιοῦ-
 ται κατὰ νόμον ἰου-
 δαϊκόν. εἶτα τί γυμνὸς
 ἐκ τάφου ἐγείρεται κα-
 τὰ λιπὼν ἐκὼ τὰ ἐν-
 τάφια; τὸτο ὃ πάντως
 ἐποίησε, δείξαι θέλων
 ὅτι τὸ πανάγιον αὐτοῦ
 σῶμα μετεσοικειώθη
 πρὸς γὰρ τὸ ἄφθαρτον
 καὶ ἀθάνατον, καὶ ὅτι
 τοι-

tantem, & ab inte-
 gra conditione dela-
 psam meam carnem
 adsumsit, ut illam
 curaret, & adfecti-
 bus incommodisque
 liberaret, quibus post
 peccatum homo suc-
 cubnit, & ut nos per
 malitiam a beata vi-
 ta delapsos, ut ille
 Theologus divinus
 Gregorius ait, ad eam-
 dem illam felicita-
 tem per nostrae car-
 nis susceptionem ite-
 rum reduceret. Fuit
 igitur, ut dictum
 est, homo non secus
 ac nos; & ea omnia,
 quae sacris Evange-
 liis continentur, pro-
 pter nostram salutem
 fecit, & perpeffus est.
 Postremum in cru-
 cem actus est, mor-
 tuus, & secundum
 Iudaeorum consue-
 tudinem sepultus.
 Deinde cur nudus e

τοιοῦτον ἐγένετο ὁποῖον
 ἦν ἀπ' ἀρχῆς τὸ σῶμα
 τοῦ Ἀδάμ, ἡνίκα δη-
 λαδὴ γύμνον ὃν ἐπι-
 καλύμματος οἷου δὴ
 τινος οὐκ ἦν ἐνδύς,
 ἐπειδὴ τῆς κατὰ χά-
 ριν ἀθανασίας οὐκ ἀ-
 μοιροῦν. οὕτω μὲν οὖν
 ὁσιώτατε καὶ τὸ σῶμα
 τὸ κυριακόν ἐπειδὴ
 φθορᾷ πρὸ τοῦ πάθους
 ὑπέκειτο σκέπης ὅς
 ἀνάγκης τῆς ἀπὸ τῶν
 ἀμφίων ἐδέετο... μετὰ
 δὲ τὸ πάθος καὶ τὴν
 ἔγερσιν ἀφθαρτον γε-
 γονός οὐκέτι σκέπης
 οἷας δὴ τινος ἔχρηζε,
 μετεσοιχειώθη δὲ καὶ
 ἀφθαρτον ὡς εἶρηται
 γέγονε διὰ τῆς ἐνοι-
 κούσης αὐτῷ τοῦ λό-
 γου θεότητος· ἵνα καὶ
 πᾶ-

sepulcro resurrexit
 funebres ibidem ve-
 stes (1) relinquens?
 Istiuc quidem pro-
 cul dubio fecit ut o-
 stenderet suum san-
 ctissimum corpus in
 illud corruptionis ex-
 fors, & immortale
 transformatum fuisse,
 & tale effectum,
 quale fuit (2) Adami
 corpus a principio:
 quum scilicet nudum
 existens alicuius in-
 tegumenti non indi-
 gebat, utpote non ex-
 fors immortalitatis,
 quam divino mune-
 re acceperat. Ita qui-
 dem igitur, vir san-
 ctissime, etiam Domi-
 nicum corpus quan-
 doquidem ante pas-
 sio-

(1) Vide inferius *Epist.* VI.

(2) Contraria, & bene quidem ac sapienter docet
 ὁ πᾶν *Lib.* XIII. *De Civit. Dei Cap.* XXIII. Mul-
 tum enim interest inter corpus Christi resurgentis,
 & corpus Adami nondum delinquentis, ut late su-
 perius expeditimus *pag.* 101. 109. 116. 121., &
 inferius etiam observabimus.

πᾶσα τῶν ἀνθρώπων
 ἢ φύσις ἀφθαρσίας ἐ-
 κεῖθεν μετάσχη καὶ
 πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἐπ-
 ἀνέλθη τῆς ἀθανασίας
 ἀξίωμα. καὶ γὰρ εἰ μὴ
 τοῦτο ἦν, εἰ μὴ συν-
 τριβέντα διὰ τῆς ἀ-
 μαρτίας τὸν ἀνθρω-
 πον ἀνακινῆσαι καὶ
 αὐτοῖς ἡθελε καὶ ἀπο-
 καταστῆσαι· τριοῦτον
 ὁποῖον ἦν ἀπ' ἀρχῆς,
 τί ἄλλο λοιπὸν ἦν τὸ
 καταναγκάσαν αὐτὸν
 γενέσθαι κατ' ἡμᾶς
 ἀνθρώπον, ποιῆσαί τε
 πάντα καὶ παθεῖν ὅσα
 περ ὁ εὐαγγελικὸς ἐ-
 δίδαξε λόγος ἡμᾶς;
 οὐκοῦν ἄφες αὐτούς.
 Ὅρα γὰρ ὅτι καὶ ὁ
 θεόλογος Γρηγόριος
 αὐτὸ τοῦτο παρίσχει
 διεξιὼν οὕτως· κεφα-
 λαῖον ἐν τῶν Χριστοῦ
 μυσηρίων ἢ ἐμὴ τε-
 λείωσις, καὶ ἀνάπλα-
 σις καὶ πρὸς τὸν πρῶ-
 τον Ἀδάμ ἐπάνοδος.
 εἶπερ

fionem corruptioni
 erat obnoxium, in-
 dumentorum tegmi-
 nis necessario indige-
 bat; post passionem
 vero, & resurrectionem,
 quum corrup-
 tionis expers evasis-
 set, nullo amplius
 integumento opus
 habuit. Transmuta-
 tum enim est, & o-
 mni corruptione, ut
 diximus, expers eva-
 sit propter illam,
 quae in eo inerat,
 Verbi divinitatem;
 ut omnis etiam hu-
 mana natura incor-
 ruptione inde parti-
 cipet, & ad antiquam
 immortalitatis digni-
 tatem regrediatur.
 Etenim nisi ita res
 se habuisset; nisi con-
 tritum propter pec-
 catum hominem re-
 novare iterum, &
 qualem ab initio fue-
 rat, restituere voluif-
 set;

εἴπερ οὖν ὁσιώτατε
διὰ σαρκὸς ἐλήλυθε
πρὸς ἡμᾶς ὁ θεὸς ὅπως
ἀναπλάσῃ συντριβέν-
τα τὸν ἄνθρωπον, καὶ
ὅπως αὐτὸν ἀνακαι-
σῇ παλαιωθέντα τῇ ἁ-
μαρτίᾳ, καὶ ὅπως αὐ-
τὸν ἀναγάγῃ πρὸς τὸ
ἀρχαῖον ἀξίωμα, τὸ
ἀθάνατον ἐκεῖνο δηλα-
δὴ καὶ ἀνόλεθρον, ὡς
ὁ λόγος ἄνω διείληφε,
σφάλλουσι λοιπὸν οἱ
δογματίζοντες οἷκοθεν
ἕτερα καὶ μὴ τὰ τῆς ἐκ-
κλησίας δόγμα ὀρθο-
δόξῳ σοιχοῦντες φρο-
νήματι. ἐκὼν ἄφες αὐ-
τῆς. εἴ γε καὶ εἰς ἔτι πλεον-
δία παρασυρόμενοι λο-
γισμῶν, πειθαρχεῖν ὁ-
λως ἐθέλωσι τῇ διδα-
σκαλίᾳ τοῦ πνεύμα-
τος. ἄφες αὐτοὺς, εἴ γε
καὶ εἰς ἔτι θνητὸν ἐκεί-
νον ἡγοῦνται τὸν ἐπ'
ἀφθαρσία κτισθέντα
κατ' εἰκόνα τῆς αἰδιό-
τητος τοῦ θεοῦ. ἄφες

αὐ-

set ; quidnam aliud
reliquum erat , quod
illum hominem no-
bis similem fieri , &
ea omnia facere &
perpeti , quae nos E-
vangelica docuit hi-
storia , compelleret ?
Sine igitur illos. Vide
enim Theologum e-
tiam *Gregorium* i-
stihuc ipsum ita disse-
rentem adfirmare .
*Unum Christi myste-
riorum caput mea per-
fectio , & reformatio ,*
& ad primum illum
Adamum regressus . Si
igitur , Vir sanctissi-
me , ad nos carne
suscepta Deus acces-
sit ut contritum ho-
minem reformaret , &
inveteratum ob pec-
catum renovaret , &
ut illum ad pristinam
dignitatem redige-
ret , illam immorta-
litatem videlicet , &
exitii expertem con-

di-

αὐτοὺς, εἶγε καὶ ὁ μα-
κάριος Θεόδωρος ὁ Στε-
δίτης ἐν εἰκόσῃ δευτέ-
ρᾳ τῶν αὐτοῦ κατη-
χήσεων ἀφθαρτον ὑπὸ
θεοῦ τὸν ἀπ' ἀρχῆς
ὑπεσημαίνατο ἄνθρω-
πον, περὶ τοῦ κοινοῦ
καὶ γὰρ ἀναγνωρι-
σμοῦ τὸν λόγον ἐκείσε
ποιοῦμενος, ἔφθασε
καὶ τάδε κατὰ λέξιν
εἰπεῖν· οἱ πρωτόπλα-
στοι καὶ ἀφθαρτοὶ ὄντες
ἐν παραδείσῳ, ἀλλή-
λους ἐγνωρίζον· καὶ
φθαρτοὶ δὲ γεγονότες
μετὰ τὴν παραβασιν,
γνωρίζουσιν ἀλλήλους
οὐκ ἐκωλύοντο· εἰ καὶ
τρόπῳ μὲν ἄλλῳ πρὸ
τῆς παραβάσεως, ἐτέ-
ρῳ δὲ μετὰ τὴν παρά-
βασιν· οὐκοῦν ἄφες
αὐτοὺς· εἶγε καὶ εἰς
ἐπὶ πρὸς οὕτω φανε-
ρὰν

ditionem, ut supe-
rius, differebamus;
reliquum est ut toto
coelo aberrant, qui
diversa privatim sen-
tiunt, neque Eccle-
siae dogma orthodo-
xa cogitatione conii-
ciunt. Sine igitur il-
los, si & adhuc pro-
priis ratiociniis abre-
pti, divini spiritus
doctrinae adsentiri
prorsus repugnant.
Sine illos, si & adhuc
mortalem illum ho-
minem fuisse existi-
mant, qui corruptioni
minime obnoxius ad
imaginem aeternita-
tis Dei creatus fuit.
Sine illos, siquidem
beatus etiam *Theodo-
rus*⁽¹⁾ ille *Studites* in
sua xxii. *Catechesi*,
corruptionis exper-
tem

I 4

tem

(1) *S. Theodorus Studita*, Abbas, sub Leone Ar-
menio, & Michaelē Balbo, floruit, & vitae sanctimo-
nia, multisque voluminibus scriptis, inlustris ha-
betur.

ράν ἀλήθειαν ἀντι-
 φθέγγεσθαι θέλουσι .
 καὶ τί χρὴ πολλὰ λέ-
 γειν ; αὐτὰ καὶ πρὸ τῆς
 λόγου τὰ πράγματα
 πείθειν . ἡμᾶς . ἱκανὰ
 φθορᾶς ἀπάσης ἡγεῖ-
 σθαι ὑπέρτερον τὸν
 πρῶτον ἐκείνον Ἀδάμ .
 εἰ γὰρ ὁ φθορᾶ ὑπο-
 κείμενος οὗτος ἀνδρω-
 πος χωννύμενος τῇ γῇ
 καὶ σιπόμενος, ἄφθαρ-
 τος ἐκεῖθεν ἐγείγερται
 καὶ ἀθάνατος, καὶ πι-
 σοῖ τὸν λόγον ὁ μακά-
 ριος Παῦλος οὕτω λέ-
 γων . σαλπίζει γάρ ἡ
 σάλπιξ καὶ οἱ νεκροὶ
 ἐγερθήσονται ἄφθαρ-
 τοι . εὐδηλον πάντως
 ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἀμαρ-
 τίας ἐκείνος Ἀδάμ τοι-
 οῦτος ἦν ἀπ' ἀρχῆς,
 ἄφθαρτος δηλαδή καὶ
 ἀθάνατος . καὶ μὴ
 θαύμαζετούτου ἐκεῖνον .
 εἰ γε καὶ σπέρμα τῇ
 γῇ καταβαλλόμενον
 τοιοῦτον ἀναδίδοσθαι
 εἶω-

tem primum homi-
 nem a Deo conditum
 fuisse significavit . E-
 tenim de communi
 illa recognitione ver-
 ba . faciens ibidem , &
 isthaec ad verbum di-
 cere potuit : *Proto-*
plastis , quum corru-
 ptionis expertes essent
in Paradiso . se invicem
 cognoverunt , & , quum
 corruptioni obnoxii post
 praevaricationem eva-
 sissent , se invicem co-
 gnoscere non prohibe-
 bantur , eisi alio qui-
 dem modo ante trans-
 gressionem , alio vero
 post transgressionem .
 Sine igitur illos , si-
 quidem adhuc contra
 veritatem adeo ma-
 nifestam obloqui non
 verentur . Et quid
 multis opus est ver-
 bis ? Res quoque ipsa
 magis quam sermo
 persuadere nos potest
 ut primum illum Ἀ-
 da-

εἶωθεν ὁποῖον ἄρα καὶ
 πρότερον ἔτυχεν εἶναι.
 εἴτε γὰρ σίτου κόκκον
 εἴπης, εἴτε κριθῆς εἴτε
 σπέρμα ὀιον δὴ ποτε
 ἕτερον, ἐκείσε πάντως
 ἐπανερχομαι εἶωθεν
 ὅθεν δηλονότι ἐκπέ-
 πτωκεν. ἀλλὰ μὴ μῦ-
 θον ἡγοῦ τὰ λεγόμενα.
 ὅρα γὰρ ὅτι καὶ ὁ μέ-
 γας Ἀθανάσιος ἀπο-
 δείξει θέλων ὅτι ὅς
 ἀφθάρτου φθαρτοὶ γε-
 γόναμεν, καὶ ὅτι ἀπὸ
 φθαρτοῦ πάλιν ἀ-
 φθαρτοὶ ἀνεστήμεθα, τῷ
 τῷ κόκκῳ ὑποδείγμα-
 τι καὶ μὲν τροσφυῶς
 ἐχρήτατο πρὸς Ἀντίο-
 χον ἕτως εἰπὼν. ὡς ἐπὶ
 τῷ κόκκῳ σάχυν ἐπί-
 ησεν ἀπ' ἀρχῆς ὁ θεός,
 τοῦ δὲ σάχους συντρι-
 βέντος γεγενεὶς ὁ κόκ-
 κος, καὶ πάλιν ὁ κόκκος
 σπειρόμενος ἀναβλα-
 σάνει σάχυν, οὕτως καὶ
 ἄνθρωπος ὑπὸ θεοῦ γε-
 γονεν ἀφθαρτος· εἴτα
 διὰ

damum quacumque
 corruptione superio-
 rem fuisse existime-
 mus. Si enim corrup-
 tioni ita obnoxius
 homo, terra obrutus
 & putrefactus, cor-
 ruptionis inde expers
 immortalisque resur-
 get, quod beatus *Paulus*
 confirmat ita di-
 cens: *Clanget enim*
tuba, & corruptionis
exsortes mortui resur-
gent: patet omnino
 illum etiam Adamum
 ante peccatum, hu-
 iusmodi ab initio fu-
 isse, corruptionis ex-
 pertem videlicet, at-
 que immortalem. Ne-
 que hac de causa ob-
 stupefcas. Siquidem
 & semen terrae com-
 missum tale reddi so-
 let, quale utique pri-
 us etiam fuerat. Si-
 ve enim tritici gra-
 num dixeris, sive
 hordei, sive quod-
 cum-

διὰ τῆς παρακοῆς
 συνετρίβη καὶ φθορᾷ
 περίεπεσε· σπειρόμε-
 νος δὲ δι' αὐτοῦ θανά-
 του καὶ τῇ γῇ κατα-
 χωννύμενος ἀναβλασά-
 νει καὶ γίνεται ὥσπερ
 ἦν ἀφθαρτος ἀπ' ἀρ-
 χῆς· καὶ μή μοι λέγε,
 ὡς εἶγε τῶς ἀθανά-
 τος ἦν, πῶς ὑπέπεσε
 μετὰ ταῦτα φθορᾷ
 καὶ θνητότητι; ἄφες,
 ὡς. Θεὸς ἦν ὁ εἰπὼν·
 ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε
 ἀπὸ τοῦ φυτοῦ, θανά-
 τω ἀποθανεῖσθε. καὶ
 σύ λέγεις πῶς ὁ ἀθά-
 νατος ἐγγιγόνει θνητός;
 ἄφες τὸ πῶς. ὁ χρυσορ-
 ρήμων Ἰωάννης ἐν τῷ
 εἰς τὴν ἐξορίαν τοῦ
 Ἀδάμ λόγῳ αὐτοῦ
 τὴν

cumque aliud semen,
 inde prorsus resurge-
 re consuevit, ubi ce-
 ciderat. At ne fa-
 bulam, quae dicun-
 tur, putato. Vide e-
 nim & magnum *Atha-
 nasium*, quum demon-
 strare vellet ex cor-
 ruptionis expertibus
 corruptioni nos ob-
 noxios evasisse, & ex
 corruptioni obnoxiiis
 corruptionis iterum
 expertes esse resurre-
 cturos, grani exem-
 plo, & valde quidem
 apte, usum fuisse
 ita ad Antiochum ⁽¹⁾
 dicentem: *Quem-
 admodum ex grano
 ab initio Deus spi-
 cam* ⁽²⁾ *fecit, spica au-
 tem*

(1) Quaestiones ad Antiochum opus est ὑποβολι-
 μαῖον. Vide Bellarminum, Labbeum, Nat. Alexan-
 drum, Caveum, & Montisfalconii editionem Ope-
 rum Athanasii, ubi hae Quaestiones primum editae sunt.

(2) Hac similitudine primum Apostolus usus est
 1. Corinth. XV. quae quidem aptissima, rem mi-

τὴν ἀπορίαν ἐπιλύσει
 σοι ταύτην οὕτω λέ-
 γων. παρέβη τὴν ἐν-
 τολὴν ὁ Ἀδάμ καὶ ἐ-
 φαγεν ἀφ' οὗ παρηγ-
 γέλθη μὴ φαγεῖν, καὶ
 τούτου χάριν ὁ ἀδά-
 νατος ἐγγόνει θνητός.
 ἄφες τὸ πῶς. ἵνα μὴ
 ἐπὶ τῷδε τῷ θνητῷ
 σώματι πλείονι συχέ-
 θης ἀπορία, πῶς ανα-
 σήσεται, λέγων, ἀδά-
 νατον ἐκ νεκρῶν, εἴγε
 φύ-

tem contrita granum
 exstitit; atque iterum ex
 grano sato spica ger-
 minat: ita etiam homo
 corruptioni minime ob-
 noxius a Deo creatus
 est: deinde per inobe-
 dientiam contritus est,
 & corruptioni succu-
 buit: satus vero per
 ipsam mortem, & iter-
 ra obrutus, repullulatus
 est, ut ab initio erat,
 corruptionis expers o-
 va-

rabili ter inlustrat, ac comprobat. Hac eadem dein-
 de omnes Patres, qui de Resurrectione disseruere,
 Christianum placitum confirmaverunt, & Clemens in
 primis Epist. ad Corinthios §. XXIV. & seqq. Athe-
 nagoras De Resurrectione, Tertullianus De carnis Re-
 surrectione, Hieronymus in Marcum, Rufinus in
 Symbolum, Chrysostomus Homil. De Resurrectione,
 Gregorius magnus Lib. VI. Moral. cap. VI. Ioannes
 Damascenus De Fide Orthodoxa Lib. IV. Sed præ
 clara atque elegantia Q. Septimii verba, dignissima
 quæ legantur, quibus naturam universam Resurrectio-
 nis præconem exhibet libro laudato. At non mirum
 huiusmodi a Christianis Sapientibus disputari: mi-
 randum magis a Platone, Ethnico homine, non mul-
 to aliter Socratem in Phædone, & in Politico, dis-
 ferentem induci, dum vivos ex mortuis fieri com-
 probare pertendit.

φύσει θνητόν ἐστὶ καὶ
φθαρτόν; ὁ γὰρ ἀμφι-
βάλλων ἐπ' ἐκείνῳ πῶς
ἀθάνατος ἐγγεγόνει θνη-
τός; ὃς ἀναγκῆς ἀ-
πορήσει καὶ ἐπὶ τάτῳ,
πῶς ἀναστήσεται λέ-
γων ἄφθαρτον εἶγε
φθορᾶς ὑπάρχει καὶ
θνητότητος μέτοχον;
οὐκοῦν ἄφες αὐτούς.
εἶγε καὶ μάλιστα τῷ
οἰκίῳ παρασυρόμενοι
λογισμῷ πρὸς ἴδιον
ἐκλαμβάνουσι θέλη-
μα. εἶλεγε Παῦλος ὁ
μακάριος τὰ τῆς ἀγίας
γραφῆς καλῶς οὖν, ὅτι
ὁ ψυχικὸς οὐ δέχεται
τὰ τοῦ πνεύματος. καὶ
πρόσεχε εἰ βούλη, τῇ
ἀκολουθίᾳ τοῦ λόγου.
σωφρονίζων ὁ θεὸς τὸν
Ἀδὰμ ἵνα μὴ καὶ εἰς
ἐτι φαντάζηται ὑπὲρ
αὐτῶν, θνητόν ὃς ἀ-
θανάτου, καὶ ἀπερ' ἁ-
νωθεν εἶρηται παρα-
χρῆμα πεποίηκε. τὸ
δόθεν αὐτῷ πρὸ τῆς
ἀμαρ-

vadit. Nec mihi di-
xeris; si paulo ante
erat immortalis, quo-
modo deinde in cor-
ruptionem, & mor-
talitatem, hic inci-
dit? Abiice illud
Quomodo. Deus fu-
it, qui dixit: *Qua-*
cumque die de planta
illa comederitis, mor-
te moriemini. Et tu
dicis: Quomodo im-
mortalis mortalis e-
vasit. Procul eius-
modi. Aureo eloquen-
tiae flumine manans
Johannes in suo *De*
Adami exilio sermo-
ne hanc tibi difficul-
tatem dissolvat ita
dicens: *Transgressus*
est praeceptum Ada-
mus, & ex eo comedit,
quod ne comederet illi
mandatum fuerat, &
ea propter immortalis
mortalis effectus est.
Longe haec: ne cir-
ca illud mortale cor-
pus

ἀμαρτίας ἀξίωμα. καὶ
πάνυ δικαίως ἀφελό-
μενος ἐξ αὐτοῦ καὶ
ταυτοῦτον ἀποκαταστή-
σας αὐτόν, ὁ παῖς ἦν
ἀπ' ἀρχῆς καὶ δῆλον
ἐξ ὧν οὕτω πρὸς αὐ-
τόν ἔλεγε. γῆ εἰ καὶ
εἰς γῆν ἀπελεύσῃ·
πρόσεχε οὖν, εἰ γὰρ
καὶ ἐπ' ἀφθαρσία τὸν
ἄνθρωπον ὁ Θεὸς ἐ-
κτίσεν κατ' εἰκόνα τῆς
ἀϊδιότητος αὐτοῦ καὶ
φῆσι Σολομῶν· ἀλλ'
ἐπειδὴ τοῦ πεποιηκό-
τος αὐτόν ἐπελάβετο
τοῦ ἀπηγορευμένου τε,
κακόβουλος ἠΐσατο, καὶ
Θεὸς ἐκ τούτου γενέ-
σθαι ἤλπισε τῇ πᾶ
ῶφειας συμβουλῇ, ἀφη-
ρέθη τὴν καὶ τὸ δο-
θέν αὐτῷ τῆς ἀφθαρ-
σίας ἀξίωμα, κατηνέ-
χθητε καὶ αὐθις ἐκείσε
ὅθεν ἀνελήφθη παρὰ
Θεοῦ. βούλημάς ἐστιν; ἡ
ἀγία σε διδάξει γρα-
φὴ λέγουσα. καὶ ἔλα-
βε

pus maiori dubitatio-
ne tenearis, quomo-
do resurget, dicens,
a mortuis immorta-
le, si natura morta-
le est, & corruptioni
obnoxium? Qui e-
nim in illo se ambi-
guum traducit, quo-
modo scilicet immor-
talis mortalis evasit;
dubitet quoque ne-
cesse est super hoc,
quomodo, inquires,
resurget immortale,
siquidem corruptio-
nis & mortalitatis
est particeps? Dimit-
te igitur illos, & ma-
xime si propriis ra-
tiociniis abrepti suo
haec arbitrato inter-
pretantur. Bene igitur
beatus *Paulus* de
sancta Scriptura di-
cebat, animalis, vi-
delicet, non recipit
ea, quae sunt spiritus.
Et animum inten-
de, sodes, ad ea,
quae

βε χούν ἀπὸ τῆς γῆς
 ὁ θεὸς καὶ ἔπλασε τὸν
 ἄνθρωπον. ἐπεὶ γάρ
 τοῦτο καὶ πρὸς αὐτὸν
 ἔλεγε. γῆ εἰ κ' εἰς γῆν
 ἀπολεύσῃ. μὲν θανέ-
 ουν ὅτι τὸν ἀπὸ χοῦς
 ἐπ' ἀφθαρσίᾳ κτισθέν-
 τα κατ' εἰκόνα τῆς αἰ-
 διότητος τοῦ θεοῦ ἐ-
 κείνον ἢ φθορὰ καὶ αὐ-
 θις ἐδέξατο εἰς γῆν ἀ-
 πτοσραφέντα κατὰ τὴν
 θεῖαν ἀπόφασιν. ἐφ' ᾧ
 καὶ θαυμάζειν οὐκ εὐ-
 λογον εἰπερ ἀθάνατος
 ὦν ὁ Ἀδάμ θνητὸς
 ἐγγόνει δι' αὐτὴν πα-
 ράβασιν. ἐπειδὴ καὶ
 ὅτ' τὸν ἀπατεῶνα διά-
 βολον ἀξιοπιστότερον
 ἠγήσατο τῆ πεποι-
 κῆτος αὐτὸν ἀπὸ χοῦς
 ἀφθαρτον κατ' εἰκόνα
 τῆς αἰδιότητος αὐτοῦ.
 τούτου χάριν ἐξέπεσε
 τῆς δοθείσης αὐτῷ
 ἀφθαρσίας, ἵνα μὴ καὶ
 εἰς ἔτι αὐτὰ φαντάζη-
 ται. κατὰ γάρ τούτο

καὶ

quae ex sermone con-
 sequuntur. Castigans
 Deus Adamum ne
 amplius de his cogi-
 taret, mortalem ex
 immortali, quemad-
 modum superius di-
 ctum est, illum ex-
 templo fecit, quum
 datam illi ante pec-
 catum dignitatem,
 & omnino quidem
 iuste, ab eo abstulisset,
 & talem ipsum,
 qualis ab initio fue-
 rat, reddidisset. Et
 id quidem liquet ex
 iis, quae illi ita dixit:
Terra es, & in terram
abibis. Attende igitur:
 si enim homi-
 nem corruptionis ex-
 pertem ad suae ac-
 ternitatis imaginem,
 ut *Salomon* ait, Deus
 creavit: & quoniam
 eius, qui illum fece-
 rat, oblitus, temere
 ac stulte, quod fue-
 rat vetitum, adtigit,

&

καὶ ἤκουσε. γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση. καὶ τί χρὴ πολλὰ λέγειν; εἰ γὰρ ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς τὸ σῶμα τῆς Ἀδὰμ ἀπὸ φθαρτοῦ γέγονε κατὰ χάριν ἀφθαρτον διαγε τῆς ἐμπνευθείσης αὐτῷ ζωτικῆς δυνάμεως, θαυμαστὸν πάντως οὐδὲν εἶγε καὶ ἐξ ἀφθάρτου φθαρτὸν ἐγγίνοι διὰ τὴν παρὰ βασιν· μὴ οὖν ἐπὶ πλέον ἀμφίβαλλε. εἰ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς ἀπὸ χοῶς ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ἀφθαρτον, πολλῷ μᾶλλον ἠδύνατο καὶ ἐξ ἀφθάρτου ποιῆσαι φθαρτὸν ὡς ἤδη φθάσαντες εἵπομεν; καὶ μὴ μοι λέγε ὡς ἤδη φθορὰ καὶ θνητότητι διὰ τὴν ἀμαρτίαν ὁ Ἀδὰμ ἐκείνος ὑπέπεσε, διὰ τί μὴ καὶ ἐκπέσόντες ἄγγελοι τὰ αὐτὰ τῆς πρωτοπλάστῃ πεπόνθασιν. διὰ τί
μὴ

& Deus ob hoc ipsum serpentis consilio circumventus fieri speravit, tunc data ei conditionis corruptioni minime obnoxiae dignitas ablata est, & eo iterum deductus est, unde principio a Deo sumtus fuerat? Si vero, unde a Deo sumtus fuerit, cognoscere expetis, sancta te Scriptura docebit ita dicens: *Et accepit pulverem de terra Deus, & hominem finxit.* Propterea enim hoc insuper illi dixit: *Terra es, & in terram abibis.* Disce igitur illum de pulvere, corruptionis expertem, ad Dei aeternitatis imaginem creatum, a corruptione iterum exceptum fuisse, quum iuxta divinam sententiam esset re-

μὴ κακῆνοι φθαρτοὶ
 γεγονῶσι καὶ θνητοὶ
 διὰ τὴν ἐκπτώσιν.
 ἄφες εἰ βούλη, τοιοῦτόν
 τι λέγε μηδέν· ὁ γὰρ
 Ἀδὰμ ἐκεῖνος οὐχ ἀ-
 πλοῦς ἀλλὰ διπλοῦς
 ἐτύγχανε κατὰ φύσιν,
 ἀπότε ψυχῆς καὶ σώ-
 ματος κεκτημένος τὴν
 σύνθεσιν. καὶ κατὰ
 μὲν τὴν ψυχὴν ταῖς
 αἰσίοις ὠκείωτο καὶ ἀο-
 ράτοις δυνάμεσι κατὰ
 δὲ τὸ σῶμα τῷ ὑλικῷ
 τούτῳ κόσμῳ καὶ ὁρα-
 τῷ, ταύτῃ τοι καὶ τὴν
 θείαν παραβὰς ἐντο-
 λὴν θανάτῳ μὲν ὑπέ-
 πεσε κατὰ γὰρ τὴν θείαν
 ἀπόφασιν, ἀλλ' οὐ κατ'
 ἄμφω τὰ μέρη. κατὰ
 δὲ τὸ μέρος ἐκεῖνο τὸ
 παρὰ Θεοῦ ληφθὲν
 ἀπὸ γῆς, οὕτω γὰρ
 ἤκουσε. γῆ· εἰ καὶ εἰς
 γῆν ἀπελεύσῃ· ἢ μὲν-
 τοι ψυχὴ, θνητὴ μὲν
 οὐ γέγονε παραπλη-
 σίως τῷ σώματι ὅτι
 μηδὲ

volutus in terram.
 Quamobrem admira-
 tione percelli abso-
 num, si quum esset
 immortalis Adamus,
 mortalis per ipsam
 praevaricationem ef-
 factus est. Eo quod e-
 nim seductorem Dia-
 bolum fide dignio-
 rem, quam eum,
 qui illum corruptio-
 nis expertem ad suae
 aeternitatis imagi-
 nem de pulvere fece-
 rat, existimavit, hac
 de causa data illi mi-
 nime corruptioni ob-
 noxia conditione ex-
 cidit, ne amplius haec
 cogitaret. Propterea
 enim, & illud audiit:
*Terra es, & in ter-
 ram abibis.* Sed quid
 prolixiori sermone
 opus est? Si enim ab
 ipso initio corpus A-
 dami ex corruptioni
 obnoxio, per adfla-
 tam ipsi vitalem vir-
 tu-

μηδὲ τὴν γένεσιν ἀπο-
γῆς ἐσχίκε, πάθεισι δὲ
μυρίοις ὑπέπεσε κα-
θάδῃ ἐν χρυσορρήμονι
περὶ τοῦτου δοκεῖ. τί-
να ἢ ταῦτα; λήθη,
ἄγνοια, λύπαι, φροντί-
δες, ἀθυμίαι, μερί-
μναι, καὶ ὅσα ταῦτα.
ὅθεν ἀμφιβιλλεῖν ἐπὶ
πλέον οὐκ ἔπρεπε.
φαίνεται γὰρ ὡς εἶγε
καὶ ἡ τῶν ἐκπεσόντων
ἀγγέλων πληθὺς σύν-
θετος ἦν, ἀπότε σώ-
ματος καὶ πνεύματος,
κεκτημένη τὴν σύνθε-
σιν, τὰ αὐτὰ τῷ πρω-
τοπλάστῳ πέπονθεν ἄν.
μὴ λέγε λοιπὸν ὡς εἶ-
περ ἀθάνατος ἦν ὁ
Ἀδὰμ, πῶς ἐγεγόνει
θνητός, πῶς ἐγεγόνει
φθαρτός; ἄφες τὸ πῶς
ὅπου θεός, ἐκεῖσε χώ-
ραν οὐκ ἔχει τὸ πῶς.
ἐπλασε μὲν γὰρ ἐπὶ
ἀφθαρσίᾳ τὸν ἄνθρω-
πον ὁ θεὸς ἄρχοντα
τῶν ἐπιγείων πάντων
κα-

tutem, Dei benefi-
cio corruptionis ex-
pers evasit; nihil pro-
fecto mirandum si e-
tiam ex corruptionis
experte, per praevari-
cationem corruptio-
ni succubuit. Ne igitur
amplius dubita. Si enim a principio
Deus fecit de pulve-
re hominem corrup-
tionis expertem,
multo magis potuit
ex corruptionis ex-
perte, corruptioni ob-
noxium efficere, ut
iam praevertentes e-
diximus. Nec mihi
dixeris; si corruptio-
ni iam & mortalitati
per peccatum Ada-
mus ille succubit, qua
de causa Angeli etiā,
qui ceciderunt, ea-
dem ac protoplastus
perpeffi non sunt?
Cur non illi etiam
corruptioni obnoxii,
& mortales per illam

Κ

rui-

κατέσκησε, διηνεκῇ δέ-
δωκε τὴν ἀθανασίαν
αὐτῷ καθάπερ ἄνω
διείληπται, καὶ εἶχε
μὲν εἰς αἰῶνας τὰ κατ'
αὐτὸν οὕτω, ὅτι
καὶ ἀμεταμελήματα τὰ
θεῖα χάρισματα. ἀλλ'
ἐπειδὴ πρὸς ἁμαρτίαν
αὐτὸν ὁ θεὸς ἐώρακε
ὅλι-

ruinam effecti sunt?
Apaga si lubet, huius-
modi nihil eloquere.
Ille enim Adamus
non simplex, sed du-
plex erat secundum
naturam, ex anima,
& corpore constans.
Et secundum ani-
mam quidem (1) in-
ma-

(1) Angelos, Daemonesque, incorporeos esse cen-
set quoque Cyrillus Alexandrinus *Lib. advers. Anthro-
pomorphitas* Cap. XVII. & Nemesius, qui laudatur etiam
a Glyca nostro *Part. I. Annal.* aliique. Ceterum veteres
Patres ferme omnes corporeos esse Angelos arbitrati
sunt, ut Irenaeus, Iustinus Martyr, Tatianus, Athe-
nagoras, Clemens Alexandrinus, Methodius, Eusebius
Caesariensis, Athanasius, Basilus Magnus, Caesarius
Gregorii Nazianzeni frater, Ioannes Thessalonicensis,
quibus addere iuvat Iudaeum Historicum Iosephum,
& Christianum Philosophum Michaelem Psellum.
Inter Latinos vero in hac sententia fuere, Caecilius
Cyprianus, Lactantius, Hieronymus, Augustinus, Se-
verus Sulpitius, Claudianus Mamertus, Gregorius
Magnus, Bernardus Abbas, Thomas Caietanus, Io.
Bodinus, quibus recte adiunxeris Tertullianum, Hila-
rium, Ioannem Cassianum, Faustum Regiensem, Gen-
nadium, Paschasium Diaconum, Rupertum, Raimun-
dum Lullum, qui Angelos non tantum corpore in-
structos, sed totos etiam corporeos praedicarunt.
Vide quae de Angelis adnotamus etiam ad Epistolas
IV. & VI.

ὀλισθαίνοντα κἀντεῦ-
 θεν ἐκπίπτοντα τῆς
 ὑψηλῆς ἐκείνης καὶ
 ἰσαγγέλου διαγωγῆς,
 παραχωρεῖ διὰ τῆτο,
 καὶ λαμβάνει κατ' αὐ-
 τοῦ χώραν ὁ θάνατος.
 ὅτι μηδὲ συνέφερεν ἐκ
 τότε διηνεκῇ προσεῖναι
 τὴν ἀθανασίαν αὐτῷ.
 ταύτη τοι καὶ τοῦ φυ-
 τοῦ μετάσχων καὶ γε-
 γονώς ἐκ τούτου θνη-
 τός, ὡς ὁ χρυσοῦς τὴν
 γλῶττάν φησι, τοῦ πα-
 ραδείσου τε τινικαῦτα
 ἐκβάλλεται καὶ τῆ ξύ-
 λου τῆς ζωῆς ἀψασθαι
 συμφερόντως ἀπείργε-
 ται. τίνας ἔνεκεν; ἵνα
 μὴ ἀμαρτάνῃ ἀθάνατα
 τῇ μεταλήψῃ τοῦ ξύ-
 λου γεγονώς καὶ αὐθις
 ἀθάνατος, καὶ τοῦτό
 ἐσιν ὅπερ ἡ ἀγία λέ-
 γει γραφὴ, καὶ νῦν μὴ
 ποτε ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα
 καὶ λάβῃ ἀπὸ τοῦ ξύ-
 λου τῆς ζωῆς καὶ ζή-
 σεται εἰς τὸν αἰῶνα.
 ταῦ-

materiatis, & inad-
 spicuis potestatibus
 similis erat, secun-
 dum corpus vero ma-
 teriato huic mundo,
 & adspectabili: heinc
 est quod divinum
 transgressus manda-
 tum morti divina
 sententia succubuit,
 sed non quoad utram-
 que partem. Ete-
 nim quoad illam par-
 tem, quae a Deo de
 terra sumta fuerat,
 haec audiit: *Terra es,*
& in terram abibis.
 Anima vero non,
 prout corpus, mor-
 talis effecta est, quia
 nec ortum de terra
 habuit; sed in sexcen-
 tas perturbationes in-
 cidit, quemadmodum
Aureo cloquio manan-
ti de hoc ipso vi-
detur. Quae nam ve-
 ro hae? oblivio, stul-
 titia, tristitia, cu-
 rae, desperationes,

ταῦτα δὲ πάντως ἔλε-
γεν. ἐπειδὴ καὶ εἰς ἔτι
πατρὸς τῆς ἀθανασίας πε-
πτωκότι προσεῖναι τῇ
Α' δ' αὖ ἐσυνέφερε, πα-
ραχωρεῖ τοιγαροῦν ὁ
θεός καὶ χωρεῖ κατὰ
τοῦ ἀθανάτου ὁ θά-
νατος. καὶ γὰρ εἰ μὴ
γέγονέ τι τοιοῦτον, εἰ
μὴ συγχώρησις ἐκεί-
θεν ἐδίδότο φιλανθρω-
πίας ἕνεκεν, ἵνα μὴ ἀ-
θάνατον ἦ τὸ κακόν,
οὐκ ἂν ἐκείνῳ τῇ πρῶ-
τῳ Α' δ' αὖ, τῷ ἐπ'
ἀφθαρσία κτισθέντι
κατ' εἰκόνα τῆς αἰδιό-
τητος τῷ θεοῦ προσ-
ήγγισε θάνατος, οὐκ
ἂν ὑπέπεσε φθαρτὴ τὸ
σῶμα ἐκείνο τὸ θανά-
του

molestiae, & quae-
cumque id genus a-
lia. (1) Vnde amplius
dubitare non decet.
Elucet enim, si An-
gelorum etiam, qui
cecidērunt, multitu-
do composita fuisset,
& corpore & spiritu
constitisset, eadem ac
protoplastum passu-
ram fuisse. Ceterum
neve dicito, si im-
mortalis erat Ada-
mus, quomodo mor-
talis evasit, quomodo
obnoxius corruptio-
ni? Apage illud Quo-
modo. Quandoqui-
dem ubi Deus; ibi
locum non habet il-
lud Quomodo. For-
ma-

(1) *Augustinus Lib. XIV. De Civitate Dei Cap. X.*
primos homines in Paradiso nullis perturbationibus
obnoxios fuisse arbitratur, & ait: *Felices erant, &*
nullis agitabantur perturbationibus animorum, nullis
corporis laedebantur incommodis. Sed in has incurri-
sse ait post peccatum *Cap. XII.* Ceterum hominis in
Paradiso tranquillitatem, & felicitatem, late exponit
& explicat *Cap. XXV.* eiusdem libri.

του καὶ φθορᾶς ἄμεινον
 ὑπάρχον τὸ πρότερον,
 ὡς ὁ Θεὸς ἔλεγε Κύ-
 ριλλος. ἀλλ' ὅρα καὶ
 ταῦτα, καὶ τοῦτο γὰρ
 ἄξιον εἶδέναι τὴν σὴν
 ὁσιότητα, κατὰ δυο
 ταῦτα ὡς πρῶτῳ ἀν-
 θρώπῳ τὸ κατ' εἰκόνα
 ὁ Θεὸς ἐχαρίσατο, κα-
 τάγε τὸ ἄρχειν ὡς ὁ
 χρυσορρήμων Γωάννης
 φησὶ, καὶ κατ' αὐτὸ τὸ
 ἀθάνατον ὡς Σολομῶν
 εὔρηται λέγων ἐν τῇ
 σοφίᾳ αὐτοῦ. ἐπ' ἀ-
 φθαρσίᾳ γὰρ φησι
 τὸν ἀνθρώπον ὁ Θεὸς
 ἔκτισε κατ' εἰκόνα τῆς
 αἰδιότητος αὐτοῦ. εἰ δὲ
 ταῦτα οὕτως ἔχει,
 σφάλλουσι προφανῶς
 ἐκεῖνοι λοιπὸν ὅσοι καὶ
 θνητότητα παραμι-
 γνύουσι τῷ ἐπ' ἀφθα-
 ρσίᾳ κτισθέντι κατ' εἰ-
 κόνα τῆς αἰδιότητος
 τοῦ Θεοῦ. πρόσεχε
 οὖν· εἰ γὰρ καὶ θαλάττω
 κατεδίκασεν αὐτὸν ὁ

mavit enim homi-
 nem Deus corruptio-
 nis expertem, & prin-
 cipem cum terreno-
 rum omnium consti-
 tuit. Perpetuam de-
 dit illi immortalita-
 tem, ut supra jam
 differuimus, & ejus
 omnia ita se habitura
 erant in aeternum,
 quia irrevocabilia
 sunt dei munera. Sed
 postquam illum vidit
 Deus in peccatum
 delapsum, & eapro-
 pter sublimi illa &
 Angelica conditione
 excidisse, adnuit hac
 de causa ut mors con-
 tra ipsum invalesce-
 ret. Quia neque expe-
 diebat exinde peren-
 ni illum immortali-
 tate vigere. Ita qu-
 um planta etiam par-
 ticipasset, adeoque
 mortalis evasisset, ut
Linguam Aureus ait,
 & de Paradiso tunc
 K 3 cici-

σερων. ἀλλ' ἐπεὶ τοῦτο
 χαλεπαίνειν ἡμᾶς οὐχ
 ὅσιον. ἵνα γὰρ μὴ ἀ-
 θανάτου μενάντος αὐ-
 τοῦ μετὰ τὴν παράβα-
 σιν, μένη σὺν αὐτῷ
 καὶ τὸ κακὸν ἐξ ἀνάγ-
 κης ἀθάνατον, διὰ τῆ-
 το θανάτῳ καταδικά-
 ζει, κατὰ δὴ καὶ προ-
 εῖρηται, τὸν ἀθάνατον
 καὶ ἀνώλεθρον. ὅτι δὲ
 ἀθάνατος ἔμελλεν εἶ-
 ναι καὶ μετὰ τὴν ἀ-
 μαρτίαν ὁ ἄνθρωπος
 εἰ μὴ γέγονέ τις οἰ-
 κονομία θεία, ὥστε
 μὴ καὶ ἡμᾶς ἀθάνατα
 πάσχειν κατὰ τοῦς
 ἐκπιδόντας ἀγγέλους,
 ὁ θεῖος Γρηγόριος
 τοῖς ἀμαθέσι δίδω-
 σι τέως ἡμῖν ἐννοεῖν.
 ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς
 ἀπηγορευμένοις φησὶ
 γεγόνασιν οἱ πρῶτοι
 ἄνθρωποι, καὶ τῆς
 μακαριότητος ἐκείνης
 ἀπεγυμνώθησαν, χι-
 τῶνας δερματίνους ἤ-
 γουρ

eiicitur, & vitae li-
 gnū attingere uti-
 liter prohibetur. Cur?
 Ne peccet aeternum
 ligni participatione
 & ipse aeternus effe-
 ctus; & hoc est quod
 sancta Scriptura dicit:
*Et ne forte modo ma-
 num extendat, & de
 vitae ligno capiat, &
 vivat aeternum.* Ist-
 haec vero omnino di-
 cebat, quia immor-
 talitatem prolapsō A-
 damo adhuc inesse
 non expediebat. Con-
 cedit igitur Deus, &
 mors illum invadit.
 Etenim nisi quid hu-
 iusmodi factum esset;
 nisi concessio ibidem
 humanitatis gratia
 data fuisset, ne ma-
 lum esset aeternum,
 ad illum primum A-
 damum, corruptio-
 nis expertem, ad Dei
 aeternitatis imagi-
 nem conditum, mors
 uti-

ζουν τὴν ἀπὸ τῶν
 ζώων νεκρότητα οἰκο-
 νομικῶς ἐνέθηκε τῇ
 εἰς ἀθανασίαν κτι-
 σθείσῃ φύσει, ἵνα
 μὴ τὸ κακὸν ἀθάνα-
 τον ἢ καλῶς δὲ εἶπεν
 οἰκονομικῶς ὁ Θεὸς
 οὗτος ἀνὴρ. κηδόμενος
 γὰρ ἡμῶν ὁ Θεὸς
 ὥστε μὴ ἀμαρτάνειν
 ἀθάνατα, καὶ ὥστε
 μὴ συμπαραμείνειν εἰς
 αἰῶνας τῇ ἐπωδύνα-
 ταύτῃ καὶ μοχθηρᾷ
 βιοτῇ, κατὰ δὲ καὶ
 ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτ-
 ταν φησι, παραχωρεῖ
 τῷ θανάτῳ κατὰ τοῦ
 ἀθανάτου χωρῆσαι,
 καὶ γίνεται τούτῳ τῷ
 τρόπῳ θνητὸς ὁ ἀθά-
 νατος καὶ φθαρτὸς ὁ-
 μοίως ὁ ἀφθαρτος.
 καὶ πειθέτω ἡμᾶς
 ἐπὶ πλέον ὁ μέγας
 Βασιλεὺς οὕτω περὶ
 τούτου λέγων. οὐκ
 ἐκώλυσε τὸν θάνατον

utique non accessis-
 set; non corruptioni
 succubuisset corpus il-
 lud, quum morte &
 corruptione prae-
 stantius in anteces-
 sum fuisset, ut di-
 vinus inquit *Cyrillus*.
 Sed vide deinde, &
 hoc enim dignum,
 quod Sanctitas tua
 cognoscat. Secundum
 duo haec primo ho-
 mini imaginem suam
 Deus largitus est (1),
 & secundum princi-
 patum, ut *aureo flumi-
 ne manans Ioannes* ait,
 & secundum ipsam
 immortalitatem, ut
Salomon in Sapientia
 adfirmare deprehen-
 ditur. *Corruptionis e-
 nim expertem*, inquit,
Deus hominem creavit
*ad suae aeternitatis i-
 maginem*. Si vero haec
 ita habent, reliquum
 est ut manifeste illi

ὁ

K 4

er-

(1) Vide adnotata ad Ep. XIII. & superius pag. 112.

ὁ Θεός, ἵνα μὴ ἀ-
θάνατον ἡμῖν τὴν ἀρ-
ρώστιαν τηρήσῃ· ἐπὶ
κέρδει λοιπὸν ὁ θά-
νατος, καὶ ἐπ' εὐερ-
γесία ἢ τιμωρία δί-
δοται κατὰ τὸν ἐν
Θεολογία μέγαν Γρη-
γόριον, ἐφ' ᾧ καὶ σκυ-
θρωπάξεν ἐπὶ τού-
τοις οὐκ εὐλογον.
εἰ γὰρ καὶ εἰς γῆν
ὄθεν ἐλήφθημεν ἀπο-
σρεφόμεθα κατὰ τὴν
ἀρὰν ἐκείνην τὴν λέ-
γουσαν, γῆ εἰ, καὶ εἰς
γῆν ἀπελεύσῃ, ἀλλ'
ἐκεῖθεν ὡς ὁ χρυσορ-
ρήμων Γωάννης φησὶ
καὶ αὐτοῖς ἀναλαμβα-
νόμεθα. κἀντεῦθεν
ἐπὶ τὸ βέλτιον μετα-
σχινοῦμεθα καὶ τοιῶ-
τοι γενόμεθα πάλιν,
ὅποιοι καὶ πρότερον ἦ-
μεν, ἄφθαρτοι δηλαδὴ
καὶ ἀθάνατοι. ἀλλὰ
μὴ θορυβοῦ διὰ τοῦτο
μηδὲ λέγε καὶ σὺ κα-
τὰ τοὺς πολλοὺς,
πῶς

errent, quicumque
corruptionis experti,
& ad Dei aeternita-
tis imaginem condito
mortalitatem admi-
scent. Attende igi-
tur. Si enim illum
damnavit morte no-
vissime, nos propter
hoc indignari nefas
est. Etenim ne im-
mortali eodem per-
manente post trans-
gressionem, malum
etiam necessario im-
mortale cum ipso per-
maneret, propterea
morte, uti iam prae-
dictum est, immor-
talem & inextermi-
nabilem damnat. Im-
mortalem vero homi-
nem etiam post pec-
catum futurum fuif-
se, nisi quaedam di-
vina dispensatio ex-
stitisset, ne nos quo-
que, quemadmodum
prolapsi Angeli, im-
mortalia pateremur,
divi-

πῶς ἀπὸ χοῶς ὑπο-
 κειμένου φθορᾷ πλά-
 σιν ἐσχίκαμεν ἄφθαρ-
 τον ; ἔχεις εἰ βούλη
 καὶ πανυ ραδίαν πρὸς
 αὐτοὺς ἀπάντησιν .
 εἰ γὰρ ἐξ αὐτῆς ὦ
 ἱερὰ κεφαλὴ τῆς ἐν
 τῷ τάφῳ κειμένης λε-
 πτῆς κόνεος ἄφθαρ-
 τοι ἐγειρόμεθα κα-
 τάγε τὴν ἐσχάτην
 ἐκείνην ἡμέραν . ὥς φα-
 σιν αἱ γραφαί , θαν-
 μασὸν πάντως οὐδὲν
 εἶγε κατ' ἀρχαίς ἀπὸ
 χοῶς χερσὶ ταῖς θείαις
 ἐπλάσθημεν ἄφθαρ-
 τοι . ἀλλ' ὅρα κεν-
 ταῦθα δεσποτοῦ φι-
 λανθρωπίαν . ἀπὸ
 χοῶς ἐπλάσε τὸν πρῶ-
 τον ἄνθρωπον ὡς ἡ-
 δὴ προεῖρηται διὰ τί
 καὶ τίνος ἕνεκεν ; ὁ-
 μοῦ μὲν καὶ τὸ φύση-
 μα κατασέλλων ἡ-
 μῶν , ὁμοῦ δὲ καὶ δι-
 δούς ἐντεῦθεν ἀναστά-
 σεις ἐλπίδα κατὰ
 δὴ

divinus Gregorius
 Nyssenus nobis indo-
 ctis interea dat intel-
 ligere . *Postquam enim,*
inquit , primi homines
interdicti fuere, & bea-
titate illa denudati,
pelliceas tunicas , hoc
est, eam, quae mutarum
pecudum est , mortali-
tatem, naturae ad im-
mortalitatem conditae
certo consilio , ne ma-
lum immortale esset ,
imposuit . Recte au-
tem certo consilio dixit
divinus hic vir . No-
bis enim prospiciens
Deus, ne in aeter-
num peccaremus ; &
ne aeternum in hac
tristi & laboriosa vi-
ta permaneremus ,
quemadmodum eti-
am Linguam Aureus
dicit, concessit morti,
ut contra immorta-
lem praevaleret . Et
hoc modo fit morta-
lis, qui erat immor-
 talis ,

δὴ καὶ τῷ χρυσορρή-
 μοι περί τούτου διεί-
 ληπται. ἐπειδὴ γὰρ
 προῖδει ὅτι τὸ ζῶον
 τοῦτο μέλλει τελευ-
 τᾶν καὶ εἰς χοὸν κατ-
 αντᾶν προλαβὼν ἐν
 τῇ δημιουργίᾳ τὴν
 ἐλπίδα τῆς ἀναστά-
 σεως δίδωσι. λαμ-
 βάνει οὖν χοῦν ἀπὸ
 τῆς γῆς ἵνα ὅταν ἴδῃς
 χοῦν ἐν τάφῳ μὴδα-
 μῶς ἀπελπίσης τὴν
 ἐκ νεκρῶν τῶν σωμά-
 των ἀνάστασιν, ἀκρι-
 βῶς εἰδὼς ὅτι ὁ πλά-
 σας ἀπὸ χοὸς τὸν
 ἄνθρωπον ἀπ' ἀρχῆς
 ἐκ ἀδυνατοῦ καὶ αὐθις
 ἀπὸ χοὸς ἀναστῆσαι
 αὐτόν. πρόσεχε οὖν.
 εἰ μὴ γὰρ ἄφθαρτος
 ἀπὸ τῆς χοὸς ὁ πρῶτος
 ἐπλάττετο ἄνθρωπος,

οὐκ

ralis, & corruptioni
 succumbit, qui cor-
 ruptionis expers pa-
 riter fuerat. Et per-
 suadeat nos amplius
 magnus *Basilius* ita
 de hoc verba faciens:
Non prohibuit mortem
Deus, ne immortalem
nobis infirmitatem ser-
uaret. Ad lucrum i-
 gitur, & ex beneficio
 poena (1) mortis data
 est secundum magnum
 illum Theologum
Gregorium. Quam-
 obrem & tristari
 super his est absur-
 dum: si enim in ter-
 ram, unde sumti
 fuimus, revertimur
 iuxta maledictionem
 illam dicentem, *Terra*
es, & in terram abi-
bis: inde etiam, ut
 An-

(1) De poena mortis consule egregie de more suo
 differentem *Augustinum Lib. XIII. De Civitate Dei*,
 ubi etiam Philosophos confutat, qui id negant:
 quamquam ex hac poena beneficium nobis oriri mi-
 nime inficiatur, & praecipue *Cap. IV. & VI.*

οὐκ ἂν ἐτοιμῶς οὕτω
 παρεδιδόμεθα τὴν ἀ-
 νάσασιν . εἴγε αὐ-
 τὴ μετασχοιρωθήσεται
 κατὰ φασιν αἱ γρα-
 φαί , πρόσγε τὸ ἀφ-
 θαρτον καὶ ἀθάνατον .
 ἀμφιβάλλειν οὖν ἐπὶ
 τοῖς οὐ δίκαιον .
 εἴγε καὶ μᾶλλον οἱ
 θεοὶ πατέρες οὐδὲν
 τι ἕτερον ἐπαγγέλλε-
 σθαι λέγουσι τὴν ἐκ
 νεκρῶν ἔγερσιν ἢ πρὸς
 τὸ ἀρχαῖον τῶν πε-
 πτοκότων ἀποκατά-
 σασιν . καὶ τί χρὴ
 πολλὰ λέγειν ; ἢ ἐν
 εὐαγγελίοις τοῦ πλα-
 νομένου παραβολὴ καὶ
 ἡ τῆς ἀπολυμένης
 ὡσαύτως δραχμῆς,
 αὐτὴν ὑποφαίνουσι
 πάντως τὴν τοῦ ἀν-
 θρώπου καὶ πλάνην
 καὶ ἔκπτωσιν καὶ τὴν
 εἰς τὸ αὐτὸ πάλιν
 ἐπι-

Anreo fluvio manans
Jobannes ait, iterum
 resumimur , atque
 heincin melius trans-
 formamur , & tales
 rursus efficimur, qua-
 les antea fueramus ,
 corruptionis exper-
 tes videlicet & im-
 mortales . Sed ne ob
 hoc ipsum turbator ,
 neque tu etiam se-
 quutus multitudi-
 nem (1) dicito , quo-
 modo de pulvere cor-
 ruptioni obnoxio ,
 corruptionis expers
 figmentū habuimus ?
 Habes enim, si vis, quo
 facile prorsus illis oc-
 curras . Si enim ex
 ipso , o sacrum ca-
 put , qui in sepulcro
 iacet , tenui pulvere
 corruptionis expertes
 illa extrema die re-
 surgemus, ut Scriptu-
 rae

(1) Seneca . Non tam bene cum rebus humanis agi-
 tur , ut meliora pluribus placeant . Argumentum res-
 mi turba est .

ἐπιστροφήν καὶ ἀνά-
κλησιν· ἐπὶ τούτω
γὰρ καὶ κλίνας οὐ-
ρανούς ὁ θεὸς κατα-
βέβηκε καὶ καθ' ἡ-
μᾶς ἄνθρωπος γέ-
γονε, ποιῆσαιτε πάν-
τα καὶ παθεῖν οὐκ
ἀπηξίωσε· τίνας ἔ-
νεκεν; ἵνα τὸν Α'-
δὰμ εἰς φθορὰν ὀλι-
σθέντα μετασχιεώ-
σῃ καὶ αὐτίς πρὸς
ἀφθαρσίαν ἐπὶ τὴν
ἀρχαίαν τε καὶ πρῶ-
την ἐπαναγάγῃ τι-
μήν· ἀλλὰ μὴ ἀμ-
φίβαλλε· εἰ μὴ γὰρ
ὥς ἡδὴ προείπομεν
ἐπὶ τὴν πρῶτην ἀνή-
γαγε τὸν ἐκπεσόντα
τιμήν· εἰ μὴ, βασιλι-
κὴν ὥσπερ εἰκόνα,
φωτὶ καὶ πάλιν ἀ-
φθαρσίας ἀσράπτον-
τα ἔδειξεν, ὡς ὁ
Δαμασκηνὸς εὕρηται
λέγων· οὐκ ἂν ἐπι-
τρέψας ὁ ἄσωτος ἡ-
κουσεν· ἐνδύσατε αὐ-
τὸν

rae adfirmant; haud
prorsus mirari subit,
si a principio de pul-
vere divinis manibus
formati sunt homi-
nes. Sed vide heinc
Domini benignita-
tem. De pulvere fin-
xit primum homi-
nem, ut iam dictum
est, verum ad quid,
& cuius rei gratia?
Simul quidem ut su-
perbiam nostram re-
primeret, & spem si-
mul resurrectionis
daret, prout iam ab
*Aurea eloquia funden-
te* de hoc disputatum
est. Nam quia prae-
sentiebat animal hoc
esse moriturum, &
in pulverem reversu-
rum, anticipans spem
dat resurrectionis in
opificio. Accipit igitur
pulverem de ter-
ra, ut quum pulve-
rem in sepulcro vi-
deris, nullo modo
cor-

τὸν τὴν πρώτην σολήν. εἰ δὲ καὶ λέγουσί τινες ἀθάνατον μὲν ἀπὸ Θεοῦ πλασθῆναι τὸν ἄνθρωπον, δυνάμει δὲ καὶ θνητὸν εἶναι τοῦτ' ἐστὶ δύνασθαι θνητότητι περιπεσεῖν, εἰ μὴ γε φύλαξ ἐσεῖται τῆς δοθείσης αὐτῷ ἐντολῆς, δεχόμεθα τὸν λόγον αὐτῶν εἰ καὶ μὴ παντάπασιν εὐπαράδεκτος, ὅτι μηδὲ τοιοῦτος ἀπ' ἀρχῆς ὁ Ἀδάμ ὑπὸ Θεοῦ πλασθῆναι δοκεῖ τοῖς γε κατεξετάζουσι τέως ἐν ἀκριβείᾳ τὰ γραφικὰ ταῦτα καὶ θεῖα ῥητά. πάσχειν δὲ ὅλως αὐτὸν τοῦτ' εἶναι οἷω δὴ τινι φυσικῷ ὑποκεῖσθαι παθεῖν πρὸ τῆς παραβάσεως, οὐδαμοῦ τοῦτο παραδεχόμεθα.

corporum a mortuis resurrectionem desperes, probé noscens eum, qui de pulvere hominem ab initio formavit, de pulvere etiam eum iterum excitandi potestate non carere. (1) Nisi enim corruptionis expers de pulvere primus homo formatus fuisset, haud equidem ita promte resurrectionem illam expectaremus. Siquidem & ipse transformabitur, quemadmodum Scripturae dicunt, in immortalitatem, & conditionem corruptionis exsortem. Dubitare igitur de his haud par est. Et eo magis, quod divini Patres nihil aliud esse dicunt a mortuis resurrectionem,

(1) Haec egregie disputantur adversus incredulos a magno *Augustino Lib. XXII De Civit. Dei Cap. XX.*

Θα. πῶς γὰρ εἶγε
 τινὰ τῶν πατρῶν τοι-
 οὔτόν τι περὶ τοῦ
 πρώτου ἀνθρώπου
 διεξιόντα οὐχ εὖρο-
 μεν, αὐτίκα γὰρ ὁ
 Δαμασκηνὸς Ἰωάννης
 ἄκραν ἔχειν ἀπάθειαν
 ἔλεγε τὸν πρὸ τῆς
 παραβίσεως ἀνθρω-
 πον, πείνα γὰρ καὶ
 δίψα, κόπος, ὕπνος,
 καὶ ἰδρώς, ὡς ὁ Θεὸς
 οὗτος ἀνὴρ ἐν ἐξ-
 ηκόσῳ ἐννάτῳ κεφα-
 λαίῳ αὐτοῦ λέγων
 εὖρηται, μετὰ τὴν
 παράβασιν εἰς τὸν
 ἀνθρώπινον βίον εἰσ-
 ἔλθουσιν. ἀλλὰ καὶ
 ὁ Σιναΐτης Θεὸς Ἀ-
 νασάσιος ἐν τῷ περὶ
 ἀνασάσεως λόγῳ αὐ-
 τοῦ τὰ ἀδιαβλήτα
 ταῦτα πάθῃ τῇ τῆς
 κακίας εἰσόδῳ συν-
 επακολουθῆσαι ἡμῖν
 ἔλεγεν, ἐν τῇ τοῦ
 δερματίνου χιτῶνος
 πε-

nem, quam eorum,
 qui ceciderunt in in-
 tegrum restitutio-
 nem⁽¹⁾. Et quid mul-
 tis opus est verbis,
 si in Evangeliiis &
 errantis illius para-
 bola, & illa pariter
 drachmae deperditae,
 hunc omnino subin-
 dicant hominis &
 errorem, & ruinam,
 & in idem iterum re-
 versionem atque re-
 vocationem? Ad hoc
 enim quum coelos
 Deus inclinasset de-
 scendit, & homo no-
 bis similis fuit, et
 cuncta facere ac per-
 peti non est dedigna-
 tus. Cuius rei gra-
 tia? Vt Adamum in
 corruptionem labsum
 in conditionem cor-
 ruptioni minime ob-
 noxiam transforma-
 ret, & in antiquam
 prioremque illam di-
 gni-

(1) Vide supra, & infra Epist. III.

περιβολῇ· οὐδὲ γὰρ
 συμπεφυκώς οὕτως
 τῇ λογικῇ φύσει κα-
 θώς τοῖς ἀλόγοις ἐ-
 γένετο· ἀλλ' ὕσε-
 ρον ἐπετέθη κολά-
 ζων ἐκείνον τὸν ἐν
 τίμῃ μὲν ὄντα μὴ
 συνιόντα δέ· καὶ ντεῦθεν
 εἰς ὑπόμνησιν αὐτὸν
 ἄγων ὧν ἐξέπεσεν ἀ-
 γασθῶν· ἀλλὰ καὶ ὁ
 χρυσορρήμων Ἰωάν-
 νης τὸ τοῦ πρώτου
 ἀνθρώπου περισὸν
 ἀπαθὲς ἔλεγεν· ἐννό-
 ησόν μοι μακαριότη-
 τος ὑπερβολήν· ὅτι
 καὶ ἐν σώματι ὄντες
 οἱ πρωτόπλαστοι τὰ
 τῶν σωμάτων οὐχ
 ὑπέμειναν· οὔτε γὰρ
 σέγης, οὔτε ὀρόφου,
 οὔτε ἱματίων, οὔτε
 ἄλλου τοιοῦτου τινὸς
 εἶδοντο· ὅτι δὲ φυσι-
 κῶν

gnitatem restitueret.
 At ne dubita. Nisi
 enim, ut iam dixi-
 mus, ad priorem il-
 lam dignitatem eum,
 qui ceciderat, redu-
 xisset; nisi, regiam
 veluti imaginem, im-
 mortalitatis iterum
 luce radiantem osten-
 disse, (1) ut Dama-
 scenus ait, haud pro-
 fecto, quum rever-
 sus esset, Asotus
 ille audiisset: *In-*
duite eum stola illa
priori. (2) Si vero di-
 cant nonnulli, im-
 mortalem quidem a
 Deo formatum fuisse
 hominem, potestate
 vero mortalem fuisse;
 potuisse scilicet mor-
 talitati succumbere,
 nisi datum sibi prae-
 ceptum servaret; (3)

co-

(1) Vide inferius *Epist.* III.

(2) Adi superius adnotata *pag.* 123.

(3) Consule, si lubet, adnotata superius *pag.* 89.
 92. 101. 109. 116. 121.

κῶν παθῶν ὁ ἄνθρωπος ἀνώτερος ἦν ἐν ἐκείνῳ δηλαδή τῷ πρώτῳ καιρῷ καὶ ὁ μέγας ἐδείξε Βασιλειος ἐν τοῖς ἀσκητικοῖς αὐτοῦ κατὰ ῥῆμα διεξιὼν οὕτως· ὥσπερ εἰ ἡμεν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς οὐκ ἂν ἐπινοίας καὶ μόχθου γεωργικοῦ προσεδέηθμεν· οὕτως εἰ ἡμεν ἐν ἀπαθείᾳ κατάγε τὸ πρὸ τοῦ παραπτώματος ἐν τῇ δημιουργίᾳ χάρισμα οὐδὲν ἂν τῶν ἐξ ἰατρικῆς πρὸς παραμυθίαν ἐχρήζομεν· εἴπερ οὖν ἐν τῇ δημιουργίᾳ χάρισμα εἶχε πρὸ τοῦ παραπτώματος ἀπαθείας ὁ ἄνθρωπος πῶς εἴπωμεν
οἶψ

eorum sermonem recipiamus, quamvis, per omnia facile recipiendus non esset, quia neque eiusmodi ab initio Adamus a Deo formatus fuisse videtur iis, qui olim diligenter haec Scripturae divinae dicta ac pensiculate examinauerunt. Pati vero ipsum omnino, hoc est, naturali alicui perturbationi antea praevaricationem obnoxium fuisse, nullo modo recipiamus⁽¹⁾. Quomodo enim, si nullum sanctorum Patrum tale aliquid de primo homine adfirmantem invenimus? Statim enim Damascenus *Ioannes* summam⁽²⁾ dicit ha-

(1) In memoriam revocanda, quae observavimus superius pag. 95.

(2) Ἀπαθήη non omnes adfectus generatim excludit, saltem illa, quam Stoici inducere conabantur, vel

οἶω δὴ τινι φυσικῶ
πάθει περιπίπτειν
αὐτὸν ἐν τῷ τῆς ἀ-
παθείας ἐκείνῳ και-
ρῷ; ἀλλὰ καὶ ὁ μέ-
γας Μιξίμος τὰ πά-
θη ταῦτα λύπην, ἡ-
δονήν, ἐπιθυμίαν, καὶ
ὅσα τοιαῦτα τῇ αν-
θρωπίνῃ φύσει πρόσ-
εσι σήμερον, ἐκ τῆς
τῶν ἀλόγων ἐλεγε
μοίρας ἐπὶ τὸν αν-
θρωπον εἰσδραμεῖν.
ἐπειδὴ γὰρ ὁμοιω-
θῆναι κατεδικάσθη
τοῖς ἀνοήτοις κτήνεσι
κατὰ γένεσιν, ἐκεῖ-
θεν ἂν ἔξ ἀνάγκης
καὶ τὰ πάθη ταῦτα
εἰς ἑαυτὸν ἐπισπά-
σατο.

habuisse apathian an-
te transgressionem
hominem. Fames e-
nim, & sitis, labor,
somnia, & sudor, ut
hic divinus vir in-
LXIX. *Capite* dicere
reperitur, post prae-
varicationem in hu-
manam vitam intro-
iere. Sed & Sinaita
divinus *Anastasius* in
suo *De Resurrectione*
sermone inreprehen-
sibiles has perturba-
tiones malitiae in-
gressum consequutas
esse nobis dicebat,
quum pellicea tunica
homo circumamictus
est. Non ita enim ra-

L

tio-

vel nos nominibus ludunt. Consule *Gellium Lib. XIX.*
Noct. Attic. Cap. I. Nam dum εὐπαθείας adprobant,
rectos saltem adfectus admittunt. Adeatur *Augusti-
nus Lib. XIV. De Civ. Dei Cap. VIII.* Igitur Apa-
thia talis erat in primo homine ut laudatus Theologus
praestantissimus *Cap. X.* docuit; alias enim, ut re-
cte idem *Cap. IX.* ait, si apathia illa dicenda est,
quum animum contingere omnino non potest ullus ad-
fectus, quis hunc stuporem non omnibus vitiis iudicet
esse peiorem? Adis superius pag. 93.

σατο . οὐδὲν γὰρ
 προηγουμένως συνέ-
 κτισθη ταῦτα τῆς ἀν-
 θρώπῳ , καθὼς ὁ
 θεὸς οὗτος ἀνὴρ ἐν
 τοῖς πρὸς Θαλάσσιον
 ἔλεγε , διὰ τὴν τῆς
 τελειότητος ἑκπτώσιν
 ἐπεισῆλθε τῷ ἄλο-
 γωτέρῳ μέρει προσ-
 φύεντα τῆς φύσεως .
 εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔ-
 χει , πῶς ἵπομαν ἐν
 αὐτῇ τῇ τελειότητι
 πάσχειν ὅλως τὸν
 πρῶτον ἐκείνον ἀν-
 θρωπον ; ἀλλὰ καὶ
 ὁ θεϊότατος Βαρ-
 σανούφιος ἐρωτηθεὶς
 πόθεν ἔσχε τὰ πά-
 θη ὁ ἀνθρώπος ; ἔ-
 λεγεν ὅτι καὶ σῶ-
 μα καὶ ψυχὴν ἀπα-
 θῆ κατ' ἀρχὰς ἑκτι-
 σεν ὁ θεός , διὰ δὲ
 τῆς παρακοῆς εἰς πά-
 θη ἐξέπεσε . δέδει-
 κται οὖν ἐκ πολλῶν
 ὅτι πρὸ τῆς παρα-
 βά-

tionali naturae id con-
 genitum erat , quem-
 admodum expertibus
 ratione animantibus ;
 sed deinde Deus hoc
 addidit , puniens il-
 lum , qui in honore
 quidem fuerat , & non
 intellexerat , atque
 heinc illum in eorum
 bonorum , quibus ex-
 cidit , recordationem
 adducens . Sed &
aureo flumine manans
Ioannes excellentem
 primi hominis apa-
 thian insinuaturus
 dicebat . *Cogita mihi*
beatitatis excessum .
Quia & quum in corpo-
 re primi parentes exsi-
 sterent , ea , quae corpo-
 rum propria sunt , mini-
 me sustinere , neque e-
 nim domus , neque tecti ,
 neque vestium , neque
 alicuius id genus alius
 indigebant (1) . Supra
 autem naturales per-
 tur-

(1) Consule superius pag. 106.

βάσειως οἷω δὴ τινι turbationes hominē
 φυσικῶ οὐχ ὑπεκεί- fuisse , priori scilicet
 το πάθει ὁ ἄνθρω- illo tempore, *Magnus*
 πος , ἅτε δὴ τῆς etiam *Basilius* in su-
 κατὰ χάριν ἀθανα- is Asceticis operibus
 σίας οὐκ ἀμοιρῶν. εἰ ostendit, ita ad ver-
 δὲ τοῦτο, πῶς ἔπα- bum dicens: *Quemad-*
 σχεν ; εἰ γὰρ ἔπα- modum si in *Paradiso*
 σχε , καὶ θνητῆς ἀν fuisset, nec alimen-
 ἐξ ἀνάγκης ὑπῆρχε torum curae , nec agri-
 φυσίως καὶ φθαρτῆς. culturae laboris , indi-
 ἀλλ' ἡμᾶς οὕτω φρο- guissetus (1); ita si effe-
 ρείν L 2 mus

(1) Isthuc ipsum in omnium populorum notitiam quadam communi traditione devenerat : quare illa aetas aurea excogitata, qua, ut *Hesiodus* ait,

ἑσθλά δὲ πάντα

Τοῖσιν ἦν. καρπὸν δ' ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα
 Αὐτομάτη , πολλόν τε καὶ ἄφθονον.

Quae sic verti possunt.

Sed bona cuncta

*His aderant, fructum foecundaque Terra ferebat
 Sponte sua, multum, atque immensum.*

Cuius vestigiis insistsens *Ovidius* I. *Metamorph.* cecinit.

*Ipsa quoque immunis, rastroque intacta, nec ullis
 Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus:
 Contentique cibus nullo cogente creatis
 Arbuteos foetus, montanaque fraga legebant,
 Cornaque, & in duris haerentia mora rubetis,
 Et quae deciderant patula Iovis arbore glandes.
 Ver erat aeternum, placidique tepentibus auris*
 Mu-

νεῖν ἐπὶ τούτοις κω-
λύει μὲν καὶ ὁ τῶν
διαληφθέντων ἀγίων
χορός · κωλύει δὲ
πλέον ἢ ἐν Καρθα-
γένῃ συσάσα σύνο-
δος οὕτω λέγουσα ·
εἴ τις λέγει τὸν Α'-
δάμ θνητὸν πλασθῆ-
ναι παρὰ Θεοῦ, καὶ
μὴ μετὰ τὴν ἀμαρ-
τίαν ἐλθεῖν εἰς φθο-
ράν, ἥτω ἀνάθεμα.
καὶ τί χρὴ πολλὰ
λέγειν; ὁ Θεὸς Μα-
κάριος ὁ Αἰγύπτιος
ἐν ἐπιστολαῖς αὐτοῦ
δείξει δέλων ὅτι παν-
τάπασιν ἀπαθὴς ἐ-
τύγχανε πρὸ τῆς ἀ-
μαρτίας ὁ ἄνθρω-
πος

mus in apathia secun-
dum illud ante lapsum
in creatione donum, nul-
lis nos medicamentis
ad consolationem indi-
geremus. Si igitur in
creatione, ante lapsū,
apathiae donum ho-
mo habuit, quomodo
dicemus alicui illum
naturali perturbatio-
ni illo apathiae tem-
pore succubuisse? Sed
& magnus Maximus⁽¹⁾
perturbationes has
tristitiam, volupta-
tem, concupiscen-
tiam, & quaecumque
alia id genus huma-
nae naturae hodie
insunt, ex mutarum
pe-

Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.

Mox etiam tellus fruges inarata ferebat:

Nec renovatus ager gravidis canebat aristas, &c.

Sed consulenda quae inferius ex *Augustino* disputamus.

(1) *Maximus* Constantinopolitanus, natus anno DLXXX. anno DCXLV. iam Monachus claruit, eiusque sunt *Quaestiones* LXV. in locos difficiles sacrae Scripturae ad *Thalassium* Monachum. Naturae concessit anno DCLVII.

προς , οὕτως ἔλεγε
 κατὰ λέξιν . οὐ πῦρ
 αὐτοῦ κατίσχυεν , οὐχ
 ὕδωρ αὐτὸν ἐπότιζεν ,
 οὐ θήριον ἐλυμαίνετο ,
 οὐκ ἰοβόλον ἐν αὐτῷ
 ἐνείργει , οὐκ ἄλλο τι
 τῶν τοιούτων αὐτὸν
 ἐβλαπτε . μετὰ δὲ
 τὸ παραβῆναι τὴν
 ἐντολὴν , μετὰ τὸ τοὺς
 δαιμονίους ἐνδυθῆ-
 ναι χιτῶνας , τὴν
 παχυτέραν σάρκα δη-
 λαθῆ καὶ θνητὴν καὶ
 ἀντίτυπον , τότε δὴ
 τότε μυρίοις ὑπέπεσε
 πάθεσιν , ὑπομνή-
 σιως ἕνεκα καὶ παι-
 δεύσεως . ἀντιλέγειν
 οὖν ἐπὶ πλέον οὐκ
 εὐλογον . εἰ γὰρ πρόσ-
 καιρος ἦν ὁ Ἀδάμ ,
 εἰ πρὸ τῆς ἁμαρτίας
 ὑπῆρχε θνητός , οὐκ
 ἂν ὁ πᾶμμεγας
 ἔλεγε Παῦλος , ὁ-
 ρῶντιον τῆς ἁμαρ-
 τίας ὁ θάνατος . εἰ-
 δει-

pecudū sorte, inquit-
 bat, in hominem in-
 repressisse. Etenim quo-
 niam condemnatus
 est ut similis fieret
 iumentis insipienti-
 bus secundum gene-
 rationem, heinc uti-
 que necessario has
 quoque perturbatione-
 nes in se ipsum at-
 traxit; neque enim
 principio haec una,
 cum homine creata
 sunt, quemadmo-
 dum divinus hic vir
 in libris ad Thalaf-
 sium dicebat, sed
 per casum ab illa per-
 fectione, irrationali
 naturae parti adnata
 subintroiere (1). Si
 vero haec ita se ha-
 bent quomodo dice-
 mus in ipsa perfectio-
 ne primum illum ho-
 minem his passioni-
 bus obnoxium fuisse?
 Sed & divinissimus

L 3. Bar-

(1) Adi Augustinum Lib. XIV. De Civit. Dei Cap. X.

δείξει γὰρ ἐντεῦθεν ὅτι πρὸ τῆς ἀμαρτίας ὁ ἄνθρωπος ἀθάνατος ἦν. εἰ δὲ τοῦτο, καὶ πασῶν λοιπῶν σωματικῶν ἀναγκῶν ὁ τοιοῦτος ὑπέρτερος, ὡς εἶναι δῆλον ἐντεῦθεν ὅτι καὶ βρώσεως αἰσθητῆς ἀγευστος ἢ ὁ ἄνθρωπος ἀπ' ἀρχῆς· εἰ γὰρ καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ἐν παραδείσῳ φυτῶν ἐπέτρεψε πρὸς Ἀδὰμ ὁ Θεός, ἀλλ' οὐ μὲν οὖν ἐκείσε καὶ βρώσεως ἦν αἰσθητὴ καὶ ρεύσῃ· καὶ τοῦτο προειὼν ὁ λόγος ἀριδηλότερον δείξει σοι. εἰ γὰρ ὡς ὁ μέγας
φη-

Barfanuphius⁽¹⁾ interrogatus unde homines perturbationes habuisset? corpus & animam perturbationibus minime obnoxiam creasse Deum a principio dixit, per inobedientiam vero in perturbationes incidisse. Multorum igitur auctoritate demonstratum est hominem ante praevagationem nec uni alicui naturali perturbationi obnoxium fuisse, siquidem nec eius, quae ex Dei gratia ⁽²⁾ provenit, immortalitatis exfors fuit. Et quidem si hoc erat,

(1) *Barfanuphius* Aegyptius Anachoreta, qui circa annum DXLVIII. claruit, Ascetica quaedam, & Paraenesis, scripsit. Adeundus *Caveus*.

(2) Recte ex Dei gratia. Natura enim solus Deus est immortalis, qui solus habet immortalitatem, ut ait Apostolus. Vide Platonem in *Timaeo*, & *Augustinum Lib. XIII. De Civit. Dei Cap. XVI.* & adnotata superius pag. 89.

φισὶ πρὸς Ἀντίοχον
 Ἀθανάσιος, ἀφ' ὧν
 εἰσι τὰ ἐν τῇ παρα-
 δείσῳ φυτὰ, καὶ πῶς
 ὁδοῖσι ἐτέμνοντο ;
 πῶς ἐβιβρώσκοντο ;
 τὸ γὰρ ἀφ' ὧν οὐ-
 τε τέμνισθαι πέφυ-
 κιν, οὐτε βιβρώ-
 σκισθαι εἰ καὶ
 φθαρτὰ τὰ ἐν τῇ
 παραδείσῳ κατὰ τι-
 ρες ὑποπτεύουσιν, καὶ
 πῶς αὐτὰ τροφὴν ὁ
 Ἀδὰμ ἐποίντο ; δό-
 τῶσαν ἐπὶ τούτοις
 ἀπόκρισιν· εἰ γὰρ τὸ
 προσόν αὐτῶν τινι-
 καὶ τὰ σῶμα δια-
 πνέομενον ἦν, ἅτε
 φθορὰ καὶ κρείσσει
 ὑποκείμενον, καὶ
 περ

erat, quomodo pati
 poterat? Si enim pas-
 sionibus agitabatur,
 & mortalis necessa-
 rio, & corruptioni ob-
 noxiae naturae ille
 fuit. Sed prohibet nos
 ita de his sentire lauda-
 torum Patrum cho-
 rus: prohibet insuper
 Synodus, quae Car-
 thagine coacta est, ita
 dicens: *Si quis dix-
 rit Adamum mortalem
 a Deo formatum fuisse,*
& non post peccat-
um corruptioni obnox-
ium evasisse, anatHEMA
*sit*¹. Sed quid opus est
 multis? Divinus ille
 Macarius Aegypti-
 us² quum in suis Epi-

L 4

sto-

(1) Ad isis superius pag. 72.

(2) Macarius Aegyptius Senior, Monachus Sce-
 tentis fuit, & magni Antonii discipulus. Claruit cir-
 ca annum CCCLXXIII. Eius Epistolae apud Scri-
 ptiores Hist. Litter. Eccles. non memorantur. Fuit
 & alius Macarius Aegyptius, magni Antonii pari-
 ter discipulus, qui Iunior, & πολιτικός, dictus est;
 sed nec inter eius opera Epistolae a viris doctis
 recensentur.

πεινᾶν ὅξ ἀνάγκης
 ἦν· εἰ ἀδιάπνευ-
 στον ἔμενον ὡς ἄρευ-
 στον ὑπάρχον καὶ ἄ-
 φθαρτον, καὶ τί τὸ
 καταναγκάζον αὐτὸν
 αἰσθητῆς ἅπτεσθαι
 βρώσεως; ἀλλ' οὐκ
 ἔχοιεν ἄν τι καὶ λέ-
 γειν· εἶγε καὶ μάλ-
 λον ἀνώτερος ἦν ὁ
 κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ
 τῶν σωματικῶν ἀ-
 ναγκῶν, ὡς ὁ χρυ-
 σοῦς τὴν γλῶτ-
 τάν φησι· πείνα γάρ,
 καὶ δίψα, κόπος,
 ὕπνος, ὀδύνη καὶ
 φθορά, καθὰ δὴ
 καὶ προεῖρηται, με-
 τὰ τὴν παραβασιν
 εἰς τὸν ἀνθρώπι-
 νον βίον εἰσῆλθε-
 σαν· ὅρα λοιπὸν
 συνεχῶς καὶ μὴ
 τοῖς ἐνδεῶς καὶ κείδεῶς
 εὐρισκομένοις καὶ ἄλ-
 λα διηγουμένοις ἀ-
 περισκέπτως ὑπά-
 νοι-

stolis ostendere vellet
 hominem ante pecca-
 tū cuiusvis perturba-
 tionis expertem fuisse,
 ita ad verbum di-
 cebat: Non ignis id-
 versus illum praevalde-
 bat, non aqua illum
 rigabat, non bestia por-
 debat, non venenatum
 aliquid in illo operaba-
 tur, non aliud id ge-
 nus quidquam illi nocu-
 bat. Postquam veri
 mandatum transgres-
 sus fuit, postquam pelli-
 ceas tunicas, crassiores
 videlicet carnem, &
 mortalem, & solidam,
 indutus est (1), tunc
 quidem tunc sexcentis
 passionibus, & aegritu-
 dinibus, succubuit ad-
 monitionis castigatio-
 nisque causa. Ab-
 surdum igitur adhuc
 contradicere. Si enim
 caducus fuit Adamus,
 si mortalis existit
 ante

(1) Vide superius pag. 153.

νοίγε σὴν ἀκοήν, ἀπο-
σρέφου δὲ μᾶλλον
αὐτὰ, καὶ ὥς οὐδὲν
ἡγοῦ καὶ ἀπόρριπτε,
καθὰ δὴ πρὸ ἐλίου
καὶ ἡμεῖς ἐποιήσα-
μεν. πολλὰ γάρ
τοιαῦτα καὶ γυρομεν
καὶ ἀνέγνωμεν καὶ
μετὰ τῶν μύθων
ἐτάξαμεν. τίνος ἐνε-
κῶν; ὅτι τοῦ ὀρθοδό-
ξου τῶν πατρῶν
φρονήματος πόρρω
πὺρ πίπτοντα ταῦ-
τα διέγνωμεν. μὴ
τοίνυν ἐν παραδείσῳ
βρῶσιν εἶναι ρεύσῃν
ὑπολάβανε, μηδὲ
ξηρὲς οὕτω ταῖς
γραφικαῖς πρόσεχε
λέξεσιν. εἴγε καὶ
μᾶλλον ἕτερα δι' ἐ-
τέρων ἢ ἀγία πολ-
λαχοῦ διδάσκει γρα-
φή. ὁποῖον δὴ καὶ
τὸ ἐπλασε τὸν ἄν-
θρωπον ὁ Θεὸς
χοῦν

ante peccatum, haud
profecto maximus
Paulus diceret: *Sti-*
pendium peccati mors.
Quibus verbis signifi-
cavit immortalem fu-
isse hominem ante
peccatum (1). Si vero
hoc; & supra ceteras
omnes corporales ne-
cessitates homo eius-
modi fuit; ita ut ex
hoc manifestum sit;
nec sensilem cibum
hominem ab initio
gustasse. Si enim ut
ex omnibus *Paradi-*
si plantis vesceretur
Deus *Adamo* permi-
sit, non tamen ibi
sensilis cibus erat &
fluxus: & hoc sermo-
nis decursus apertius
tibi demonstrabit. Si
enim, ut magnus *A-*
thanasius, in *Quaestio-*
nibus ad Antiochum
ait, corruptionis ex-
per-

(1) Haec eadem totidem verbis habet *Glycas* *Parte*
I. Annales.

χοῦν λαβὼν ἀπὸ
 γῆς καὶ τὸ ἐνεφύ-
 σησεν εἰς τὸ πρό-
 σωπον αὐτοῦ πνοὴν
 ζωῆς· καὶ τὸ πε-
 ριεπάτει ὁ θεὸς ἐν
 τῷ παραδείσῳ κατὰ
 τὸ δειλινό· ταῦτα
 μὲν οὖν ἀνοίκεια τῷ
 αἰσώματι πάντως
 θεῷ· λέγει δὲ ὁ
 μὴ ἡ ἀγία ταύτη
 γραφή ταῖς ἡμῶν αἰ-
 σθηταῖς συγκατα-
 βαινούσα· καὶ γὰρ εἰ
 μὴ τοῦτο δώσωμεν
 πολλὰ ἡμῖν ἐπακο-
 λουθήσει τὰ ἄτοπα·
 σῶμα γὰρ αὐτῷ πε-
 ριδήσομεν, χεῖρας τε
 καὶ πόδας καὶ ὅσα
 ἄλλα τοιαῦτα· καὶ
 γὰρ εἰ μὴ χεῖρας
 εἶχε, πῶς ἐπλασε
 τὸν ἄνθρωπον; εἰ
 μὴ σῶμα, πῶς ἐνε-
 φύσησεν εἰς τὸ
 πρόσωπον αὐτοῦ; εἰ
 μὴ πόδας εἶχε, πῶς
 ἡ γραφή λέγει πε-
 ρι-

pertes Paradisi plan-
 tae erant, quomodo
 nam dentibus seca-
 bantur, quomodo e-
 debantur? Natura e-
 nim comparatum est,
 ut quidquid corrupti-
 onis expers est, nec
 secari nec comedi pos-
 sit. Si vero corruptio-
 ni obnoxia, quaecum-
 que in Paradiso erant,
 ut quidam subspican-
 tur, quomodo ea su-
 um cibum faciebat
 Adamus? Responde-
 ant super his. Si e-
 nim corpus, quod ille
 tunc habebat, facile
 perspirabili cute eva-
 poratum alimenta di-
 gerebat, corruptioni
 siquidem & fluxae
 conditioni subiectum,
 ut esuriret etiam ne-
 cesse erat. Si vero non
 evaporabatur, utpo-
 te minime fluxum, &
 corruptionis expers,
 quidnam illum sensi-
 les

ριπατεῖν αὐτὸν ἐν
 τῷ παραδείσῳ κατὰ
 τὸ δειλινόν ; ἀλλ'
 οὐκ ἔστι τοῦτο οὐκ
 ἔστιν . ἔφθασε γάρ
 ὁ τῶν ἀγίων ἅπας
 χορὸς ἐπανελθεῖν τὰ
 τοιαῦτα ρήτὰ καὶ δι-
 δαξαι ἡμᾶς ὅπως
 ἐκλαμβάνειν αὐτὰ χρὴ
 καὶ μὴ τῷ ἰδίῳ θε-
 λήματι παρασυρο-
 μένους ἄλλεσθαι τε
 κατὰ κρημνῶν , καὶ
 τῆς εὐθείας πόρρω
 που φέρεσθαι . οὕτω
 μὲν οὖν καὶ περὶ
 τοῦ φυτοῦ ἐκείνου
 τοῦ ξύλου δηλονότι
 τῆς γνώσεως , διανο-
 εῖσθαι σε ἄξιον . εἴ-
 γε καὶ διαφωνίαν ἐπὶ
 τούτοις παρεμπέπτυσ-
 σαν ἔχομεν . αὐτίκα
 γὰρ ὁ Θεὸς Ἰσίδω-
 ρος ὁ Πηλουσιώτης
 οὕτως εὔρηται περὶ
 τούτου διεξιῶν . κα-
 ταρᾶται μὲν τὴν συ-
 κὴν ὁ Χριστὸς , ἵνα
 δεί-

les cibos attingere
 compellebat ? Sed
 quid dicant utique
 non habebunt . Si au-
 tem superior potius
 erat corporalibus o-
 mnibus necessitatibus
 homo, qui ad Dei ima-
 ginem conditus est ,
 ut *Linguam aureus* in-
 quit ; fames enim &
 sitis , labor , somnus,
 dolor , & corruptio ,
 prout iam dictum
 est , post praevarica-
 tionem in humanam
 vitam introiere ; re-
 liquum est ut prudens
 caveas ne heinc inde
 inventis , & alia dis-
 ferentibus inconfide-
 rate aures advertas :
 aversare vero potius
 illa , & pro nihilo re-
 puta, ac abiice ; quem-
 admodum & nos nu-
 per fecimus . Multa
 enim eiusmodi & in-
 venimus & cognovi-
 mus , & in fabularum
 al-

δείξει τοῖς Ἰουδαίοις
ὅτι καὶ κολάζειν δύ-
ναται· ἅμα δέ τις
τούτῳ καὶ ἀπόρρητος
συμπλέκεται λόγος
παρὰ γερόντων σο-
φῶν εἰς ἡμᾶς δια-
φοιτήσας· ὅτι τὸ ξύ-
λον τῆς παραβάσεως
τοῦτο ἦν, οὐ καὶ τοῖς
φύλλοις οἱ παραβάν-
τες εἰς σκίπην ἐχρή-
σαντο, καὶ κατηράθη
παρὰ Χριστοῦ φιλαν-
θρωπῶς μηκέτι καρ-
πὸν ἐνεγκεῖν αἷτιον
ἀμαρτίας. ὁ δὲ τὰ
θεῖα σοφός Γωάννης
ὁ Δαμασκηνὸς βρω-
σιν ἐπὶ παραδείσου
τὴν θεῖαν εἶπεν ἐπί-
γνωσιν. δίδωσι μὲν
γὰρ ὁ θεὸς ἐξουσίαν
τῷ Ἀδὰμ πάντων
τῶν ἐν τῷ παραδεί-
σῳ φυτῶν, πλὴν οὐ
βρώσεως ἐνεκεν, ἀλλ'
ἵνα πρὸς αὐτὸν ἐν-
τεῦθεν τὸν δημιουρ-
γὸν ἐπανάγηται. ἀπὸ
με-

album misimus. Qua
de causa? Quia co-
gnovimus haec ab or-
thodoxa Patrum sen-
tentia procul recede-
re. Ne igitur fluxum
cibum in Paradiso fu-
isse existimato; ne-
que adeo ieiune san-
ctae Scripturae verbis
inhaereto. Quando-
quidem saepius ali-
is per alia sancta
Scriptura nos instru-
it. Quale profecto il-
lud: *Quum accepisset
Deus pulverem de ter-
ra formavit hominem?*
Et illud: *Inspiravit
in faciem eius spiracu-
lum vitae?* Illud etiam:
*Ambulabat Deus in
Paradiso post meridi-
em?* Haec igitur in-
corporali prorsus Deo
inconvenientia. Lo-
quitur vero simili ra-
tione sancta haec Scri-
ptura nostrae se ad-
commodans imbecil-
lita-

μεγάλους γὰρ καὶ litati (1). Etenim, nisi
καλλονῆς κτισμάτων, res ita se haberet,
ὥς που φησὶ Σολο- multa nos absurda
μῶν, ὁ δημιουργὸς consequerentur. Os
αὐ- enim

(1) Id quum non animadvertisset *Audaeus*, qui,
Byrae gentis homo, anno circiter CCCXXV. Anthro-
pomorphitarum haeresim invexit, turpissime lapsus
est, & Deum ἀνθρωποειδῆ fecit, ut videre est apud
Nicephorum Lib. XI. Histor. Eccles. Cap. XIV. ut *Epi-
phanium*, *Augustinum*, & *Theodoretum* silentio transi-
liam. Vnde sectatores Audaeani dicti, *L. Ariani
Cod. de Haeret. & Manich.* & passim Ἀνθρωπομορ-
φισταί, adversus quos singularem libellum scripsit
Cyrillus Alexandrinus. Sopitam hanc haeresim po-
stea denuo excitarunt *Ammonius*, *Dioscorus*, *Euse-
bius*, & *Euthymius*, germani fratres, qui ob proce-
ritatem corporis *Longi Monachi* sunt vocati. Eam
autem originem huius erroris fuisse, quam dixi, *Pe-
lusiotes Isidorus* Epistola XCV. Libri. III. testatur his
verbis: ἐπεὶ δὲ τοῖς συγκαταβατικῶς ἐρημένοι πε-
ριπλέκονται, καὶ οὐδὲν διήκτερον ἐννοεῖν ἀνέχονται.
Quod videlicet eis, quae Deus dixit condescendens ad
nostrum captum, adhaerescerent, nihil divinius animo
conscipiant. Eadem dicit *Cyrillus Alexandrinus* Epi-
stola ad Calosirium, et iam *Epiphanius* subindica-
verat. Et quidem Scripturarum morem minus co-
gnoscentibus mirandum videtur, quod incorporeo
Deo membra, & id genus alia, tribuantur; quo
permotus *Aristobulus* Iudaeus explanationem legis
Mosaicae in Ptolemaei Philometoris haec requirentis
gratiam conscripsit, ut tradit *Eusebius Lib. VIII.
προπαρασχ. Cap. X.* Serapionis Anthropomorphitae
di-

αὐτῶν ἐπιγινώσκει-
σθαι εἶωθε· καὶ ὅρα
πῶς ἐκλαμβάνει τὰ
παραδείσου ὁ Θεὸς
οὗτος Ἰωάννης· καὶ
τί φησιν ἐπ' αὐτοῖς
ἀπὸ παντός ξύλου
τοῦ ἐν τῷ παραδεί-
σῳ βρῶσιν φάγεις·
διὰ πάντων λέγων
τῶν κτισμάτων ἐπ'
ἐμὲ τὸν ποιήτην ἀνα-
βιβάσθῃτι, καὶ ἵνα
καρπὸν ἐκ πάντων
κάρ-

enim illi tribuemus ;
& manus, & pedes, &
quaecumque id genus
alia. Etenim nisi ma-
nus haberet, quomo-
do hominem finxif-
set? Nisi haberet os,
quomodo in faciem e-
ius inspirasset? Nisi
vero pedes, quomodo
diceret Scriptura in
Paradiso eum ad ves-
peram post meridiem
ambulasse? At res ali-
ter

dictum deridiculum habes apud *Cassianum Collat. X. Cap. III.*, ubi eadem Haereseos origo, ac ab *Isidoro*, traditur. Egregie *Cyrillus Alexandrinus Lib. adversus Anthropomorphitas Cap. I.* εἰδὲ μορίων ἡτοι μερῶν ἡ θεία γραφή μέμνηται τὰ περὶ αὐτοῦ λαλαῦσα πρὸς ἡμᾶς, ἵστέον ὅτι ἐξ ὧν ἴσμεντε, καὶ εἶναι παφύκαμεν πρὸς ἡμᾶς διαλέγεται. οὐ γὰρ ἐτέρως ἢν ἡμᾶς δύνασθαι νοεῖν τὰ περὶ Θεοῦ, κτλ. Si vero partium sive membrorum sacra Scriptura meminit de rebus divinis ad nos loquens: sciendum est ex iis, quae in intellectum nostrum cadunt, & ex quibus constare solemus, nobiscum loqui. Neque enim aliter fieri poterat, ut res divinas intelligeremus, &c. Epicurei quidem, ut apud *Ciceronem l. De Natura Deor.* videre est, Deos humana forma esse docebant, & omnes alii, ut videtur, qui eos sub humana figura colebant.

κάρπωσαι ἐμὲ τὴν ὄν-
τως ζωὴν . ἀλλ' ἐ-
πὶ τούτοις ἀμφιβάλ-
λειν οὐ δεόν σε . εἰ
μὴ γὰρ εἰπώμεν αἰ-
σθητῆς ἅπτεσθαι
βρώσεως ἐν παρα-
δείσῳ τὸν Ἀδάμ,
οὐδὲν ἐστὶ τὸ κωλύον
ἡμᾶς μὴ καὶ φθαρ-
τῆς αὐτὸν εἶναι φύ-
σεως ἡγεῖσθαι καὶ
θνητῆς . εἴγε καὶ
μᾶλλον ἀδύνατον ἄ-
φθαρτον διαμένειν, ὡς
ὁ διαληφθεὶς Ἰωάν-
νης φησὶ, τὸν αἰσθη-
τῆς βρώσεως ἐν με-
τουσίᾳ γενόμενον .
πάντα σοι ζωὴν καρ-
ποφορεῖτο καὶ τὴν ἐ-
μὴν μέθεξιν ποιοῦ
τῆς οικείας ὑπάρξεως
σύσασιν . καὶ οὗτοι
μὲν οὕτως . ὁ δὲ θειό-
τατος Γρηγόριος ὁ
Νύσσης οὕτω κατὰ
ῤῥημα διέξεισιν . ὅτι
τὸ ἀπηγορευμένον ἐ-
κεῖ-

ter se habet ; aliter
prorsus . Praevenit
enim omnis Sancto-
rum chorus, & eius-
modi dicta relegens
docuit nos quomodo
illa accipere oportet,
& non propria
libidine abreptos in
praecipitii crepidine
saltare, & a recta via
aberrantes longe fer-
ri . Ita igitur & de
planta illa, ligno vi-
delicet scientiae, te
cogitare par est : etsi
dissonantiam in his
interrepentem habe-
amus . Statim enim
divinus *Isidorus Pe-*
lusiota (1) ita de hoc
dissertare reperitur .
Maledicit sico Christus
ut punire posse Iudaeis
ostendat . Vna vero
cum hoc arcanus
connectitur sermo, qui
ab antiquis Sapienti-
bis ad nos usque perve-
nit,

(1) Lib. I. Epist. LI.

καὶνο τῇ βρώσει ξύ-
λον· οὐτὲ συκὴν ὥς
τινὲς φασιν οὐτὲ τὸ
ἀβροδρῦον ἕτερον εἶ-
ναι πεπεύσμεθα· εἰ
δὲ καὶ περὶ βρώσεως
αἰσθητῆς ἐνταῦθα
δοκεῖ λέγειν ὁ Θεό-
πτης Μωσῆς· ἀλλ'
ἐγὼ φησι τῆς ἀγίας
ακουῶ γραφῆς· οὐ μο-
νὸν σωματικὴν ἐπί-
σταμαι βρώσιν ἀλλὰ
τινα καὶ ἑτέραν οἶδα
τροφὴν, ἥς ἡ ἀπό-
λαυσις ἐπὶ μόνῃ τὴν
ψυχὴν διαβαίνει· φά-
γετε γὰρ τὸν ἐμὸν
ἄρτον ἢ σοφία τοῖς
πεινῶσι παρακελεύε-
ται, καὶ πῖετε οἶνον
ὃν κεέρακα ὑμῖν·
ἀλλὰ καὶ ὁ κύριος τὴν
τῶν Σαμαρειτῶν ὑπο-
φαίνων σωτηρίαν ἔ-
λεγε· βρώσιν ἔχω
φα-

nit, hoc scilicet li-
gnum (1) praevarica-
tionis fuisse, cuius eti-
am foliis transgressores
ad se tegendos usi fue-
runt, & misericorditer
a Christo maledictum
illi esse, ne fructum am-
plius ferret peccati cau-
sam. Divinarum vero
rerum consultissimus
Ioannes Damascenus,
Paradisi cibum divi-
nam cognitionem fu-
isse dixit. Dedit enim
Deus Adamo omni-
um plantarum, quae
in Paradiso erant po-
testatem, verumta-
men non alimenti
gratia, sed ut exin-
de ad opificem ipsum
reduceretur. A ma-
gnitudine enim &
pulcritudine creatu-
rarum, ut ait Salo-
mon

(1) In hac eadem sententia est Theodoretus Inter-
rogatione XXVIII. in Genesin, Moser Bar-Cepha, alii-
que ab ipso laudati Scriptores Ecclesiastici, & in-
ter alios Philoxenus Mabugensis.

φάγειν ἢν ὑμεῖς οὐκ
οἰδατε καὶ ἀλλαχοῦ
ὁ δὲ φωνῶν ἐρχέσθαι
πρὸς με καὶ πινέτω·
οὐκοῦν τῆς φυτείας
τῶν ἐν Ἐδέμ, τρυφὴ
δὲ ἡ Ἐδέμ ἐρμηνεύε-
ται, ἀξίον τινα τὸν
καρπὸν ἐννοῆσαι προσ-
ήκει, καὶ τρέφεισθαι
διὰ τούτου μὴ ἀμ-
φιβάλλειν τὸν ἄνθρω-
πον, καὶ μὴ πάντως
τὴν παροδικὴν καὶ
ἐπίρρυθτον ταύτην τρυ-
φὴν ἐπὶ τῆς τοῦ
παραδείσου διαγωγῆς
ἐννοεῖν. οὕτω μὲν
καὶ ὁ θεοτάτος Ἀ-
ναστάσιος νοερὰν εἶναι
βούλεται τὴν βρώσιν
ἐκείνην, οὐ μὴν αἰσθη-
τὴν τε καὶ σαρκικὴν.
εἰ γὰρ τοιαύτην ἐση-
μανε βρώσιν τὰ θεα-
ρήτα, καὶ σαρκικῶς
ἂν ἀπέθνησκον· οἱ
ταύτης ἀπογεύομενοι.
νοερῶς οὖν ἡμέρτηκό-
τες τὸν τῆς ψυχῆς
αυ-

mon, earum opifex
cognosci consuevit.
Et vide quomodo ac-
cipit ea, quae in Pa-
radiso erant; divinus
iste Ioannes & quid
inquit super his: De
omni ligno quod est in
Paradiso vesceris;
Per omnes creaturas
dicens ad me creato-
rem adscende, & u-
num ex omnibus fru-
ctum cape me, qui
vere sum vita. Sed de
his ambigere te non
oportet. Nisi enim
dicamus sensilem ci-
bum in Paradiso A-
damum attigisse, ni-
hil est quod nos ar-
bitrari prohibeat e-
um nec corruptioni
obnoxiae neque mor-
talis fuisse naturae.
Siquidem magis im-
possibile corruptionis
expertem permane-
re, ut laudatus Ioan-
nes ait, eum qui sen-
M fili

καὶ σὺ πρὸς αὐτοὺς
 εἶπερ οὐκ ἔμελλον ἐν
 παραδείσῳ συμπλέ-
 κεσθαι σαρκικῶς οἱ
 πρωτόπλαστοι, τίνος
 ἕνεκεν ἔλεγε πρὸς
 αὐτοὺς ὁ Θεός, αὐ-
 ξάνεσθε καὶ πληθύ-
 νεσθε καὶ πληρώσα-
 τε τὴν γῆν; ἐπίγνω-
 θι οὖν. εἰ γὰρ ἡ-
 σθιον ἐν παραδείσῳ
 κατὰ τὴν τοῦ κυρίου
 φωνὴν, ὡς ἐκεῖνοί
 φασι καὶ σαρκικῶς
 ἀλλήλους συνεπλέ-
 κοντο ἂν. οὐκοῦν ἄ-
 φες αὐτοὺς. οὐκ ἦν
 ἐν παραδείσῳ βρώσις
 αἰ-

*bibite vinum quod mi-
 scui vobis. Et Dominus
 salutē Samaritanorum
 ostendens ait : Cibum
 habeo edere, quem vos
 nescitis. Et alibi, Qui
 sitit, ad me veniat, &
 bibat. Plantationis i-
 gitur ⁽¹⁾ arborum,
 quae erant in Edem,
 (delicias autem Edem
 significat) alium di-
 gnum fructum intel-
 ligere non convenit,
 nec dubitare hoc ho-
 minem fuisse nutri-
 tum, nec omnino
 transitorium & flu-
 xum alimentum vi-
 tae,*

(1) *Augustinus Lib. XIII. De Civitate Dei Cap.
 XXI. Nonnulli totum illum Paradisum ubi primi ho-
 mines parentes generis humani sanctae Scripturae ve-
 ritate fuisse narrantur, ad intelligibilia referunt, ar-
 boretque illas, & ligna fructifera, in virtutes vitae
 moresque convertunt, tamquam visibilia & corporalia
 illa non fuerint, sed intelligibilium significandorum cau-
 sa eo modo dicta vel scripta sint. Quasi propterea non
 potuerit esse Paradisus corporalis, quia potest etiam spiri-
 tualis intelligi, &c. Adi Natal. Alexandrum Tom. I.
 Hist. Eccles. Prim. Aetate, Dissert. II. Artic. I. Propos. I.
 & adnotata superius pag. 77.*

Se-

αἰσθητὴ καὶ ρεύσῃ,
καὶ μὴ θαύμαζε διὰ
τοῦτο· καθάπερ γὰρ
τὸ αὐξάνεισθαι, καὶ
τὸ ἰδοῦ δέδωκα ταύ-
τα πάντα ὑμῖν εἰς
βρώσιν καὶ πᾶσι τοῖς
θνητοῖς τῆς γῆς, ἔ-
λεγε·

tae, quae in Paradiso a-
gitabatur, cogitare⁽¹⁾.
Ita igitur & divinif-
simus *Anastasius* in-
telligibilem fuisse
vult cibum illum,
non autem sensibilem
& carnalem. Si enim

M 3 hunc

(1) Secus, & recte mea sententia arbitratur magnus
Augustinus Lib. XIII. De Civ. Dei Cap. XX. De corpore
enim post Resurrectionem loquens ait: Non solum
enim non erit tale quale nunc est in quavis optimā
valetudine; sed nec tale quidem quale fuit in
primis hominibus ante peccatum. Qui licet morituri
non essent, nisi peccassent, alimentis tamen ut ho-
mines utebantur, nondum spiritualia, sed adhuc ani-
malia corpora terrena, gestantes. Quae licet senio non
veterascerent, ut necessitate perducerentur ad mortem,
qui status eis de ligno vitae, quod in medio pa-
radisi cum arbore vetita simul erat, mirabili Dei gra-
tia praestabatur: tamen & alios sumebant cibos prae-
ter unam arborem, quae fuerat interdicta, &c. Aleban-
tur ergo aliis quae sumebant, ne animalia corpora mo-
lestiae aliquid esuriendo, & sitiendo, sentirent. De li-
gno autem vitae propterea gustabatur ne mors eis unde-
cumque subreperet, vel senectute confecta decursis tem-
porum spatiis interirent; tamquam cetera essent ali-
mento, illud Sacramento. Consule etiam Caput XXIII.
eiusdem libri. Sed quamquam ipse *Glycas* superius
pag. . . Adamum non negat ex arboris vitae esu
tuisse immortalem, & inferius etiam concedit ex
aliis Paradisi plantis comesturum fuisse, tamen id
vult cum modo quodam spiritali facturum fuisse.

πεινᾶν ὅξ ἀνάγκης
 ἦν· εἰ ἀδιάπνευ-
 στον ἔμενεν ὡς ἄρευ-
 στον ὑπάρχον καὶ ἄ-
 φθαρτον, καὶ τί τὸ
 καταναγκάζον αὐτὸν
 αἰσθητῆς ἄπτεσθαι
 βρώσεως; ἀλλ' οὐκ
 ἔχοιεν ἄν τι καὶ λέ-
 γειν· εἴγε καὶ μάλ-
 λον ἀνώτερος ἦν ὁ
 κατ' εἰκόνα τοῦ θεοῦ
 τῶν σωματικῶν ἀ-
 ναγκῶν, ὡς ὁ χρυ-
 σοῦς τὴν γλῶτ-
 τάν φησι· πείνα γάρ,
 καὶ δίψα, κόπος,
 ὕπνος, ὀδύνη καὶ
 φθορά, καθά· δὴ
 καὶ προεῖρηται, με-
 τὰ τὴν παραβασιν
 εἰς τὸν ἀνθρώπι-
 νον βίον εἰσῆλθε-
 σαν· ὅρα λοιπὸν
 νευρεχῶς καὶ μὴ
 τοῖς ἐνδεῶς καὶ κεῖθεν
 εὐρισκομένοις καὶ ἄλ-
 λα διηγούμενοις ἀ-
 περισκέπτως ὑπά-
 νοι-

stolis ostendere vellet
 hominem ante pecca-
 tū cuiusvis perturba-
 tionis expertem fuisse,
 ita ad verbum di-
 cebat: Non ignis ad-
 versus illum praeuade-
 bat, non aqua illum
 rigabat, non bestia per-
 debat, non venenatum
 aliquid in illo operaba-
 tur, non aliud id ge-
 nus quidquam illi noc-
 erat. Postquam veri
 mandatum transgres-
 sus fuit, postquam pelli-
 ceas tunicas, crassio-
 rem videlicet carnem, &
 mortalem, & solidam,
 indutus est (1), tunc
 quidem tunc sexcentis
 passionibus, & aegritu-
 dimibus, succubuit ad-
 monitionis castigatio-
 nisque causa. Ab-
 surdum igitur adhuc
 contradicere. Si enim
 caducus fuit Adamus,
 si mortalis existit
 ante

(1) Vide superius pag. 153.

νοίγε σὴν ἀκοήν, ἀπο-
σρέφου δὲ μᾶλλον
αὐτὰ, καὶ ὡς οὐδὲν
ἡγοῦ καὶ ἀπόρριπτε,
καθὰ δὴ πρὸ ἐλίγου
καὶ ἡμεῖς ἐποιήσα-
μεν. πολλά γὰρ
τοιαῦτα καὶ γυρόμεν
καὶ ἀνέγνωμεν καὶ
μετὰ τῶν μύθων
ἐτάξαμεν. τίνας ἐνε-
κεν; ὅτι τοῦ ὀρθοδό-
ξου τῶν πατρῶν
φρονήματος πόρρω
πὺρ πίπτοντα ταῦ-
τα διέγνωμεν. μὴ
τοίνυν ἐν παραδείσῳ
βρῶσιν εἶναι ρεύσιν
ὑπολάβανε, μηδὲ
ξηρὲς οὕτω ταῖς
γραφικαῖς πρόσεχε
λέξεσιν. εἴγε καὶ
μᾶλλον ἕτερα δι' ἐ-
τέρων ἢ ἀγία πολ-
λαχοῦ διδάσκει γρα-
φή. ὁποῖον δὴ καὶ
τὸ ἐπλασε τὸν ἄν-
θρωπον ὁ Θεὸς
χοῦν

ante peccatum, haud
profecto maximus
Paulus diceret: *Sti-*
pendium peccati mors.
Quibus verbis signifi-
cavit immortalem fu-
isse hominem ante
peccatum (1). Si vero
hoc, & supra ceteras
omnes corporales ne-
cessitates homo eius-
modi fuit; ita ut ex
hoc manifestum sit;
nec sensilem cibum
hominem ab initio
gustasse. Si enim ut
ex omnibus *Paradi-*
si plantis vesceretur
Deus *Adamo* perini-
fit, non tamen ibi
sensilis cibus erat &
fluxus: & hoc sermo-
nis decursus apertius
tibi demonstrabit. Si
enim, ut magnus *A-*
thanasius, in *Quaestio-*
nibus ad Antiochum
ait, corruptionis ex-
per-

(1) Haec eadem totidem verbis habet *Glycas*, *Parti*
I. Annal.

χοῦν λαβὼν ἀπὸ
 γῆς καὶ τὸ ἐνεφύ-
 σησεν εἰς τὸ πρό-
 σωπον αὐτοῦ πνοὴν
 ζωῆς· καὶ τὸ πε-
 ριεπατεῖ ὁ θεὸς ἐν
 τῷ παραδείσῳ κατὰ
 τὰ δειλινόν· ταῦτα
 μὲν οὖν ἀνοίκεια τῷ
 ἀσωμάτῳ πάντως
 θεῷ· λέγει δὲ ὁ-
 μῶς ἡ ἀγία ταύτη
 γραφή ταῖς ἡμῶν ἀ-
 σθενείαις συγκατα-
 βαίνουσα· καὶ γὰρ εἰ
 μὴ τοῦτο δώσωμεν
 πολλὰ ἡμῖν ἐπακο-
 λουθήσει τὰ ἁτοπὰ·
 σῶμα γὰρ αὐτῷ πε-
 ριθῆσομεν, χεῖράς τε
 καὶ πόδας καὶ ὅσα
 ἄλλα τοιαῦτα· καὶ
 γὰρ εἰ μὴ χεῖρας
 εἶχε, πῶς ἐπλασε
 τὸν ἄνθρωπον; εἰ
 μὴ σῶμα, πῶς ἐνε-
 φύσησεν εἰς τὸ
 πρόσωπον αὐτοῦ; εἰ
 μὴ πόδας εἶχε, πῶς
 ἡ γραφή λέγει πε-
 ρι-

partes Paradisi plan-
 tae erant, quomodo
 nam dentibus seca-
 bantur, quomodo e-
 debantur? Natura e-
 nim comparatum est,
 ut quidquid corrupti-
 onis expers est, nec
 secari nec comedi pos-
 sit. Si vero corruptio-
 ni obnoxia, quaecum-
 que in Paradiso erant,
 ut quidam subspican-
 tur, quomodo ea su-
 um cibum faciebat
 Adamus? Responde-
 ant super his. Si e-
 nim corpus, quod ille
 tunc habebat, facile
 perspirabili cute eva-
 poratum alimenta di-
 gerebat, corruptioni
 siquidem & fluxae
 conditioni subiectum,
 ut esuriret etiam ne-
 cesse erat. Si vero non
 evaporabatur, utpo-
 te minime fluxum, &
 corruptionis expers,
 quidnam illum sensi-
 les

ριπατεῖν αὐτὸν ἐν
 τῷ παραδείσῳ κατὰ
 τὸ δειλινόν ; ἀλλ'
 οὐκ ἔστι τοῦτο οὐκ
 ἔστιν . ἔφθασε γάρ
 ὁ τῶν ἀγίων ἅπας
 χορὸς ἐπανελθεῖν τὰ
 τοιαῦτα ῥήτᾳ καὶ δι-
 δαξαι ἡμᾶς ὅπως
 ἐκλαμβάνειν αὐτὰ χρὴ
 καὶ μὴ πρὶ ἰδίῳ θε-
 λήματι παρασυρο-
 μένους ἄλλεσθαίτε
 κατὰ κρημνῶν , καὶ
 τῆς εὐθείας πόρρω
 που φέρεσθαι . οὕτω
 μὲν οὖν καὶ περὶ
 τοῦ φυτοῦ ἐκείνου
 τοῦ ξύλου δηλονότι
 τῆς γνώσεως , διανό-
 εῖσθαι σε ἄξιον . εἴ-
 γε καὶ διαφωνίαν ἐπὶ
 τούτοις παρεμπίπτει-
 σαν ἔχομεν . αὐτίκα
 γάρ ὁ Θεὸς Ἰσίδω-
 ρος ὁ Πηλουσιώτης
 οὕτως εὔρηται περὶ
 τούτου διεξιῶν . κα-
 ταρᾶται μὲν τὴν συ-
 κὴν ὁ Χριστὸς , ἵνα
 δεί-

les cibos attingere
 compellebat ? Sed
 quid dicant utique
 non habebunt . Si au-
 tem superior potius
 erat corporalibus o-
 mnibus necessitatibus
 homo, qui ad Dei ima-
 ginem conditus est ,
 ut *Linguam aureus* in-
 quit ; fames enim &
 sitis , labor , somnus,
 dolor , & corruptio ,
 prout iam dictum
 est , post praevarica-
 tionem in humanam
 vitam introiere ; re-
 liquum est ut prudens
 caveas ne heinc inde
 inventis , & alia dif-
 ferentibus inconfide-
 rate aures advertas :
 averfare vero potius
 illa , & pro nihilo re-
 puta, ac abiice ; quem-
 admodum & nos nu-
 per fecimus . Multa
 enim eiusmodi & in-
 venimus & cognovi-
 mus , & in fabularum
 al-

δείξει τοῖς Ἰουδαίοις
ὅτι καὶ κολάζειν δύ-
ναται· ἅμα δέ τις
τούτῳ καὶ ἀπόρρητος
συμπλέκεται λόγος
παρὰ γερόντων σο-
φῶν εἰς ἡμᾶς δια-
φοιτήσας· ὅτι τὸ ξύ-
λον τῆς παραβάσεως
τοῦτο ἦν, οὐ καὶ τοῖς
φύλλοις οἱ παραβάν-
τες εἰς σκίπην ἐχρή-
σαντο, καὶ κατηράθη
παρὰ Χριστοῦ φιλαν-
θρωπῶς μηκέτι καρ-
πὸν ἐνεγκεῖν αἵτιον
ἁμαρτίας. ὁ δὲ τὰ
θεῖα σοφός Γωάννης
ὁ Δαμασκηνὸς βρω-
σιν ἐπὶ παραδείσου
ἐὴν θεῖαν εἶπεν ἐπί-
γνωσιν. δίδωσι μὲν
γὰρ ὁ θεὸς ἐξουσίαν
τῷ Ἀδὰμ πάντων
τῶν ἐν τῷ παραδεί-
σῳ φυτῶν, πλην οὐ
βρώσεως ἐνεκεν, ἀλλ'
ἵνα πρὸς αὐτὸν ἐν-
τεῦθεν τὸν δημιουρ-
γὸν ἐπανάγηται. ἀπὸ
με-

album misimus. Qua
de causa? Quia co-
gnovimus haec ab or-
thodoxa Patrum sen-
tentia procul recede-
re. Ne igitur fluxum
cibum in Paradiso fu-
isse existimato; ne-
que adeo ieiune san-
ctae Scripturae verbis
inhaereto. Quando-
quidem saepius ali-
is per alia sancta
Scriptura nos instru-
it. Quale profecto il-
lud: *Quum accepisset
Deus pulverem de ter-
ra formavit hominem?*
Et illud: *Inspiravit
in faciem eius spiracu-
lum vitae?* Illud etiam:
*Ambulabat Deus in
Paradiso post meridi-
em?* Haec igitur in-
corporali prorsus Deo
inconvenientia. Lo-
quitur vero simili ra-
tione sancta haec Scri-
ptura nostrae se ad-
commodans imbecil-
lita-

μεγέθους γὰρ καὶ litati (1). Etenim, nisi
καλλονῆς κτισμάτων, res ita se haberet,
ὥς που φησὶ Σολο- multa nos absurda
μῶν, ὁ δημιουργὸς consequerentur. Os
αὐ- enim

(1) Id quum non animadvertisset *Audaeus*, qui,
Syrac gentis homo, anno circiter CCCXXV. Anthro-
pomorphitarum haeresim invexit, turpissime lapsus
est, & Deum ἀνθρωποειδῆ fecit, ut videre est apud
Nicephorum Lib. XI. Histor. Eccles. Cap. XIV. ut *Epi-
phanium*, *Augustinum*, & *Theodoretum* silentio transi-
liam. Vnde sectatores Audaeani dicti, *L. Ariani
Cod. de Haeret. & Manich.* & passim Ἀνθρωπομορ-
φισταί, adversus quos singularem libellum scripsit
Cyrillus Alexandrinus. Sopitam hanc haeresim po-
stea denuo excitarunt *Ammonius*, *Dioscorus*, *Euse-
bius*, & *Euthymius*, germani fratres, qui ob proce-
ritatem corporis *Longi Monachi* sunt vocati. Eam
autem originem huius erroris fuisse, quam dixi, *Pe-
lusiotes Isidorus* Epistola XCV. Libri. III. testatur his
verbis: ἐπειδὴ τοῖς συγκαταβατικῶς ἐρημένοις πε-
ριπλέκονται, καὶ οὐδὲν διήκτερον ἐννοεῖν ἀνέχονται.
Quod videlicet eis, quae Deus dixit condescendens ad
nostrum captum, adhaerescerent, nihil divinius animo
conscipiant. Eadem dicit *Cyrillus Alexandrinus* Epi-
stola ad Calosirium, et iam *Epiphanius* subindica-
verat. Et quidem Scripturarum morem minus co-
gnoscentibus mirandum videtur, quod incorporeo
Deo membra, & id genus alia, tribuantur; quo
permotus *Aristobulus* Iudaeus explanationem legis
Mosaicae in *Ptolemaei Philometoris* haec requirentis
gratiam conscripsit, ut tradit *Eusebius Lib. VIII.
προπαρασχ. Cap. X.* Serapionis Anthropomorphitae
di-

αὐτῶν ἐπιγινώσκει-
σθαι εἶωθε· καὶ ὅρα
πῶς ἐκλαμβάνει τὰ
παραδείσου ὁ Θεὸς
οὗτος Ἰωάννης· καὶ
τί φησιν ἐπ' αὐτοῖς
ἀπὸ παντὸς ξύλου
τοῦ ἐν τῷ παραδεί-
σῳ βρῶσιν φάγεις·
διὰ πάντων λέγων
τῶν κτισμάτων ἐπ'
ἐμὲ τὸν ποιήτην ἀνα-
βιβάσθῃτι, καὶ ἵνα
καρπὸν ἐκ πάντων
κάρ-

enim illi tribuemus ;
& manus, & pedes, &
quaecumque id genus
alia. Etenim nisi ma-
nus haberet, quomo-
do hominem finxif-
set? Nisi haberet os,
quomodo in faciem e-
ius inspirasset? Nisi
vero pedes, quomodo
diceret Scriptura in
Paradiso eum ad ves-
peram post meridiem
ambulasse? At res ali-
ter

dictum deridiculum habes apud *Cassianum Collat. X. Cap. III.*, ubi eadem Haereseos origo, ac ab *Isidoro*, traditur. Egregie *Cyrillus Alexandrinus Lib. adversus Anthropomorphitas Cap. I.* εἰδὲ μορίων ἡτοι μερῶν ἡ θεία γραφή μέμνηται τὰ περὶ αὐτοῦ λαλαῦσα πρὸς ἡμᾶς, ἵστέον ὅτι ἐξ ὧν ἰσμεντε, καὶ εἶναι παφύκαμεν πρὸς ἡμᾶς διαλέγεσθαι. οὐ γὰρ ἑτέρως ἢν ἡμᾶς δύνασθαι τοῖν τὰ περὶ Θεοῦ, κτλ. *Si vero partium sive membrorum sacra Scriptura meminit de rebus divinis ad nos loquens: sciendum est ex iis, quae in intellectum nostrum cadunt, & ex quibus constare solemus, nobiscum loqui. Neque enim aliter fieri poterat, ut res divinas intelligeremus, &c.* Epicurei quidem, ut apud *Ciceronem I. De Natura Deor.* videre est, Deos humana forma esse docebant, & omnes alii, ut videtur, qui eos sub humana figura colebant.

κάρπωσαι ἐμὲ τὴν ὄν-
τως ζωὴν . ἀλλ' ἐ-
πὶ τούτοις ἀμφιβάλλ-
λειν οὐ δεόν σε . εἰ
μὴ γὰρ εἰπώμεν αἰ-
σθητῆς ἅπτεσθαι
βρώσεως ἐν παρα-
δείσῳ τὸν Ἀδάμ,
οὐδὲν ἐστὶ τὸ κωλύον
ἡμᾶς μὴ καὶ φθαρ-
τῆς αὐτὸν εἶναι φύ-
σεως ἡγεῖσθαι καὶ
θνητῆς . εἴγε καὶ
μᾶλλον ἀδύνατον ἄ-
φθαρτον διαμένειν, ὡς
ὁ διαληφθεὶς Ἰωάν-
νης φησὶ, τὸν αἰσθη-
τῆς βρώσεως ἐν με-
τουσίᾳ γενόμενον .
πάντα σοι ζωὴν καρ-
ποφορεῖτο καὶ τὴν ἐ-
μὴν μέθεξιν ποιοῦ
τῆς οἰκείας ὑπάρξεως
σύσασιν . καὶ οὗτοι
μὲν οὕτως . ὁ δὲ θειό-
τατος Γρηγόριος ὁ
Νύκνης οὕτω κατὰ
ῥῆμα διέξεισιν . ὅτι
τὸ ἀπηγορευμένον ἐ-
κεῖ-

ter se habet, aliter
prorsus . Praevenit
enim omnis Sancto-
rum chorus, & eius-
modi dicta relegens
docuit nos quomodo
illa accipere oportet,
& non propria
libidine abreptos in
praecipitii crepidine
saltare, & a recta via
aberrantes longe fer-
ri . Ita igitur & de
planta illa, ligno vi-
delicet scientiae, te
cogitare par est: etsi
dissonantiam in his
interrepentem habe-
amus . Statim enim
divinus *Isidorus Pe-*
lusiota (1) ita de hoc
dissertare reperitur .
Maledicit sico Christus
ut punire posse Iudaeis
ostendat . Vna vero
cum hoc arcanus
connectitur sermo, qui
ab antiquis Sapienti-
bis ad nos usque perve-
nit,

(1) Lib. I. Epist. LI.

κείνο τῇ βρώσει ξύ-
λον. οὔτε συκὴν ὥς
τινές φασιν οὔτε τὸ
ἀβροδύον ἕτερον εἶ-
ναι πεπεύσμεθα. εἰ
δὲ καὶ περὶ βρώσειως
αἰσθητῆς ἐνταῦθα
δοκεῖ λέγειν ὁ Θεό-
πτης Μωσῆς. ἀλλ'
ἐγὼ φησι τῆς ἀγίας
ἀκούω γραφῆς. οὐ μο-
νὸν σωματικὴν ἐπί-
σσαι βρώσιν ἀλλὰ
τινα καὶ ἐτέραν οἶδα
τροφὴν, ἥς ἡ ἀπό-
λαυσις ἐπὶ μόνῃ τῇ
ψυχῇ διαβαίνει. φά-
γετε γὰρ τὸν ἐμὸν
ἄρτον ἢ σοφία τοῖς
πεινῶσι παρακελεύε-
ται, καὶ πῖετε οἶνον
ὃν κεέρακα ὑμῖν.
ἀλλὰ καὶ ὁ κύριος τὴν
τῶν Σαμαρειτῶν ὑπο-
φαίνων σωτηρίαν ἔ-
λεγε. βρώσιν ἔχω
φα-

nit, hoc scilicet li-
gnum (1) praevarica-
tionis fuisse, cuius eti-
am foliis transgressores
ad se tegendos usi fue-
rint, & misericorditer
a Christo maledictum
illi esse, ne fructum am-
plius ferret peccati cau-
sam. Divinarum vero
rerum consultissimus
Ioannes Damascenus,
Paradisi cibum divi-
nam cognitionem fu-
isse dixit. Dedit enim
Deus Adamo omni-
um plantarum, quae
in Paradiso erant po-
testatem, verumta-
men non alimenti
gratia, sed ut exin-
de ad opificem ipsum
reduceretur. A ma-
gnitudine enim &
pulcritudine creatu-
rarum, ut ait Salo-
mon

(1) In hac eadem sententia est Theodoretus Inter-
rogatione XXVIII. in Genesin, Moses Bar-Cepha, alii-
que ab ipso laudati Scriptores Ecclesiastici, & in-
ter alios Philoxenus Mabugensis.

φάγειν ἢν ὑμεῖς οὐκ
οἶδατε· καὶ ἀλλαχοῦ
ὁ δίδων ἐρχέσθαι
πρὸς με καὶ πινῶται·
σουκοῦν τῆς φυτείας
τῶν ἐν Ἐδέμ, τρυφή
δὲ ἡ Ἐδέμ ἐρμηνεύε-
ται, ἀξίου τινα τὸν
καρπὸν ἐννοῆσαι προσ-
ήκει, καὶ τρέφεσθαι
διὰ τοῦτου μὴ ἀμ-
φιβάλλειν τὸν ἄνθρω-
πον, καὶ μὴ πάντως
τὴν παροδικὴν καὶ
ἐπὶ ῥύπον ταύτην τρα-
φὴν ἐπὶ τῆς τοῦ
παραδείσου διαγωγῆς
ἐννοεῖν. οὕτω μὲν
καὶ ὁ Θεότατος Ἀ-
ναστάσιος νοερὰν εἶναι
βούλεται τὴν βρώσιν
ἐκείνην, οὐ μὴν αἰσθη-
τὴν τε καὶ σαρκικὴν·
εἰ γὰρ τοιαύτην ἐση-
μανε βρώσιν τὰ θεῖα
ῥήματα, καὶ σαρκικῶς
ἂν ἀπέθνησκον· οἱ
ταύτης ἀπογενόμενοι.
νοερῶς οὖν ἡμέρηκό-
τες τὸν τῆς ψυχῆς
αὐ-

mon, earum opifex
cognosci consuevit.
Et vide quomodo ac-
cipit ea, quae in Pa-
radiso erant; divinus
iste Ioannes & quid
inquit super his: De
omni ligno quod est in
Paradiso vesceris.
Per omnes creaturas
dicens ad me creato-
rem adscende, & u-
num ex omnibus fru-
ctum cape me, qui
vere sum vita. Sed de
his ambigere te non
oportet. Nisi enim
dicamus sensilem ci-
bum in Paradiso A-
damum attigisse, ni-
hil est quod nos ar-
bitrari prohibeat e-
um nec corruptioni
obnoxiae neque mor-
talis fuisse naturae.
Siquidem magis im-
possibile corruptionis
expertem permane-
re, ut laudatus Ioan-
nes ait, eum qui sen-
fili

αὐτίκα δέχονται θά- fīli cibo participet⁽¹⁾ .
 νατον. οὕτω μὲν οὖν Omnia tibi vitam fru-
 καὶ ὁ Θεολόγος Γρη- ſtificent, & mei par-
 γόριος τὸ φυτὸν ἐ ticipium fac propriae
 κείνο, τὸ ξύλον δηλο- ſubſtantiae conſtitu-
 νότι τῆς γνώσεως, Θεω- tionem⁽²⁾. Atque ita
 ρίαν qui-

(1) Non video quid repugnet, comedere, & eſſe immortalē. Daemones comedunt, & patiuntur, & ſunt immortales, ſecundum quosdam veteres Theologos, & Philoſophos. *Auguſtinus* etiam, ut pag. 100. 116. 123. obſervavimus, non dubitat quin homo immortalis comeſturus fuiſſet. Haec vero Lib. III. De Genef. ad literam Cap. XXI. addit: *Quomodo autem homo immortalis factus ſit, & acceperit eſcam cum aliis animalibus herbam pabuli ferentem ſemen, & lignum fructiferum, & herbam viridem, difficile eſt dicere, Si enim peccatō mortalis effectus eſt, utique ante peccatum non indigebat talibus cibis. Neque enim poſſet illud corpus fame corrumpi Sed non etiam hoc quiſquam dicere audebit, ciborum indigentiam, quibus reſciebantur, niſi mortalibus eſſe non poſſe.*

(2) Ipſe quidem non dubito quin verba haec, Διὰ πάντων λεγὼν τῶν κτιſμάτων ἐπ' ἐμὲ τὸν ποιητὴν ἀντιβιάσθῃσι, καὶ ἵνα καρπὸν ἐκ πάντων καρπώſαι ἐμὲ τὴν ὄντως ζῶν, habuerint ſtatim connexa & inſequentia, illa πάντα σοι καρποφορεῖτο, uſque ad ſύεαςιν. Nam apte coniunguntur. Separata autem orationem confundunt, aliorumque verborum interpoſitu, miſcere omnia deprehenduntur. Igitur, niſi Librarii incuria interceſſiſſet, legendum videbatur, *Per omnes creaturas. dicens ad me creatorem aſcende; & unum ex omni-*

ρίαν ἔφησεν εἶναι, τοῦτ' ἐστὶ, γινώσκιν τελευτήσαν τινὰ ἧς ἐπιβαίνειν οὐκ ἀσφαλές τοῖς γε λιχνοτέροις τὴν ἔφουσιν. μὴ τοίνυν ἐν παραδείσῳ τὸν ἄνθρωπον αἰσθητῆς ἐμπορεῖσθαι νόμιζε βρώσεως, ὅτι μηδὲν χρεῖαν εἶχε ταύτης. ἐκεῖσε διάγε τὴν αὐτῇ τνικαῦτα προσοῦσαν ἀπάθειαν· εἰ δὲ καὶ λέγουσιν τινες αἷς εἶγε βρώσιν αἰσθητὴν ἐν παραδείσῳ ἐσθίειν ὁ Ἀδὰμ οὐκ ἔμελλεν, τίνος ἕνεκεν ἐπέτρεπεν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων ἐσθίειν τῶν ἐν τῷ παραδείσῳ φυτῶν; ἂν θυποφέρειν ἔχεις

quidem hi. Divinissimus vero Gregorius Nyssenus ita ad verbum differtat. *Lignum illud de quo vesci interdictum fuerat, neque ficum, ut quidam adfirmant, neque aliam delicatam arborem fuisse persuasi sumus.* Et si autem de sensili cibo videatur heic loqui Dei contemplator Moses, *Ast ego, inquit, sanctam Scripturam audio: non solum corporalem scio cibum, sed quoddam quodque aliud novi nutrimentum, cuius fructus solam animā pervadit. Comedite enim panem meum, Sapientia esurientibus praecipit, &*

M 2 bibi-

omnibus fructum cape me, qui vero sum vita. Omnia tibi vitam fructificent, & mei participium fac propriae substantiae constitutionem. Nos autem in contextu verba illa ita disiecta disunctaque reliquimus; ne primitivi Exemplaris MS. quidquam immutarem.

καὶ σὺ πρὸς αὐτοὺς εἶπερ οὐκ ἐμελλόν ἐν παραδείσῳ συμπλέκεσθαι σαρκικῶς οἱ πρωτόπλαστοι, τίνος ἕνεκεν ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς ὁ Θεός, αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν; ἐπίγνωσι οὖν. εἰ γὰρ ἡσθιον ἐν παραδείσῳ κατὰ τὴν τοῦ κυρίου φωνὴν, ὡς ἐκεῖνοί φασι καὶ σαρκικῶς ἀλλήλους συνεπλέκοντο ἂν. οὐκοῦν ἄφεις αὐτούς. οὐκ ἦν ἐν παραδείσῳ βρώσις αἰ-

bibite vinum quod misi vobis. Et Dominus salutē Samaritanorum ostendens ait : Cibus habeo edere, quem vos nescitis. Et alibi, Qui sitit, ad me veniat, & bibat. Plantationis igitur ⁽¹⁾ arborum, quae erant in Edem, (delicias autem Edem significat) alium dignum fructum intelligere non convenit, nec dubitare hoc hominem fuisse nutritum, nec omnino transitorium & fluxum alimentum vitae,

(1) *Augustinus Lib. XIII. De Civitate Dei Cap. XXI. Nonnulli totum illum Paradisum ubi primi homines parentes generis humani sanctae Scripturae veritate fuisse narrantur, ad intelligibilia referunt, arborosque illas, & ligna fructifera, in virtutes vitae moresque convertunt, tamquam visibilia & corporalia illa non fuerint, sed intelligibilium significandorum causa eo modo dicta vel scripta sint. Quasi propterea non potuerit esse Paradisus corporalis, quia potest etiam spiritualis intelligi, &c. Adi Natal. Alexandrum Tom. I. Hist. Eccles. Prim. Aetat. Dissert. II. Artic. I. Propos. I. & adnotata superius pag. 77. Se*

εἰς θνητὴ καὶ ρεύσῃ,
καὶ μὴ θαύμαζε διὰ
τοῦτο· καθάπερ γὰρ
τὸ αὐξάνειν θεῶν, καὶ
τὸ ἰδοῦν δίδωκα ταῦ-
τα πάντα ὑμῖν εἰς
βρῶσιν καὶ πᾶσι τοῖς
θνητοῖς τῆς γῆς, ἔ-
λεγε·

tae, quae in Paradiso a-
gitabatur, cogitare⁽¹⁾.
Ita igitur & divinif-
simus *Anastasius* in-
telligibilem fuisse
vult cibum illum,
non autem sensibilem
& carnalem. Si enim

M 3 hunc

(1) Secus, & recte mea sententia arbitratur magnus
Augustinus Lib. XIII. De Civ. Dei Cap. XX. De corpore
enim post Resurrectionem loquens ait: Non solum
enim non erit tale quale nunc est in quavis optima
valetudine; sed nec tale quidem quale fuit in
primis hominibus ante peccatum. Qui licet morituri
non essent, nisi peccassent, alimentis tamen ut ho-
mines utebantur, nondum spiritualia, sed adhuc ani-
malia corpora terrena, gestantes. Quae licet senio non
veterascerent, ut necessitate perducerentur ad mortem,
qui status eis de ligno vitae, quod in medio pa-
radisi cum arbore vetita simul erat, mirabili Dei gra-
tia praestabatur: tamen & alios sumebant cibos prae-
ter unam arborem, quae fuerat interdicta, &c. Aleban-
tur ergo aliis quae sumebant, ne animalia corpora mo-
lestiae aliquid esuriendo, & sitiendo, sentirent. De li-
gno autem vitae propterea gustabatur ne mors eis unde-
cumque subreperet, vel senectute confecta decursis tem-
porum spatiis interirent; tamquam cetera essent ali-
mento, illud Sacramento. Consule etiam Caput XXIII.
eiusdem libri. Sed quamquam ipse *Glycas* superius
pag. . . Adamum non negat ex arboris vitae esu
fuisse immortalem, & inferius etiam concedit ex
aliis Paradisi plantis comesturum fuisse, tamen id
vult, cum modo quodam spiritali facturum fuisse.

λεγε τὸ μὲν ἐν πα-
 ραδείσῳ, μετὰ ταῦτα
 δὲ ὁμῶς ἔσχε τὸ
 ἔργον, μετὰ τὸ ἐκ-
 βληθῆναι δηλαδὴ τοῦ
 παραδείσου κατὰ τὸν
 Καισαρείας Θεῖον Α'-
 κάκειον. οὕτω καὶ ἐπὶ
 τῆς βρώσεως ταύτης
 ἐννοεῖσθαι σε ἄξιον.
 οὐ γὰρ ὡς ἐνδεῆ τη-
 νικαῦτα ὄντι τῷ Α'-
 δάμ ἀπὸ πάντων ἐ-
 σθίειν, εἴγε καὶ περὶ
 αἰσθητῆς τέως ἐνο-
 μοθέτη βρώσεως,
 ἀλλ' ὅπως εἰδέναι ἔ-
 χεις, ἐπειδὴ ἐνδεῆς
 γένηται, τίνωντε χρὴ
 ἀπτεσθαι, καὶ τί-
 νων οὐ χρὴ. καὶ γὰρ
 εἰ μὴ Θεῖα τις ἐδίδο-
 το συγχώρησις ἐπὶ
 τε τῇ γαμικῇ συν-
 αφείᾳ καὶ τῇ ἀπο-
 λαύσει τῶν ἐδηδο-
 μένων, οὐκ ἂν εἰς
 πλῆθος μετὰ ταῦτα
 τὸ γένος ἐλήλυθε τὸ
 ἀνθρώπινον. ἀλλὰ
 καὶ-

hunc cibum divina e-
 loquia significarunt,
 & carnaliter utique
 moriebantur, qui
 hunc gustabant. Qui
 intelligibiliter igitur
 peccaverunt, animae
 statim mortem acci-
 piunt. Ita igitur e-
 tiam Theologus Gre-
 gorius plantam illam,
 lignum videlicet sci-
 entiae, contemplatio-
 nem esse dixit, hoc
 est, absolutiorem quā-
 dam scientiam, ad
 quam minime tutum
 est adscendere iis, qui
 avidiori sunt deside-
 rio. Ne puta igitur
 hominem in Paradi-
 so sensili cibo satura-
 ri solitum, quando
 nullum eo opus ha-
 bebat ibidem propter
 illam tranquillitatem
 perturbationibus o-
 mnibus vacuum, qua
 tunc gaudebat &
 fruebatur. Si vero
 di-

πάνταυθα προσέχειν
 ἄξιον· εἰ γὰρ καὶ
 φαγεῖν ἀπόγε. τοῦ ἀπ-
 ηγορευμένου· ἐκείνου
 φυτοῦ τοῦς πρωτο-
 πλάτους ἡ ἀγία φη-
 σὶ γραφῇ,· μὴ θαύ-
 μαζε τοῦτου ἕνεκεν·
 εἴγε καὶ φθάσας ὁ
 λόγος ἀριδιώτερον ἐ-
 δείξε τίς τε κατὰ φύ-
 σιν ὁ Ἀδάμ ἦν ἀπ'
 ἀρχῆς, καὶ ὁποίας
 εἶδετο τῆνικαὐτὰ βρώ-
 σεως· εἰ γὰρ ὡς οἱ
 πλείους ὠήθησαν
 αἰσθητῆς ἡψατο βρώ-
 σεως, καὶ πεινῶν ὄξ
 ἀνάγκης ἦν· εἰ δὲ τοῦ-
 το καὶ ρεύσης ὁμολο-
 γουμένως φύσεως ἦν
 ἐκεῖνος λοιπὸν· ἀλλ'
 οὔτε τοῦτο ἦν, οὔτε
 ἐκεῖνο· πείνα γὰρ
 καὶ δίψα, κόπος,
 ὕπνος, καὶ ἰσχύς, κα-
 θὰ δὴ καὶ προέηται,
 μετὰ τὴν παραβασιν
 εἰς ἀνθρώπινον βίον

dicant quidam, si sen-
 silem cibum in Pa-
 radiso Adamus man-
 ducaturus non erat,
 qua de causa per-
 misit ei Deus ex o-
 mnibus Paradisi plan-
 tis comedere? E re-
 gione & tu illos inter-
 rogare potes: si Pro-
 toplasti in Paradiso
 carnaliter commisce-
 ri non debuerant, qua
 de causa dixit illis
 Deus: *Crescite & mul-
 tiplicamini & implete
 terram?* Intellige igitur.
 Si enim come-
 debant in Paradiso iux-
 ta Domini dictum,
 ut illi aiunt, carnali-
 ter quoque invicem
 coniungebantur pro-
 fecto (1). Missos igitur
 illos facito. Non e-
 rat in Paradiso cibus
 sensibilis & fluxus; ne-
 que mirare propte-
 rea. Sicut enim. Cre-

M 4 scite

(1) Vide quae adnotavimus inferius ad Epist. VI.

εἰσῆλθισαν· ὁ εἰπερ
οὖν ἐν παραδείσῳ·
πέπα. πρὸ τῆς ἀμαρ-
τίας οὐκ ἦν, ὅτι μη-
δὲ σῶμα τῆς καὶ αὐτὰ
τῆς Ἀδὰμ κενούμενον
ἦν, τί ἄλλο λοιπὸν
ἐτύγχανε τὸ καναγκά-
ζον ἐκείσε τὴν ἀν-
θρώπινον αἰσθητικὴν ἁ-
πτεῖσθαι βρώσεως;
καλῶς οὖν ὁ λόγος
ἔλεγε προλαβὼν, ὅτι
ἕτερα δι' ἐτέρων ἢ ἀ-
γία διδάσκει γραφή,
κατὰ δὲ καὶ φθά-
σαντες εἰπομέναι· ὅτι
δὲν οἱ πάθισι φυσι-
κοῖς ὑποκεῖσθαι τὸν
Ἀδὰμ πρὸ τῆς πα-
ράβασεως λέγοντες,
ἀπὸ πάντων ἅτε δὴ
τῶν ἐν τῇ παραδεί-
σῳ φυτῶν ἐσθίουντα
κατὰ τὴν τοῦ κυρίου
φω-

scite, & multiplica-
mini; etiam illud:
Ecce dedi haec omnia
vobis in cibum, & con-
stitis bestiis terrae; di-
ctum est quidem in
Paradiso, postea vero
actio ipsa consequuta
est: postquam scilicet e-
Paradiso expulsus fu-
isset. Secundum igitur
divinum *Acacium* Cae-
sariensem⁽¹⁾ ita de
hoc cibo sentire te di-
gnum est. Non enim
Adamo, tamquam ex
omnibus vesci tunc o-
pus haberet, de sen-
sili alimento ali-
quid interea praescri-
ptum fuit, sed, ut
intelligere potes,
postquam eius indi-
gus evasisset, quaeque
attingere oporteret,
&

(1) *Acacius* Caesariensis Eusebii discipulus, &
eius in Episcopatu successor, quam religione varius
& inconstans, tam ingenio & scriptis voluminibus
clarus, anno CCCXL. floruit, & circa CCCLXVI. na-
turae concessit.

φῶνιν οὐδὲν τι πα-
 ρισῶσιν ἕτερον ἢ ὅτι
 φθαρτὸς ἦν ἀπ' ἀρ-
 χῆς ὁ Ἀδάμ. εἰ δὲ
 τοιοῦτο ἦν, εὐδὴλον
 ὅτι καὶ φύσει θνητὸς
 ἦν. εἰ δὲ τοῦτο, τί
 χρὴ καὶ λέγειν; αὐ-
 τοὶ κατ' ἑαυτῶν ἀ-
 κονῶσι τὴν μάχαι-
 ραν. οὐδὲ γὰρ ἀ-
 γνῶσιν ὅποια τὰ ἐ-
 πιτίμια τοῖς οὕτω
 φρονούσι περὶ τοῦ
 Ἀδάμ ἡ ἀναγεγραμ-
 μένη ἀγία σύνο-
 δος δίδωσιν. οὐκ
 οὖν ἀμφιβάλλειν ἐπὶ
 πλεον. οὐκ εὐλογον.
 εἰ γὰρ αἰσθητὴν ἐν
 παραδείσῳ βρώσιν ἡ-
 σθίε καὶ πρὸ τῆς
 παραβάσεως ὁ Ἀ-
 δάμ, ἀνάγκη πᾶσα
 καὶ τοὺς ἐκ νεκρῶν
 ἐγερθισομένους ἐν
 ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τοι-
 αύτης ἐμφορεῖσθαι
 βρώσεως. εἴγε καὶ
 μᾶλλον ἢ Ἀνάσσεις
 ὧς

& quae non. Nisi e-
 nim divina quaedam
 permissio super con-
 iugali coitu, & rerum
 esculentarum usu
 concessa fuisset, haud
 profecto deinde hu-
 manum genus mul-
 tiplicari potuisset. Sed
 & heic advertere
 par est. Si enim etiam
 comedis de verita
 illa planta Protopla-
 stos sancta Scriptura
 ait, ne mirare propte-
 rea. Siquidem prae-
 cedens sermo mani-
 festissime ostendit,
 qualis natura Adamus
 a principio fuerit, &
 qualis cibi tunc indi-
 guerit. Si enim ut
 plerique existimant,
 sensilem attigit ci-
 bum, necessario etiam
 esurivit. Si autem
 hoc, & ut fluxae sine
 controversia naturae
 ille fuerit reliquum
 est. Sed neque hoc
 erat,

ὥς πολλάχis εἰρήκα-
 μιν, οὐδὲν ἄλλο ἐστίν
 ἀλλ' ἢ πρὸς τὸ ἀρ-
 χαῖον τῶν πέπτοκό-
 των ἀποκατάσσεις,
 εἰ δὲ τοῦτο, καὶ φθαρ-
 τῆς ἂν αὐτοὺς εἴποι-
 τις εἶναι φύσεως καὶ
 θνητῆς, ἀδύνατον
 γὰρ ἀφθαρτον δια-
 μένειν, ὥς ἤδη προεί-
 ρηται, τὸν αἰσθη-
 τῆς βρώσεως ἐν μετ-
 ουσία γενόμενον. εἰ
 δὲ καὶ τὸ θεολογικὸν
 ἐκείνο ῥητὸν ἐντεῦθα
 παράγουσί τινες τὸ
 κατὰ λέξιν οὕτω δια-
 λαμβάνον. εἰ μὲν
 οὖν ἐμείναμεν ὅπερ
 ἡμεῖς καὶ τὴν ἐντο-
 λὴν ἐφυλάξαμεν, ἐ-
 γενόμεθα ἂν ὅπερ
 οὐκ ἡμεῖς, ἀπαθα-
 νατισθέντες. καὶ
 πᾶς θεὸς πλησιάσαν-
 τες. μὴ θορύβου διὰ
 τοῦτο, μηδὲ συναρ-
 πάξου τοῖς λόγοις
 καὶ σὺ τῶν πολ-
 λῶν

erat, neque illud. Fa-
 mes enim, & sitis,
 labor, somnus, & su-
 dor, sicuti iam dictum
 est, post praevarica-
 tionem in humanam
 vitam inrepsere. Si
 igitur in Paradiso fa-
 mes ante peccatum
 non erat, quia neque
 corpus quod evacua-
 retur, Adamo tunc e-
 rat; quid aliud nam
 reliquum fuit, quod
 ibi hominem sensile
 alimentum attingere
 cogeret? Bene igitur
 praecedens oratio di-
 cebat, aliis per alia sā-
 ctam nos Scripturam
 instruere, sicuti iam
 antevertentes edixi-
 mus. Vnde ii, qui di-
 cunt Adamum ante
 praevaricationem na-
 turalibus perturba-
 tionibus obnoxium
 fuisse, quum secun-
 dum Domini vocem
 ex omnibus Paradisi
 plan-

λῶν· εἴγε καὶ μάλ-
 λον ἀλλαχόθεν ἔ-
 χεις τὴν τοῦ Θεο-
 λογικοῦ τοῦδε ῥήτου
 καταλαβέσθαι διά-
 νοιαν· εἰ γὰρ καὶ
 δοκεῖ παρ' ἑαυτοῦ
 φέρειν ἀμφιβολίαν τι-
 νὰ τὸ τοιοῦτον ῥή-
 τόν, ἀλλ' ἡμεῖς τέ-
 ως εἰ καὶ ἀμαθεῖς
 ἐσμὲν οὐ καταδεξό-
 μεθα τοσοῦτον αὐ-
 τὸ ὥστε καὶ πᾶσι
 σχεδὸν ἐναντιοῦσθαι
 τοῖς ὑποφῆταις τοῦ
 πνεύματος· ἀνένδε-
 κτον γὰρ ὧ ἱερὰ
 κεφαλὴ ἀναγράμμε-
 νους ἀγίους πατέ-
 ρας τῶ ἐνὶ τούτῳ
 Θεολογικῶν ῥητῶν
 τέλειον ἀποκρυβῆναι
 καὶ ὡς οὐδὲν αὐ-
 τοὺς λογισθῆναι, καὶ
 ταῦτα τοῦ Θεολό-
 γου.

plantis vesceretur ;
 nihil aliud statuunt ;
 quam principio Ada-
 mum corruptioni ob-
 noxium fuisse. Si ve-
 ro ita res se habebat,
 patet etiam eum na-
 tura mortalem fuis-
 se. Sed quid hoc di-
 cere opus est? Vi-
 brant contra se
 ipsi gladium. Nec
 que enim ignorant
 qualia ita de Adamo
 sentientibus praemia
 sancta iam descripta
 Synodus tribuat.
 Amplius igitur dubi-
 tare est absurdum.
 Si enim ante praeva-
 ricationem Adamus
 sensilem in Paradiso
 cibum comedebat ;
 necessarium omnino
 est eos etiam, qui a
 mortuis illa die ⁽¹⁾ re-
 fur-

(1) Haud est confectarium. Nam falsum est ho-
 mines, qui surrecturi sunt, non excellentioris con-
 ditionis futuros, quam primus homo fuerit, ut ex
 Augustino pag. 123. adnotavimus.

γου· λέγοντος· ἀλλα-
 χου, ὅτι τὸ σῶμα
 τοῦ! Ἀδὰμ· ἐκεῖνο
 τοσοῦτον ἦν ἀπαθείς,
 τοσοῦτον ἦν ἀνενδε-
 εῖς ὥς μηδέ ποτε
 χρῆζειν οἴου δὴ τι-
 νος ἐπικαλύμματος
 καὶ προβλήματος· τῆ-
 το μέντοι, τὸ ἀνεν-
 δεῖς δηλαδὴ, καὶ ὁ τὴν
 γλῶτταν χρυσοῦς
 ὑπερβολὴν ἐκαλεῖ μα-
 αριότητος· ἐφ' οὗ
 καὶ μᾶλλον ὑποση-
 μαίνεται παντάπασιν
 εἶναι τὸ σῶμα ἐ-
 κεῖνο, καὶ ἀφθαρτον
 ὡς ἀνενδεῖς· καὶ ἀ-
 θάνατον· εἰ γὰρ καὶ
 ποιαῦτά τινα λέγων
 ὁ μέγας εὕρηται Γρη-
 γόριος· ἀφ' ὧν εἰσ-
 φέρειν ἔοικε τῷ πρω-
 τοπλάσῳ καὶ θνη-
 τότητος ἐμφασιν, ἀλ-
 λά παρακατιῶν αὐ-
 τὸς ἑαυτὸν ἐφερμη-
 νεύει διεξιὼν οὕτως·
 κατὰ λέξιν· ἐπειδὴ
 φθό-

surrecturi sunt huius-
 modi cibo saturandos
 esse. Quum tamen
 potius resurrectio, ut
 saepius diximus, nihil
 aliud sit quam eorum
 qui ceciderunt in in-
 tegrum restitutio. Si
 autem hoc est, eos &
 corruptioni obnoxiae
 mortalisque naturae
 futuros esse quis dixe-
 rit. Fieri enim non
 potest ut corruptio-
 nis expers, ut iam di-
 ctum est, ille perma-
 neat, qui sensibili ali-
 mento participat. Si
 vero heinc Theolo-
 gicum etiam illud di-
 ctum quidam addu-
 cunt, quod ita ad
 verbum habet: Si igitur
 mansissemus quod
 eramus, & mandatum
 custodissemus, quod non
 eramus utique fuisset
 immortalitate do-
 nati & Deo proximio-
 res. Ne turberis pro-
 pter-

φθόνῳ τοῦ διαβόλου θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ ὑφείλε δια τῆς ἀπάτης τὸν ἄνθρωπον· διὰ τοῦτο τῷ ἡμετέρῳ πάθει πάσχει θεός γενόμενος ἄνθρωπος· εἰπερ οὖν ὁσιώτατε φθόνῳ τοῦ διαβόλου θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, φαίνεται πάντως ὅτι πρὸ τοῦ φθόνου ἐκείνου καὶ πρὸ τῆς κλαπῆναι δι' ἀπάτης τὸν ἄνθρωπον, ἐν ἀφθαρσίᾳ καὶ ἀθανασίᾳ διήγε τῶν θείων χειρῶν· τὸ πλασούργημα· κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ οἶου δὴ τινος ἐπικαλύμματος οὐκ ἦν ἐνδείξ, ἅτε δὴ τῆς κατ' ἀρχὰς ἀθανασίας οὐκ ἀμοιροῦν, ὡς πολλάχis εἰρηκάμεν· εἰ δὲ ταῦ-

τα

pterea, neque tu etiam multitudinis sermonibus abripiare. Aliunde siquidem Theologici huius dicti sententiam comprehendere potes. Si enim ambiguitatem quamdam Theologicum hoc dictum prae se ferre videtur, nos interea, licet indocti, hoc tale quale est non recipimus, utpote quod omnibus fere divini Spiritus sacerdotibus adversatur. Ferendum enim non est, o sacrum caput, ut laudati sancti Patres hoc uno Theologico dicto obruantur, & pro nihilo reputentur, haec etiam Theologo alibi dicente, corpus illud, Adami videlicet, ita perturbationibus expers fuisse, ita nullius indigum, ut nul-

lo

τα οὕτως ἔχει, λε-
γίτωσαν ἐκεῖνοι λοι-
πὸν τί ἄρα πρὸ
τῆς παραβάσεως ἤ-
μεν ἡμεῖς, καὶ τί
γενέσθαι μετὰ ταῦ-
τα ἐμέλλομεν, εἴγε
τὴν ἐντολὴν ἐφυλά-
ξαμεν; ἡμεῖς γάρ
εἴγε καὶ μᾶλλον ὁ
λόγος ἀριδιλότερον ἔ-
δειξεν, ὅτι τὸ σῶ-
μα ἐκεῖνο καὶ ἀφθαρ-
τον ἦν ἀληθῶς καὶ
ἀθάνατον, ὡς ἀνεν-
δύς ὢν, συνιδεῖν
ἄλλως οὐκ ἔχομεν εἴ-
γε καὶ γενέσθαι τι
πλέον ἐμέλλεν, ἐπὶ
γετῇ ἀφθαρσίᾳ. τοῦ
γάρ ἀφθάρτου τί ἂν
ἀφθάρτοτερον εἴποι
τις εἶναι; καὶ τοῦ
ἀθανάτου ἀθανατώ-
τερον πάντως οὐδέν.
ὅτι μηδὲ τοῦ θνη-
τοῦ θνητότερον εὑ-
ροι τις ἂν, ἔνθεν
τοὶ καὶ τὸ ρητὸν
ἐκεῖνο τὸ λέγον ἐ-
γε-

lo tunc munimento,
nulla veste opus ha-
beret. Hoc autem, cu-
iusque scilicet indigē-
tiae privationem, il-
le etiam *Linguam au-*
rens beatitatis excef-
sum adpellabat; a quo
amplius omnimodis
etiam significatur,
corpus illud corru-
ptionis expers fuisse,
quemadmodum nul-
lius indigum & im-
mortale. Si enim &
eiusmodi quaedam
magnus *Gregorius* di-
xisse comperitur, ex
quibus mortalitatis
speciem Protoplasto
inducere videatur,
tamen progrediens
se ipse interpre-
tatur ita ad verbum
differens: *Quoniam*
diaboli invidia mors
in mundum ingressa est,
et per fraudem homi-
nem perdidit; propte-
rea Deus, quum homo
fa-

γινόμεθα ἂν ὅπερ
 οὐκ ἡμῖν εἶγε τὴν
 ἐντολὴν ἐφυλάξαμεν,
 κατ' ἕτερόν τινα λό-
 γον ἐκλαβέσθαι
 προήγμεθα τῆς γρα-
 φικῆς ἀκολουθίας, οὐ
 μὲν οὖν οὐ πόρρω
 πού πίπτοντα, κα-
 δὰ δοκεῖ τοῖς ἀ-
 μαθέσι τέως ἡ-
 μῖν, εἰ δὲ καὶ δο-
 κοῦσί τινες εἶναι τι
 τοῦ ἀθανάτου ἀ-
 θανατώτερον, δε-
 ξόμεθα καὶ τοῦτο
 πάσης ἀντιλογίας ἐ-
 κτός· καὶ γὰρ ὁ-
 σον ἐγγύζει τις τῷ
 θεῷ, τοσοῦτον ἀπα-
 θανατίζεται καὶ θεο-
 ειδέστερος γίνεται σώ-
 ματί τε καὶ πνεύμα-
 τι. δίκαιον οὖν ἐστὶ
 καὶ τὸ τὰ θεολο-
 γικὰ ῥητὰ καλοθέ-
 λως ὑποδέξασθαι,
 καὶ τὰ τῶν λοιπῶν
 διδασκάλων διὰ τι-
 μῆς ἔχειν, οὐ μὴν
 ἀπο-

factus esset, nostra pas-
sione passus est. Si igi-
tur, vir sanctissime,
invidia diaboli mors
in mundum ingres-
sa est, elucet omni-
no ante invidiam il-
lam, & antequam per
fraudem homo sedu-
ceretur, divinarum
manuum opificium
omnis corruptionis
expers in immorta-
litate vixisse. Hac e-
nim de causa nullius
operimenti indige-
bat; principio siqui-
dem, ut saepius di-
ximus, immortalita-
tis exors non erat.
Si vero haec ita ha-
bent, reliquum est ut
illi dicant, quid nam
ante transgressionem
fuerimus, & quid nam
deinceps futuri fuif-
semus, si custodisse-
mus mandatum? Nos
enim (siquidem dis-
putatio haec manife-
sti-

ἀποσπρέσθαι . . . τὸ
 γὰρ προσάλληλα τὰ
 τῶν ἁγίων πατέρων
 ρητὰ καλοθελῶς συμ-
 βιβάζειν, ἐπαίνετόν
 ἐστὶ καὶ μακάριον καὶ
 τὸ οὕτως θεάρεσον.
 πρόσσεχε οὖν εἰ μὲν
 οὖν ἐμείναμεν ὅπερ
 ἤμεν καὶ τὴν ἐντολήν
 ἐφυλάξαμεν ἐγενόμεθα
 ὅπερ οὐκ ἤμεν, τοῦτ' ἐ-
 σὶν, ἄτρεπτοι καὶ κατ'
 αὐτὴν τὴν προαίρεσιν,
 ἀλλὰ μὴ τὸν λόγον
 εὐθείως ἀποσραφῆς·
 εἴ γε καὶ οἱ θεότατοι
 ἄγγελοι κατὰ προαί-
 ρεσιν ἄλλο τι πρό-
 τερον ὄντες ὕπερον ὅ-
 περ οὐκ ἦσαν ἐγένον-
 το . . . δυσκίνητοι μὲν
 γὰρ ἦσαν ἀλλ' οὐκ
 ἀκίνητοι πρὸς τὸ κα-
 κὸν ἀπ' ἀρχῆς· ἀλλ'
 ἐπειδὴ τοῖς ἐκπεσοῦ-
 σιν ἀγγέλοις οὐδαμοῦ
 συνέπῃχθησαν, ἅτε
 τῆς κακοβουλίας ἐκεί-
 νης εὐρεθέντες ἀνώτε-
 ροι

stissime demonstravit
 corpus illud cuius-
 cumque corruptio-
 nis expers, & immor-
 tale vere fuisse, quum
 nullius indigeret, in-
 telligere omnino non
 possumus, quid am-
 pliusquam corruptio-
 nis expers futurum
 esset. Quid enim cor-
 ruptionis experte,
 magis corruptionis
 expers quis dixerit?
 Et immortalī im-
 mortalius nihil prorsus.
 Quia neque mor-
 tali immortalius quid-
 quam invenire est;
 & exinde dictum il-
 lud ita habens: *Fuif-*
semus utique, quod non
eramus, si mandatum
custodissemus, secun-
dum aliam rationem,
quae ex Scriptura
consequatur, nec pro-
cul cadat, ut indoctis,
quemadmodum nos,
videtur, accipere ad-
ducti

ροί· διὰ τοῦτο γεγό-
 νασι καὶ ἀκίνητοι
 πρὸς τὸ κακὸν οὐ φύ-
 σει ἀλλὰ χάριτι, κα-
 θὰ δὴ καὶ τῆς Δαμα-
 σκηνῶ Γωάννη περὶ
 τούτου δοκεῖ· οὕτω
 μὲν οὖν ὁσιώτατε καὶ
 περὶ τοῦ πρώτου ἀν-
 θρώπου ἐννοῶσθαι σε
 χρη· καὶ γὰρ ἐξου-
 σίαν εἶχε μένειν καὶ
 προκόπτειν ἐν τῇ ἀ-
 γασθῶ, καὶ ἐπὶ τὸ
 χεῖρον αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ
 καλοῦ μετατρέπεσθαι.
 εἴπερ οὖν ἀνώτερος
 εὐρέθη κακείνος τῆς
 τοῦ ὁφείως συμβουλῆς
 εἴπερ ἐφύλαξε τὴν δω-
 θεῖσαν αὐτῷ ἐντολὴν
 ἐγένετο ἀπαθανати-
 σθεῖς· ἔπερ οὐκ ἦν
 ἀπ' ἀρχῆς, τοῦτ' ἐστὶν
 ἀτρέπτος, οὐ κατὰ
 φύσιν μονόν, ἀλλὰ δὲ
 καὶ κατ' αὐτὴν τὴν
 προαίρεσιν· ἀντιλέ-
 γειν δὲ ἐπὶ τούτοις
 οὐκ εὐλογον· εἰ γὰρ
 καὶ

ducti sumus. Si au-
 tem concedunt non-
 nulli esse aliquid im-
 mortali immortalis,
 hoc etiam sine ulla
 contradictione recipi-
 emus. Etenim quan-
 tum Deo quis adpro-
 pinquat, tantum ad
 immortalitatem ad-
 surgit, & Deo perfim-
 ilis corpore, & spiri-
 tu evadit. Par est igitur
 & Theologica dicta
 benigne accipere,
 & dicta reliquorum
 Magistrorum honore
 prosequi, non autem
 aversari. Dicta e-
 nim sanctorum Pa-
 trum invicem conla-
 ta benigne probare
 & laudabile est, &
 beatum, & Deo gra-
 tum omnino. Atten-
 de igitur. Si perseve-
 rassemus quod era-
 mus, & praeceptum
 custodissemus, quod
 non eramus fuisse-
 mus,

καὶ ἐν τῇ φύσει τὸ ἀ-
μαρτάνειν οὐκ εἶχε
κατ' ἀρχὰς ὁ ἄνθρω-
πος ἅτε δὴ παρὰ Θεοῦ
δημιουργηθεὶς ἀφθαρ-
τος καὶ ἀθάνατος,
ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ προ-
αιρέσει, καθὰ δὴ καὶ
προείπομεν, ἐξουσίαν
εἶχε μείνειν ἐν τῷ ἀ-
γαθῷ, καὶ ἐπὶ τὸ
χειρόν αὐθις ἀπὸ τοῦ
ἀγαθοῦ μετατρέπε-
σθαι. εἴπερ οὖν ἐφύ-
λαξε τὴν δωθεῖσαν
αὐτῷ ἐντολὴν ἐγένετο
ἄν' ὅπερ οὐκ ἦν ἀπ'
ἀρχῆς, ἔχων ὡς εἴρη-
ται καὶ κατὰ προαι-
ρεσιν τότε ἀτρέπτον
ὁμοῦ καὶ ἀναμάρτη-
τον ὁποῖος ἐσέεται
καὶ κείνος ὁ κατάγε τὴν
τοῦ πάντος συντέλει-
αν ἐγερθισόμενος ἄν-
θρωπος. ἀρκεῖ τοσαῦ-
τα, τοῖς γὰρ ἐχέφροτι
κατὰ σε καὶ εἰς λόγος
ἀρκεῖ πρόσγε τὴν τοῦ
κρείττονος εὐρεσιν.

mus, hoc est, immu-
tabiles, & semper
eiusdem propositi.
Nec sermonem hunc
statim averfare. Si
enim divinissimi An-
geli quum secundum
propositum aliquid a-
liud prius essent, no-
visissime, quod non e-
rant, evaserunt: dif-
ficulter enim mobi-
les erant, sed non
immobiles ad malum
a principio; sed quo-
niam cum cadenti-
bus Angelis nullo pa-
cto devoluti sunt,
utpote qui mali illo-
rum consilii superio-
res contemptoresque
reperi, propterea
etiam immobiles ad
malum evaserunt non
natura sed gratia,
quemadmodum Da-
masceus etiam Io-
annes de hoc opina-
tur. Ita igitur, vir
sanctissime, etiam de
pri-

primo homine cogitare te oportet. Etenim (1) manendi, & proficiendi in bono, potestatem habebat, & ad peius iterum a bono se convertendi. Si igitur & ille Serpentis consilii contemtor repertus esset, si datum sibi praeceptum custodisset, ad immortalitatem adfurrexisset, & evasisset quod a principio non erat, hoc est, immutabilis, non secundum naturam tantum, sed etiam secundum ipsam voluntatem. Hisce autem contradicere, non est rationi consentaneum. Si enim peccare homo a principio in natura non habuit, a Deo siquidem corruptionis expers immortalisque creatus est; in ipsa voluntate, ut diximus, perseverandi in bono potestatem habebat, & in deterius iterum ab honesto se convertendi. Si igitur datum sibi mandatum custodisset, quod a principio non erat, utique fuisset; habens, ut dictum est, etiam secundum voluntatem & immutabilitatem, & impeccabilitatem; qualis erit ille homo, qui in universitatis consummatione resurrexurus est. Et haec quidem sufficiant. Prudentibus enim quemadmodum tu es, & unum verbum, ut quod melius est inveniri possit, sufficit.

N 2

(1) *Cyrillus Alexandrinus Lib. Contra Anthropomorph. Cap. II.* arbitrii libertatem homini praecleariter adserit,

τῷ αὐτῷ
(1) Περί τῆ ὁποῖος ἦν ὁ πᾶς
ἀρχὴς ὁ Ἀδὰμ κατὰ γε
δόξαν ὁμοῦ καὶ λαμ-
πρότητα.

Ad eundem
De gloria, & clarita-
te, qua a principio
Adamus coruscavit.

Λόγος γ'.

Disputatio III,

Eodem Io. Lamio Interprete.

Εἰ δὲ καὶ τοῦτο μα-
θεῖν ἐπιζητεῖς, ὁσιώτατε ἄνερ, ὁποίας
ἐξέπαισεν διὰ τὴν πα-
ράβασιν ὁ πρῶτος ἄν-
θρωπος δόξης τε καὶ
λαμπρότητος, ἡ δε-
σποτική σε διδάξει
φωνὴ κατὰ λέξιν οὕτω
λέγουσα· τότε λάμ-
ψουσι οἱ δίκαιοι ὡς
ὁ ἥλιος· ἐντεῦθεν ᾧ,
εἴγε προσέχομεν, τὸ
ζητούμενον εὐρήσομεν.
εἴγε καὶ μᾶλλον ἢ ἄ-
γία γραφὴ δι' ἑτέρων
ἑτέρα διδάσκει πολ-
λάκις ἡμᾶς· ἐπειδὴ
καὶ γὰρ ἡ ἐλπίζομέ-
νη

SI vero, & hoc di-
scere expetis, Vir
sanctissime, qua glo-
ria scilicet & clarita-
te, primus homo per
praevaricationem ex-
ciderit, vox te domi-
nica docebit, verbis,
quae proferimus, ita
dicens: *Tunc fulgebunt*
iusti sicut Sol. Heinc
enim, si animum in-
tendimus, quod quae-
ritur, reperiemus:
& eo magis, quo sae-
pius⁽¹⁾ aliis per alia,
sancta Scriptura nos
instruit. Etenim qu-
um ea, quae speratur,
gra-

(1) *Lambecius Cod. CLIX.* habet καὶ περὶ τοῦ, &c.

(2) *Superiori Epistola, pag. 172.*

νη χάρις ἐπάνοδος ἐ-
 σιν πρὸς τὴν πρώτην
 ἐκείνην ζώνην, ὡς ὁ
 Νύκτες φησὶ Γρηγό-
 ριος λέγων τὰδε. οἱ
 δίκαιοι λάμπονται τό-
 τε κατὰ τὸν ἥλιον.
 εὐδηλον πάντως ὅτι
 καὶ ἡ ἀνθρωπίνη κατ'
 ἀρχὰς οὐσία κατ' οὐ-
 δὲν διενήνοχε τῆς ἡ-
 λίου λαμπρότητος. ἡ
 γὰρ ἀνάστασις οὐδὲν
 ἄλλο ἐστίν, ἀλλ' ἡ
 πρὸς τὸ ἀρχαῖον τῶν
 πεπτωκότων ἀποκατά-
 σις. διὰ γὰρ τοῦ-
 το καὶ ἡλικία μία,
 καὶ εἶδει ἐνὶ, καὶ σχή-
 ματι τῷ αὐτῷ κατὰ
 τὸν πρῶτον ἐκείνον ἀν-
 θρωπον ἐγερθήσονται
 ἅπαν-

gratia, non sit nisi re-
 gressus⁽¹⁾ ad illam pri-
 mam, propter quam,
 ut Nyssenus Grego-
 rius ait, iusti tunc
 aeque ac Sol ipse
 fulgebunt; manife-
 stum omnino est &
 humanam ab initio
 naturam nihil fuisse
 a Solis splendore di-
 versam. Nam resur-
 rectio nihil est aliud,
 (2) quam eorum, qui
 ceciderunt, in inte-
 grum restitutio⁽³⁾; ob
 hoc enim ipsum & ea-
 dem aetate omnes,
 eademque specie ac
 figura, iuxta primi il-
 lius hominis habitum
 resurrecturi sūt, ut in

N 3 Quac-

(1) Epistola antecedenti.

(2) Epistola superiori pag. 188.

(3) Hac ratione inducti quidam, & Pauli verbis ex alia parte in angustias coacti, putaverunt prius quidem hominem fuisse corpore animali instructum, sed quum in Paradiso constitutus est, eum fuisse muta- tum, sicut nos quoque in resurrectione mutabimur. *Augustinus Lib. VI. De Genes. ad lit. Cap. XX. Con- sule superius pag. 123.*

ἅπαντες, ὡς ἐν τοῖς
πρὸς Ἀντίοχον ὁ μέ-
γας φησὶν Ἀθανά-
σιος. Ὅτι δὲ ταῦτα
οὕτως ἔχει καὶ ὅτι το-
σαύτη λαμπρότης τῷ
Ἀδὰμ ἐκείνῳ προσῆν
ἀπ' ἀρχῆς, ὅσῃν ἡ
δεσποτικὴ φωνὴ τοῖς
ἁγίοις ἔσσεσθαι λέγει
κατάγει τὴν ἡμέραν
ἐκείνην, αὐτὸς ὁ κύ-
ριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χρι-
στὸς ἐπὶ τοῦ ὄρους Θα-
βώρ μεταμορφούμενος
ἀρι-

Quaestionibus ad An-
tiochum magnus A-
thanasius (1) adfirmat.
Haec autem ita se ha-
bere, & tanto fulgore
Adamum (2) illum e-
micuisse a principio,
quantum vox domi-
nica Sanctis illa die
fore pronuntiat, ipse
dominus noster Iesus
Christus in monte
Thabore (3) transfi-
guratus multo ma-
nifestius ostendit;
mo-

(1) Vide superius pag. 138.

(2) Lud. Thomassinus Tom. II. Theolog. Dogmat.
Lib. I. Cap. XX. §. 2. Beatam vitam olim egit ho-
mo, sed protoplastus tantum, non omnis: beatam vi-
tam egere animae primorum parentum, non omnino
tamen corpore nudae, sed immortalī, & quodammodo
spirituali corpore succinctae; ut homo tum fere totus esset
anima, & mens, quia & corpus in naturam animae
traheretur.

(3) Vbi transfiguratus fuerit Iesus incertum om-
nino, quemadmodum & qua die, de quo Glycas
noster III. Part. Annal. Ceterum montem illum fuisse
Thaborem antiqua est opinio, ut intelligitur ex
Hieronymo Epitaphio Paulae. Consulendus Casaubo-
nus Exercit. XV. in Baron. §. XVIII. Itinerarium ta-
men Burdigalense Christi transfigurationem in Mon-
te Olivarum factam fuisse docet.

ἀριθμολότερον ἔδειξε ,
καὶ πῶς οἱ ὑμνογρά-
φοι καὶ θεῖοι μελωδοί ,
ὅς , τε μέγας δηλαδὴ
Κισμᾶς , καὶ ὁ Δαμα-
σκηνὸς Ἰωάννης σοφῶς
σε διδάξουσι . λέγου-
σ γὰρ . ὅτι τὴν ἐντε-
δεῖσαν τῷ Ἀδὰμ ὑπὸ
τῆς ἀμαρτίας ἀμαύ-
ρωσιν ἐδιώξας , τῷ
δεῖκῳ φωτί σου Σῶ-
τερ ἐκλαμπρύνας καὶ
ὅτι

modum & hymno-
graphi illi , & divini
cantores , magnus vi-
delicet *Cosmas* (1) , &
Damascenus Ioannes ,
(2) docebunt te sapi-
enter . Dicunt enim :
*Quum Adamo addi-
tum a peccato* (3) nigro-
rem expulisses , divina
tua luce , *Servator* , re-
fulsisti : *Et archetypam
illam imaginis illius*

N 4 primi

(1) *Cosmas* Ierosolymitanus , Maiumae Episcopus ,
Iohannis Damasceni Praeceptor , qui scripsit Hymnos
III. in praecipuas anni Festivitates , & metricam e-
xarrationem Psalmorum omnium , & Ἀσματικούς κα-
ύνας , claruit anno DCCXXX. Vide *Guil. Caveum* ,
Lambecium , aliosque .

(2) *Ioannes* quoque Damascenus carmina scripsit .

(3) Melius id omne de anima , & verius , quam
de corpore intelligitur , quod etiam *Cyrillus Alexan-
drius Lib. advers. Anthropomorphitas Cap. X.* arbi-
tritur . Ἡ φάνισεν , inquit , τῆς θεοκείδους εἰκόνας
τὸ κάλλος ἢ ἀμαρτία , καὶ ῥυτίδων μέσον τὸ λαμπρὸν
τῆς ἀνθρωπότητος πρόσωπον ἀπέφηνε ὁ Σατάνης .
ἀλλ' ὁ ἀνακαίνεως ἐπέφανεν ὁ ἀναμορφῶν εἰς τὸ
ἐν ὀρχαῖς τὸ ἠδικημένον , καὶ πάλιν ἡμᾶς εἰς τὴν
ἐαυτοῦ μεταλλάττων εἰκόνα , ὥστε τῆς θείας φύσεως
αὐτοῖς ἐμπρέτην τοὺς χαρακτῆρας ἡμῖν δι' ἀγιασμοῦ
καὶ δικαιοσύνης , καὶ τῆς κατ' ἀρετὴν ἐνζωΐας . *Lab-*
fab

ὅτι τὸ ἀρχέτυπον κάλ-
λος ἐκείνο τῆς εἰκόνος
τοῦ πρώτου, δηλονό-
τι Ἀδὰμ, οὐπερ ἐ-
ξέπεσε δι' αὐτὴν πα-
ράβασιν, ἐπειδὴ τοῖς
πολλοῖς ἀγνοούμενον
ἦν, ἐν σεαυτῷ παρα-
δόξως ὑπεδείξας. Ἐπὶ
τῷ τοῦ καὶ τὴν ἄφατον
ἡλλοιώθης τῆς μορφῆς
ἀλλοίωσιν γνωρίσαι
θέλων ἐντεῦθεν ὁποίας
ἡξίото χάριτος πρὸ τῆς
ἀμαρτίας ὁ ἄνθρωπος,
καὶ ὅτι ταύτην αὐτὸ
πάλιν μετέδωκας, διὰ
τῆς καθ' ὑπότασιν ἐ-
νώσεως. εἰ γὰρ καὶ διά-
δηλον αὐτίκα γενέσθαι
τοῦτο οὐκ ἔφθασεν,
οὐδὲ ἤθελε σκάνδαλον
ἐξαι-

primi (scilicet, Ada-
mi) pulcritudinem, quia
excidit ille per trans-
gressionem, quoniam
plerisque omnibus igno-
ta erat, in teipso mira-
biliter demonstrasti.
Propterea enim & in-
fabili tuae formae mi-
tatione immutatus es,
cum velles ea ratione
patefacere quali fuisse
homo ante peccatum.
gratia dignatus, eam-
demque te illi iterum
per geminae naturae
cohaesionem restituisse.
Si enim & hoc sta-
tim manifestum esse
non potuit, noluit e-
nim continuo Isradi
offensionem iniicere,
sed

factavit divinae imaginis pulcritudinem peccatum,
sordibusque opplevit splendidam humanitatis faciem Sa-
tanæ. Ceterum instaurator exortus est, qui id quod
depravatum erat, pristinae formae restituit, usque
denuo in suam imaginem transformavit, ut divinae
ipsius naturae characteres nobis conveniant per sancti-
ficationem, & iustitiam, vitamque ad virtuti nor-
mam bene compositam.

ἐξ αὐτῆς ἐνιέναι τὸ Ἰ-
σραὴλ, ἀλλ' ἐπὶ ὄροις
Θαβώρ, ὡς ἤδη προ-
εῖρηται, θεωρηθῆ-
σα ἡ φύσις ἡμῶν ἐ-
γνώσθη διὰ τῆς θείων
ακτίνων προχύσεως.
πρόσεχε οὖν· εἰ γὰρ
ἀσράψας ἐπὶ τοῦ ὄ-
ρους ὡς ὁ ἥλιος ὁ Σω-
τὴρ ἔδειξε προφανῶς
ὅποῖ-

sed supra montem
Thaborem, ut iam
dictum est: nostram
naturam tamen divi-
nam iam evasisse de-
prehensum est, quod
undique divinos⁽¹⁾ ra-
dios effunderet. At-
tende igitur. Si enim
Servator, tamquam
sol, in monte coru-
scans,

(1) Id recte adfirmat *Glycas*, nec in Hefychastarum
dogma prolabitur; illi enim perperam arbitraban-
tur, coelestem illum fulgorem, quo Christus transfi-
guratus coruscare visus est, increatum fuisse aliquid ex
divina natura profluens. Horum partes propugnarunt
in primis *Gregorius Palamas*, *Isidorus Patriarcha*, *Phi-
lotheus Metropolita Heracleensis*, & postea *Patriarcha*
Constantinopolitanus, & *Iosephus Bryennius*. Cete-
rum hunc errorem doctis voluminibus elucubratis
impugnarunt *Nicephorus Gregoras*, *Ioannes Cyparissio-
tes*, *Demetrius Cydonius*, *Manuel Calecas*, & ipse *Io-
annes Cantacuzenus*, cuius adversus *Palamam* opus
MS. in Bibliotheca Laurentiana Florentiae adserva-
tur, quod olim publici iuris facere, si Deus adnuit,
in animo habemus. *Glycas* vero radios, qui ex Chri-
sti corpore emicabant, divinos adpellare videtur,
quod mirabiliter fulgerent, & ex divino Christi cor-
pore procederent. Divinum est quidquid excellit,
vel ad Deum quomodocumque pertinet. Haeresis Pa-
lamarum XIV. saeculo Graecam Ecclesiam infe-
ctam habuit.

ἰπποῖον ἄρα καὶ τῷ Ἀ-
δάμ ἐκείνῳ προσενῆν
ἀπ' ἀρχῆς φῶς, θαυ-
μάζειν οὐκ εὐλογον
εἶγε λάμπουσιν οἱ δι-
καιοι τότε ὡς ὁ ἥλιος.
ἐπεὶ δὲ γὰρ ἡ ἐλπι-
ζομένη χάρις ἐπ' ἐνοδός
ἔστιν, ὡς προείρηται.
πρὸς γε τὴν πρώτην
ἐκείνην ζῶην, ἀκόλου-
θον ἂν εἴη καὶ τοὺς
ἀνασησομένης τοὺς δι-
καίους μὴ κατὰ τὸ
σχῆμα καὶ τὸ εἶδος
μόνον παραπλησίους
ἐγερθῆναι πρώτῳ Ἀ-
δάμ, ἀλλὰ καὶ κατ'
αὐτὴν τὴν λαμπρό-
τητα· ὅτι δὲ ταῦτα
οὕτως ἔχει, καὶ ὅτι
τοσαύτην λαμπρότητα
τὸ τοῦ Ἀδάμ ἀπ' ἀρ-
χῆς ἐφαιδρύνετο πρό-
σωπον, ὁ Σιναΐτης
Θεὸς Ἀναστάσιος ἐν τῇ
παρ' αὐτοῦ συγγρα-
φῇ βίβλῳ, ἢ τὸ ὀ-
νομα ὁδηγός, ἀριδιλό-
τερον

scans, quali utique
& Adamus ille ab ini-
tuo lumine radiaret,
luculenter ostendit;
iam mirari non su-
bit, si tamquam sol
tunc iusti fulgebunt.
Etenim quum gratia,
quae speratur, regres-
sus sit, ut iam dixi-
mus, ad primam il-
lam vitam; confecta-
rium quoque est &
resurrecturos tunc ius-
tos, non secundum
figuram, & speciem
tantum, surrecturos
esse primo Adamo
per similes, sed & se-
cundum ipsam clari-
tatem⁽¹⁾. Haec autem
ita se habere, & tan-
to Adami faciem ab
initio enituisse fulgo-
re, divinus etiam *A-*
nastasis Sinaita libro
a se scripto, cui *Dux*
viae titulus est, per-
spicue, ac dilucide,
osten-

(1) Consule superius pag. 123.

τερον ἔδειξε διεξιῶν
ἔκτισε κατὰ ῥῆμα καὶ
τάδε. ποιήσας ἐν ἀρ-
χῇ τὸν Ἀδάμ ὁ Θεὸς
κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίω-
σιν αὐτοῦ, ἐνέθυκεν
εἰς τὸ πρόσωπον αὐ-
τοῦ διὰ τοῦ ἐμφυσή-
ματος ἀκτῖνα τοῦ
μα-

ostendit, differens ibi
hisce iisdem verbis
ea, quae sequuntur:
Quum Adamum Deus
in principio ad imagi-
nem, & similitudinem
suam fecisset, eius vul-
tu sua inspiratione ra-
dium (1) *sancti Spiri-*
tus,

(1) Cyrillus quoque Alexandrinus *Lib. adversus Anthropomorphit. Cap. II.* opinatur illam Dei adspirationem, nonnisi Sancti Spiritus infusionem fuisse: nec illam vult homini in animam cessisse: ὅτι γὰρ, inquit, οὔτε ἡς ψυχὴν ἀνθρώπου, τὸ ἐμφυσήσαν αὐτῷ γὰ γονε πνεῦμα, οὔτε μὴν εἰς νοῦν, ὡς οἰονταί τινες, ἐστὶν ἐντεῦθεν ἰδῆν, κτλ. *Spiritum enim homini insufflatum, non ipsi in animam neque etiam in mentem, cessisse, ut quidam existimant, heinc videre licet, &c.* Alii tamen aliter censent, & Michael noster praesertim, cum in hisce Epistolis, tum *Part. I. Annalium* de hominis creatione agens, ubi tamen Cyrillo ex parte saltem adsentiri videtur. *Augustinus Lib. XIII. Cap. XXIV. Vnde & illud parum considerate quibusdam visum est, in eo quod legitur, inspiravit Deus in faciem eius spiritum vitae, & factus est homo in animam viventem; non tunc animam primo homini datam, sed eam, quae iam inerat, Spiritu Sancto vivificatam.* Movet enim eos quod Dominus Iesus posteaquam resurrexit a mortuis insufflavit dicens discipulis suis, accipite Spiritum Sanctum. Vnde tale aliquid existimant factum quale tum factum est, quasi & hic sequutus Evangelista dixerit, & facti sunt in animam viventem. Et deinde hanc opinionem late confutat.

παναγίου πνεύματος,
καὶ χάριν, καὶ ἔλλαμ-
ψιν· ἡμαύρωσε δὲ τὴν
λευκὸν αὐτὸν ἢ παράβα-
σις τῆς δοθείσης αὐ-
τῷ θείας ἐντολῆς, ἐφ'
ᾧ καὶ τῷ προσώπῳ
αὐτοῦ Σὴθ ἐνέθηκα
ταύτην ὕψερον ὁ θεός·
γνωρίσαι θελὼν ἐκ
τούτου καὶ τοῖς μετὰ
ταῦτα τὴν δοθεῖσαν
τῷ πρώτῳ ἀνθρώπῳ
δι' αὐτοῦ ἐμφυσήμα-
τος ἔλλαμψιν· καὶ ἄ-
κουε τί περί τούτου
φησὶν ἡ ἁγία γραφή·
ἔζησε δὲ Ἀδάμ ἐτη
διακόσια πρὸ τῆς τριά-
κοντα καὶ ἐγέννησεν
υἱὸν κατὰ τὴν ἰδέαν
αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν εἰ-
κόνα αὐτοῦ, τοῦτ' ἐ-
στίν, ὅτιαν εἶχεν ἀπ'
ἀρχῆς εἰκόνα καὶ ἔλ-
λαμψιν, καὶ ἐπωνόμα-
σε τὸ ὄνομα αὐτοῦ
Σὴθ, ὃ λέγεται, ἐξ-
ανα-

ius, & gratiam, &
splendorem adflavit :
obfuscavit vero illum
omnino, dati eidem di-
vini praecepti trans-
gressio, quare & ipsi-
us Sethi vultu eundem
fulgorem Deus po-
sterius indidit, mani-
festare volens ex hoc ip-
so futuris mortalibus,
datam a se primo ho-
mini sua inspiratione
claritatem : & audi
quid de hoc dicat san-
cta Scriptura : vixit
vero Adamus ducentis,
& triginta annis (1), &
genuit filium iuxta for-
mam & imaginem su-
am, hoc est, iuxta eam
imaginem, & splendo-
rem quem habuit ab ini-
tio, & vocavit nomen
eius Sethum, quod di-
citur, resurrectio : quo-
niam vidit renovatam
mirabilem illam for-
mam,

(1) Graecus contextus iuxta LXX. habet : τριά-
κοντα καὶ διακόσια ἐτη.

ανάσασις. ἐπειδὴ εἶδεν *nam, cuius causa ipsum*
 ἀνακαινισθεῖσαν τὴν *homines, qui eo tempo-*
 παράδοξον ἐκείνην μορ- *re vivebant (1) De-*
 φὴν ἧς ἐνεκα καὶ θεὸν *um adpellavere. Haec*
 αὐτὸν οἱ κατ' ἐκείνου *eadem igitur prodere*
 καιρῷ τυγχάνοντες ἄν- *videtur etiam divinus*
 θρωποι προσηγόρευ- *ille Macarius Aegy-*
 σαν. *ptius.*

(1) De Enos id tradit *Cyrillus Alexandrinus Lib.*
advers. Anthropomorphitas Cap. XVII. Ἐνὸς ὅς διὰ
 πολλὴν ἄγαν δικαιοσύνην ὠνόμασε παρὰ τοῖς τό τη-
 νικαῦτα θεός. *Enos, qui ob eximiam iustitiam vocatus*
est ab illius temporis hominibus Deus. Fidunt autem hi
 illo Geneseos loco de Enos ἡλπίζουσι ἐπικταῖσθαι τὸ
 ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ αὐτοῦ. *Vulgata habet: Isse*
coepit invocare nomen Domini, Vulgata an-
tiquior: Coeptum est invocari nomen Domini. Alii
 vertunt; *Coeptum est profanari nomen Dei.* Ceterum
 de ipso Setho *Glycas noster Part. II. Annalium* haec
 habet Ὁ μὲν τριζήθ ἔτη ζήσας ἐννεακόσια δώδεκα
 τελευτᾷ, θεὸς ἔναι διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ νομιζόμε-
 νος, καὶ διὰ τὸ πρῶτος εὐρηκέναι τὰ Ἑβραϊκά γραμ-
 ματα καὶ τὰς τῶν ἀσέρων ὀνομασίας. οὗτος ὁ Σήθ γενναῖ-
 ον ἔναι, καὶ αὐτὸν διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτὴν νομιζόμε-
 νον θεόν. *Hic Sethus quum annos DCCCXII. vixisset,*
propter virtutem pro Deo habitus, quod Ebraicas lit-
teras, & adpellationes siderum, primus invenisset. Pro-
creavit autem Enosum, qui & ipse pro Deo virtutis
nomine haberi meruit. Ceterum haec, quae de Setho
Glycas habet, ex Apocryphis, & Haereticorum li-
 bris, deducta videntur, ex quibus petiit etiam ve-
 tus Chronicon, quod narrat, Sethum in coelum trans-
 latum, inde micanti vultu, instar Moysis post collo-
 quium cum Domino, rediisse.

σαν. ταῦτα μὲν οὖν
 ὑπεμφαίνειν εἶκε καὶ
 ὁ Θεὸς ἐκεῖνος Μακά-
 ριος ὁ Αἰγύπτιος. διὰ
 γὰρ τῆς δόξης ἐκείνης
 τῆς ἐπιλαμπύσης τό-
 τε τῷ προσώπῳ τοῦ
 Θεόπτου Μωσέως εἰς
 ἡν οὐδεὶς ἀτενίσαι ἡ-
 δύνατο, καὶ μὲν ἄμ-
 φω ταῦτα παρέσχε, καὶ
 ἡν εἶχε δηλαδὴ δό-
 ξαν ἀπ' ἀρχῆς ὁ Ἀ-
 δάμ, καὶ ἡν ἐς ὕστερον
 ὁ τῶν δικαίων ἔχει χο-
 ρός, καὶ ἄκουε τί κα-
 τὰ ῥῆμά φησιν ὁ Θεὸς
 οὗτος ἀνὴρ ἐν κεφα-
 λαίοις αὐτοῦ. δοκῶ
 τὸ δεδξασμένον πρό-
 σωπον Μωσέως τύπον
 εἶναι καὶ ὑπόδειγμα
 τοῦ πρώτου διὰ χει-
 ρῶν Θεοῦ δημιουργη-
 θέντος ἀνθρώπου. καὶ
 αὐτίς, Μωσῆς ὁ μα-
 κάριος ὑπέδειξε τύπον
 διὰ τῆς τῷ προσώ-
 πῳ αὐτοῦ ἐπιλαμπύ-
 σης τοῦ πνεύματος δό-
 ξης,

ptius. Etenim quum
 de illa gloria, quam
 vultu suo Dei con-
 templator Moses co-
 ruscabat, & quam
 nemo poterat fixis o-
 culis intueri, loque-
 retur, haec duo etiam
 disseruit, qua scilicet
 gloria a principio A-
 damus fuerit insigni-
 tus, & quam novis-
 sime iustorum habi-
 turus est chorus. Au-
 di igitur ipsissima di-
 vini huius viri verba,
 quibus in suis capi-
 tulis ita infit: *Opinor
 autem glorificatum
 Mosi vultum formam
 esse & exemplum illius
 hominis, quem Deus
 suis manibus condidit.*
 Et iterum: *Beatus
 Moses illa divini Spi-
 ritus gloria, quae in
 eius vultu refulgebat,
 specimen praebeuit, quo-
 modo in resurrectione
 iustorum, corpora San-*
 ct-

ξης, πῶς ἐν τῇ τῶν δικαίων ἀναστάσει τὰ τῶν ἀγίων δοξασθῆσεται σώματα. Κά-
λὸς οὖν ὁ λόγος, ἔλεγε ἀνάσασιν ἐπ' ἀνόδον εἶ-
ναι πρὸς γε τὴν ἀρ-
χαίαν ἐκείνην καὶ πρῶ-
την ζῶν. ἐπὶ μέντοι
τοῖς ἡδὴ προειρημένοις
καὶ ἑτερόν τι μετα-
μορφούμενος ἔδειξεν ὁ
Σωτὴρ. τί τῷτο; τὴν δό-
ξαν ἐκείνην ἣν μέλλει
κατάγει τὴν δευτέραν
αὐτοῦ παρουσίαν ἐν-
δείξασθαι. καὶ πεί-
θου τῷ Θεολόγῳ Γρη-
γορίῳ λέγοντι· ἥξει
μὲν οὖν μετὰ τοῦ σώ-
ματος ὁ Χριστὸς τοιοῦ-
τος ὁποῖος ὁφθὲν τοῖς
μαθηταῖς ἐπὶ τοῦ ὄ-
ρους ὑπερνικώσης τὸ
σαρκίον τῆς θεότητος.
καλῶς οὖν ἐπὶ τούτοις
ἔλεγε τοὺς δικαίους ὁ
κύριος κατ' αὐτὸν ἀ-
σπρίψαι τὸν ἥλιον. τὴν
γὰρ ἀπὸ τοῦ δεσπο-

τι.

torum glorificanda
sint. Bellus igitur
sermo ferebat resur-
rectionem esse ad an-
tiquam illam pri-
mamque vitam re-
gressum. Praeter ea
vero, quae haecenus
diximus, aliquid eti-
am aliud huiusmodi
transfiguratus Serva-
tor ostendit, gloriam
scilicet illam, quam,
quum secundo vene-
rit, manifestabit; su-
per quo fidem adhibe
Theologo Gregorio
dicenti: *Veniet igitur
cum corpore Christus
talis, qualis discipu-
lis adparuit in monte,
divinitate carnem lon-
go intervallo superan-
te.* Bene igitur dice-
bat insuper Dominus
fore ut tamquam Sol
iusti refulgeant. Qu-
um enim splendorem
ex dominico corpore
procedentem excepe-
rint,

τικοῦ σώματος ἐκπε-
 δῶσαν αἶγλην ὑποδε-
 ξάμενοι μετασχιω-
 θήσονται τηνικαῦτα
 καίπερ ὁφθήσονται ἄν-
 τικρος καθάπερ τι σῶ-
 μα διαφανές μαρμαρι-
 γήν ἡλίου δεχόμενον.
 Κατὰ τοῦτο καὶ ὁ
 πάμμεγας ἔλεγε Παῦ-
 λος ὅτι μετασχημα-
 τίσει τότε τὸ σῶμα
 τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν
 ὁ Σωτὴρ εἰς τὸ γενέ-
 σθαι σύμμορφον τῷ
 σώματι τῆς δόξης αὐ-
 τοῦ· ταύτητοι καὶ ἀμ-
 φιβάλλειν ἐπὶ τούτοις
 οὐκ ἄξιον· εἰ γὰρ ὅς
 ἀρχῆς αὐτῆς ὁ Ἀδὰμ,
 ἡνίκα δηλαδὴ θείαις
 ἐπλάσθη χερσὶ, το-
 σαύτην ἐδέξατο διάγε
 τοῦ Θεοῦ ἐμφυσήμα-
 τος τὴν παιδρότητα,
 φαίνεται πάντως ὅτι ὁ
 ἐκ νεκρῶν ἀναστησόμε-
 νος ἄνθρωπος τῆς αὐ-
 τῆς ἂν ἡξιώθη λαμ-
 πρότητος διὰ τῆς τοῦ
 παν-

rint, ita ii tunc trans-
 formabuntur, & pa-
 lam adparebunt, ut
 corpus quoddam pel-
 lucidum splendore
 Solis inlustratum.
 His magnus etiam
 Paulus concinens di-
 cebat, tunc a Serva-
 tore nostrum humile
 corpus ita transfor-
 matum iri, ut suo fu-
 turum sit corpori glo-
 rioso conforme. Quā-
 obrem in his se anci-
 pitem traducere haud
 dignum est. Si enim
 ab ipso initio Ada-
 mus, quum videlicet
 divinis fictus est ma-
 nibus, tantam ex di-
 vino adflatu clarita-
 tem recepit: elucet
 omnino hominem e-
 tiam a mortuis resur-
 recturum, eiusdem
 fulgoris gloria, Spi-
 ritus Sancti gratia,
 dignandum. Crede
 autem beato David
 ita

παναγίου πνεύματος
 χάριτος καὶ πείθου
 τοῦ μακαρίου Δαβὶδ
 οὕτω περὶ τούτου λε-
 γοντι. ἐξαποστείλεις τὸ
 πνεῦμά σου καὶ κτι-
 σθήσονται, καὶ ἀνα-
 καινίσεις τὸ πρόσω-
 πον τῆς γῆς. Πρόσε-
 χε οὖν. ἐπεὶ δὴ γὰρ
 ἐπὶ τοῦ ὄρους εἶδει-
 ξεν ὁ Σωτὴρ ἐν ἐ-
 αὐτῷ μεταμορφούμενος
 οἷον εἶχε κάλλος ἀπ'
 ἀρχῆς ὁ Ἀδάμ, καὶ
 οἷον οἱ δίκαιοι μέλ-
 λουσι τότε λαβεῖν,
 διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς
 Γρηγόριος ὁ Νύκνης,
 ἐπίσης ἔλεγε παρ' ἐαυ-
 τοῖς τὴν Θεῖαν εἰκόνα
 φορεῖν, τόντε πρὸ τῆς
 παραβάσεως ἀνθρώ-
 πον, καὶ τὸν ἐκ νεκρῶν
 ἐφ' ὑπερόν ἀνασησόμε-
 νον. Ὅτι δὲ ταῦτα
 οὕτως ἔχει, καὶ ὅτι ἐπ'-
 ἀνοδὸς ἐστὶ πρὸς γε-
 τὴν πρώτην ζωὴν ἢ
 ἐλπίζομένη χάρις, ὡς
 πολ-

ita de hoc ipso pro-
 nunciante: *Emittes
 Spiritum tuum & crea-
 buntur, & renouabis
 faciem terrae.* Atten-
 de igitur: quum enim
 supra montem Ser-
 uator in seipso trans-
 formatus ostenderit,
 qualem a principio
 Adamus pulcritudi-
 nem habuerit, & qua-
 lem iusti olim acce-
 pturi sint, propterea
 divinus etiam Grego-
 rius Nyssenus, aequa-
 liter, dicebat, divi-
 nam imaginem ferre
 & ante peccatum ho-
 minem, & illum, qui
 novissime a mortuis
 resurrecturus esset.
 Haec autem omnia
 ita se habere, & gra-
 tiam, quae speratur,
 ad primam illam, ut
 saepius diximus, vi-
 tam esse regressum,
 ipse prae aliis Domi-
 nus ostendit. Quum
 O enim

πολλάκις εἰρήκαμεν ,
 αὐτὸς ἔδειξε πρὸ τῶν
 ἄλλων ὁ κύριος, ἡνίκα
 γὰρ ἐπιστρέφοντα τὸν
 ἄσωτον ἠγκαλίζετο
 καὶ τὰδε πρὸς τοῖς
 ἄλλοις ἔλεγε· ἐνδύσα-
 τε αὐτὸν τὴν πρώτην
 στολὴν . μὴ οὖν ἐπὶ
 πλέον ἀμφίβαλλε . στο-
 λὴν γὰρ τὴν πρώτην
 εἰπὼν, ἔδειξε προφα-
 νῶς μηδὲν ἄλλο τὴν ἀ-
 νάσασιν εἶναι ἢ πρὸς τὸ
 ἀρχαῖον τῶν πεπτω-
 κότων ἀποκατάσασιν .

enim redeuntem A-
 sotum obviis ulnis
 excepisset , & haec
 insuper inqueiebat ;
Induite cum stola
illa priori (1) . Ne
 igitur amplius du-
 bita : priorem enim
 stolam dicens , di-
 lucide significavit ,
 nihil aliud esse re-
 surrectionem , quam
 eorum , qui ce-
 ciderunt , in pri-
 stinum statum resti-
 tutionem (2) ,

Τῷ

Qua

(1) Epistola superiori ,

(2) Ea omnia quae in hac Epistola Glycas differtat languida & frigidiuscula sunt , atque etiam falsa manifeste . Falsum enim resurrectionem fore in eum tantummodo statum , in quo primus homo fuerat ante peccatum , restitutionem . Egre- gie de more *Augustinus* id demonstravit , ut supra quidem pag. 123. videre est . Verum audiamus illum ad rem pariter differentem *Lib. VI. De Genes.* ad litteram . *Hic occurrit* , inquit , *alia quaestio , quomodo renovemur , si non ad hoc per Christum renovamur quod in Adam prius eramus ? Quamquam enim multa non in pristinum , sed in melius renoventur , ab inferiore tamen statu , quam quo erant antea , renovantur . Un-*
 de

Τῷ αὐτῷ,

Τίνοι ἔνεκεν ὁ διάβολος
 διὰ τοῦ ὄφειος καὶ οὐ δι'
 ἑτέρου τῶν ζώων προσ-
 ἔβαλε τῷ Ἀδὰμ (1)
 καὶ τῶς πόδιν δῆλον,
 ὅτι διὰ τοῦ ὄφειος προσ-
 ἔβαλε τῷ Ἀδὰμ, τῇ
 γραφῇ ὁπρὸς ἡμᾶς μὴ
 σαφῶς οὕτω λεγούσης,
 καὶ εἰ ἀληθῶς τινος ἔνε-
 κεν ἡ γραφὴ τοῦτο τε-
 λεον ἐκρυψεν.

Ad Eundem.

Qua de causa Diabolus per
 serpentem, & non per
 aliud animal Adamum
 inceserit, & ex quo tan-
 dem constet, Adamum
 ab eo per serpentem ob-
 pugnatum fuisse, quum
 Scriptura id manifeste
 non dicat: & an ali-
 qua vere de causa
 Scriptura isthuc ipsum
 omnino caelaverit.

Λόγος δ'.

Disputatio IV.

Eodem Interprete.

Εἰπεὶ δὲ τῷ Σωτῆρος
 ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ ἐν εὐαγγελίοις ἡ-
 κούσατε λέγοντος, ἐχ-
 θροὶ τοῦ ἀνθρώπου
 οἰκεῖακοὶ αὐτοῦ, καὶ
 ὅτι

Quoniam Serva-
 torem nostrum
 Iesum Christum audi-
 stis in Evangeliiis di-
 centem: Inimici ho-
 minis domestici eius,
 O 2 quin

de ergo ille filius mortuus erat & revixit, perierat
 & inventus est? Unde illi profertur stola prima, si
 non immortalitatem recipit, quam perdidit in Adam?
 Quomodo autem perdidit immortalitatem si corpus ha-
 buit animale? Neque enim animale corpus, sed spi-
 rituale erit, quum corruptibile hoc induerit incorru-
 ptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem.....

Quo-

ὅτι διὰ τῶν τοιούτων καὶ βασιλεῖς καὶ ἑ-
 τεροὶ τινες ἐπιβουλεύ-
 ονται ἀνθρώποις, οὐ
 τοσοῦτον ἐπαπορεῖν
 ἄξιον. εἴ γε καὶ αὐτὸς
 ὁ

quin eiusmodi homi-
 num opera, & Reges;
 & alii mortales adpe-
 tantur insidiis; dubi-
 tare non decet; si-
 quidem & ipse calli-
 dus

Quomodo ergo, inquit, renovari dicimur; si non hoc recipimus quod perdidit primus homo, in quo omnes moriuntur? Hoc plane recipimus secundum quemdam modum. Non itaque immortalitatem spiritualis corporis recipimus, quam nondum habuit homo, sed recipimus iustitiam, ex qua per peccatum lapsus est homo. Renovabimur ergo a vetustate peccati, non in pristinum corpus animale, in quo fuit Adam: sed in melius, idest, in corpus spiritale, quum efficiemur aequales Angelis Dei, apti caelesti habitationi, ubi esca, quae corrumpitur, non egebimus. Renovabimur ergo spiritu mentis nostrae secundum imaginem eius, qui fecit nos, quam Adam perdidit. Renovabimur autem carne, quum hoc corruptibile induet incorruptionem, ut sit spiritale corpus, in quod nondum mutatus, sed mutandus erat Adam, nisi mortem etiam corporis animalis peccando meruisset, &c. Ceterum Lud. Thomassinus, ut vidimus p. 193. corpus prope spiritale protoplasto Adamo vindicavit, & quod omnem fidem exsuperat, claram apertamque in Paradiso Dei visionem, ut videre est Tom. II. Theolog. dogm. Cap. VII. & seqq. unde ea Adami gloria, decusque, & beatitas, processisset, quam verbis explicare non est.

(1) Quod sequitur usque ad Α'δ'α'μ deest apud Lambecium Cod. Theol. CLIX.

ὁ πολυμήχανος δράκων ὀργάνῳ τῷ ὄφει χρησάμενος τὸν πρῶτον ἠπάτησε ἄνθρωπον: Κατὰ γὰρ τὸν θειότατον Χρυσόστομον καὶ τὸν Δαμασκηνὸν Ἰωάννην, συνήθης ἦν ἀπ' ἀρχῆς ὁ ὄφεις τῷ Ἀδάμ, καὶ τῶν ὑποσαυνόντων αὐτὸν πλησιέστερος τερπνοῖς αὐτῷ προσομιλῶν τοῖς

draco, serpentis instrumento⁽¹⁾ usus, hominem primum decepit. Etenim, iuxta divinissimum⁽²⁾ Chrysostomum, & Damascenum Ioannem, erat a principio serpens Adami familiaris⁽³⁾, & omnibus ei adblandientibus proximior, iucundis cum illo motibus congregiens,

(1) Hac de causa Diabolus serpens antiquus in sacris literis adpellatur, ut *Apocalyps.* XII. XX.

(2) *Homilia IX. in Genesin.*

(3) *Isidorus Pelusiota Epist. XCV. Lib. III.* pulcre differit quo pacto initio omnes feræ Adamo subiectæ fuerint, ideoque etiam nomina eis imposuerit; posteaquam vero divinum mandatum transgressus est, ipsius imperium mutilatum merito fuit. Vide superius *Epist. II. Glycae pag. 113. Augustinus Lib. XIV. De Civit. Dei Cap. XI. de Dæmone loquens ait: Malesuada versutia in hominis sensus serpere adfectans, cui utique stanti, quoniam ipse ceciderat, invidebat, colubrum in Paradiso corporali, ubi cum duobus illis hominibus masculo, & femina, animalia etiam terrestria cetera subdita, & innoxia versabantur, animal scilicet lubricum, & intortuosius anfractibus mobile, operi suo congruum, per quem loqueretur, elegit, &c.*

βόλῳ ἐπιτηδεότατον
 ὄργανον. εἶδε τὸν Ἀ-
 δάμ χαίροντα ἐπὶ τῷ
 ὄφει, καὶ κείνον ὑποσά-
 νοντα καὶ πολλὰ τῶν
 ἀνδρωπίνων μιμούμε-
 νον, κἀντεῦθεν λαλεῖ
 δι' αὐτοῦ. Οὕτω καὶ
 οἱ δόλους κατὰ τινων
 πλέκοντες, τοὺς οἰκεί-
 οὺς μετέρχονται καὶ
 οὕτω τὴν οἰκείαν ἀν-
 υπόπτως ἐπιβουλήν
 συσκιάζουσι. λαλεῖ
 τοιγαροῦν δι' αὐτοῦ,
 ἵν' ἐντεῦθεν ὑπονοήσῃ
 ὁ

solvit. Adami erat a
 principio serpens a-
 micus, & ideo Dia-
 bolo visus est instru-
 mentum aptissimum.
 (1) Vidit Adamum
 serpentis familiarita-
 te gaudentem, & il-
 lum adulantem, mul-
 taque eorum, quae
 ab hominibus fieri
 consuerunt, imitan-
 tem, & ea propter
 per ipsum loquutus
 est. Ita pariter qui
 dolos adversus ali-
 quem

(1) *Caietanus* adferit tentationem Evae interna-
 tantum subgeſtione peractam a Daemone, qui ser-
 pentis nomine a Mose metaphorice significetur.
 In singularem vero aliam sententiam abiens
Cyrillus Alexandrinus Lib. III. contra Iulian.
 opinatur, speciem dumtaxat, & simulacrum serpen-
 tis Evae a Diabolo exhibitum fuisse, non veri ser-
 pentis corpus ad tentationem adsumtum. At veri ser-
 pentis organo in tentatione mulieris diabolum esse
 usum, reliqui Patres docent, ut *Basilius*, & *Chryso-*
stomus Homiliis in Genesin, *Theodoretus interrog. XXXII.*
Aug. Lib. II. De Genes. ad literam Cap. XXVII. & seq.
Lib. XIV. De Civ. Dei Cap. XI. *Ioannes Damascenus*
Lib. II. De Fide orthodoxa Cap. x. ut de Beda, Ru-
 perto, Thoma, aliisque, taceam.

ὁ Ἀδὰμ ὅτι φρόνιμος
 ὁ ὄφεις ὦν, τοῦτο καὶ ἡ
 γραφὴ προσμαρτυρεῖ
 αὐτῷ, κατάρθωσε καὶ
 τὸ μιμίσασθαι τὴν
 τοῦ ἀνθρώπου φωνὴν
 καὶ ὅτι τοῖς δεσπό-
 ταις ὡς εὐνους τὰ
 δέοντα ὑποτίθεται. εἰ
 μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ
 ἂν προσῆν ὡς αὐτοῖς
 διελέγετο· οὐκ ἂν ἡ-
 μέρως οὕτω τὴν αὐ-
 τοῦ βουλὴν προσεδέ-
 χοντο. αὕτη οὖν ἡ αἰ-
 τία

quem meditantur, do-
 mesticos conveniunt,
 & sic nulla domi sus-
 picionis causa exsi-
 stente, insidias ob-
 umbrant ac tegunt.
 Loquitur igitur⁽¹⁾ per
 ipsum, ut heinc sub-
 spicetur Adamus, qu-
 um prudens esset ser-
 pens, quod & Scri-
 ptura ipsa de illo te-
 stificatur; & ipsam
 hominis vocem imi-
 tari potuisse⁽²⁾, &

Do-

(1) Recte quidem: sed perperam Talmudistae, qui
 fabulantur Diabolum, accedentem ad Evam, ut eam
 falleret, inequitasse serpenti, qui magnitudine came-
 lum aequaret. *Maimonides in More Nevochim.*

(2) Id magis, quam illud quod *Iosephus* I. Ἀρ-
 χαιολογ. tradit, serpentem scilicet a principio voce
 usum, & pedibus instructum fuisse: his autem a Deo
 in ipsum irato privatum deinde, & eius linguae
 venenum inditum. Serpentem pedibus gradientem, &
 mitem lenemque fuisse etiam *Basilii* Homilia De Para-
 diso adfirmat, *Iosephi*, & libri, qui λεπτή γένεσις inscri-
 bitur sententiam sequutus, quam tamen confutat *Gly-
 cas* noster Part. I. *Annalium*, Chrysostomi senten-
 tiam amplexus, qui censet serpentem olim orbibus
 quibusdam factarum inferius convolutionum erectum
 extenso pectore velut inequitasse.

παναγίου πνεύματος,
 καὶ χάριν, καὶ ἑλλαμ-
 φιν· ἡμαύρωσε δὲ τὴν
 λαὸν αὐτὸν ἢ παράβα-
 σις τῆς δοθείσης αὐ-
 τῷ θείας ἐντολῆς, ἐφ'
 ᾧ καὶ τῷ προσώπῳ
 αὐτοῦ Σὴθ ἐνέθηκα
 ταύτην ὕστερον ὁ θεός·
 γνωρίσαι θέλων ἐκ
 τούτου καὶ τοῖς μετὰ
 ταῦτα τὴν δοθεῖσαν
 τῷ πρώτῳ ἀνθρώπῳ
 δι' αὐτοῦ ἐμφυσήμα-
 τος ἑλλαμφιν· καὶ ἄ-
 κουε τί περί τούτου
 φησὶν ἡ ἀγία γραφή·
 ἔζησε δὲ Ἀδάμ ἐτη
 διακόσια πρὸ τῆς τριά-
 κοντα καὶ ἐγέννησεν
 υἱὸν κατὰ τὴν ἰδέαν
 αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν εἰ-
 κόνα αὐτοῦ, τοῦτ' ἐ-
 σιν, οἷαν εἶχεν ἁπ'
 ἀρχῆς εἰκόνα καὶ ἑλ-
 λαμφιν, καὶ ἐπωνόμα-
 σε τὸ ὄνομα αὐτοῦ
 Σὴθ, ὃ λέγεται, ἐξ-
 ανα-

tus, & gratiam, &
 splendorem adflavit :
 obfuscavit vero illum
 omnino, dati eidem di-
 vini praecepti trans-
 gressio, quare & ipsi-
 us Sethi vultu eundem
 fulgorem Deus pos-
 terius indidit, mani-
 festare volens ex hoc ip-
 so futuris mortalibus,
 datam a se primo ho-
 mini sua inspiratione
 claritatem : & audi
 quid de hoc dicat san-
 cta Scriptura : vixit
 vero Adamus ducentis,
 & triginta annis (1), &
 genuit filium iuxta for-
 mam & imaginem su-
 am, hoc est, iuxta eam
 imaginem, & splendo-
 rem quem habuit ab ini-
 tio, & vocavit nomen
 eius Sethum, quod di-
 citur, resurrectio : quo-
 niam vidit renovatam
 mirabilem illam for-
 mam,

(1) Graecus contextus iuxta LXX. habet : τριά-
 κοντα καὶ διακόσια ἐτη.

ανάσασις. ἐπειδὴ εἶδεν ἀνακαινισθεῖσαν τὴν παράδοξον ἐκείνην μορφήν ἧς ἐνεκα καὶ θεὸν αὐτὸν οἱ κατ' ἐκείνου καιρῷ τυγχάνοντες ἄνθρωποι προσηγόρευσαν.

nam, cuius causa ipsum homines, qui eo tempore vivebant (1) Deum adpellavere. Haec eadem igitur prodere videtur etiam divinus ille Macarius Aegyptius.

(1) De Enos id tradit *Cyrillus Alexandrinus Lib. advers. Anthropomorphitas Cap. XVII.* Ἐνὸς ὧς διὰ πολλὴν ἄγαν δικαιοσύνην ὠνόμασε παρά τοῖς τὸ τηνικαῦτα θεός. Enos, qui ob eximiam iustitiam vocatus est ab illius temporis hominibus Deus. Fidunt autem hi illo Geneseos loco de Enos ἡλπισε ἐπικλησθαι τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ αὐτοῦ. Vulgata habet: *Iste coepit invocare nomen Domini.* Vulgata antiquior: *Coeptum est invocari nomen Domini.* Alii vertunt; *Coeptum est profanari nomen Dei.* Ceterum de ipso Setho Glycas noster *Part. II. Annalium* haec habet Ὁ μὲν τρι Σηθ ἔτη ζήσας ἐννεαχόσια δώδεκα τελευτῆ, θεὸς εἶναι διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ νομιζόμενος, καὶ διὰ τὸ πρῶτος εὐρηκέναι τὰ Ἑβραϊκά γράμματα καὶ τὰς τῶν ἀσέρων ὀνομασίας. οὗτος ὁ Σηθ γεννᾷ τὸν Ἐνὸς, καὶ αὐτὸν διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ νομιζόμενον θεόν. Hic Sethus quum annos DCCCXII. vixisset, propter virtutem pro Deo habitus, quod Ebraicas litteras, & adpellationes siderum, primus invenisset. Procreavit autem Enosum, qui & ipse pro Deo virtutis nomine haberi meruit. Ceterum haec, quae de Setho Glycas habet, ex Apocryphis, & Haeticorum libris, deducta videntur, ex quibus petiit etiam vetus Chronicon, quod narrat, Sethum in coelum translatum, inde micanti vultu, instar Moysis post colloquium cum Domino, rediisse.

σαν. ταῦτα μὲν οὖν
 ὑπεμφαίνειν εἶοικε καὶ
 ὁ Θεὸς ἐκείνος Μακά-
 ριος ὁ Αἰγύπτιος. διὰ
 γὰρ τῆς δόξης ἐκείνης
 τῆς ἐπιλαμπύσεως τό-
 τε τῷ προσώπῳ τοῦ
 Θεόπτου Μωσείως εἰς
 ἡν οὐδεὶς ἀτενίσαι ἠ-
 δύνατο, καὶ μὲν ἄμ-
 φω ταῦτα παρέστησε,
 καὶ ἦν εἶχε δηλαδὴ δό-
 ξαν ἀπ' ἀρχῆς ὁ Α'-
 δάμ, καὶ ἦν ἐς ὕψερν
 ὁ τῶν δικαίων ἐχει χο-
 ρός, καὶ ἄκουε τί κα-
 τὰ ῥῆμά φησιν ὁ Θεὸς
 οὗτος ἀνὴρ ἐν κεφα-
 λαίοις αὐτοῦ. δοκῶ
 τὸ δεδεδεχασμένον πρό-
 σωπον Μωσείως τύπον
 εἶναι καὶ ὑπόδειγμα
 τοῦ πρώτου διὰ χει-
 ρῶν Θεοῦ δημιουργη-
 θέντος ἀνθρώπου. καὶ
 αὐθις, Μωσῆς ὁ μα-
 κάριος ὑπέδειξε τύπον
 διὰ τῆς τῷ προσώ-
 πῳ αὐτοῦ ἐπιλαμπύ-
 σης τοῦ πνεύματος δό-
 ξης,

ptius. Etenim quum
 de illa gloria, quam
 vultu suo Dei con-
 templator Moses co-
 ruscabat, & quam
 nemo poterat fixis o-
 culis intueri, loque-
 retur, haec duo etiam
 disseruit, qua scilicet
 gloria a principio A-
 damus fuerit insigni-
 tus, & quam novis-
 sime iustorum habi-
 turus est chorus. Au-
 di igitur ipsissima di-
 vini huius viri verba,
 quibus in suis capi-
 tulis ita infit: *Opinor
 autem glorificatum
 Mosi vultum formam
 esse & exemplum illius
 hominis, quem Deus
 suis manibus condidit.*
 Et iterum: *Beatus
 Moses illa divini Spi-
 ritus gloria, quae in
 eius vultu refulgebat,
 specimen praebeuit, quo-
 modo in resurrectione
 iustorum, corpora San-*
 cto-

cto-

ξης, πῶς ἐν τῇ τῶν δικαίων ἀνασάσει τὰ τῶν ἀγίων δοξασθήσεται σώματα. Καλὸς οὖν ὁ λόγος, ἔλεγε ἀνάσασιν ἐπάνοδον εἶναι πρὸς γε τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην καὶ πρῶτην ζώνην. ἐπὶ μέντοι τοῖς ἡδὴ προειρημένοις καὶ ἑτέρον τι μεταμορφούμενος ἔδειξεν ὁ Σωτὴρ. τί τῷτο; τὴν δόξαν ἐκείνην ἣν μέλλει κατὰ γε τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν ἐνδείξασθαι. καὶ πείθου τῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ λέγοντι· ἥξει μὲν οὖν μετὰ τοῦ σώματος ὁ Χριστὸς τοιοῦτος ὅποῖος ὁφθὲν τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ τοῦ ὄρους ὑπερνικώσης τὸ σαρκίον τῆς θεότητος. καλῶς οὖν ἐπὶ τούτοις ἔλεγε τοὺς δικαίους ὁ κύριος κατ' αὐτὸν ἀσπράττει τὸν ἥλιον. τὴν γὰρ ἀπὸ τοῦ δεσπο-

τι.

etorum glorificanda sint. Bellus igitur sermo ferebat resurrectionem esse ad antiquam illam primamque vitam regressum. Praeter ea vero, quae haecenus diximus, aliquid etiam aliud huiusmodi transfiguratus Servator ostendit, gloriam scilicet illam, quam, quum secundo venerit, manifestabit; super quo fidem adhibe Theologo Gregorio dicenti: Veniet igitur cum corpore Christus talis, qualis discipulis adparuit in monte, divinitate carnem longo intervallo superante. Bene igitur dicebat insuper Dominus fore ut tamquam Sol iusti refulgeant. Quum enim splendorem ex dominico corpore procedentem exceperint,

τικοῦ σώματος ἐκπε-
 δῶσαν αἴγλην ὑποδε-
 ξάμενοι μετασχιμα-
 θήσονται τὴν καὶ αὐτὰ
 καίπερ ὁφθήσονται ἄν-
 τικρυς καθάπερ τι σῶ-
 μα διαφανὲς μαρμαρι-
 γὴν ἡλίου δεχόμενον.
 Κατὰ τοῦτο καὶ ὁ
 πάμμεγας ἔλεγε Παῦ-
 λος ὅτι μετασχημα-
 τίσαι τότε τὸ σῶμα
 τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν
 ὁ Σωτὴρ εἰς τὸ γενέ-
 σθαι σύμμορφον τῷ
 σώματι τῆς δόξης αὐ-
 τοῦ· ταύτητοι καὶ ἀμ-
 φιβάλλειν ἐπὶ τούτοις
 οὐκ ἄξιον· εἰ γὰρ ὅς
 ἀρχῆς αὐτῆς ὁ Ἀδὰμ,
 ἡνίκα δηλαδὴ θείαις
 ἐπλάσθη χερσὶ, το-
 σαύτην ἐδέξατο διάγε-
 τοῦ Θεοῦ ἐμφυσήμα-
 τος τὴν φαιδρότητα,
 φαίνεται πάντως ὅτι ὁ
 ἐκ νεκρῶν ἀνασησόμε-
 νος ἄνθρωπος τῆς αὐ-
 τῆς ἀν' ἡξιώθη λαμ-
 πρότητος διὰ τῆς τοῦ
 παν-

rint, ita ii tunc trans-
 formabuntur, & pa-
 lam adparebunt, ut
 corpus quoddam pel-
 lucidum splendore
 Solis inlustratum.
 His magnus etiam
Paulus concinens di-
 cebat, tunc a Serva-
 tore nostrum humile
 corpus ita transfor-
 matum iri, ut suo fu-
 turum sit corpori glo-
 rioso conforme. Quā-
 obrem in his se anci-
 pitem traducere haud
 dignum est. Si enim
 ab ipso initio *Ada-*
mus, quum videlicet
 divinis fictus est ma-
 nibus, tantam ex di-
 vino adflatu clarita-
 tem recepit: elucet
 omnino hominem e-
 tiam a mortuis resur-
 recturum, eiusdem
 fulgoris gloria, Spi-
 ritus Sancti gratia,
 dignandum. Crede
 autem beato *David*
 ita

παναγίου πνεύματος
 χάριτος καὶ πείθου
 τοῦ μακαρίου Δαβὶδ
 οὕτω περὶ τούτου λε-
 γοντι. ἐξαποτελεῖς τὸ
 πνεῦμά σου καὶ κτι-
 σθήσονται, καὶ ἀνα-
 καινίσεις τὸ πρόσω-
 πον τῆς γῆς. Πρόσε-
 χε οὖν. ἐπεὶ δὴ γὰρ
 ἐπὶ τοῦ ὄρους εἶδει-
 ξεν ὁ Σωτὴρ ἐν ἐ-
 αυτῷ μεταμορφούμενος
 ὃν εἶχε κάλλος ἀπ'
 ἀρχῆς ὁ Ἀδὰμ, καὶ
 οἷον οἱ δίκαιοι μέλ-
 λουσι τότε λαβεῖν,
 διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς
 Γρηγόριος ὁ Νύκκης,
 ἐπίσης ἔλεγε παρ' ἐαυ-
 τοῖς τὴν Θεῖαν εἰκόνα
 φορεῖν, τόντε πρὸ τῆς
 παραβάσεως ἄνθρω-
 πον, καὶ τὸν ἐκ νεκρῶν
 ἐφ' ὕψeron ἀνασησόμε-
 νον. Ὅτι δὲ ταῦτα
 οὕτως ἔχει, καὶ ὅτι ἐπ'-
 ἀνοδὸς ἐστὶ πρὸς γε
 τὴν πρώτην ζωὴν ἢ
 ἐλπίζομένη χάρις, ὡς
 πολ-

ita de hoc ipso pro-
 nuncianti: *Emitte
 Spiritum tuum & crea-
 buntur, & renouabis
 faciem terrae.* Atten-
 de igitur: quum enim
 supra montem Ser-
 uator in seipso trans-
 formatus ostenderit,
 qualem a principio
 Adamus pulcritudi-
 nem habuerit, & qua-
 lem iusti olim acce-
 pturi sint, propterea
 diuinus etiam Grego-
 rius Nyssenus, aequa-
 liter, dicebat, divi-
 nam imaginem ferre
 & ante peccatum ho-
 minem, & illum, qui
 novissime a mortuis
 resurrecturus esset.
 Haec autem omnia
 ita se habere, & gra-
 tiam, quae speratur,
 ad primam illam, ut
 saepius diximus, vi-
 tam esse regressum,
 ipse prae aliis Domi-
 nus ostendit. Quum
 O enim

πολλάκις εἰρήκαμεν ,
αὐτὸς ἔδειξε πρὸ τῶν
ἄλλων ὁ κύριος, ἡνίκα
γὰρ ἐπιστρέφοντα τὸν
ἄσωτον ἡγαλίζετο
καὶ τὰδε πρὸς τοῖς
ἄλλοις ἔλεγε· ἐνδύσα-
τε αὐτὸν τὴν πρώτην
σολὴν . μὴ οὖν ἐπὶ
πλέον ἀμφίβαλλε . σο-
λὴν γὰρ τὴν πρώτην
εἰπὼν, ἔδειξε προφα-
νῶς μηδὲν ἄλλο τὴν ἀ-
νάσασιν εἶναι ἢ πρὸς τὸ
ἀρχαῖον τῶν πεπτω-
κότων ἀποκατάσασιν .

Τῷ

enim redeuntem A-
sotum obviis ulnis
excepisset , & haec
insuper inqueiebat ;
Induite eum stola,
illa priori (1) . Ne
igitur amplius du-
bita : priorem enim
stolam dicens , di-
lucide significavit ,
nihil aliud esse re-
surrectionem , quam
eorum , qui ce-
ciderunt , in pri-
stinum statum resti-
tutionem (2) ,

Qua

(1) Epistola superiori ,

(2) Ea omnia quae in hac Epistola Glycas dissertat languida & frigidiuscula sunt , atque etiam falsa manifeste . Falsum enim resurrectionem fore in eum tantummodo statum , in quo primus homo fuerat ante peccatum , restitutionem . Egre-
gie de more *Augustinus* id demonstravit , ut supra quidem pag. 123. videre est . Verum audiamus illum ad rem pariter differentem *Lib. VI. De Genes.* ad litteram . Hic occurrit , inquit , alia quaestio , quomodo renovemur , si non ad hoc per Christum renovamur quod in Adam prius eramus ? Quamquam enim multa non in pristinum , sed in melius renoventur , ab inferiore tamen statu , quam quo erant antea , renovantur . Vn-

de

Τῷ αὐτῷ ;

Τίνας ἔνεχεν ὁ διάβολος
 διὰ τοῦ ὄφιος καὶ οὐ δι'
 ἑτέρου τῶν ζώων προσ-
 ἔβαλε τῷ Ἀδὰμ (1)
 καὶ τῶς πόθεν δῆλον,
 ὅτι διὰ τοῦ ὄφιος προσ-
 ἔβαλε τῷ Ἀδὰμ, τῇ
 γραφῇ ὅπου δὴ ποτε μὴ
 σαφῶς οὕτω λεγούσης,
 καὶ εἰ ἀληθῶς τινος ἐνε-
 χεν ἡ γραφή τοῦτο τέ-
 λεον ἐκρυψεν.

Ad Eundem.

Qua de causa Diabolus per
 serpentem, & non per
 aliud animal Adamum
 inceserit, & ex quo tan-
 dem constet, Adamum
 ab eo per serpentem ob-
 pugnatum fuisse, quum
 Scriptura id manifeste
 non dicat: & an ali-
 qua vere de causa
 Scriptura isthuc ipsum
 omnino caelaverit.

Λόγος δ'.

Disputatio IV.

Eodem Interprete.

Επειδὴ τῷ Σωτῆρος
 ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ ἐν εὐαγγελίοις ἡ-
 κοῦσατέ λέγοντος, ἐχ-
 θροὶ τοῦ ἀνθρώπου
 οἰκιακοὶ αὐτοῦ, καὶ
 ὅτι

Quoniam Serva-
 torem nostrum
 Iesum Christum audi-
 stis in Evangeliiis di-
 centem: Inimici ho-
 minis domestici eius,
 O 2 quin

de ergo ille filius mortuus erat & revixit, perierat
 & inventus est? Unde illi profertur stola prima, si
 non immortalitatem recipit, quam perdidit in Adam?
 Quomodo autem perdidit immortalitatem si corpus ha-
 buit animale? Neque enim animale corpus, sed spi-
 rituale erit, quum corruptibile hoc induerit incorru-
 ptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem.

Quo-

ὅτι διὰ τῶν τοιούτων καὶ βασιλεῖς καὶ ἑτεροὶ τινες ἐπιβουλεύονται ἀνθρώποις, οὐ τοσοῦτον ἐπαπορεῖν ἄξιον. εἴγε καὶ αὐτὸς
 οὐδὲν quin eiūsmodi hominum opera, & Reges, & alii mortales adpetantur insidiis, dubitare non decet; si quidem & ipse callidus

Quomodo ergo, inquit, renovari dicimur; si non hoc recipimus quod perdidit primus homo, in quo omnes moriuntur? Hoc plane recipimus secundum quemdam modum. Non itaque immortalitatem spiritualis corporis recipimus, quam nondum habuit homo, sed recipimus iustitiam, ex qua per peccatum lapsus est homo. Renovabimur ergo a vetustate peccati, non in pristinum corpus animale, in quo fuit Adam: sed in melius, idest, in corpus spiritale, quum efficiemur aequales Angelis Dei, apti caelesti habitationi, ubi esca, quae corrumpitur, non egebimus. Renovabimur ergo spiritu mentis nostrae secundum imaginem eius, qui fecit nos, quam Adam perdidit. Renovabimur autem carne, quum hoc corruptibile induet incorruptionem, ut sit spiritale corpus, in quod nondum mutatus, sed mutandus erat Adam, nisi mortem etiam corporis animalis peccando meruisset, &c. Ceterum Lud. Thomassinus, ut vidimus p. 193. corpus prope spiritale protoplasto Adamo vindicavit, & quod omnem fidem exsuperat, claram apertamque in Paradiso Dei visionem, ut videre est Tom. II. Theolog. dogm. Cap. VII. & seqq. unde ea Adami gloria, decusque, & beatitas, processisset, quam verbis explicare non est.

(1) Quod sequitur usque ad Α'δ'αμ deest apud Lambecium Cod. Theol. CLIX.

ὁ πολυμήχανος δράκων ὀργάνῳ τῷ ὄφει χρησάμενος τὸν πρῶτον ἠπάτησε ἄνθρωπον: Κατὰ γὰρ τὸν θειότατον Χρυσόστομον καὶ τὸν Δαμασκηνὸν Ἰωάννην, συνήθης ἦν ἀπ' ἀρχῆς ὁ ὄφεις τῷ Ἀδάμ, καὶ τῶν ὑποσαυνόντων αὐτὸν πλησιέστερος τερπνοῖς αὐτῷ προσομιλῶν τοῖς

dus Draco, serpentis instrumento⁽¹⁾ usus, hominem primum decepit. Etenim, iuxta divinissimum⁽²⁾ Chrysostomum, & Damascenum Ioannem, erat a principio serpens Adami familiaris⁽³⁾, & omnibus ei adblandientibus proximior, iucundis cum illo motibus congregiens,

(1) Hac de causa Diabolus serpens antiquus in sacris literis adpellatur, ut *Apocalyps.* XII. XX.

(2) *Homilia IX. in Genesin.*

(3) *Isidorus Pelusiota Epist. XCV. Lib. III.* pulcre differit quo pacto initio omnes feræ Adamo subiectæ fuerint, ideoque etiam nomina eis imposuerit; posteaquam vero divinum mandatum transgressus est, ipsius imperium mutilatum merito fuit. Vide superius *Epist. II. Glycae pag. 113. Augustinus Lib. XIV. De Civit. Dei Cap. XI. de Daemone loquens ait: Malesuada versutia in hominis sensus serpere adfectans, cui utique stanti, quoniam ipse ceciderat, invidebat, colubrum in Paradiso corporali, ubi cum duobus illis hominibus masculo, & femina, animalia etiam terrestria cetera subdita, & innoxia versabantur, animal scilicet lubricum, & intortuosius anfractibus mobile, operi suo congruum, per quæ loqueretur, elegit, &c.*

βόλῳ ἐπιτηδείοτατον
 ὄργανον. εἶδε τὸν Ἀ-
 δάμ χαίροντα ἐπὶ τῷ
 ὄφει, καὶ κεῖνον ὑποσαί-
 ροντα καὶ πολλὰ τῶν
 ἀνδρωπίνων μιμούμε-
 νον, καὶ ντεῦθεν λαλεῖ
 δι' αὐτοῦ. Οὕτω καὶ
 οἱ δόλους κατὰ τινῶν
 πλέκοντες, τοὺς οἰκεί-
 οὺς μετέρχονται καὶ
 οὕτω τὴν οἰκείαν ἀν-
 υπόπτως ἐπιβουλήν
 συσκιάζουσι. λαλεῖ
 τοιγαροῦν δι' αὐτοῦ,
 ἵν' ἐντεῦθεν ὑπονοήσῃ

ὁ

solvit. Adami erat a
 principio serpens a-
 micus, & ideo Dia-
 bolo visus est instru-
 mentum aptissimum.
 (1) Vidit Adamum
 serpentis familiarita-
 te gaudentem, & il-
 lum adulantem, mul-
 taque eorum, quae
 ab hominibus fieri
 consuerunt, imitan-
 tem, & ea propter
 per ipsum loquutus
 est. Ita pariter qui
 dolos adversus ali-
 quem

(1) *Caietanus* adserit tentationem Evae interna
 tantum subgeſtione peractam a Daemone, qui ser-
 pentis nomine a Mose metaphorice significetur.
 In singularem vero aliam sententiam abiens
Cyrillus Alexandrinus Lib. III. contra Iulian.
 opinatur, speciem dumtaxat, & simulacrum serpen-
 tis Evae a Diabolo exhibitum fuisse, non veri ser-
 pentis corpus ad tentationem adsumtum. At veri ser-
 pentis organo in tentatione mulieris diabolum esse
 usum, reliqui Patres docent, ut *Basilius*, & *Chryso-*
stomus Homiliis in Genesin, *Theodoretus interrog. XXXII.*
Aug. Lib. II. De Genes. ad literam Cap. XXVII. & seq.
Lib. XIV. De Civ. Dei Cap. XI. Ioannes Damascenus
Lib. II. De Fide orthodoxa Cap. X. ut de Beda, Ru-
perto, Thoma, aliisque, taceam.

ὁ Ἀδὰμ ὅτι φρόνιμος
 ὁ ὄφεις ὦν, τοῦτο καὶ ἡ
 γραφή προσμαρτυρεῖ
 αὐτῷ, κατάρθωσε καὶ
 τὸ μιμίσασθαι τὴν
 τοῦ ἀνθρώπου φωνὴν
 καὶ ὅτι τοῖς δεσπό-
 ταις ὡς εὐνοὺς τὰ
 δέοντα ὑποτίθεται. εἰ
 μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ
 ἂν προσῆν ὡς αὐτοῖς
 διελέγετο· οὐκ ἂν ἡ-
 μέρως οὕτω τὴν αὐ-
 τοῦ βουλὴν προσεδέ-
 χοντο. αὕτη οὖν ἡ αἰ-
 τία

quem meditantur, do-
 mesticos conveniunt,
 & sic nulla domi sus-
 picionis causa exsi-
 stente, insidias ob-
 umbrant ac regunt.
 Loquitur igitur⁽¹⁾ per
 ipsum, ut heinc sub-
 spicetur Adamus, qu-
 um prudens esset ser-
 pens, quod & Scri-
 ptura ipsa de illo te-
 stificatur, & ipsam
 hominis vocem imi-
 tari potuisse⁽²⁾, &

Do-

(1) Recte quidem: sed perperam Talmudistae, qui
 fabulantur Diabolum, accedentem ad Evam, ut eam
 falleret, inequitasse serpenti, qui magnitudine came-
 lum aequaret. *Maimonides in More Nevuchim.*

(2) Id magis, quam illud quod *Iosephus I. Ἀρ-
 χαολογ.* tradit, serpentem scilicet a principio voce
 usum, & pedibus instructum fuisse: his autem a Deo
 in ipsum irato privatum deinde, & eius linguae
 venenum inditum. Serpentem pedibus gradientem, &
 mitem lenemque fuisse etiam *Basilii Homilia De Para-
 diso* adfirmat, *Iosephi*, & libri, qui *λεπτή γένεσις* inscri-
 bitur sententiam sequutus, quam tamen confutat *Gly-
 cas noster Part. I. Annalium*, Chrysostomi senten-
 tiam amplexus, qui censet serpentem olim orbibus
 quibusdam factarum inferius convolutionum erectum
 extenso pectore velut inequitasse.

παναγίου πνεύματος, καὶ χάριν, καὶ ἔλλαμψιν· ἠμαύρωσε δὲ τὸ λεον αὐτὸν ἢ παράβασις τῆς δοθείσης αὐτῷ θείας ἐντολῆς, ἐφ' ᾧ καὶ τῷ προσώπῳ αὐτοῦ Σὴθ ἐπέθηκε ταύτην ὑπερον ὁ θεός· γνωρίσαι θέλων ἐκ τούτου καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα τὴν δοθείσαν τῷ πρώτῳ ἀνθρώπῳ δι' αὐτοῦ ἐμφυσήματος ἔλλαμψιν· καὶ ἄκουε τί περὶ τούτου φησὶν ἡ ἀγία γραφή· ἐξῆσε δὲ Ἀδάμ ἐτη διακόσια πρὸ τῆς τριάκοντα καὶ ἐγέννησεν υἱὸν κατὰ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, τοῦτ' ἐστίν, οἷαν εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς εἰκόνα καὶ ἔλλαμψιν, καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Σὴθ, ὁ λέγεται, ἐξ-

ανα-

tus, & gratiam, & splendorem adflavit: obfuscavit vero illum omnino, dati eidem divini praecepti transgressio, quare & ipse Sethi vultu eundem fulgorem Deus posterius indidit, manifestare volens ex hoc ipso futuris mortalibus, datam a se primo homini sua inspiratione claritatem: & audi quid de hoc dicat sancta Scriptura: vixit vero Adamus ducentis, & triginta annis⁽¹⁾, & genuit filium iuxta formam & imaginem suam, hoc est, iuxta eam imaginem, & splendorem quem habuit ab initio, & vocavit nomen eius Sethum, quod dicitur, resurrectio: quoniam vidit renovatam mirabilem illam formam,

(1) Graecus contextus iuxta LXX. habet: τριάκοντα καὶ διακόσια ἔτη.

ανάσσεις. ἐπειδὴ εἶδεν *nam, cuius causa ipsum*
 ἀνακαλινισθεῖσαν τὴν *homines, qui ex tempore*
 παράδοξον ἐκείνην μορ- *vivebant (1) De-*
 φὴν ἧς ἐνεκα καὶ θεὸν *um adpellavere.* Haec
 αὐτὸν οἱ κατ' ἐκείνου *eadem igitur prodere*
 καιρῷ τυγχάνοντες ἄν- *videtur etiam divinus*
 θρωποι προσηγόρευ- *ille Macarius Aegy-*
 σαν. *ptius.*

(1) De Enos id tradit *Cyrillus Alexandrinus Lib.*
advers. Antropomorphitas Cap. XVII. Ἐνός ὅς διὰ
 πολλὴν ἀγὰν δικαιοσύνην ὀνόματι παρὰ τοῖς τό τη-
 νικαῦτα θεός. Enos, qui ob *eximiam iustitiam vocatus*
 est ab illius temporis hominibus Deus. Fidunt autem hi
 illo Geneseos loco de Enos ἡλπίζει ἐπικταῖσθαι τὸ
 ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ αὐτοῦ. Vulgata habet : *Iste*
coepit invocare nomen Domini. Vulgata an-
 tiquior : *Coeptum est invocari nomen Domini.* Alij
 vertunt ; *Coeptum est profanari nomen Dei.* Ceterum
 de ipso Setho Glycas noster *Part. II. Annalium* haec
 habet Ο' μὲν τρι Σηθ ἔτη ζήσας ἐννεακόσια δώδεκα
 τελευτᾷ, θεὸς ἔναι διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ νομιζόμε-
 νος, καὶ διὰ τὸ πρῶτος εὕρηκεναι τὰ Ἑβραϊκὰ γράμ-
 ματα καὶ τὰς τῶν ἀστέρων ὀνομασίας. οὗτος ὁ Σηθ γεννᾷ
 τὸν Ἐνός, καὶ αὐτὸν διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτὸν νομιζόμε-
 νον θεόν. Hic Sethus quum annos DCCCCXII. vixisset,
 propter virtutem pro Deo habitus, quod Ebraicas lit-
 teras, & adpellationes siderum, primus invenisset. Pro-
 creavit autem Enosum, qui & ipse pro Deo virtutis
 nomine haberi meruit. Ceterum haec, quae de Setho
 Glycas habet, ex Apocryphis, & Haeticorum li-
 bris, deducta videntur, ex quibus petiit etiam ve-
 tus Chronicon, quod narrat, Sethum in coelum trans-
 latum, inde micanti vultu, instar Moysis post collo-
 quium cum Domino, rediisse.

σαν. ταῦτα μὲν οὖν
 ὑπεμβαίνειν ἔοικε καὶ
 ὁ Θεὸς ἐκεῖνος Μακά-
 ριος ὁ Αἰγύπτιος. διὰ
 γὰρ τῆς δόξης ἐκείνης
 τῆς ἐπιλαμπύσεως τό-
 τε τῷ προσώπῳ τοῦ
 Θεόπτου Μωσέως εἰς
 ἡν οὐδεὶς ἀτενίσαι ἡ-
 δύνατο, καὶ μὲν ἄμ-
 φω ταῦτα παρέσχε, καὶ
 ἡν εἶχε δηλαδὴ δό-
 ξαν ἀπ' ἀρχῆς ὁ Ἀ-
 δάμ, καὶ ἡν ἐς ὕπερον
 ὁ τῶν δικαίων ἔχει χο-
 ρός, καὶ ἄκουε τί κα-
 τὰ ρῆμα φησιν ὁ Θεὸς
 οὗτος ἀνὴρ ἐν κεφα-
 λαίοις αὐτοῦ. δοκῶ
 τὸ δεδεδασμένον πρό-
 σωπον Μωσέως τύπον
 εἶναι καὶ ὑπόδειγμα
 τοῦ πρώτου διὰ χει-
 ρῶν Θεοῦ δημιουργη-
 θέντος ἀνθρώπου. καὶ
 αὐτῆς, Μωσῆς ὁ μα-
 κάριος ὑπέδειξε τύπον
 διὰ τῆς τῷ προσώ-
 πῳ αὐτοῦ ἐπιλαμπύ-
 σης τοῦ πνεύματος δό-
 ξης,

ptius. Etenim quum
 de illa gloria, quam
 vultu suo Dei con-
 templator Moses co-
 ruscabat, & quam
 nemo poterat fixis o-
 culis intueri, loque-
 retur, haec duo etiam
 disseruit, qua scilicet
 gloria a principio A-
 damus fuerit insigni-
 tus, & quam novis-
 sime iustorum habi-
 turus est chorus. Au-
 di igitur ipsissima di-
 vini huius viri verba,
 quibus in suis capi-
 tulis ita infit: *Opinor
 autem glorificatum
 Mosi vultum formam
 esse & exemplum illius
 hominis, quem Deus
 suis manibus condidit.*
 Et iterum: *Beatus
 Moses illa divini Spi-
 ritus gloria, quae in
 eius vultu refulgebat,
 specimen praebuit, quo-
 modo in resurrectione
 iustorum, corpora San-
 cto-*

ξης, πῶς ἐν τῇ τῶν δικαίων ἀναστάσει τὰ τῶν ἀγίων δοξασθῆσεται σώματα. Κά-
λὸς οὖν ὁ λόγος, ἔλεγε ἀνάσασιν ἐπ' ἀνόδον εἶ-
ναι πρὸς γε τὴν ἀρ-
χαίαν ἐκείνην καὶ πρῶ-
την ζώην. ἐπὶ μέντοι
τοῖς ἡδὴ προειρημένοις
καὶ ἕτερόν τι μετα-
μορφούμενος ἔδειξεν ὁ
Σωτὴρ. τί τῆτο; τὴν δό-
ξαν ἐκείνην ἣν μέλλει
κατάγει τὴν δευτέραν
αὐτοῦ παρουσίαν ἐν-
δείξασθαι. καὶ πεί-
θου τῷ Θεολόγῳ Γρη-
γορίῳ λέγοντι· ἥξει
μὲν οὖν μετὰ τοῦ σώ-
ματος ὁ Χριστὸς τοιοῦ-
τος ὅποῖος ὁφθὲν τοῖς
μαθηταῖς ἐπὶ τοῦ ὄ-
ρους ὑπερνικώσης τὸ
σαρκίον τῆς θείτητος.
καλῶς οὖν ἐπὶ τούτοις
ἔλεγε τοὺς δικαίους ὁ
κύριος κατ' αὐτὸν ἀ-
σπρίψαι τὸν ἥλιον. τὴν
γὰρ ἀπὸ τοῦ δεσπο-

τι.

eorum glorificanda
sint. Bellus igitur
sermo ferebat resur-
rectionem esse ad an-
tiquam illam pri-
mamque vitam re-
gressum. Praeter ea
vero, quae haecenus
diximus, aliquid eti-
am aliud huiusmodi
transfiguratus Serva-
tor ostendit, gloriam
scilicet illam, quam,
quum secundo vene-
rit, manifestabit; su-
per quo fidem adhibe
Theologo Gregorio
dicenti: Veniet igitur
cum corpore Christus
talis, qualis discipu-
lis apparuit in monte,
divinitate carnem lon-
go intervallo superan-
te. Bene igitur dice-
bat insuper Dominus
fore ut tamquam Sol
iusti refulgeant. Qu-
um enim splendorem
ex dominico corpore
procedentem excepe-
rint,

τικοῦ σώματος ἐκπε-
 δῶσαν αἴγλην ὑποδε-
 ξάμενοι μετασχιω-
 θήσονται τῇ καὶ αὐτῇ
 κίπερ ὁφθήσονται ἄν-
 τικρυς καθάπερ τι σῶ-
 μα διαφανὲς μαρμαρι-
 γὴν ἡλίου δεχόμενον.
 Κατὰ τοῦτο καὶ ὁ
 πάμμεγας ἔλεγε Παῦ-
 λος ὅτι μετασχημα-
 τίσαι τότε τὸ σῶμα
 τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν
 ὁ Σωτὴρ εἰς τὸ γενέ-
 σθαι σύμμορφον τῷ
 σώματι τῆς δόξης αὐ-
 τοῦ· ταῦτητοι καὶ ἀμ-
 φιβάλλειν ἐπὶ τούτοις
 οὐκ ἄξιον· εἰ γὰρ ὁ
 ἀρχὴς αὐτῆς ὁ Ἀδὰμ,
 ἡνίκα δηλαδὴ θείαις
 ἐπλάσθη χερσὶ, το-
 σαύτην ἐδέξατο διὰ γε
 τοῦ θείου ἐμφυσήμα-
 τος τὴν παιδρότητα,
 φαίνεται πάντως ὅτι ὁ
 ἐκ νεκρῶν ἀναστησόμε-
 νος ἄνθρωπος τῆς αὐ-
 τῆς ἀν' ἡξιώθη λαμ-
 πρότητος διὰ τῆς τοῦ
 παν-

rint, ita ii tunc trans-
 formabuntur, & pa-
 lam adparebunt, ut
 corpus quoddam pel-
 lucidum splendore
 Solis inlustratum.
 His magnus etiam
 Paulus concinens di-
 cebat, tunc a Serva-
 tore nostrum humile
 corpus ita transfor-
 matum iri, ut suo fu-
 turum sit corpori glo-
 rioso conforme. Quā-
 obrem in his se anci-
 pitem traducere haud
 dignum est. Si enim
 ab ipso initio Ada-
 mus, quum videlicet
 divinis fictus est ma-
 nibus, tantam ex di-
 vino adflatu clarita-
 tem recepit: elucet
 omnino hominem e-
 tiam a mortuis resur-
 recturum, eiusdem
 fulgoris gloria, Spi-
 ritus Sancti gratia,
 dignandum. Crede
 autem beato David
 ita

παναγίου πνεύματος
 χάριτος· καὶ πείθου
 τῷ μακαρίῳ Δαβὶδ
 οὕτω περὶ τούτου λε-
 γοντι. ἐξαποστελεῖς τὸ
 πνεῦμά σου καὶ κτι-
 σθήσονται, καὶ ἀνα-
 καινίσεις τὸ πρόσω-
 πον τῆς γῆς. Πρόσε-
 χε οὖν. ἐπειδὴ γὰρ
 ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐδεί-
 ξεν ὁ Σωτὴρ ἐν ἐ-
 αὐτῷ μεταμορφούμενος
 οἷον εἶχε κάλλος ἀπ'
 ἀρχῆς ὁ Ἀδὰμ, καὶ
 οἷον οἱ δίκαιοι μέλ-
 λουσι τότε λαβεῖν,
 διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς
 Γρηγόριος ὁ Νύκνης,
 ἐπίσης ἔλεγε παρ' ἑαυ-
 τοῖς τὴν Θεῖαν εἰκόνα
 φορεῖν, τόντε πρὸ τῆς
 παραβάσεως ἀνθρώ-
 πον, καὶ τὸν ἐκ νεκρῶν
 ἐφ' ὕψeron ἀνασησόμε-
 νον. Ὅτι δὲ ταῦτα
 οὕτως ἔχει, καὶ ὅτι ἐπ'-
 ἀνοδὸς ἐστὶ πρὸς γέ-
 νην πρώτην ζωὴν ἢ
 ἐλπίζομένη χάρις, ὥς
 πολ-

ita de hoc ipso pro-
 nunciante: *Emittes
 Spiritum tuum & crea-
 buntur, & renouabis
 faciem terrae.* Atten-
 de igitur: quum enim
 supra montem Ser-
 uator in seipso trans-
 formatus ostenderit,
 qualem a principio
 Adamus pulcritudi-
 nem habuerit, & qua-
 lem iusti olim acce-
 pturi sint, propterea
 diuinus etiam Grego-
 rius Nyssenus, aequa-
 liter, dicebat, divi-
 nam imaginem ferre
 & ante peccatum ho-
 minem, & illum, qui
 novissime a mortuis
 resurrecturus esset.
 Haec autem omnia
 ita se habere, & gra-
 tiam, quae speratur,
 ad primam illam, ut
 saepius diximus, vi-
 tam esse regressum,
 ipse prae aliis Domi-
 nus ostendit. Quum
 O enim

πολλάκις εἰρήκαμεν ,
αὐτὸς ἔδειξε πρὸ τῶν
ἄλλων ὁ κύριος, ἡνίκα
γὰρ ἐπιστρέφοντα τὸν
ἄσωτον ἡγαλίζετο
καὶ τὰδε πρὸς τοῖς
ἄλλοις ἔλεγε· ἐνδύσα-
τε αὐτὸν τὴν πρώτην
σολὴν . μὴ οὖν ἐπὶ
πλέον ἀμφίβαλλε . σο-
λὴν γὰρ τὴν πρώτην
εἰπὼν, ἔδειξε προφα-
νῶς μηδὲν ἄλλο τὴν ἀ-
νάσασιν εἶναι ἢ πρὸς τὸ
ἀρχαῖον τῶν πεπτω-
κότων ἀποκατάσασιν .

Τῷ

enim redeuntem A-
sotum obviis ulnis
excepisset , & haec
insuper inqueiebat ;
Induite eum stola-
illa priori (1) . Ne
igitur amplius du-
bita : priorem enim
stolam dicens , di-
lucide significavit ,
nihil aliud esse re-
surrectionem , quam
eorum , qui ce-
ciderunt , in pri-
stinum statum resti-
tutionem (2) ,

Qua

(1) Epistola superiori ,

(2) Ea omnia quae in hac Epistola Glycas dissertat
languida & frigidiuscula sunt , atque etiam falsa
manifeste . Falsum enim resurrectionem fore
in eum tantummodo statum , in quo primus
homo fuerat ante peccatum , restitutionem . Egre-
gie de more *Augustinus* id demonstravit , ut supra
quidem pag. 123. videre est . Verum audiamus
illum ad rem pariter differentem *Lib. VI. De Genes.*
ad litteram . *Hic occurrit* , inquit , *alia quaestio* , quomodo
renovemur , si non ad hoc per Christum renovamur quod
in Adam prius eramus ? Quamquam enim multa non
in pristinum , sed in melius renouentur , ab inferiore
tamen statu , quam quo erant antea , renouantur . *Vn-*
de

Τῷ αὐτῷ :

Τίνος ἐνέκειν ὁ διάβολος
 δια τοῦ ὄφιος καὶ οὐ δι
 ἑτέρου τῶν ζώων προσ-
 ἔβαλε τῷ Ἀδὰμ (1)
 καὶ τῶς πόθεν δῆλον,
 ὅτι δια τοῦ ὄφιος προσ-
 ἔβαλε τῷ Ἀδὰμ, τῶς
 γραφῆς ὁπρὸς δὴ ποτε μὴ
 σαφῶς οὕτω λεγούσης,
 καὶ εἰ ἀληθῶς τίνος ἐνε-
 κεν ἡ γραφή τοῦτο τέ-
 λεον ἐκρυψεν.

Ad Eundem.

*Qua de causa Diabolus per
 serpentem, & non per
 aliud animal Adamum
 inceserit, & ex quo tan-
 dem constet, Adamum
 ab eo per serpentem ob-
 pugnatum fuisse, quum
 Scriptura id manifeste
 non dicat: & an ali-
 qua vere de causa
 Scriptura isthuc ipsum
 omnino caelaverit.*

Λόγος δ'.

Disputatio IV.

Eodem Interprete.

Εἰπειδὴ τῷ Σωτῆρος
 ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ ἐν εὐαγγελίοις ἡ-
 κοῦσατε λέγοντος, ἐχ-
 θροὶ τοῦ ἀνθρώπου
 οἰκετακοὶ αὐτοῦ, καὶ
 ὅτι

Quoniam Serva-
 torem nostrum
 Iesum Christum audi-
 stis in Evangeliiis di-
 centem: Inimici ho-
 minis domestici eius,
 O 2 quin

*de ergo ille filius mortuus erat & revixit, perierat
 & inventus est? Unde illi profertur stola prima, si
 non immortalitatem recipit, quam perdidit in Adam?
 Quomodo autem perdidit immortalitatem si corpus ha-
 buit animale? Neque enim animale corpus, sed spi-
 rituale erit, quum corruptibile hoc induerit incorru-
 ptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem.*

Quo-

ὅτι διὰ τῶν τοιούτων καὶ βασιλεῖς καὶ ἑ-
 τεροὶ τινες ἐπιβουλεύ-
 ονται ἀνθρώποις, οὐ
 τοσοῦτον ἐπαπορεῖν
 ἄξιον. εἴγε καὶ αὐτὸς
 ὁ

quin eiusmodi homi-
 num opera, & Reges;
 & alii mortales adpe-
 tantur insidiis; dubi-
 tare non decet; si-
 quidem & ipse calli-
 dus

Quomodo ergo, inquit, renovari dicimur, si non hoc recipimus quod perdidit primus homo, in quo omnes moriuntur? Hoc plane recipimus secundum quemdam modum. Non itaque immortalitatem spiritualis corporis recipimus, quam nondum habuit homo, sed recipimus iustitiam, ex qua per peccatum lapsus est homo. Renovabimur ergo a vetustate peccati, non in pristinum corpus animale, in quo fuit Adam: sed in melius, idest, in corpus spiritale, quum efficiemur aequales Angelis Dei, apti caelesti habitationi, ubi esca, quae corrumpitur, non egebimus. Renovabimur ergo spiritu mentis nostrae secundum imaginem eius, qui fecit nos, quam Adam perdidit. Renovabimur autem carne, quum hoc corruptibile induet incorruptionem, ut sit spiritale corpus, in quod nondum mutatus, sed mutandus erat Adam, nisi mortem etiam corporis animalis peccando meruisset, &c. Ceterum Lud. Thomassinus, ut vidimus p. 193. corpus prope spiritale protoplasto Adamo vindicavit, & quod omnem fidem exsuperat, claram apertamque in Paradiso Dei visionem, ut videre est Tom. II. Theolog. dogm. Cap. VII. & seqq. unde ea Adami gloria, decusque, & beatitas, processisset, quam verbis explicare non est.

(1) Quod sequitur usque ad Α'δ'αμ deest apud Lambecium Cod. Theol. CLIX.

ὁ πολυμήχανος δρά-
κων ὀργάνῳ τῷ ὄφει
χρησάμενος τὸν πρῶ-
τον ἠπάτησε ἄνθρω-
πον: Κατὰ γὰρ τὸν
θείοτατον Χρυσόστο-
μον καὶ τὸν Δαμασκη-
νὸν Ἰωάννην, συνήθης
ἦν ἀπ' ἀρχῆς ὁ ὄφεις
τῷ Ἀδὰμ, καὶ τῶν
ὑποσαυνόντων αὐτὸν
πλησιέστερος τερπνοῖς
αὐτῷ προσομιλῶν
τοῖς

dus Draco, serpen-
tis instrumento⁽¹⁾ u-
sus, hominem pri-
mum decepit. Ete-
nim, iuxta divinissi-
mum⁽²⁾ Chrysostomum,
& Damascenum Ioan-
nem, erat a principio
serpens Adami fami-
liaris⁽³⁾, & omnibus ei
adblandientibus pro-
ximior, iucundis cum
illo motibus congre-

O 3 diens,

(1) Hac de causa Diabolus serpens antiquus in
sacris literis adpellatur, ut *Apocalyps.* XII. XX.

(2) *Homilia IX. in Genesin.*

(3) *Isidorus Pelusiota Epist. XCV. Lib. III.* pulcre
differit quo pacto initio omnes feræ Adamo subie-
ctæ fuerint, ideoque etiam nomina eis imposuerit;
posteaquam vero divinum mandatum transgressus
est, ipsius imperium mutilatum merito fuit. Vide
superius *Epist. II. Glycae pag. 113. Augustinus Lib.*
XIV. De Civit. Dei Cap. XI. de Dæmone loquens
ait: Malesuada versutia in hominis sensus serpere ad-
fectans, cui utique stanti, quoniam ipse ceciderat,
invidebat, colubrum in Paradiso corporali, ubi cum
duobus illis hominibus masculo, & femina, anima-
lia etiam terrestria cetera subdita, & innoxia versa-
bantur, animal scilicet lubricum, & intortuosius an-
fractibus mobile, operi suo congruum, per quem lo-
queretur, elegit, &c.

τοῖς κινήμασι, καὶ φυ-
 χαγωγίαν παῖσαν ἐν-
 τεῦθεν ὑπονοούμενος.
 Εἰ γὰρ καὶ νῦν αὐ-
 τὸν βδελυττόμεθα καὶ
 ὡς δύναιμι φεύγομεν,
 ἀλλ' οὐκ ἦν ἀπ' ἀρ-
 χῆς τοιοῦτος ὁ ὄφης.
 οὐδὲ φευκτέατο τότε
 καθάπερ καὶ νῦν ἡ
 ὄφης αὐτοῦ. εἰ γὰρ
 τοῦτο ἦν, τάχα ἂν
 καὶ αὐτὴ ἡ Εὐα τηρι-
 καῦτα τὴν ἐκείνου κα-
 ταπλαγεῖσα ὁμιλίαν
 ἐκρύβη τέλειον ἀπ'
 αὐτοῦ καὶ οὐκ ἂν ἡ-
 μέρας οὕτω τὴν αὐ-
 τοῦ διάλεξις προσεδέ-
 ξατο. συνήθης ἦν λοι-
 πὸν ὁ ὄφης ἀπ' ἀρχῆς
 τῷ

diens, & omnem he-
 inc delectationem ex-
 cogitans. Si enim il-
 lum nunc⁽¹⁾ abomina-
 mur, & quantum pos-
 sumus fugimus, non
 tamen huiusmodi e-
 rat serpens a princi-
 pio, nec eius tunc,
 quemadmodum in
 praesentia⁽²⁾, evita-
 batur adspectus. Si
 enim isthuc ipsum
 forte fuisset, ipsa e-
 tiam Eva tunc tem-
 poris, eius conloqui-
 um exhorrens sese
 ab eo penitus abscon-
 disse, & non ita le-
 niter eius confabu-
 lationem admisif-
 set.

(1) Huius rei rationem hanc adfert Theodoretus In-
 terrogatione XXXIV. in Genesin. Sed & ipsum animal
 quoque ad hominum utilitatem maledictionem recepit.
 Itaque videntes serpentem reperire ac volutari super ter-
 ram, maledictionis antiquae recordamur, & discimus
 quanta mala peccatum arcessat; non solum his, qui il-
 lud admittunt, sed & illis, qui subserviunt.

(2) Basiliius Homilia de Paradiso: Serpens tum non
 erat horrendus, sed mitis ac mansuetus, &c.

τῷ Ἀδὰμ, καὶ τῶν
ὑποσαινόντων αὐτὸν
ἐγγύτερος. ἐχθρὸν δὲ
αὐτὸν, οὐδὲν ἄλλον
πεπόνηκε· ἢ δὲ εἰποῦ-
σα θεία φωνὴ ἐχθραν
θήσω ἀναμέσον σου
καὶ τῆς γυναικός· ἢ
τοιαύτη λοιπὸν ἐχθρα
τὰ τῆς φιλίας παν-
τάπασιν ἔλυσε. φί-
λος ἦν ὁ ὄφις ἀπ' ἀρ-
χῆς τῷ Ἀδὰμ, καὶ
τεῦθεν ὥφθη τῷ δια-
βό-

set⁽¹⁾. Reliquū igitur
est, ut Adamo serpens
fuerit ab initio fami-
liaris⁽²⁾, & omnibus,
qui ei adularentur,
proximior. Inimicum
enim illum, nec ali-
ud quidquam, fecit
vox divina, quum di-
xit: *Inimicitiam po-
nam inter te, & mulie-
rem*. Ceterum haec
inimicitia, omnia a-
micitiae foedera dif-

O 4 fol-

(1) Eo magis autem id credibile videtur, quod
etiānum Serpentes ab aliquibus cicurentur, & cir-
cumferantur. Quod si veterum historiarum monu-
menta evolvere luberet exemplorum copia Lectorem
obruere possem. Consulendi Pignorius *De Mensa
Iliaca*, Spanhemius *De usu & praest. Veter. Numism.*
& mea *Dissertat. De Cistis Mysticis*.

(2) Pseudo Abdias Lib. VI. Livor autem Angelo hinc
natus est, quia vidit imaginem Dei in homine exsti-
tisse: & quoniam homini possibile esset, ut in hac re-
gione beata cum cunctis animantibus loqueretur. Hinc
Angelus qui ex se concepit invidiam, per potentiam An-
gelicam serpentem ingressus, &c. Sic Plato quoque scripsit
in *Politico*, aureo saeculo, quum rerum Saturnus po-
tiretur, etiam cum bestiis homines colloquia habuis-
se, quod & Eusebius refert Lib. XII. προπαρρη-
Cap. IX.

βόλῳ ἐπιτηδείατατον
 ὄργανον. εἶδε τὸν Ἀ-
 δάμ χαίροντα ἐπὶ τῷ
 ὄφει, καὶ κείνον ὑποσά-
 νοντα καὶ πολλὰ τῶν
 ἀνδρωπίνων μιμούμε-
 νον, καὶ ἐντεῦθεν λαλεῖ
 δι' αὐτοῦ. Οὕτω καὶ
 οἱ δόλους κατὰ τινῶν
 πλέκοντες, τοὺς οἰκεί-
 οὺς μετέρχονται καὶ
 οὕτω τὴν οἰκείαν ἀν-
 υπόπτως ἐπιβουλήν
 συσκιάζουσι. λαλεῖ
 τοιγαροῦν δι' αὐτοῦ,
 ἵν' ἐντεῦθεν ὑπονοήσῃ
 ὁ

solvit. Adami erat a
 principio serpens a-
 micus, & ideo Dia-
 bolo visus est instru-
 mentum aptissimum.
 (1) Vidit Adamum,
 serpentis familiarita-
 te gaudentem, & il-
 lum adulantem, mul-
 taque eorum, quae
 ab hominibus fieri
 consueverunt, imitan-
 tem, & ea propter
 per ipsum loquutus
 est. Ita pariter qui
 dolos adversus ali-
 quem

(1) *Caictanus* adserit tentationem Evae interna
 tantum suggestionem peractam a Daemone, qui ser-
 pentis nomine a Mose metaphorice significetur.
 In singularem vero aliam sententiam abiens
Cyrillus Alexandrinus Lib. III. contra Iulian.
 opinatur, speciem dumtaxat, & simulacrum serpen-
 tis Evae a Diabolo exhibitum fuisse, non veri ser-
 pentis corpus ad tentationem adsumtum. At veri ser-
 pentis organo in tentatione mulieris diabolum esse
 usum, reliqui Patres docent, ut *Basilius*, & *Chryso-*
stomus Homiliis in Genesin, *Theodoretus interrog. XXXII.*
Aug. Lib. II. De Genes. ad literam Cap. XXVII. & seq.
Lib. XIV. De Civ. Dei Cap. XI. *Ioannes Damascenus*
Lib. II. De Fide orthodoxa Cap. x. ut de *Beda*, *Ru-*
perto, *Thoma*, aliisque, taceam.

ὁ Ἀδὰμ ὅτι φρόνιμος
 ὁ ὄφεις ἂν, τοῦτο καὶ ἡ
 γραφὴ προσμαρτυρεῖ
 αὐτῷ, κατάρθωσε καὶ
 τὸ μιμίσασθαι τὴν
 τοῦ ἀνθρώπου φωνὴν
 καὶ ὅτι τοῖς δεσπό-
 ταις ὡς εὖνους τὰ
 δέοντα ὑποτίθεται. εἰ
 μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ
 ἂν προσῆν ὡς αὐτοῖς
 διελέγετο· οὐκ ἂν ἡ-
 μέρας οὕτω τὴν αὐ-
 τοῦ βουλὴν προσεδέ-
 χοντο. αὕτη οὖν ἡ αἰ-
 τία

quem meditantur, do-
 mesticos conveniunt,
 & sic nulla domi sus-
 picionis causa exis-
 stente, insidias ob-
 umbrant ac tegunt.
 Loquitur igitur⁽¹⁾ per
 ipsum, ut heinc sub-
 spicetur Adamus, qu-
 um prudens esset ser-
 pens, quod & Scri-
 ptura ipsa de illo te-
 stificatur, & ipsam
 hominis vocem imi-
 tari potuisse⁽²⁾, &

Do-

(1) Recte quidem: sed perperam Talmudistae, qui
 fabulantur Diabolum, accedentem ad Evam, ut eam
 falleret, inequitasse serpenti, qui magnitudine came-
 lum aequaret. *Maimonides in More Nevochim.*

(2) Id magis, quam illud quod *Iosephus I. Ἀρ-
 χαιολογ.* tradit, serpentem scilicet a principio voce
 usum, & pedibus instructum fuisse: his autem a Deo
 in ipsum irato privatum deinde, & eius linguae
 venenum inditum. Serpentem pedibus gradientem, &
 mitem lenemque fuisse etiam *Basiliius Homilia De Para-
 diso* adfirmat, *Iosephi*, & libri, qui λεπτή γένεσις inscri-
 bitur sententiam sequutus, quam tamen confutat Gly-
 cas noster *Part. I. Annalium*, Chrysostomi senten-
 tiam amplexus, qui censet serpentem olim orbibus
 quibusdam factarum inferius convolutionum erectum
 extenso pectore velut inequitasse.

τία κατὰ τοὺς διαλη-
φθέντας ἄνωθεν πα-
τέρας καὶ διδασκά-
λους ἡμῶν, δι' ἣν ὁρ-
γάνῳ τῷ ὄφει καὶ οὐχ
ἐτέρῳ τινὶ χρυσάμε-
νος ὁ παμπόνηρος
τοὺς πρωτοπλάστους
ἠπάτησε· καὶ πόθεν
δῆλον ὅτι ὁ διάβολος
ἐν τῷ ὄφει ἐλάλησε
τῆς γραφῆς ὅπου δῆ-
ποτε τοῦτο μὴ λεγού-
σης. Ἰδε γὰρ ὅτι καὶ
ὁ Παῦλος ὁφειως μνη-
μονεύει λέγων. φοβοῦ-
μαι μὴ πῶς ὁ ὄφεις
ἐξηπάτησεν Ἐὐαν τῇ
πανουργίᾳ αὐτοῦ. πό-

θεν

Dominis, ut benevo-
lum, ea, quae oportet,
subgerere. Nisi enim
ita res se habuisset,
haud profecto cum eis
blande confabulatus
fuisset, neque ita leniter
illi eius consilium
admisissent. Haec igitur
causa fuit, iuxta superius
laudatorum Patrum, &
Magistrorum nostrorum
opinionem, propter
quam Malus ille (1) serpente,
& non aliquo alio usus
est instrumento, ut
Protoplastos deciperet (2).

At

(1). Malus κατ' ἐξοχὴν a multis adpellatus est
Diabolus, & sunt qui censeant hunc indicari, ubi
in Oratione Dominica dicitur: *Libera nos a malo.*
Paulinus Poem. xvi.

*Non tulit haec Malus ille diu, sed inhorruit atris
Crinibus, & rabidis inflavit colla venenis &c.*
Itaque & a Glyca παμπόνηρος nuncupatur.

(2) Memoriam huius serpentis fraudis sunt qui ve-
lint apud Ethnicos ipsos remansisse, adeoque in an-
tiquis Graecorum mysteriis *Eva* vel *Evoe* acclamatum,
& serpentem ostensum, ut tradit *Clementis Alexandri-*

NUM. 10

Θεῶν οὖν δῆλον ὅτι ὁ
 διάβολος λαλεῖ δια-
 τοῦ ὄφeos, αὐτὸς ὁ
 δεσπότης ὑπεφάνισε
 τὴν ἀπορίαν. ἵνα μὴ
 τις ἐπὶ τὸν ὄφιν καὶ
 μόνον ἀνενέγκῃ τὴν ἀ-
 μαρτίαν. Πρὸς γὰρ
 τοὺς Ἰουδαίους ἡνίκα
 εἶπον αὐτῷ, ἐκ τοῦ
 Θεοῦ ἐσμὲν, ἔλεγεν·
 εἰ ἦτε ἐκ τοῦ Θεοῦ τὸ
 θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐ-
 ποίειτε ἅν. νῦν ἐκ τοῦ
 πατρὸς ὑμῶν ἔσε τοῦ
 δια-

At unde liquet, Dia-
 bolum in serpente es-
 se loquutum, quum
 id ullibi scriptura non
 dicat? Vide enim &
 Paulum ipsum, quum
 serpentis meminisset,
 dicentem: *Timeo ne
 forte, ut serpens Evam
 sua calliditate seduxit.*
 Vnde igitur constat
 Diabolum per ser-
 pentem ipsum esse
 loquutum? Ipse Do-
 minus e medio per-
 ple-

pus in *Protreptico*, & constat etiam ex *Plutarcho in
 Alexandro*, *Demosthene περὶ σιφάν*. *Euripide in Bac-*
chantibus, *Catullo*, *Virgilio*, *Nonno*, *Chalcidio*, &c.
Consule Phil. Bonarotium Dissert. in Num. max.
moduli, & *Dissertation. meam De Cistis Mysticis*.
 Sed & *Pherocydes Syrius*, dum suum *Οφιονέα*, serpen-
 tem mali auctorem, commemorat, qui adversas acies
 in coelo instruxerit, eadem exhibere videtur. Nam
 ita scribit *Origenes Lib. VI. contra Celsum*. Vide, in-
 quit, an non iste, qui nobis impium errorem impingit
 ut aenigmata male intelligentibus, ipse manifeste fal-
 latur, non intelligens quod Mosaicae litterae multo an-
 tiquiores vel *Heraclito*, vel *Pherocyde*, vel *Homero*
 etiam, narrant de malo illo, qui de Coelo expulsus
 est. Nam serpens ille, a quo *Pherocydes* sum denomi-
 navit *Ophionem*, qui fuit in causa ut primus homo
 ex Dei Paradiso eiiceretur, &c.

διαβόλου. ἐκεῖνος ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος ἦν· ἐντεῦθεν οὖν σαφῶς ἐπιδέσκειται ὅτι ἐν αὐτῷ τῷ ὄφει λάλησας ὁ διάβολος θανάτῳ τὸν ἀνθρώπον ὑποπέσειν κατεσκεύασεν. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐγεγόνει θνητὸς ὁ ἀθάνατος. καὶ εἰ μὴ πείθῃ τοῖς λεγομένοις, τῷ σοφῷ Σολομῶντι πείσθῃτι λέγοντι. ὁ θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, ἀλλ' ἐπ' ἀφθαρσίᾳ τὸν ἀνθρώπον ἔκτισε. φθόνῳ δὲ τοῦ διαβόλου θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε. εὐδῆλον οὖν ὡς αὐτὸς ἐλάλησε διὰ τοῦ ὄφειως ὁ παμπόνηρος. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν αὐτὸν ὁ κύριος ἀνθρωποκτόνον ἐκάλεσε. καὶ ἐπεὶ ταῦτα οὕτως ἔχει, τίνας ἔνεκεν μνη-
 μο-

plexitatem sustulit, ne quis peccatum in serpentem, & quidem solum, reiiciat. Iudaeis enim, quum illi dixerunt, *Ex Deo sumus*, dicebat: *Si ex Deo essetis, Dei certe voluntatem faceretis: nunc autem ex patre vestro Diabolo estis: ille erat homicida ab initio.* Heinc igitur aperte constitit, quum Diabolus in ipso serpente loquutus esset, id contexuisse, ut morti homo succumberet(1). Nisi enim res ita se habuisset, numquam ille, qui immortalis fuerat, mortalis evasisset. Et si minus his, quae dicuntur, fidem adhibe sapienti Salomoni quum dicit: *Deus mortem non fecit, sed hominem in incorruptione crea-*

(1) Vide superius Epist. II.

μονεύουσα ἡ γραφή
 τοῦ ὄφeos μοῦνου τὰ
 κατὰ τὸν διάβολον τέ-
 λεον ἀπεισιώπησε, διὰ
 τὴν Ἰουδαίων εἰδωλο-
 μανίαν. ἵνα γὰρ μὴ
 μαθόντες, ὥς φησιν ὁ
 Συναίτης Θεός Ἀνα-
 στάσιος, καὶ τινες εἶ-
 ναι φύσεις αὐλοῦς,
 κἀντεῦθεν ταύτας θεο-
 ποιήσωσιν, οὔτε περὶ
 δαιμόνων, οὔτε περὶ
 φύσεως ἀγγέλων ἡ
 Μωσαϊκὴ βίβλος δι-
 εἴληφεν. εἰ γὰρ καὶ
 μετὰ τοσαῦτα θαύ-
 ματα τὴν εἰκόνα τοῦ
 μόσχου θεὸν ἀνηγό-
 ρευσαν. τί οὐκ ἂν
 εἴδρασαν εἴγε τῶν ἀο-
 ράτων φύσεων τὴν
 γινῶσιν ἐδέξαντο; Ὅτι
 δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει
 δῆλον, ὃς ὦν ὁ θεὸς
 διὰ τοῦ προφήτου Ὁ-
 σιὲ πρὸς αὐτὸν ἐλά-
 λησε τὸν Ἰσραήλ. Ε-
 γὼ κύριος ὁ θεός σου
 ὁ

*creavit: invidia autem
 Diaboli mors intravit
 inmundum. Manifestis-
 simum est igitur Ma-
 lum illum per serpen-
 tem ipsum esse loqu-
 utum; nisi enim ita
 esset, illum Dominus
 homicidam non ad-
 pellasset. Et quando-
 quidem haec ita se
 habent, qua de cau-
 sa Scriptura solius
 serpentis mentionem
 faciens ea, quae Dia-
 bolum attinent, om-
 nino reticuit? Pro-
 pter inexpletam Iu-
 daeorum Idololatriae
 inhiantium infani-
 am. Etenim ne quum
 didicissent, ut divinus
 Anastasius Sinaita a-
 it, esse quasdam na-
 turas⁽¹⁾ materia mini-
 me constantes, hasce
 exinde divinis hono-
 ribus prosequen-
 tur, neque de Dae-
 mo-*

(1) Vide superius *Epist.* II. pag. 146.

ὁ σπεῖων οὐρανὸν καὶ monum; neque de
 κτίζων γῆν, οὐ αὖ Angelorum natura
 χεῖρες ἐκτίσαν σπα- Mosaicus liber disse-
 ρίαν τοῦ οὐρανοῦ; καὶ ruit (1). Si enim post
 οὐκ tanta

(1) Eandem rationem adfert Michael noster
Part. 1. Annalium. Sunt autem qui autumant ideo
 Moſen productionis Angelorum non meminisse,
 quod ii ante mundum materiatus & adſpectabi-
 lem, creati fuiſſent; nam haec ſententia adriget
 Origeni Homil. 1. in Genefim, & X in Matthaeum,
 Baſilio Homil. 1. in Hexaemeron, Gregorio Nazian-
 zeno Oratione XXXVIII & XLII. Severiano Gabalitano
 Orat. IV. De Mundi Opificio, Caefario Dialog. 1. In-
 terrog. LXI. & Dialogo III Interrog. CXXIII. Anaſta-
 ſio Sinaitae Libro VI Hexaemeronis, & Cap. IV. ὁ δὲ
 γῶ, Zachariae Mitylenaeo De Mundi Opificio, Ioannis
 Damasceno Lib. II. De Fide Orthodoxa Cap. III. &
 Lib. IV. Cap. XIV. Ex Patribus Latinis in eadem ſen-
 tentia ſunt Ambroſius Lib. 1. in Hexaemeron Cap. V.
 & Praefat. in Pſalmos. Hieronymus in Cap. 1. Epi-
 ſtolae ad Titum. Caſſianus collat. VIII. Cap. III. Et
 quidem ſi caviffet Moſes Angelorum creationem re-
 ticendo ne Idololatriae occasionem Iudaeis praebe-
 ret, numquam naturae Angelicae in ſuis volumini-
 bus intremiſſet; quod quidem non facit. Epiphanius
 quidem *Haereſi* LXV. Theodoretus *Interrogatione* III.
 in Genef. Baſilius Seleuciensis Orat. 1. Procopius Ga-
 zaeus *Commentario* in Genefim, Auguſtinus Lib. XXII.
 contra Fauſtum Cap. x. Lib. II. De Genefi ad literam
 Cap. VIII. & Lib. XI. De Civit. Dei Cap. XIX. Sed
 & Iulius Africanus Lib. II. Cap. II. Auctor *Commen-*
tarii in Genefim Sancto Eucherio adſcripti, Gregorius
 Ma-

οὐκ ἀπεκάλυψάν σοι αὐ- tanta etiam miracu-
 τὸν τοῦ πορεύεσθαι la, vituli imaginem
 ὁπίσω αὐτῶν. Κατὰ Deum adpellaverunt,
 τοῦτο καὶ ἡ τῶν ἐν τῷ quid non utique fe-
 παραδείσῳ φυτευθέν- cissent, si invisibilium
 των etiam

*Magnus Lib. XXXVIII. Moral. Cap. XII. Rupertus Ab-
 bas Lib. 1. de Trinitate Cap. X. & Lib. III. de Glo-
 rificatione Trinitatis Cap. III. Gennadius Massiliensis
 Lib. De Dogmatibus Ecclesiasticis Cap. X. Auctor Com-
 mentarior, in Psalmos, inter Opera S. Hieronymi e-
 ditorum, in Psalmum CXXVII. Anshertus in Apoca-
 lypsim Lib. V. Cap. XII. Hugo Victorinus Tract. II.
 Summae Sententiarum, Thomas Aquinas 1. 1. Q. LXXI.
 Art. III. Angelos una cum mundo conditos fuisse
 existimant. Ipse quidem hanc litem meam non fa-
 cio, Deo enim universitatem efficienti non aderam,
 utpote qui fero ab eodem in lucem eductus: sed si
 haec posterior sententia probabilior est, ut Thomas
 etiam arbitratur, ipse crediderim potius, ideo Mo-
 sen de Angelis initio Genescos mentionem non fe-
 cisse, quod sibi mundi tantummodo adspectabilis &
 materiati generationem describere proposuisset.
 Quod si quis in controversiam vocet, & dubitet, an
 Angeli prorsus incorporei sint, obponere possem hanc
 opinionem iam fere ab omnibus hodie adprobatam
 mihi quoque probari, quamvis tota fere antiquitas
 repugnare videatur, ut superius ostendimus pag. 146.
 Sed si Augustini sententiae inhaerendum esset; An-
 gelorum sub lucis nomine mentionem a Mose fieri
 adfirmare possemus, ut in ejus laudatis Operibus,
 & in Confessionibus etiam videre est; & hanc se-
 quutus est quoque Rupertus Abbas in citato Ope-
 re.*

των δύο ξύλων διαφο-
ράτε καὶ φύσις τῆ πα-
ναγίωσεσίγηται πνύ-
ματι. ἐφ' ᾧ καὶ τοῖς
ἁγίοις πατρῶσιν ἁ-
σύμφωνος γέγονεν ἡ
περὶ τούτων ἐξέτα-
σις.

etiam naturarum co-
gnitionem habuif-
sent? Haec autem ita
se habere liquet ex
iis, quae Deus per
Prophetam Oseam
ipsi Israeli loquutus
est: *Ego Dominus De-*
us tuus, firmans coe-

lum, & creans terram: cuius manus militiam
coeli creaverunt, & illud non revelavi tibi,
ut ambulares post illa. Ob hoc ipsum & duo-
rum lignorum in Paradiso plantatorum
differentiam atque naturam Spiritus San-
ctus reticuit: quare & sanctorum Patrum
discors fuit de hisce iisdem disquisitio.

Τῷ

Ad

Τῷ τιμιωτάτῳ μοναχῷ
κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Ἀσπιω-
τῇ περὶ τοῦ ὁποῖα τῇ
φύσει τὰ πῶν ἀνθρώπων
σώματα ἐκ νεκρῶν ἐ-
γερθήσονται, καὶ ἐβρώσιν
ἀσθιτὴν ἐσθιὴν ἐκὶ σῶ-
μελλονσιν, ὥς τινες ἐ-
πιφέρουσιν.

*Ad honorabilem mona-
chum Dominum Ioan-
nem Aspioten. Quali
natura hominum corpo-
ra a mortuis resurrectu-
ra sint, & an sensilem
cibum tunc manducatu-
ra, ut quidam perhi-
bent. (1)*

Λόγος ε΄.

Disputatio V.

Eodem Interprete.

Ο ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰη-
σοῦς Χριστός, ὁ
υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός,
ὁ σάρκα φορήσας δι'
ἄφατον ἔλεος, καὶ κατ'
ἡμᾶς χρηματίσας ἄν-
θρωπος, ὁ διὰ τὴν σω-
τηρίαν ἡμῶν καὶ ποιήσας
πάντα καὶ παθὼν ὅσα
περὲν ἐν ἀγγέλοις ἐξό-
ρηται, ὁ διὰ σαυρὴν
καταδεξάμενος θάνατον,
ὁ τριήμερος ἐκ νεκρῶν
ἀναστὰς, καὶ ντῦθεν τὴν
τελευταίαν ἀνάστασιν
δω-

Dominus noster
Iesus Christus
Dei filius, & Deus,
ille qui carnem pro-
pter ineffabilem su-
am misericordiam
circumtulit, homo
nostri instar effectus;
qui propter nostram
salutem ea omnia fe-
cit, & perpeffus est,
quae Evangelica nar-
rat historia; qui in
crucem actus mortem
obiit, & tertia die a

P mor-

(1) Horum multa disputat *Glycas* etiam *Part. I. Annal.*

δωρησάμενος ἅπασιν ,
 ἢ ἀπαρχὴ τῶν κοιμημένων ὁ πρωτοτόκος ἐκ νεκρῶν γεγονώς , ἀριδύλως ἐν τοῖς καθ' ἑαυτὸν ὑπετύπωσεν , ὁποῖα τὰ ἡμέτερα σώματα κατὰ ἐκείνην ἀνάστασιν ἐγερθήσονται. ὁθεν καὶ περὶ τούτων ἐξετάζειν οὐκ εὐλογον , ὅτι καὶ σαφές τοῖς προσέχειν ἐθέλουσιν τὸ ὑπόδειγμα πρόκειται. ἀφθαρτα μὲν γὰρ ἀληθῶς ἀναστήσονται μήτε σκέπης δεόμενα , μήτε βρώσεως καὶ πόσεως , μήτε ἄλλου τοιούτου τινός , ὅρα γάρ νουνεχῶς , ὅτι καὶ τὸ τοῦ κυρίου σῶμα τοιοῦτον ἐκ τάφου ἐγίγερται κατὰ αὐτὴν εὐαγγελικὴν ἱστορίαν ἐκεῖσε πάντα κατα-

λι-

mortuis resurrexit , illae eorum , qui dormierunt , primitiae , quum primogenitus mortuorum exstisset , manifeste in semetipso demonstravit qualia nostra corpora in illa resurrectione suscitanda sint.

(1) Quare de his disputare non decet . Clarum siquidem animi intendere volentibus exemplum , perspicuumque proponitur . Vere enim corruptionis expertia , neque operimenti , neque cibi , neque potionis , neque rei eiusmodi alicuius , indiga resurgent (2) . Prudenter siquidem animadvertere est , & ipsum Domini corpus eiusmodi , ut Evangelica historia pro-

(1) Vide supra *Epist.* III.

(2) Vide supra *Epist.* II.

λιπόν τὰ ἐντάφια. εἰ
 δὲ κατὰπερ εἴρηται
 γυμνὸν ἐκ τάφου τὸ
 τοῦ κυρίου σῶμα ἐξ-
 ἔδορεν, εὐδὴλον πάν-
 τως ὡς οὐκ ἔστι σκέ-
 πης τοιαύτης τινὸς
 καὶ καὶ πρότερον
 ἔχρηζεν, ὅποσον ἄρα
 κἀκείνο τὸ πρὸ τῆς
 παραβάσεως τοῦ Α'-
 δὰμ σῶμα ἐτύγχανεν,
 εἴτε τῆς κατὰ χά-
 ριν ἀθανασίας οὐκ
 ἀμοιροῦν. ἄφ' ὧν
 μὲν οὖν ἀνίστανται
 ἅπαντες ἡλικίαι πρὸς
 ἀλλήλους καὶ εἶδει
 κατ' οὐδὲν διαφέρον-
 τες. καὶ τούτου χά-
 ριν μὴ θαύμαζε, μη-
 δὲ ξένον τὸ πρᾶγμα
 ἡγοῦ. εἰ γὰρ ἀ-
 κριβῶς ἐννοήσεις ὅπως
 ὁ

prodiit, e sepulcro re-
 surrexisse, omnibus i-
 bidem relictis sepul-
 cralibus exuviis. Si
 vero, prout dictum
 est, nudum e sepul-
 cro Domini corpus
 exsilivit, perspicuum
 omnino est illud am-
 plius cuiuscumque e-
 iusmodi operimenti,
 prout (1) in anteces-
 sum, non indignis-
 se: quale utique &
 illud corpus erat,
 quo ante praevari-
 cationem Adamus in-
 structus fuit. Si vero
 neque expers fuit il-
 lius, quae divino mu-
 nere conceditur, im-
 mortalitatis: corru-
 ptionis igitur exper-
 tes resurgent omnes,

P 2 nihil

(1) Iudaei tamen somniant homines vestibus, cum
 quibus sepulti fuere, vel a Deo recens creatis, indu-
 tos, resurrekturos esse, ut in *Tract. Sanhedrin*, R.
Jonathan in Cohel. Rabba, *Talmud. Ierosol. Chilai*
Cap. VIII. videre est.

ὁ οὐκ εὐμήκης τοῦ
σίτου κόκκος καὶ ὁ
πάνυ σμικρὸς, ἐπειδὴν
τῇ γῇ καταβλήθωσιν
ἴσουσθε καὶ τοὺς αὐ-
τοὺς ἀναδεδόασι σά-
χυας, οὐκ ἂν ἐπὶ
τοσούτον ἀπορήσαις,
εἰ περ ὁ προβεβηκώς
καὶ ὁ ἐν σπαργάνοις
τὴν ψυχὴν ἀφείς, ἀκ-
μάζοντες ἐν τῇ ἀνάσ-
σει ἐγείρονται καὶ τὸν
πρῶτον ἐκείνον Α'-
δάμ, τὸν πρὸ τῆς πα-
ραβάσεως δηλαδή. ἡ
γὰρ ἀνάσασις οὐδὲν
ἄλλο ἐστὶν ἢ πρὸς τὸ
ἀρχαῖον τῶν πεπτω-
κότων ἀποκατάσασις,
ὥσπερ οὖν καὶ ὁ τοῦ
σίτου κόκκος χων-
νύμενος τῇ γῇ καὶ
σηπόμενος, εἰς αὐτὸν
ἐπανέρχεται τὸν σά-
χυν, ὅθεν δηλονότι ἐ-
πέπτωκε. καὶ εἰ μὴ
πεῖθει τοῖς λεγομέ-
νοις

nihil aetate invicem
& specie differentes.
(1) Neque hac de cau-
sa mirare, neque rem
absurdam arbitrare:
si enim diligenter ex-
penderis, quomodo
brevia tritici grana,
& exigua admodum,
postquam terrae mā-
data fuerūt, aequales
spicas, & omnino si-
miles proferunt; haud
utique tanta de re du-
bitabis, an ille scilicet
qui maturis annis, &
ille qui in incunabu-
lis ante diem naturae
concessit, florenti ae-
que integraque aeta-
te in resurrectione re-
vidturi sint secundum
primum illum Ada-
mum (2), qualis fuit
ante transgressionem
videlicet. Resurre-
ctio enim nihil est al-
iud, quam eorum,
qui

(1) Vide *Augustinum* a nobis inferius advocatum.

(2) Vide superius *Epist.* II. & III.

νοις, τῷ μακαρίῳ Παύ-
λῳ πείσθῃτι λέγοντι,
Σπείρονται ἐν ἀσθε-
νεῖ, ἐγείρονται ἐν
δυνάμει. Τί τούτου
παράδοξότερον; ἐν
δυνάμει γάρ εἰπὼν,
ἔδειξε προφανῶς ὅτι
κατ' ἐκείνην τὴν πνευ-
ματικὴν ἡλικίαν, ἔξ-
αποσελεῖς γὰρ φησι
τὸ πνεῦμά σου καὶ
κτισθήσονται, τέλειοι
πάντως ἐγείρονται.
ἄφθαρτοι μὲν οὐκ ἀν-
ίστανται ἅπαντες, μή-
τε βρώσει, μήτε πό-
σει καθάπερ εἴρηται
χρώμενοι. Ἀλλὰ μὴ
ἀπίσει τοῖς λεγομέ-
νοις: εἰ γὰρ ἔτι τοῖς
φυσικοῖς ὑπέκειντο
πα-

qui ceciderunt, in in-
tegrum restitutio (1).
Quemadmodum eti-
am tritici granum (2)
terra obrutum & pu-
trefcens, in eamdem
spicam iterum verti-
tur, unde scilicet ex-
cidit. Et si minus
his, quae dicuntur, fi-
dem habes, crede bea-
to *Paulo* dicenti: *Se-
minantur in infirmita-
te, resurgunt in virtute.*
Quid hoc mirabilius?
In virtute enim di-
cens dilucide offen-
dit spiritali illa aeta-
te (*Emittes, enim*
inquit, spiritum tuum
& creabuntur) perfe-
ctos (3) omnino omnes

P 3

re-

(1) Superius pag. 197.

(2) Celeberrima comparatio a *Paulo* Apostolo
primum usurpata, & deinde ab omnibus Ecclesiasti-
cis Scriptoribus, & praecipue *Athenagora De Resur-
rectione*, *Tertulliano item De Resurrect.* *Rufino in*
Symbolum, & *Io. Damasceno pariter De Resurrectione*.

(3) De perfectione, & decore corporum iustorum
post resurrectionem, vide quae late disputat *Ter-*

πάρεσι, πένη λέγω
καὶ δίψει, καὶ τοῖς
ἄλλοις ἅπλως οἷς ὑ-
ποπεσεῖν κατεκρίθη
μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ὁ
ἄνθρωπος, οὐ μὲν
οὖν αὐτοὺς ἀφθάρ-
τους ἐκ νεκρῶν ἐγ-
γεῖραι ἔποιτις ἄν,
κατὰ γὰρ τὸν Δαμα-
σκηνὸν Ἰωάννην, ἀμή-
χανον ἀφθαρτον δια-
μένειν τὸν αἰσθητῆς
βρώσεως ἐν μετουσίᾳ
γενόμενον. Ἀλλ' οὐκ
ἔστι τούτο οὐκ ἔστιν.
εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι
φθαρὰς ἀνώτεροι ἐγεί-
ρονται πάντες οἱ ἄν-
θρωποι, τί τὸ κατ-
αναγκάζει αὐτοὺς αἰ-
σθητῆς ἀπεισθαι
βρώσεως; δὸς ἐπὶ τέ-
τοις ἀποκρίσιν. εἰ δὲ
καὶ κατ' ὁμοιότητα τῶν
ἀγγέλων, ὡς ὁ Νύσ-
σης

resurrecturos. Incor-
ruptibiles igitur o-
mnes resurgent, ne-
que alimento, neque
potione, ut diximus,
utentes. Sed ne fidem
abroga his, quae di-
cuntur: si enim ad-
huc naturalibus pas-
sionibus subiiceretur,
fami, inquam, ac siti,
& aliis (1), ut uno
verbo dicam, quibus
homo ob peccatum
succumbere conde-
mnatus est, igitur in-
corruptibiles a mor-
tuis non esse resurre-
cturos iure quis di-
cat. Iuxta enim Da-
mascenum Ioannem,
impossibile est incor-
ruptibilem permane-
re eum, qui sensibile ali-
mentum participat (2).
Sed res profecto ha-
ud

tullianus De Resurrectione carnis, Augustinus Lib. XXII.
De Civ. Dei Cap. XIX. & XX. & Enchirid. Cap. XC.

(1) Vide superius Epist. II.

(2) Vide adnotata inferius.

σης Θεός Γρηγόριος, ud ita se habet (1).
 ἐν τῇ ἀναστάσει ζήσε- Si enim credimus
 ται ἄνθρωπος, καὶ universos homines
 ἔσανται γὰρ φησι corruptione superio-
 πάντες ὡς ἄγγελοι resesse resurrekturos,
 Θεοῦ, πῶς αὐτὸν responde iam, quid
 ἐνδεᾶ βρώσεως καὶ nam futurum sit,
 πόσεως ἐπομεν; α- quod eos sensilem ci-
 μῆ- P 4 bum

(1) In aliam it sententiam magnus *Augustinus Lib. XIII. De Civit. Dei Cap. XXII.* Corpora ergo iustorum, quae in resurrectione futura sunt, neque ullo ligno indigebunt, quo fiat, ut nullo morbo, vel senectute inveterata moriantur: neque ullis aliis corporalibus alimentis, quibus esuriendi ac sitiendi qualiscumque molestia devitetur: quoniam certo, & omni modo inviolabili munere immortalitatis inhærentur, ut nonnisi velint possibilitate non necessitate vescantur. Quod Angeli quoque visibiliter & tractabiliter adparentes, non quia indigebant, sed quia volebant & poterant, ut hominibus congruerent, sui ministerii quadam humanitate fecerunt. Neque enim in phantasmate Angelos edisse credendum est, quando homines eos hospitio susceperunt, quamvis utrum Angeli essent ignorantibus consimili nobis indigentia vesci viderentur. Unde est quod ait Angelus in libro Tobiae. Videbatis me manducare, sed vestro visu me videbatis, idest necessitate corporis reficiendi sicut vos facitis, me cibum sumere putabatis. Sed si forte de Angelis aliud credibilius disputari potest, certe fides Christiana de ipso Salvatore non dubitat, qui etiam post resurrectionem, iam quidem in spiritali carne, sed tamen vera, cibum ac potum cum discipulis sumsit.

μήχανον τοῦτο πάν-
τως ἀμήχανον . εἰ
γάρ, καὶ βρώσεσι
χρώμεθα σήμερον ἄ-
τε τὴν φύσιν αὐτὴν
ἔχοντες ἀναγκάζουσιν,
ἀλλὰ καθάπερ ὁ
Νύσσης φησὶ τῆς λει-
τουργίας ταύτης ἀπ-
αλλαγῆσεται τότε
ὁ ἄνθρωπος καὶ τοῖς
ἀγγέλοις ὥς ἴσθι δια-
τιθῆσεται καθὼς ἐν
εὐαγγελίοις ἔφη ὁ κύ-
ριος . Ἀλλὰ καὶ ὁ
Δαμασκηνὸς Ἰωάννης
ἐν τῇ περὶ ἀναστάσεως
ἑκατοσῶν κεφαλαίῳ αὐ-
τοῦ κατὰ λέξιν οὕ-
τω φησὶν . σπείρεται
σῶμα ψυχικόν, ἡγουν
παχύτε καὶ θνητόν,
ἐγείρεται σῶμα πνευ-
ματικόν, οἷον τὸ τοῦ
κυρίου σῶμα μετὰ τὴν
ἀνάστασιν, κεκλει-
σμένων ὄντων θυρῶν
διερχόμενον, ἀκοπί-
σον, τροφῆς, ὕπνου,

καὶ

bum sumere compellat (1)? Si vero secundum etiam Angelorum similitudinem, ut divus *Gregorius Nyssenus* ait, vivet in resurrectione homo, inquit enim: *Et erunt omnes ut Angeli Dei*; quomodo ipsum cibi & potionis indigentem adfirmamus? Impossibile hoc omnino, impossibile. Si enim alimentis utimur in praesentiarum, ex eo est, quod naturam ipsam habemus, quae nos compellit; sed, quemadmodum *Nyssenus* inquit, hoc tum ministerio liberabitur homo, & aequae ac Angelis se habebit, sicut in Evangelio Dominus dicit. Sed *Ioannes* quoque *Damasce-*

nus in suo *Capite*

cen-

(3) Superius pag. 169. & seqq.

καὶ πόσεως ἀνενδείς. βίον γὰρ ἰσάγγελον ἐπὶ πᾶσι τότε ζήσεται ἄνθρωπος κατὰ τὸν εἰπόντα, καὶ ἔσονται πάντες ὡς ἄγγελοι Θεοῦ. καὶ τί χρῆ πολλά λέγειν; εἰ τὸν Χριστὸν αὐτὸν ἀντὶ πάντων ἔχειν ὀφείλοντες, οἱ τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ἀπολαβεῖν μέλλοντες ἂ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίᾳ ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, διαίτης ἐτέρας ὡς οἶμαι μετασχεῖν οὐκ ἂν ποτε προαχθῇσονται. Ὅτι δὲ ἡ μακαριότης ἐκείνη οὐ βρώσις αἰσθητή ἐστίν,

centesimo *De Resurrectione* ita dicit ad verbum: *Seminatur corpus animale, crassum videlicet, & mortale: resurgit corpus spiritale, quale fuit Domini corpus post resurrectionem, clausas ianuas pervadens, indefatigabile, nutrimenti, somni, & potionis haud indigum. Vitam enim aequalem Angelis in omnibus homo tunc vivet, iuxta eum, qui dicit: Et erunt omnes ut Angeli Dei* (1). Sed quid multis opus est verbis? Si Christum ipsum prae cunctis habere debemus, qui bona illa accepturi sunt

(1) Tertullianus *De Resur. Carn.* Transfuri in statum Angelicum per indumentum illud incorruptibilitatis, per substantiae resuscitatae tamen demutationem. Rufinus *Expos. in Symbol.* Resurrectionis ergo virtus angelicum hominibus confert statum, ut qui de terra resurrexerunt, non iterum in terra cum quadrupedibus, sed in coelo cum Angelis, vivant.

σιν, ἀλλ' ἡ νοτιή
 μᾶλλον εὐφροσύνη διὰ
 θείας ἐγγινομένη τοῖς
 ἁγίοις, αὐτὸς ὁ κύ-
 ριος ἔδειξεν ἐν οἷς
 οὕτως ἔλεγε. Πά-
 τερ οὗς δέδωκας
 μοι, θέλω ἵνα ὅπου
 εἰμι ἐγώ, καὶ οἱ
 ὡς μετ' ἐμοῦ ἵνα θεω-
 ρῶσι τὴν δόξαν τὴν
 ἐμήν. Πρόσεχε οὖν.
 οὐκ εἶπε ἵνα μετέχω-
 σιν, ἀλλ' ἵνα θεω-
 ρῶσι τὴν δόξαν τὴν
 ἐμήν. Ἐδειξεν οὖν
 ἐντεῦθεν ὡς ὁ χρυ-
 σορρήμων Ἰωάννης φη-
 σί, τὸ τοιοῦτον ἐπέξ-
 ηγούμενος θεῖον ρη-
 ταν ὅτι πᾶσα ἀνά-

funt, quae oculus non
 vidit, nec auris audi-
 vit, nec in cor homi-
 nis adscenderunt, a-
 liam vivendi ratio-
 nem, ut arbitror, par-
 ticipare nunquam
 compellentur. Beati-
 tatem vero illam, non
 sensiles epulas (1) es-
 se, sed intelligibilem
 potius ex ipsa visio-
 ne laetitiam in San-
 ctis excitatam, ipse
 Dominus demonstra-
 vit, quum ita dixit:
Pater, quos dedisti
mibi, volo ut ubi ego
sum, etiam illi sint me-
cum, ut meam gloriam
contemplantur. Attēde

παυ-

igi-

(1) Perperam igitur Theologi quidam pertendunt
 gustus tactusque voluptatibus, & eiusmodi deliciis
 beatos in coelo etiam fruituros: & heinc exculca-
 tur Cherinti haeresis, & eorum Chiliastarum, qui
 homines postquam resurrexerint cum Christo in hoc
 mundo regnatos, deliciis omnibus & voluptatibus
 adfluentes, adfirmant, de quibus vide *Eusebium* Cae-
 sariensem *Lib. III. Histor. Eccles. Cap. XXI. & XXX.*
& Lib. VII. Cap. XXI. & Augustinum Lib. XIX. De
Civ. Dei. Cap. VII. ut reliquos omittam.

παυσις αὐτῇ ἐστὶν εἰς
τὸ θεωρεῖν εἰς τὸν
υἱὸν τοῦ Θεοῦ ὡς περ
γὰρ οἱ πρὸς τὰς ἀ-
κτίνας τοῦ ἡλίου θεω-
ροῦντες καὶ αἴρος ἀ-
πολαύοντες, λεπτοτά-
την ἀπὸ τῆς ὀφείας ἔχα-
σι τὴν ἀπόλαυσιν,
οὕτως ἔσαι καὶ τότε.
κοιτῇ καὶ γὰρ εὐφρο-
σύνη ἐκείσε διὰ θείας
ἐγγινόμενῃ τοῖς ἀγί-
οις ὡς εἴρηται. τοῦτο
μέντοι τὸ δόγμα συν-
ίστησι καὶ ὁ θειότα-
τος Ἰωάννης ὁ Δαμα-
σκηνὸς περὶ τῶν ἀ-
χράντων τοῦ Χριστοῦ
μυστηρίων τὸν λόγον
ποιούμενος καὶ τὰδε
φησὶ. τὰ ἅγια ταῦ-
τα μυστήρια τῶν μελ-
λόντων ἀντίτυπα λέ-

γε-

igitur: non dixit, ut
participent, sed, ut
contemplantur gloriam
meam. Inde igitur de-
monstravit, ut aurea
verba fundens Ioannes
ait tale divinum di-
ctum enarrans, o-
mnem hanc requiem
in Dei filii contem-
platione consistere.
(1) Uti enim ii, qui
solis radios speculan-
tur, aereque fruun-
tur, tenuissimā ex ad-
spectu habent delecta-
tionem, ita quoque
tunc erit. Etenim in-
telligibilis ibi ex con-
templatione laetitia
in Sanctis, ut dictum
est, excitabitur. Hoc
ipsum utique consul-
tum stabilit etiam,

di-

(1) Hinc recte vir doctus *Avicenna* Iustorum se-
cundum obitum felicitatem iuxta Muhammedis placita
exponens, in una Dei contemplatione eam conlo-
cat, & ἀλληγορικῶς interpretatur, quae *Ψευδοπρο-
φήτης* ille de sensilibus voluptatibus videtur ingerere.
Vide eius opus *De Almahad*.

γεται οὐχ ὅτι σῶμα
καὶ αἷμα οὐκ εἰσιν ἀ-
ληθῶς τῷ Χριστῷ ἀλλ'
ὅτι νῦν μὲν δι' αὐτῶν με-
τέχομεν τῆς τῷ Χριστοῦ
θεότητος, τότε δὲ νοη-
τῶς διὰ μόνης τῆς θεας.
καὶ ἐν αὐτῷ δὲ τῷ περὶ
ἀναστάσεως κεφαλαιῷ
αὐτῷ τοιαῖς ἢ περὶ τῆς
κέρχρηται συλλαβαῖς.
οἱ δὲ τὰ γὰρ πρῶ-
ξαντες ἐκλάμψουσιν
ὡσπερ ὁ ἥλιος ἐν
αὐτῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστῷ, ὁρῶντες
αὐτὸν καὶ ὁρῶμενοι, καὶ
ἀληκτον τὴν ἀπ' αὐτοῦ
εὐφροσύνην καρπούμε-
νοι. Ὅτι δὲ ταῦτα
οὕτως ἔχει καὶ ὅτι
βρῶσις καὶ πόσις αὐ-
τός ἐστιν ὁ Χριστός,
καὶ ὅτι κόρον ἐκείσε
οὐχ ἔξουσιν οἱ ἐσθίων-
τες αὐτὸν, αὐτός ἐ-
δείξε διὰ τοῦ προφή-
του ὁ κύριος οὕτως
εἰ-

divinissimus *Ioannes*
Damascenus de inte-
meratis Christi my-
steriis verba faciens,
& ea quae sequ-
untur dicit. *Sancta*
haec sacramenta simu-
lacra futurorum dicun-
tur, non quia vere non
sint Christi corpus, &
sanguis (1); *sed quia*
nunc per illa Christi
divinitatem participa-
mus, tunc vero intelli-
gibiliter per solum in-
tuitum. Et in suo eo-
dem Capite De Resur-
rectione, talibus super
hoc syllabis usus est:
Qui autem bona fece-
runt, fulgebunt sicut sol
in ipso domino nostro
Iesu Christo, videntes
ipsum, & visi, & inde-
ficientis ex ipso laeti-
tiae fructum colligen-
tes. Haec autem ita
se habere, & cibum,
&

(1) *Observa Damasceni, & Glycae fidem de vera*
Christi in pane Eucharistico praesentia.

εἰπὼν . οἱ τρώγον-
 τές με πεινάσουσι, καὶ
 οἱ πίνοντές με διψή-
 σουσι. μὴ περὶ βρώ-
 σεως, αἰσθητῆς ἀμ-
 φισβήτει καὶ πόσε-
 ως, εἰ γὰρ καὶ φά-
 γειν τὸν Χριστὸν καὶ
 πίνειν μετὰ τὴν ἀνά-
 στασιν αἱ θεῖαι βί-
 βλοι διαγορεύουσιν .
 ἀλλ' ἐπὶ τούτοις δια-
 τράττεσθαι τὴν οὐ
 δέον ἀγχίνοισιν . οὐδὲ
 γὰρ νόμῳ φύσεως ἔ-
 φαγε διαπνευσθήσης
 αὐτῷ τῆς σαρκὸς,
 καὶ τὸ ἔνδον ζη-
 τούσης ἀναπληρῶσαι
 καθάπερ καὶ πρότε-
 ρον. χάριν δὲ πάντως
 τοῦ τὴν τελείαν τοῦς
 ἀποστόλους πληροφο-
 ρίαν

& potionem ipsum
 esse Christum, & nul-
 lam ibi satietatem,
 qui ea comedunt, ha-
 bituros, ipse Domi-
 nus per Prophetam o-
 stendit ita dicens: *Qui*
comedunt me, esurient:
Et qui bibunt me, siti-
ent. Ne igitur in sen-
 sili alimento, & po-
 culo, ancipitem te
 traducito. Si enim co-
 medisse Christum &
 bibisse post resurre-
 ctionem divini libri
 testantur, non opus
 est ut super his tor-
 queatur ingenium.
 Non enim naturae
 lege comedebat, qu-
 um ejus caro iam spi-
 ritualis effecta esset (1),
 nec

(1) *Glycas* postea Part III. *Annales*. Κατὰ γὰρ τὸν
 μέγαν Ἀθανάσιον, τοὺς μαθητὰς ἐπισιρίξαι βουλό-
 μενος, ἡμέρας ἐνταῦθα ποιῶν μὲ ὁπτανόμενος αὐτοῖς
 εἶναι ὅτε καὶ τὰ πρὸς εἰρήνην διαλεγόμενος, ὡτλησας
 ἐν τῷ θεοκτεῖ δακνύων ἐκνήψ, σωματι συνεστθίων
 αὐτοῖς ἄμα καὶ πίνων, οὐχ ὡς τροφῆς δεόμενος, ἀλλὰ
 πισυνόμενος, καὶ τὰλλα πάντα ποιῶν ὅσαπερ εἶωθε
 τοὺς

ρίαν λαβεῖν περὶ τῆς
ἐκ νεκρῶν ἐγέρσεως
αὐτοῦ. ἔτι γὰρ ἀ-
πιστοῦντων αὐτῶν ἀ-
πὸ τῆς χαρᾶς λαβὼν
ἐνώπιον αὐτῶν ἔφα-
γε. μὴ οὖν ἐπὶ
τούτοις ἀμφίβαλλε,
μὴδὲ λογισμοῖς τὸ
πᾶν ἐπίτρεπε, πῶς
ἔφαγε λέγων, ποῦ δὲ
καὶ τὰ βρωθέντα κε-
χώρηκε; τοιοῦτόν τι
λέγε μὴδὲν, ἀκριβῶς
εἰδὼς ὅπως οἱ ξενι-
σθέντες ἐκεῖνοι παρὰ
τῷ Θεῷ Ἀβραάμ Θεο-
ότατοι ἄγγελοι τὰ
παρατιθέντα δεδαπα-
ρήκασιν βρώματα. ὁ-
θεν καὶ πρὸς ἀφθαρ-
σίαν τὸ τοῦ κυρίου
σῶμα

nec necessatio quae-
reret, quemadmo-
dum prius, saturari;
sed ea tantum de
causa profecto, ut A-
postoli certum & in-
dubitatum suae a-
mortuis resurrectioni
argumentum ac-
ciperent. Adhuc e-
nim iis ex gaudio non
credentibus, quum ci-
bum sumfisset coram
illis manducavit. Ne
igitur de his dubita-
neque ratiocinationi-
bus totum concede,
quomodo comedit,
dicens, vel quo come-
sa secessere? Nihil
huiusmodi dicito, qu-
um exacte noveris
quo-

τοὺς ἀσθενεῖς ἀσφαλιζέσθαι, &c. Nam de magni Atha-
nassi sententia, propterea dies in terris XL. commora-
tus est Dominus, quod discipulos confirmare veller.
Idcirco se conspiciendum eis interdum praebet, amice
pacificeque cum eis loquitur, cicatrices in corpore divino
commonstrat: comedit atque bibit una, cetera denique
facit omnia, quae ad confirmandos imbecilles aliquid
adferre momenti possent. Sed vide quae nos paulo supe-
rius pag. 231. ex magno Augustino protulimus.

σῶμα μεταποιηθὲν
 παραδόξως οὕτως ἐ-
 γήγερται, καὶ τοῦ
 λίθου τῷ τάρῳ ἐπι-
 κειμένου καὶ τῷ σφρα-
 γίδων ἐκείνῳ ἀπηνωρη-
 μένων. ἀλλὰ καὶ τῷ
 θυρῶν κεκλεισμένων
 τοῖς ἀποστόλοις ἐφίσα-
 ται. παχύτητος γὰρ
 πάσης ἐκτὸς γεγονώς
 οὐδαμῶς ἐκώλυτο πα-
 ρά τινων εἰσερχό-
 μένῳτε καὶ ἐξερχό-
 μένος, ὥστε εἰ καὶ
 τύπους ἐδεικνύει τῶν
 ἡλῶν, εἰ καὶ θνητῇ
 χειρὶ πολυπρᾶγμονέ-
 μένος ἦν. ἀλλ' οὐ διὰ
 τοῦτο θαυμάζειν σε
 ἄξιον. ὅρα γὰρ ὅτι
 καὶ ὁ χρυσορρήμων
 Ἰωάννης ἐπαπορούμε-
 νος οἶον ἐπὶ τούτοις
 πρὸς δὲ καὶ ἐπιλύων
 τὸ τοιοῦτον ἀπόρη-
 μά φησιν, ὅτι συγ-
 καταβίσεως ἦν τὸ
 γινόμενον. τὸ γὰρ
 οὕτω λεπτὸν καὶ κοῦ-
 φον

quomodo illi a divino
 Abrahamo hospitio
 excepti divinissimi
 Angeli adpositas e-
 pulas absumere. .
 Vnde & ad incorru-
 ptionem Domini cor-
 pus translatum mira-
 biliter ita surrexit,
 & lapide adhuc sepul-
 cto superimposito, &
 sigillis ibidem sub-
 spensis; sed & clausis
 ianuis Apostolis ad-
 paruit: crassitudine
 enim omni deposita,
 nulla re unquam ne
 ingrederetur, vel e-
 grederetur, prohibe-
 batur. Si vero formas
 clavorum ostendit,
 vel mortali manu o-
 peratus est, non ta-
 men ob hoc ipsum
 admiratione te per-
 celli par est. Vide e-
 nim quomodo & au-
 reo eloquio manans
 Ioannes de his ipsis
 dubitans, & huius-
 modi

φον ὡς κεκλεισμένων
 τῶν θυρῶν εἰσελθεῖν,
 ὡτειλὰς ἐν αὐτῷ φέ-
 ρειν οὐκ ἔπρεπεν ὅτι
 καὶ παχύτητος πάσης
 ἀπήλλακτος. Τού-
 τοις καὶ ὁ θειότα-
 τος Ἀναστάσιος ἐν
 τῇ περὶ ἀναστάσεως
 αὐτοῦ λόγῳ κατὰ λέ-
 ξιν οὕτω δίδεισιν.
 εἰσῆλθεν ὁ κύριος τῇ
 θυρῶν κεκλεισμένων
 καὶ τὰς χεῖρας ὑπέ-
 δεῖξε τοῖς μαθηταῖς,
 τὸ μὲν κατὰ φύσιν
 ποιήσας. πέφυκε γὰρ
 τὸ πνευματικὸν σῶ-
 μα διὰ τῶν σερανῶν
 ἀκωλύτως διέρχεται.
 τὸ δὲ κατ' οἰκονομίαν
 ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι

τὸ

modi insuper difficul-
 tatem dissolvens ait,
 hoc ipsum factum es-
 se, ut aliorum infir-
 mitati consuleretur.
 Tam subtile enim ac
 leve ut ianuis clausis
 intraret (1), cicatri-
 ces in se ferre dede-
 cebat, utpote quod
 & quacumque erat
 crassitudine liberum.
 Hisce & divinissimus
 Anastasius adstipula-
 tur, in suo *De Resur-
 rectione* libello ita ad
 verbum dissertans:
*Clausis ianuis ingres-
 sus est Dominus, &
 discipulis manus osten-
 dit: & illud quidem se-
 cundum naturam fecit.*

Na-

(1) Non tamen ob subtilitatem intrabat, sed ob
 divinam virtutem: intelligi enim non potest quo-
 modo sine partium disfunctione, subtile corpus,
 corpus aliud densum ac solidum penetrare possit.
 Adde quod eodem modo ex Virginis matris utero
 clauso egressus est, licet crasso corpore circumdatus,
 adeoque non corporis natura, sed divina virtute, id
 fieri credendum est,

ὅτι πεπονηθὸς ἀνέστη
 σῶμα δείκνυται. ταῦ-
 τὰ λοιπὸν ὡς οἱ δια-
 ληφθέντες θεοὶ πα-
 τέρες φασὶν ὥστε πι-
 στευθῆναι τὴν ἀνάστα-
 σιν, καὶ ὥστε μα-
 θεῖν ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ
 σταυρωθεὶς καὶ οὐκ ἄλ-
 λος ἂν τοῦτου ἀνέ-
 στη. Κατὰ τοῦτο καὶ
 ὁ κύριος ἔλεγε τοῖς
 μαθηταῖς, ἴδετε τὰς
 χεῖράς μου ὅτι ἐγώ
 εἰμι. εἰ δὲ ταῦτα
 οὕτως ἔχει πάντως
 οὐκ εὐλογον τῷ ἰ-
 δίῳ λογισμῷ πιθο-
 μένους ἡμᾶς ἐτέρως
 ἐκλαμβάνειν τὰ εὐαγ-
 γελικὰ καὶ θεῖα ρη-
 τὰ. εἰ γὰρ τὰ τοι-
 αῦτα καὶ μᾶλλον αὐ-
 τοὺς ἔχομεν ἐπεξη-
 γουμένους τῷ πνεύ-
 ματι. καὶ τί χρὴ
 πολλὰ λέγειν; εἰ
 μὴ κατὰ τὸν χρυ-
 σορρήμονα Ἰωάννην,
 οἰκονομικῶς εἰπώμεν
 τοὺς

*Natura enim compara-
 tum est, ut spiritale cor-
 pus solida quaeque, nul-
 lo prohibente, pervada-
 dat; hoc vero secundum
 dispensationem ostendi-
 tur, ut corpus, quod
 perpeffum fuerat, re-
 surrexisse iam crede-
 rent. Reliquum est
 igitur ut haec facta
 fuerint, quemadmo-
 dum laudati divini
 Patres adfirmant, ut
 resurrectio credere-
 tur, & ut illum i-
 psum, qui crucifixus
 fuerat, & non alium,
 surrexisse intellige-
 rent. His concinens
 & Dominus ipse di-
 scipulis inquiebat: Vi-
 dete manus meas, quia
 ego sum. Si haec au-
 tem ita se habent,
 absurdum omnino est
 proprio nos ratioci-
 nio persuasos aliter
 evangelica, & divina,
 dicta accipere; siqui-
 dem.*

τούς τύπους τῶν ἡ-
λων ὑποδεικνύεσθαι
χάριν τῶν μαθητῶν,
ἀνάγκη πᾶσα καὶ τοὺς
ἐκ νεκρῶν ἐγειρομέ-
νους, ὧν ἐγένονε πρω-
τότοκος αὐτὸς Χρι-
στὸς, οὕτως ἐγερθῆ-
ναι τότε καθὼς ἄ-
ρα καὶ τῇ γῇ κα-
ταλιφθῆναι ἐφθάκει-
σαν εἴτε λῶβην ἔ-
χοντες εἴτε καὶ ἄλ-
λως πῶς ἡκρωτηρα-
σμένα τὰ σώματα φέ-
ροντες. καὶ πνεῦμα
μὲν οὐκ ἦν τὸ τοῦ
κυρίου σῶμα καθά-
περ οἱ μαθηταὶ πτω-
ούμενοι ὑπελάμβανον.
εἰ γὰρ τοῦτο ἦν,
οὐκ ἂν ἐνώπιον αὐ-
τῶν ἔφαγεν, οὐκ ἂν
αἱ γυναῖκες ἐκείναι
τούς πόδας αὐ-
τοῦ κατησπάζοντο,
οὐκ ἂν αὐτὸς ὁ κύ-
ριος

dem talia & eos ipsos
in primis sancto Spi-
ritu adflatos edisse-
rentes habemus. Sed
quid multis haec di-
ducere oportet? Ni-
si, secundum *Aurea*
eloquentiae flumina,
fundentem Ioannem, di-
cimus clavorum for-
mas discipulorum,
gratia certo consilio
ostensas fuisse, neces-
sarium omnino est
adfirmare, fore ut ex
mortuis resurrecturi,
quorum ipse Christus
primogenitus fuit,
tunc ita resurgant,
quemadmodum & ter-
ra defossi sunt in an-
tecessum, sive nocu-
mentum habentes, si-
ve alio modo corpo-
ra detruncata feren-
tes (1). Et spiritus qui-
dem non erat Domini
cor-

(1) Integra omnino, & perfecta, iustorum hominum
corpora suscitanda e terra esse, docent praeter alios
Tertull. de Resurr. Carn. & August. in Lib. de Civ. Dei.

ριος ἔλεγεν ὅτι τὸ
πνεῦμα σὰρκα καὶ
ὅσα οὐκ ἔχει κα-
θώς ἐμὲ θεωρεῖτε
ἔχοντα ὅθεν πνεῦ-
μα μὲν οὐκ ἦν τὸ
τοῦ κυρίου σῶμα·
λεπτὸν δὲ ὅμως καὶ
κοῦφον καὶ πνευματι-
κὸν ὡς τῷ πατα-
γίῳ πνεύματι διοικε-
μενον· εἰ δὲ γὰρ
τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐν
μῇ ὥρᾳ κατὰ δια-
φόρους τόπους ἐ-
φαίνετο, οὐκ ἂν
τὸ χθρὲς ὁρώμενοντε
καὶ γνωρίζομενον ἀό-
ρατόντε σήμερον, καὶ
ἄγνωστον ἦν. Ἀ-
φθαρτον γὰρ ὡς εἴ-
ρηται γεγονός, φθαρ-
τοῖς

corpus; ut trepidi di-
scipuli existimabant;
secus enim coram il-
lis non manducasset;
non mulieres illae e-
ius pedes exosculatae
essent; non ipse Do-
minus dixisset: *Spiri-
tus carnem & ossa non
habet, sicut me videtis
habere*. Quamobrem
spiritus quidem Do-
mini corpus non erat,
subtile vero pariter,
& leve, & spiritale,
utpote a sanctissimo
Spiritu (1) guberna-
tum. Nisi enim res
ita se habuisset, haud
equidem unius horae
spatio in diversis locis
adparuisset; non he-

Q 2

ri

(1) Secus & melius *Augustinus Lib. XIII. De Civ. Dei Cap. XX.* Caro spiritui serviens recte adpellatur spiritualis, non quod in spiritum convertatur, sicut nonnulli putant, ex eo quod scriptum est, *Seminatur corpus animale, resurget corpus spirituale*; sed quia spiritui summa & mirabili obtemperandi facilitate subdetur usque ad implendam immortalitatis indissolubilis securissimam voluntatem, omni molestiae sensu, omni corruptibilitate, & tarditate, detracta.

τοῖς ὄμμασιν οὐκ ἐ-
 ρῶς οὐ μὲν οὖν ἐ-
 βλέπετό τε· καὶ ἐ-
 γνωρίζετο, ἀλλ' ἡ-
 νίκα πάντως ἠθέλει.
 καὶ καθὼς αὐτὸς συν-
 εχώρει τοῖς μαθη-
 ταῖς αὐτὸν καθορᾶν.
 καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ
 ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰω-
 ἀννης ἔλεγεν. ἐφανε-
 ρώσεν ὁ Ἰησοῦς ἑαυ-
 τὸν τοῖς μαθηταῖς
 αὐτοῦ ἐγερθεὶς ἐκ
 νεκρῶν. τὸ γὰρ ἐ-
 φανέρωσεν εἰπὼν, ἐ-
 δεῖξέ· προφανῶς ὥς
 οὐκ ἂν ἐώρων αὐ-
 τὸν οἱ μαθηταὶ μετ'
 αὐτὴν ἀνάσασιν, εἰ
 μὴ συγκαταβάσει χρώ-
 μενος ἢ, εἰ μὴ πρὸς
 ἐτέραν ἡλλοιοῦτο μορ-
 φήν. κατὰ γὰρ τοῦτο
 καὶ ἡ εὐαγγελικὴ φη-
 σιν ἰστορία ὅτι ὡφθη
 τοῖς μαθηταῖς ἐν ἐ-
 τέρα μορφῇ. Δείκ-
 νουσι

ri visum & cognitum,
 inadspicuum hodie i-
 gnotumque fuisset.
 Quum enim, ut dixi-
 mus, incorruptibile
 evasisset, corruptibi-
 libus oculis facile nec
 videbatur nec cognos-
 cebatur, sed quando
 tantum ipse volebat,
 quemadmodum qu-
 um discipulis conce-
 debat ut ipsum in-
 tuerentur. Et isthuc
 ipsum est, quod evan-
 gelista *Ioannes* dice-
 bat: *Manifestavit* *Je-*
sus semetipsum discipu-
lis suis, quum a mor-
tuis resurrexisset. Ma-
nifestavit enim dicens
 aperte ostendit, eum
 a discipulis non aliter
 post resurrectionem
 visum fuisse, quam
 si indulgentia qua-
 dam in eos uteretur,
 quam si in aliam (1)

for-

(1) Non in aliam formam conversus Deus. Vide

νοσι γὰρ ἐντεῦθεν
ὅτι τὸ πνευματικὸν
σῶμα σαρκὸς ὁφθαλ-
μοῖς οὐχ ὁρᾶται, εἰ
μὴ πρὸς ἑτέραν ἀλ-
λοιώθῃ παραδόξως
μορφήν. ἀλλοιοῦται καὶ
γὰρ κατὰ πρόθεσιν
τῆς κεχηρμένης αὐ-
τῷ ψυχῆς, ὥς ὁ
τὰ θεῖα φησιν σοφὸς
Ἀναστάσιος, πρὸς γε-
νὴν κατεπείγουσαν οἰ-
κονομίαν. εἰ δὲ τὸ
παναγίου τοῦ Χριστοῦ
σῶμα τοιοῦτοκτὶ ἦν,
ἀφ' οὗ καὶ πᾶσι τοῖς
ἡμετέροις σώμασιν ἡ
τῆς ἀναστάσεως χάρις
κεχάριται. καὶ πῶς
γὰρ οὐ κεχάριται ἐπὶ
γε. διὰ νεφελῶν παρ-
παγγέσσονται πρὸς ἀ-
πάντησιν τοῦ κυρίου
εἰς

formam converteretur. Secundum enim
hoc ipsum evangelica historia ait adpa-
ruisse discipulis alia
forma. Ostendit enim
exinde spiritale cor-
pus carnis oculis vi-
deri non posse, nisi in
aliam formam mira-
biliter convertatur.
Immutatur enim ad
animae, quae eo uti-
tur, arbitrium, ut di-
vinarum rerum con-
sultissimus *Anastasius*
adfirmat, & ad super-
advenientem dispen-
sationem. Si vero
Christi sanctissimi
corpus eiusmodi erat,
a quo & omnibus no-
stris corporibus illa
resurrectionis (1) gra-

Q 3

tia

Hieronymum, & *Platonem*. Quod si humanam na-
turam adsumsit, forma tamen Dei usque remansit:
nec Christus umquam, post carnem adsumtam, formam
mentitus esse in Evangelica historia legitur.

(1) Consule *Augustinum*. Lib. XIII. De Civ. Dei
Cap. XXIII.

εἰς αἶρα? περὶ τοῦ
 προχειμένου ζητήμα-
 τος ἡ παρορμητικὴ
 πλέον οὐκ ἀξίον .
 εἴγε τοῦ μεγάλου
 Παύλου καὶ μάλλον
 οὕτως ἡκούσας λέ-
 γοντος μετασχημα-
 τίσαι τότε τὸ σῶμα
 τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν
 ὁ Σωτὴρ, εἰς τὸ γε-
 γέσθαι σύμμορφον τῆς
 δόξης αὐτοῦ. τὸ μὲν
 γὰρ σῶμα τοῦτο,
 θεωρεῖται ἄνερ, ὁ νῦν
 περικείμεθα, ψυχικῶν
 ἐστὶν ἡγούμην παχύτε
 καὶ θνητὸν ταῖς φυ-
 σικαῖς καὶ ψυχικαῖς
 ποιότησι καὶ δυνάμε-
 σι διοικούμενον καὶ
 ζωογονούμενον τῇ ζω-
 τικῇ, ἣ τις ἐν τῇ
 καρδίᾳ θεωρεῖται·
 διὰ-

tia donata est (& pro-
 fecto quomodo dona-
 ta non est, si in ob-
 cursum Domini per
 medias nubes rapien-
 tur in aera) de propo-
 sita quaestione te am-
 plius dubitare di-
 gnum non est ; & eo
 magis quod magnum
Paulum ita dicentem
 audisti : *Transforma-
 bit tunc nostrum humile
 corpus Servator, adeo
 ut eius glorioso corpori
 conforme prorsus eva-
 dat . . . Corpus enim
 hoc, divine Vir, quo
 nunc circumdamur,
 animale est, crassum
 scilicet, & mortale,
 & naturalibus atque
 animalibus qualitati-
 bus⁽¹⁾ & potentiis gu-
 ber-*

(1) Hanc eandem doctrinam *Glycas* noster *Part. I*
Annal. ingerit *Platonis* sententiae, ut videtur, inhae-
 rens, ita enim scribit : πρὸς τοῦτοις εἰδέναι καὶ τοῦ-
 τό σε βούλομαι, ὅτι τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος τῆς ψυ-
 χῆς τῇ ἡπάτι ἐγκαθίδρυται, τὸ δὲ θυμικὸν ἐν τῇ
 καρ-

διὰ τῶν ἀρτηριῶν bernatū, & vitali qui-
 εἰσαγουσῶν καὶ ἐξα- dem vivificatū, quae
 γουσῶν συνέχουσάν ἡ in corde conspici-
 μῶν τὴν ζωὴν, καὶ tur, & per arterias in-
 τῇ Q 4 du-

καρδίᾳ ποιεῖται τὴν οἰκισιν, τὸ δὲ λογικὸν ἐν αὐτῷ
 τῷ ἐγκεφάλῳ. Præter hæc etiam illud te scire volo
 partem eam animi, quæ adpetendi facultatem continet,
 in iecinore sedem suam obtinere; alteram, qua ira-
 sciendi vis continetur, in corde; rationis denique domi-
 cilium, in cerebro esse. Et Annal. pariter Part. I.
 quum unam tantum esse animam demonstrasset, di-
 versis eam facultatibus præditam recte ac sapienter
 affirmat, easque ita distribuit. Αὐτίκα γὰρ τὸ μὲν
 θυμικὸν αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ λέγουσι ποιεῖσθαι τὴν
 οἰκισιν. τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν ὁμοίως ἐν τῷ ἥπατι.
 ἡ δὲ λογικὴ οὐτοῦ καταπομένη τοῦ ἐγκεφάλου,
 δι' αὐτῷ τοῖς πᾶσιν ἐπιλόμπεται καὶ δέχνεται. Ac pars
 quidem eius illa, quæ vim irascendi continet, sedem
 in corde fertur obtinere; altera vero, qua concupisci-
 mus, in iecinore; tertia, quæ rationis facultas est, in
 cerebro sita, per id omnibus sese declarat. Hæc quæ-
 dem Platonis sententia, quam exponit Lib. VI.
 De Repub. & de qua Cicero I. Tuscul. Quæst. &
 eleganter Claudianus De IV. Consulatu Honorii,
 ut Platonis Enarratores omittam. Reprehendit
 in eodem loco Michael Apollinarianus Laodiceæ
 Antistitem, quasi duas animas in homine con-
 locarit, & partem brutam ac rationis expertem a
 rationali aut intelligente, separaverit; Plotinumque si-
 mul damnat quod hominem mente, anima, &
 corpore, constare dixerit. Sed si probe res expendatur,
 eorum sententia verbis tantum non re a nostra
 di-

τῇ κατὰ τὸ ἥπαρ φυ-
 σικῇ, ἥτις καὶ θρε-
 πτικὴ λέγεται διὰ
 τῶν ἐκφυσμένων ἐκεῖ
 φλε-

ducentes⁽¹⁾ & educen-
 tes, nostram conti-
 nens vitam; & natu-
 rali, quae in iecinore
 est,

discrepat, & multi etiam veterum Patrum idem ac illi sensere: non enim plures animas inducebant, sed plures animae partes vel facultates, quod & ipse *Michael* facit. Vult tamen hic animam per omnia membra diffusam toto corpore contineri, nec in aliqua tantum peculiari corporis parte residere, contra *Aristotelem*, qui eam in corde, & *Platonem*, qui in capite, certisque sedibus, posuit. *Michael* insuper *Platonis* vehiculum seu substantiam mediam corpoream admittere in homine videtur; de qua tam multa legi possunt apud *Platonicos*, & veteres Ecclesiae Patres, ut *Origenem*, *Hieronymum*, aliosque, quos modo recensere non vacat.

(1) Recte admodum ac sapienter *Glycas* arteriarum originem ex corde deducit, ut videre est apud *Thom. Bartholinum* Libell. II. De Arteriis. Quod autem eas ἐξαγούσας educentes, & ἐσαγούσας inducentes dicat, humorum circulum quemdam inducere videtur, id quod multis ex antiquioribus quoque persuasum fuit, ut *Auctori* Lib. I. De Vitae Ratione, *Hippocrati* in medio Libelli de Ossium natura, & in fine Libri de Natura Humana, *Auctori* Libri de Alimento, *Diogeni Apolloniati* apud *Aristotelem* Lib. III. Histor. Animal. Cap. II. & Lib. De Somno Cap. III. & *Platoni* in *Timaeo*. Et id quidem de sanguine praecipue intelligendum esse censet *Io. Walaecus* Epistola de Motu Chyli & Sanguinis ad *Thom. Bartholinum*. Ceterum mirari subit, quum hi omnes Au-

φλεβῶν ὅλον ἐπαρδεύ- est, & quae etiam nu-
 ουσάτε σῶμα, καὶ tritiva dicitur, quae-
 τρέφουσα καὶ τῇ κα- que ob nascentes ibi-
 τὰ τὸν ἐγκέφαλον ἢ dem venas(1) totum in-
 τις ri-

Auctores aliquali, ut quibusdam videtur, motus sanguinis circularis cognitioni praeluxissent, adeo per multa saecula hanc homines doctos latuisse, ut proximiorae aetate tantum, *Michaele Serveto*, *Paulo Servita*, *Caesalpino*, *Columbo*, *Guil. Harvaeio* tandem ducibus, in eam prospero quodam fato devenerint, & rem verissimam perspicue, ac dilucide comprehenderint, ut laudata Epistola *Io. Walaecus*, & *Io. Bapt. Morgagnius V. C. Epistola I.* memoriae prodiderunt.

(1) Non mirandum quidem si *Glycas* noster initia venarum ex hepate deducit, id enim antiquorum multis persuasum fuit, & inter nostrae aetati proximiores *Tb. Barbolino Libello De Venis Cap. I.* Et quidem quoad Venam Portae, & Cavam, ex qua Cava omnes prope aliae venae per corpus propagantur, *Paulo Barbettæ Anatom. Pract. Cap. VIII.* *Io. Munnicks De Re Anatom. & Mangeo*, ut *Wallesum*, *Heurnium*, aliosque omittam. Nisi mirum videatur *Glycam* Aristoteli repugnare voluisse, qui *Lib. III. De Part. Animal. Cap. III.* aperte docet venas ex corde tamquam fonte, & principio, derivari. At *Glycas* Aristotelis vestigiis ubique insistere sibi non proposuit, & *Platoni* frequentius inhaerere videtur. Vnum tantum insuper observandum maiori proprietate quem dicturum fuisse *venas e singulis corporis partibus etiam remotissimis ortum suum ducere*, & ad cor usque pertingere quae verba sunt doctissimi *Vieussens De Sanguine*, & *Corde in Tom. I. Bibliothecae Academi-*

τις καὶ ψυχικὴ λέγε-
ται, διὰ γὰρ τῶν νεύ-
ρων καὶ τῶν μυῶν
αἰσθισίν τε καὶ κίνη-
σιν ὅλων χορηγοῦσα
τῷ σώματι. διὰ γὰρ
τῶν τοιούτων ψυχι-
κῶν δυνάμεων πᾶσα
συν-

rigat corpus, ac nu-
trit; & ea, quae in ce-
rebro, quaeque etiam
animalis adpellatur,
quod per nervos &
musculos sensum o-
mnium & motum
suppeditet corpori (1).

Per

tomicae Clerici; & Mangeti. Ceterum fallitur etiam
Glycas antiquorum fidem sequutus, dum per venas
sanguinem deferentes nutritionem fieri dicit: secus
enim rem se habere Medici neoterici evicerunt, ut
videre est apud laudatum *Bartholinum de Venis Cap. I.*

(1) Quam recte de nervis, eorumque officio, loquutus
sit *Glycas* ostendunt ea, quae habet de eorum origine, &
usu *Thom. Bartholinus Libello De Nervis Cap. I. Printi-*
pium, inquit, *dispensationis*, vel pars, unde origo
nervorum immediata, est *medulla oblongata*, prout
partim est intra cranium, partim extra, in spina.
Intra cranium oriuntur, quae vulgo dicuntur a cerebro
oriri, septem nervorum paria; in spina vero, triginta.
Et haec verissima sententia non tantum ex similitudi-
ne substantiarum, medullaris, & nervalis, verum eti-
am oculari experientia confirmatur. *Aristoteles* voluit
a corde oriri, quem sequuntur *Alexander*, *Averroës*,
& *Aponensis*, qui tamen dicunt fieri hoc mediante
cerebro. Alii voluerunt nervos nihil esse aliud quam
venas, & arterias continuatas, & in nervos degene-
rantes, ut olim *Praxagoras*, & nostro saeculo *Cae-*
salpinus, *Reusnerus*, *Hofmannus*, & *Martianus*,
sed minus bene;

Quum

συνίσταται ἡμῶν ἡ
ζωή. Ὅτι δὲ τὸ
ψυχικὸν σῶμα τοι-
αύτην ἔκφασιν κέκτη-
ται καὶ οὕτως ἐκεί-
θεν συνίσταται κατ' α'
καὶ φθάσας ὁ λόγος
ἐγνώρισε, δῆλον μὲν
καὶ ἐκ τῶν πραγ-
μάτων αὐτῶν οὐχ
ἦτ-

Per eiusmodi enim
animales virtutes o-
mnis nostra vita con-
sistit. Animale autem
corpus, quemadmo-
dum narravimus, se
habere, atque ita ex iis
constare, quae prae-
cedens sermo manife-
stavit, liquet etiam
ex

Quum I. In cerebro arteriarum nervorumque nulla
adpareat per anastomoses coniunctio.

II. Laesa vel secta in capite arteria, convulsionem
non excitet.

III. Distinctas nervorum in cerebro exortus, ut ar-
teriarum in corde, videatur.

Erasislratus putavit a dura matre prodire.

Hodie cum Galeno statuunt Medici complures, alios
nervos oriri a cerebro, alios a medulla spinali. Quos
omnes refutat αὐτοῖς.

Finis & usus est, facultatem animalem cum spi-
ritu animali a cerebro acceptam instar canalium ad-
ferre ad partes;

I. Sensorias, ut oculos, aures, &c.

II. Motorias, ut musculos ad motum.

III. Ad omnes fere partes, ut in genere sentiant
& dignoscant, quae dolorem adferunt.

Itaque nervi partibus inserti dant his vel solum
sensum, vel solum motum, vel utrumque; nec ullus
motus voluntarius aut sensus absque nervi fit opera;
unde nervo inciso statim privatur illa pars sensu, &
motu, &c. Atque ita quidem ille.

ἤττον δὲ καὶ ἐκ τῶν
ἐμπεριεχομένων κατὰ
Μάρκον· εὐαγγελικῶν
νομικῶν παραγγελμά-
των. Ἀγαπήσεις γάρ
φῃσι κύριον τὸν θεόν
σου ὡς ὅλης τῆς δια-
νοίας σου, κ. λ. Καρδίαν
γάρ, εἰπὼν, καὶ ψυ-
χὴν καὶ διανοίαν, τὰς
διαφόρους τῆς ψυχῆς
δυνάμεις ἐδήλωσε, τὴν-
τε ζωώδη ἢν διὰ καρ-
δίας ἐρέφῃ, καὶ τὴν
φυσικὴν ἢν διὰ τῆς
ψυχῆς ὑπεσήμενε, καὶ
τὴν λογικὴν ἢν διὰ
τῆς διανοίας ὁ λόγος
παρέστησε. παρακελεύ-
εται γάρ διὰ πᾶσων
τῶν ψυχικῶν δυνά-
μεων ἀγαπᾶν τὸν
θεόν. καὶ νῦν μὲν
οὕτω ζωογονεῖται τὸ
σῶμα ἡμῶν, ἐφ' ᾧ
καὶ ψυχικὸν λέγεται.
τότε δὲ τούτων ἀπάν-
των ἀπαλλαγέν, ὡς
ἄφθαρτον γεγονός, ἔ-
σαι. πάντως πνεῦμα
τικόν

ex ipsis operibus, ne-
que minus ex ea com-
prehendentibus in E-
vangelio secundum
Marcum. legitimis
praeceptis: *Diliges e-
nim, inquit, Dominum*
Deum tuum, ex tota
mente tua, &c. Cor e-
nim dicens, & ani-
mam, & mentem, dif-
ferentes animae vir-
tutes manifestavit,
& illam vitalem, quā
per cor indicavit; & il-
lam naturalem, quam
significavit per ani-
mam; & rationalem
illam, quam per men-
tem sermo repraesent-
avit. Iubet enim
omnibus animalibus
potentiis diligere De-
um. Ita nunc corpus
nostrum vivificatur,
quamobrem animale
etiam dicitur. Tunc
vero hisce omnibus
liberum, ut illud quod
nulli corruptioni ob-
no-

τικὸν ἀρρήτῳ τρόπῳ
 τῷ παναγίῳ πνεύμα-
 τι διοικούμενόν τε καὶ
 οἰκονομούμενον. ἐνθεν
 τοι καὶ ὁ Παῦλος
 ἔλεγε. σπείρεται σῶ-
 μα ψυχικόν, ἐγείρε-
 ται σῶμα πνευματι-
 κόν. πρόσεχε οὖν.
 σπείρεται σῶμα ψυ-
 χικόν, ἡγουν παχύτε
 καὶ θνητόν, ἐγείρε-
 ται σῶμα πνευματι-
 κόν, τοῦτ' ἐστὶ λεπτὸν
 καὶ κούφον καὶ αἰθέ-
 ριον, πάντως τε πά-
 χους καὶ βάρους ἀπηλ-
 λαγμένον. Ἀλλὰ καὶ
 μόνῳ τῷ πνεύματι δι-
 οικούμενον ὡς ὁ Πη-
 λουσιώτης φησὶν Θεὸς
 Ἰσίδωρος. τῶν μὲν
 γὰρ εἰ καὶ πάρεστι
 τὸ πνεῦμα τὸ ἁ-
 γιον ἐφ' ἡμῖν, ἀλλ' ἡ
 ψυχὴ τὸ κῦρος τῶν
 πραττομένων κέκτῃται,
 ἐσθῆται καὶ αὕτη τὰ
 πάντα διαπραττομένη
 κατὰ τοὺς νόμους τοῦ
 πνεύ-

noxium iam evasit,
 spiritale omnino erit,
 ineffabili modo à san-
 ctissimo Spiritu gu-
 bernatū atque dispo-
 sitū. Inde etiam Pau-
 lus dicebat: *Seminatur*
corpus animale, resur-
git corpus spiritale.
Attende igitur. Semi-
natur corpus animale,
crassum videlicet, &
mortale: resurgit cor-
pus spiritale, hoc est,
tenuē & leve, & ae-
therium, & crassitie
omni ac pondere li-
beratum: sed & a solo
divino Spiritu guber-
natum, ut divus Isi-
dorus Pelusiota ait.
 Nunc enim, etsi no-
 bis spiritus Sanctus
 adsistit, anima ta-
 men actionum domi-
 nium possidet; tunc
 vero haec omnia ager
 iuxta divini Spiritus
 leges, & hoc est, quod
 Paulus dicebat: *Semi-*
na-

πνεύματος, καὶ τοῦτ'· natur corpus animale,
 ἐστὶν ὅπερ ὁ Παῦλος· resurgit corpus spirita-
 ἔλεγε· Σπείρεται σῶ- le. Non enim dein-
 μα ψυχικόν, ἐγείρε- ceps animalibus po-
 ται σῶμα πνευματι- tentiis regetur, ani-
 κόν· οὐδὲ γάρ, ταῖς male enim etiam post
 ψυχικαῖς ἐκ τότε δι- resurrectionem dice-
 οικεῖται· δυνάμεισιν· retur (1). Sed res ali-
 καὶ ter

(1) De his longe aliter differit Tertullianus de Resurrect. Carn. Praescribens, inquit, enim adhuc eadem passiones obituram carnem, si eadem resurrectione dicatur, naturam adversus dominum suum temere defendis, legem adversus gratiam impie adseris, quasi domino non liceat & mutare naturam, & sine lege servare. Quomodo ergo legimus, quae impossibilia apud homines, possibilia apud Deum? Et, stulta mundi elegit Deus, ut sapientia mundi confundat? Oro te si famulum tuum libertate mutaveris: quia eadem caro atque anima permanebunt, quae flagellis, & compedibus, & stigmatibus obnoxiae retro fuerant, idcirco ne illa eadem pati oportebit? Non opinor. Atqui & vestis albae nitore, & aurei anuli honore, & patroni nomine, ac tribu, mensaque honoratur. Permitte hanc & Deo potestatem per vim demutationis illius conditionem non naturam reformandi, dum & passiones auferuntur & munitiones conferantur. Ita manebit quidem caro etiam post resurrectionem, eatenus passibilis qua ipsa, qua eadem, ea tamen impassibilis, quia in hoc ipsum manumissa a Domino, ne ultra pati possit. His adstipulatur ὁ πᾶν in Libris de Civitate Dei, ut intelligere est ex illis quae spar-

καὶ γὰρ ἂν ψυχικὸν
 ἐλέγετο καὶ μετ' ἀ-
 νάσασιν . ἀλλ' οὐκ
 ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν .
 ἐφ' ᾧ καὶ πνευματι-
 κὸν ἐγείρεται τότε λέ-
 γεται, ἅτε μόνῳ τῷ
 παναγίῳ διοικούμενον
 πνεύματι . ἄλλος λοι-
 πὸν ἔσαι τρόπος ζωῆς
 ἀρρήτόστε καὶ ἀνεπι-
 νότος, οὐ διὰ τῶν
 ἀρτηριῶν ὡς ἄνωθεν
 εἰρηται συνιστάμενος,
 ὅτι μηδὲ περὶ τὴν
 καρδίαν ἡμῶν ἐμφυ-
 τὸν τότε θερμὸν,
 ὡς ἐντεῦθεν ἀναρρί-
 πτίσεός τε καὶ ἀνα-
 ψύξεως δέεσθαι . εἰ
 γὰρ τοῦτο ἦ, τάχα
 ἂν καὶ νόσος ἐπικα-
 λού-

ter habet, aliter o-
 mnino. Quamobrem
 illud spiritale tunc re-
 surget dicitur. Siqui-
 dem a solo sanctissi-
 mo Spiritu governa-
 bitur. Ceterum alius
 erit vitae modus &
 ineffabilis, & qui
 ipsam intelligentiam
 exsuperat; non pro-
 pter arterias, ut su-
 perius diximus, con-
 sistens, quia neque
 circa cor nostrum in-
 genitus erit tunc ca-
 lor, ita ut propterea
 fomenti, & refrige-
 rationis, indigeat. Si
 enim hoc esset, mor-
 bus etiam fortassis,
 atque mors ipsa con-
 se-

sparsum ex eo protulimus; qui tamen Lib. XIII.
 Cap. XXIII. id, quod de Spiritu vivificante ait Gly-
 cas, & ipse confirmat ex his verbis; Si autem spiri-
 tus eius qui suscitavit Christum a mortuis habitat in
 nobis; qui suscitavit Christum a mortuis vivificabit
 & mortalia corpora vestra per inhabitantem spiritum
 eius in vobis. Tunc ergo erit corpus in spiritum vi-
 vificantem, quod nunc est in anima viventem.

λούθει καὶ θάνατος ,
 ἅτε τῆς ἐκπνοῆς πα-
 ραβλαβήσεις ὅφε πο-
 τε· ἀλλ' οὐδέν τι τοι-
 οῦτον ἐκεῖ, τῆς κατα-
 σάσεως ἐκείνης και-
 νοπρεπούσης παντά-
 πασι· καὶ πειθέτω σε
 τὸ τοῦ κόκκου παρ-
 δείγμα ὃ Παῦλος ἐ-
 χρήσατο, δείξαι θέ-
 λων ἐντεῦθεν ὁποῖατ'
 ἐστὶ τότε τῶν σωμά-
 των ἡμῶν ἢ κατά-
 σασις. καταδύεται ᾧ
 ὁ κόκκος τῇ γῇ σί-
 του τυχὸν ἢ κριθῆς,
 καὶ οὐκέτι κόκκον ὀ-
 ρᾶς, ἀλλ' εὐμεγέθη
 καλάμην, ἀλλὰ σά-
 χυας, ἀλλ' αὖ θέ-
 ρικας· ἄλλο εἶδος,
 ἄλλη φύσις, ἕτερον
 ὄνομα, ἐκ τοῦ κόκ-
 κου μὲν ἔχοντα τὴν
 ἀρχὴν, ἀλλὰ δὲ ὁ-
 μως παρὰ τὸν κόκκον
 ὑπάρχοντα. Οὕτω
 μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τῶν
 σωμάτων ἡμῶν ἐστὶν
 ἰδεῖν

sequeretur, siquidem
 haec non sunt nisi
 respirationis vitia .
 Sed nihil huiusmodi
 ibi, nova illa consti-
 tutione undequaque
 conveniente. Et per-
 suadeat te illud gra-
 ni exemplum, quo
 & Paulus usus est,
 quum exinde osten-
 dere vellet, qualis erit
 tunc nostrorum cor-
 porum constitutio .
 Obruitur enim terra
 tritici, vel hordei
 granum, nec amplius
 granum vides, sed
 longum calamus, sed
 spicas, sed messes. A-
 lia forma est, alia na-
 tura, aliud nomen .
 Quae quidem omnia
 ex grano duxerunt o-
 riginem, alia vero
 sunt pariter atque
 illud granum. Ita i-
 gitur & quoad corpo-
 ra nostra videre erit:
 seminantur enim in
 cor-

ιδεῖν, σπεῖρόνται ὅ
 ἐν φθορᾷ, ἐν ἀσθενείᾳ,
 ἐν ἀτιμίᾳ, καὶ
 θά φησιν ὁ ἀπόστολος,
 ἐγείρονται δὲ ἐν δόξῃ,
 ἐν δυνάμει, ἐν ἀφθαρσίᾳ,
 κερκτιμένα μὲν ἐντεῦθεν
 τὴν ὑπαρξιν, ἄλλης ὅ
 παρὰ ταῦτα χρηματίζοντα
 ποιότητος τε καὶ
 κράσεως. Ταῦτα μὲν
 οὖν ἐπιβεβαιοῖ καὶ ὁ
 τὰ θεῖα σοφὸς Ἀναστάσιος ἐν
 τῷ διαληφθέντι λόγῳ
 αὐτοῦ κατὰ λέξιν οὕτω
 διεξιὼν. καὶ τὴν μὲν οὐσίαν
 αὐτοῦ τοῦ ἀνισταμένου σώματος
 διαβεβαιούμενοί φαμεν
 εἶναι τὴν αὐτὴν τήνδε
 κράσιν οὐδαμῶς. καὶ
 δῆλον ὅτι ὁ μακάριος Παῦλος
 φησι. σπείρεται σῶμα
 ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα
 πνευματικόν. ἄλλο καὶ γὰρ
 ἄλλῃδῶς κατὰ ποιότη-
 τα,

corruptione, & in infirmitate, & in contumelia, ut ait *Apostolus*, resurgunt vero in gloria, in virtute, in incorruptione. Et quum exinde essentiam possideant, alio tamen insuper nomine quoad qualitatem temperiemque censentur. Haec igitur quidem confirmat etiam ille divinarum rerum peritus *Anastasius* hisce iisdem, verbis in laudato libro dissertans: *Et naturam quidem ipsius corporis resurgentis adfirmate dicimus esse eandem, temperiem autem nullomodo.* Et constat ex iis quae beatus *Paulus* dicit: *Seminatur corpus animale, resurgit corpus spiritale.* Etenim aliud vere est secundum qualitatem & granum, &

R spi-

τα, τότε ἐγερθῆσο-
 μινον σώμα, ὡς περ
 ἄλλο κατὰ ποιότη-
 τα, ὅτε κόκκος καὶ
 ὁ σάκος. καὶ ὅτι
 μὲν ἐγείρονται πνευ-
 ματικά τότε σώμα-
 τα οἶδαμεν. Ὅποια
 δὲ ἢ τούτων διά-
 πλασις ὡς ἡ διαλη-
 φθῆς ἔφη. Θεὸς ἁ-
 νήρ, οὐκ οἶδαμεν.
 καὶ θαυμάζειν ἐπὶ
 τούτοις οὐκ ἄξιον. εἰ
 γὰρ τῇ παναγίᾳ
 πνεύματι, τὰ τῆς
 ζωῆς ἡμῶν τινιχαῦτα
 συν-

spica. Iam spiritalia
 tunc resurrectura es-
 se corpora novimus;
 qualis vero horum fi-
 gura⁽¹⁾ erit, ut vir di-
 vinus laudatus ait, i-
 gnoramus. Nec ta-
 men ob hoc ipsum
 mirari subit. Si enim
 a sanctissimo Spiritu
 ea, quae nostram vi-
 tam attinent, con-
 stituuntur, *Emitte*,
 enim dicit, *Spiritum*
tuum, & creabuntur,
 reliquum est, ut nul-
 lius omnino talis in-
 stru-

(1) Non videtur *Glycas* sentire corpora eadem, ac
 modo sunt, figura resurrectura esse. Error *Origenis*
 fuit eam futuram orbiculatam. Sed aliter sentiunt
 Theologi eminentissimi, inter quos *Tertullianus Lib.*
De Resurrect. Carn. de demutatione agens, quae in
 resurrectione futura est: Sic & *Stephanus angelicum*
iam fastigium induerat, sed non alia genua in lapi-
datione succiderant. Dominus quoque in secessu mon-
tis etiam vestimenta luce mutaverat, sed lineamenta
Petro agnoscibilia servaverat. Vbi etiam Moyses &
Elias, alter in imagine carnis nondum receptae, al-
ter in veritate nondum defunctae, eandem tamen ha-
bitudinem corporis, etiam in gloria, perseverare docue-
runt.

συνίσταται. ἔξαποσε-
 λείς γάρ φησι τὸ
 πνεῦμά σου καὶ κτι-
 σθήσονται. τοιούτου
 λοιπὸν ὄργανον τινὸς
 δι' οὗ σημερον συγ-
 κροτούμεθα καὶ ζωο-
 γονούμεθα χρείαν ἔ-
 κείσε πάντως οὐκ ἔ-
 χομεν. εἰ γάρ τοῦ-
 το ἦν, καὶ φοχικὸν
 ἀνελίγεται τὸ ἡμέτε-
 ρον

strumenti, quali ho-
 die instruimur, & vi-
 vificamur, egeamus.
 Si enim res ita se ha-
 beret, nostrum pa-
 riter corpus, animale
 etiam post resurre-
 ctionē adpelleretur,
 ut ex praecedenti ser-
 mone iam constitit. Sed nemo unquam
 isthuc ipsum dixerit,
 R 2 qui

(1) Adversus haec omnia praecleariter sapienter-
 quae disputat Tertullianus Lib. De Resurrect. Carnis,
 quum enim huiusmodi obiecta sibi obposuisset re-
 spondet: Ad haec ergo praestruimus non oportere com-
 mitti futurorum atque praesentium dispositiones, in-
 tercessura cum demutatione: & nunc superstruimus of-
 ficia ista membrorum necessitatibus vitae huius eo
 usque consistere, donec & ipsa vita transferatur, a
 temporalitate in aeternitatem, sicut animale corpus
 in spiritale: dum mortale istud induit immortalitatem
 & corruptivum istud incorruptelam: & ipsa autem
 liberata tum vita a necessitatibus, liberabuntur & mem-
 bra ab officiis: nec ideo non erunt necessaria. Licet
 enim officiis liberentur, sed iudiciis retinentur, ut quis re-
 ferat per corpus prout gessit. Saluum eum hominem tribu-
 nal Dei exigit. Saluum vero sine membris non liquet
 eum, ex quorum non officiis, sed substantiis constat, &c.
 Dignissima sunt quae legantur, & quae praecedunt,
 & quae subsequuntur: nos enim ea brevitati consul-
 lentes omittimus.

ρὸν σῶμα καὶ μετὰ
 τὴν ἀνάστασιν ὡς ἡδη
 φθάσας ὁ λόγος ἐγνώ-
 ρισεν. ἀλλ' οὐκ ἂν τις
 εἴποι τοῦτο πρότε ταῖς
 ἀγίαις ὡς ἡ δυνάμις
 ἐμβαδύων γραφαῖς.
 Ὁρα γὰρ ὅτι πνευ-
 ματικὸν ἐκεῖνα τὸ σῶ-
 μα καλῆσας ὁ Παῦ-
 λος, ἀλλ' ὅτι πα-
 ράδοξον παρὰ τὸ ψυ-
 χικὸν εἶναι καὶ εἶδει
 καὶ σχήματι, πάντως
 ἐνέφηνε καὶ τοῦτο σα-
 φέστερον ἐν οἷς οὕτως
 ἔλεγεν. Ἀλλ' ἐρεῖ τις,
 ποῖον σώματι ἐγειρόν-
 ται οἱ νεκροί; ἄφρον,
 ὃ σπείρεις οὐ τὸ σῶ-
 μα τὸ γεννησόμενον
 σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν
 εἰ τυχὴ κόκκον σίτου
 ἢ ἑτέρου τῶν τοιούτων
 τινός, ὃ δὲ θεὸς δίδω-
 σιν αὐτῷ σῶμα καθ' ὡς
 ἠθέλησεν. εἴπερ οὖν
 ἄλλο τι κατὰ τὸ
 σπειρόμενον νῦν ἐ-
 γείρεται τότε σῶμα,
 μὴ

quicumque, quoad
 fieri potest, in peni-
 tam sanctarum Scri-
 pturarum intelligen-
 tiam descenderit. Vi-
 de enim quomodo
 Paulus, quum cor-
 pus illud spiritale vo-
 casset, etiam mira-
 bile, eo quod animale
 futurum sit specie &
 figura, omnino ma-
 nifestius indicavit in
 iis, quae ita differuit:
 At dicet quis quali
 corpore mortui resur-
 gent? Stulte, numquid
 quod seminas, corpus
 seminas, quod nasce-
 tur, & non nudum quod-
 cumque tritici granum,
 vel alicuius alterius
 eiusmodi? Deus autem
 dat ipsi corpus, quem-
 admodum illi placu-
 it. Si quod aliud igitur,
 quam id quod
 nunc seritur, tunc
 corpus excitabitur;
 etenim ipsum tunc
 Ser-

μετασχηματίσει καὶ
 γὰρ αὐτὸ τῆνικαῦτα
 ὁ Σωτὴρ καὶ ὡς φη-
 σιν ὁ Παῦλος, μὴ ζή-
 τει τὴν αὐτοῦ φύσιν,
 ὅποια τίς ἐστίν, πνεύ-
 ματικοῦ γὰρ σώμα-
 τος ποιότητα καὶ κρά-
 σιν αἰδέν οὐδεὶς. καὶ
 τί χρὴ πολλά λέ-
 γειν; εἰ γὰρ ἐσ-
 φραγισμένον τὸ τάφος
 τοῦ κυρίου σῶμα
 ἐξῆλθεν, καὶ τῶν
 θυρῶν κεκλεισμένων
 εἰσῆλθε, πολυπραγ-
 μονεῖν ἐπὶ πλέον οὐχ
 ὅσιον. Ἀμήχανον γὰρ
 ἡμᾶς ὅτι καὶ παχύ-
 τερον διακείμεθα τῆς
 ἐκείνης κατασοχασθῆ-
 ναι λεπτότητος. οὐ-
 τω μὲν ἄπρακτα κα-
 κῆνα τυγχάνει τὰ
 μόρια, δι' ὧν τὸ τῶν ἀν-
 θρώπων γένος εἰς πλη-
 θος ἐπαύξεται. ἐπει-
 δὴ

Servator transforma-
 bit, ut *Paulus* inquit,
 ne quaere eius natura
 qualis futura sit. Ne-
 mo enim novit spi-
 ritualis corporis qua-
 litatem atque tem-
 periem. Et quid
 multis verbis opus
 est? Si enim e si-
 gnato sepulchro Do-
 mini corpus exivit,
 & clausis ianuis in-
 travit, nefas est ulte-
 rius de his vana ani-
 mi contentione per-
 quirere. Fieri enim
 non potest, ut nos,
 qui crassiori circum-
 micimur, tenuitatem
 illius vel coniectura
 saltem adsequamur.
 Ita quidem inutilia
 quoque sunt illa
 membra, quibus hu-
 manum genus mul-
 tiplicatur (1). Quo-

R 3 niam

(1) Vide infra Epist. vi. Haec profecto talia sunt,
 qualia, ut resurrectionis veritatem impugnarent, haec

δὴ· ἰγὰρ οὐτε γάμος
 ἐκείσε· κατὰ τὴν τοῦ
 κυρίου· φωνήν, οὐτε
 χρεία τις· ἑτέρα τοῖς
 ἀνθρώποις ἐγείρουσα
 τὸ βαρύνον ἀποδεῖ-
 σθαι καὶ ἄκοντας·
 τίνι ταῦτα καὶ πότε,
 καὶ ποίῳ τρόπῳ κα-
 θυπουργήσουσι; καὶ
 ταῦτα τοῦ Παύλου
 λέγοντος, ὅτι τὸ σχῆ-
 μα τοῦ κόσμου τού-
 του παράγει, καὶ
 τεῦθεν ἡμῖν ὑπεμ-
 φαίνοντος ὅτι τὰ
 ἐπιτεχνηθέντα διὰ
 τὴν παράβασιν, εἴτε
 πότε

niam enim neque
 nuptiae ibi secundum
 Domini effatum, ne-
 que usus ullus alius
 homines excitans e-
 tiam invitos, ad id
 quod gravat, depo-
 nendum, cui nam rei
 haec unquam, & qua
 ratione, inservient?
 Atque ista quidem
 Pauli videntur esse di-
 centis, figuram hu-
 ius mundi praeterire,
 atque inde nobis si-
 gnificantis ea, quae
 propter transgressio-
 nem fabricata fuere,
 ad

retici interrogabant apud Tertullianum De Resur-
 rect. Carn. Adeone autem eadem sperabitur, quae in-
 tercidit? ut claudus, & luscus, caecus, & leprosus
 & paralyticus revertantur, ut rediisse non libeat ad
 pristinum integri? Ut iterum talia pati timeant?
 Quid tum de consequentiis carnis? Rursusne omnia ne-
 cessaria illi, & in primis pabula atque potacula, &
 pulmonibus natandum, & intestinis aestuandum, &
 pudendis non pudendum, & omnibus membris laboran-
 dum? Rursus ulcera, & vulnera, & febris, & po-
 tagra, & mors redoptanda? Nimirum haec erunt
 vota carnis recuperandae, iterum cupere de ea ova-
 dere.

πότε· παρελύθονται·
 ἀλλὰ μὴ μῦθον· ἡ-
 γου· τὰ λεγόμενα·
 καὶ αὐτός· γὰρ· ὁ
 θεὸς Ἀναστάσιος τὸ
 δόγμα τοῦτο παρί-
 στησι λέγων, ὅτι πᾶν
 μὲν ἀλλέτριον τὸ διὰ
 τὴν ἁμαρτίαν ὑπείσ-
 ελθὼν ἀποθνήσκει-
 θα, μὴ ζητεῖν δὲ
 ἐν ὁπίῳ σώματι ἀ-
 ναστήσεται· καὶ σχή-
 ματα γὰρ καὶ διαπ-
 λασιν ἀφάρτου καὶ
 πνευματικοῦ σώματος
 οἶδεν· οὐδεὶς· Κατὰ
 γὰρ τοῦτο καὶ ὁ
 μακάριος Παῦλος τῆς
 τὰ τοιαῦτα περιέρ-
 ζαζομένους εὐμερό-
 δως ἀποπαύων, ἄλ-
 λο μὲν ἔλεγε κα-
 ταβαλέσθαι τῇ γῇ,
 ἄλλο δὲ παραδό-
 ξως ἐκείθεν ἀνίστα-
 σθαι.

ad extremum transi-
 tura (1). Haec fabulo-
 sa tibi nequaquam vi-
 deantur. Et ipse e-
 nim divinus *Anasta-*
sins consultum hoc
 infert dicens, omne
 nos alienum, quod
 propter peccatum
 subrepsit, depositu-
 ros esse. Ne quaere
 vero quali corpore
 resurgemus, figuram
 enim, & formam, in-
 corruptibilis, & spi-
 ritualis corporis nemo
 novit. Hac enim de
 causa beatus etiam
Paulus eos, qui hu-
 iusmodi curiose se-
 ctantur, optima ra-
 tione quiescere faci-
 ens, aliud quidem di-
 cebat terrae manda-
 tur, aliud vero exin-
 de mirabiliter fur-

R 4 git,

(1) Consule *Epistolam* VI. Vbi ostendere nequid-
 quam contendit, inter alia sexuum discrimen pro-
 pter peccatum inductum fuisse.

σθαι· καθώς ὁ θεὸς git (1), quemadmo-
 πάντως ἠθέλησεν, ἄ- dum Deus omnino
 φρον, γὰρ φασιν, ὁ voluit; Stulte, enim
 σπείρεις· οὐ τὸ σῶ- inquit, quod seminas
 μα non }

(1) EX Pauli verbis multo melius Tertullianus
 dissertat Lib. De Resurrect. Carnis. Hoc ergo iam
 de exemplo seminis constet, non aliam vivificari car-
 nem, quam ipsam, quae erit mortua. Et ita sequen-
 tia relucebunt. Nihil enim adversus regulam exem-
 pli licebit intelligi, ne quia sequitur & quod seminas
 non corpus quod futurum est seminas, idcirco aliud resur-
 rekturum corpus, quam quod moriendo seminatur, exi-
 stimes. Ceterum excidisti ab exemplo, neque enim
 frumento seminato, & in terra dissoluto, bordeum è-
 rumpit, & non idipsum genus grani, eademque natura,
 & qualitas, & forma. Denique unde? Si non idi-
 psum. Et corruptela enim ipsum est, dum ipsum est.
 Non enim, & suggerit quomodo: non quod futurum
 est corpus seminatur dicens, sed nudum granum, si
 forte frumenti, vel alicuius huiusmodi. Deus autem
 dat illi corpus prout vult, certe ei grano, quod nu-
 dum seminari ait. Certe inquis. Ergo salvum est cui
 dare habet Deus corpus, Quomodo autem salvum est,
 si nusquam est? Si non resurgit? si non idipsum
 resurgit? Si non resurgit, salvum non est. Si
 non est, & salvum accipere corpus a Deo non po-
 test. Sed enim salvum omni modo constat. Ad quid
 ergo dabit illi Deus, prout vult corpus, habenti uti-
 que proprium corpus illud nudum, nisi ut iam non nu-
 dum resurgat? Ergo additum erit quod corpori super-
 struitur: nec exterminatur illud cui superstruitur, sed
 augetur. Salvum est autem quod augetur. Scritur
 enim

enim

μα· τὸ γεννησόμενον non corpus, quod nasciturum est, seminas, & quae sequuntur. ἄλλος λοιπὸν ἐκεί- Ceterum alius erit σε τρόπος ζωῆς, ibi vitae modus, & ἀρρήτοστε καὶ ἀνεπι- ineffabilis, & νοήτος. οὐ χρεῖα τότε ἥπατος καὶ κοίλης humanae intelligentiae, φλεβός, ἀφ' ᾧ καὶ incomprehensibilis. δι' ᾧ τὸ αἷμα σή- Nullus erit tunc usus μερον ἐπὶ πάντα τὰ iecinoris, & venae μέλη καὶ μέρη τοῦ cavae, a quibus, & σώματος κατὰσπει- per quae nunc sang- ρεται. ὅτι μηδὲ σὰρξ- guis in omnia mem- τοιαύτη τοῖς ἀνθρώ- bra ac partes corporis ποῖς τότε πρόσεσι, disseminatur⁽¹⁾. Quia παχεῖα δηλαδὴ καὶ neque homines tunc ρεύση, καὶ ἐκ τισ- huiusmodi carne con- σάρων χυμῶν τὴν stabunt, crassa & flu- σύσασιν ἔχουσα. εἰ xa videlicet, & ex γὰρ καὶ ὁ κύριος ἐ- quatuor humoribus γερθεὶς ἐκ νεκρῶν οὕ- conflata. Si enim & τω τοῖς μαθηταῖς ἔ- Dominus quum a λεγε· τὸ πνεῦμα mortuis surrexisset

δι-

enim solummodo granum sine folliculi veste, sine fundamento spicae, sine munimento aristae, sine superbia culmi. Exsurgit autem copia foeneratum, compagine aedificatum, ordine structum, cultu munitum, & usquequaque vestitum. Haec sunt ei corpus a Deo aliud, in quo non abolitione, sed ampliatione, mutatur.

(1) Vide superius pag. 248.

σάρκα καὶ ὅσα οὐκ
 ἔχει, καθὼς ἐμέ θεω-
 ρεῖτε ἔχοντα, μὴ θο-
 ρυβοῦ καθ' ἑαυτόν·
 εἰ γὰρ καὶ μᾶλλον ὁ
 κύριος συγκαταβαίνων
 ἦν ἀπανταχοῦ τοῖς
 αὐτοῦ μαθηταῖς. εἰ
 γὰρ καὶ σάρκα φο-
 ρεῖν ἔλεγε μετὰ τὴν
 ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν,
 ἀλλ' ὁ μακάριος Παῦ-
 λος εἰπὼν· οὐκέτι
 νοοῦμεν τὸν Χριστὸν
 κατὰ σάρκα, ἔδει-
 ξε προφανῶς ὅτι
 συγκαταβατικῶς ὁ
 κύριος καὶ ἔλεγε τὰ
 πλείω καὶ ἔπραττεν.
 εἰ μὴ γὰρ τοῦτο
 ἦν οὐκ ἂν ἐν οὐ-
 τῷ λέπτῳ καὶ πνευ-
 ματικῷ σώματι τὰς
 ὀνείλας ὑπεδύκνουν.
 ἀλλ' ἐρωτᾷς τίς ἢ
 τοσαύτη συγκατάβα-
 σις; ἀγασάντος ἐκ
 νεκρῶν αὐτοῦ ἐδόκουν
 οἱ

discipulis ita dicebat :
Spiritus carnem Gossæ
non habet, sicut me vi-
detis habere ; ne tur-
beris in temetipso :
liquidem Dominus
potius discipulis suis
ubique condescende-
bat . Si enim post re-
surrectionem a mor-
tuis carnem se ferre
dicebat , quum bea-
tus Paulus pronun-
tiaverit , Amplius
Christum secundum
carnem non intelli-
gimus : manifeste de-
monstravit pluria
Dominum dixisse &
fecisse (1) , ut aliis
condescenderet . Nisi
enim res ita se ha-
buisset , haudqua-
quam certe in adeo
tenui , & spiritali ,
corpore cicatrices o-
stendisset . Sed inter-
rogabis : Quorsum
 isthaec

(1) Observa Glycam in
 ma pene proludentem .

Origenis erraticum dog-

οἱ μαθηταὶ πνεῦμα θεωρεῖν. ἵνα οὖν μὴ χάραν ἐκ τούτου λαβὼν ὁ Σατανᾶς ἐνσπείρῃ ὅτι Χριστὸς οὐκ ἐγείγερται ἀληθῶς· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγείγερται, οὐδὲ τῶν σωμάτων ἀνάσσεις ἔσαι. διὰ τοῦτο καὶ ἔφαγεν ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ὠτειλὰς ἐν ἀφθάρτῳ σώματι ὑπέδύκνουν, ὥστε καὶ σὰρξ ἐν ἀληθείᾳ μὴ ᾧν, σὰρξ εἶναι ἐδόκει τοῖς οὕτω θελουσιν αὐτὸν κατιδεῖν· ἐὰν μὴ ἴδω γὰρ φησὶν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, οὐ μὴ πισεύσω· πρόσεχε οὖν· εἰ μὴ συγκαταβὰς ὡς ἡδη προείρηται σὰρξ ὥφθη τοῖς μαθηταῖς οὐκ ἂν αὐτοῖς τὸν τύπον τῶν ἥλων ὑπέδειξεν, οὐκ

απι-

isthaec indulgentia? Quum ipse a mortuis resurrexisset, spiritum discipuli se videre opinabatur; prohibere igitur voluit ne Satanas ex hoc occasione adripiens Christum vere a mortuis non resurrexisse insinueret. Si vero Christus non resurrexit, neque ulla erit corporum resurrectio, & propterea coram discipulis suis comedebat, & in corpore corruptioni non obnoxio cicatrices ostendebat, ita ut, quum re ipsa caro non esset, caro esse, eum ita videre cupientibus, videretur. Nisi enim videro, inquit, in eius manibus formam clavorum, non credam. Attende igitur. Nisi descendens, ut iam di-

ἀπιστοῦντας αὐτοὺς ἐ-
 θεράπευσεν, ὥς τε
 σῶμα μὲν ἦν ὁ κύ-
 ριος ἐγερθεὶς ἐκ νε-
 κρῶν, σὰρξ οὐδαμῶς.
 οὐδὲ γὰρ εἰ τὸ σῶμα,
 τοῦτο καὶ σὰρξ, καὶ
 δῆλον ἐκ τε τοῦ ἡ-
 λίου, καὶ τῆς σελή-
 νης, καὶ τοῦ λοιποῦ
 τῶν ἀστέρων χοροῦ,
 σώ-

dictum est, caro di-
 scipulis visus fuisset,
 haud utique ipsis cla-
 vorum formam o-
 stendisset, non eos
 incredulos curavisset.
 Itaque corpus qui-
 dem erat Dominus
 quum a mortuis re-
 surrexisset, caro vero
 nequaquam (1). Non
 enim

(1) Caro erat & corpus. Ita ratiocinari poterat etiam Origenes. Contra hos Tertullianus *De Resurrect. Carn.* Viderit unus aliquis Lucanus, nec huic quidem substantiae parcens, quam secundum Aristotelem dissolvens, aliud quid pro ea subiicit: tertium quiddam resurrecturum, neque anima, neque caro, idest, non homo, sed ursus, forsitan tamquam Lucanus. Nam ut recte dissertat ibidem Carthaginiensis Theologus ad illud Esaiæ: Ego occidam & vivificabo. Caro autem est quae occiditur per mortem, caro itaque & vivificabitur per resurrectionem, &c. Et haec vera sententia est, quae & in Symbolo exprimitur, & omnes veri Theologi tuentur. Itaque prosequitur egregie idem Tertullianus. Sed quoniam & hic de interpretatione corporis quæstio cavillatur, ego corpus hominis non aliud intelligam, quam omnem istam molem carnis, quoquo genere materialium concinnatur atque variatur, quod videtur, quod tenetur, quod denique ab hominibus occiditur. Sic & parietis corpus non aliud admittam, quam cimenta, quam saxa, quam late-
 res.

σώματα μὲν εἰσι, σὰρξ enim statim ac ali-
 δὲ οὐδαμῶς. κοινοῦ- quid est corpus, caro
 νηκε μὲν γὰρ πρὸς etiam est, ut liquet
 τὰ παιδία σαρκὸς καὶ ex Sole, & Luna,
 αἵματος ἀλλήθως γε- & reliquo stellarum
 νόμιμος ἄνθρωπος. choro: corpora enim
 ἀλλ' ἐκεῖ σάρκα μὲν sunt, caro vero nequa-
 ὥς quam.

res. Si quis arcanum aliquod corpus inducit, osten-
 dat, revelet, probet ipsum esse etiam, quod occidatur
 ab homine, & de illo erit dictum. Augustinus Lib.
 XIII. De Civ. Dei Cap. XXIII. Tunc iam non terre-
 nus sed coelestis homo erit, non quia corpus quod
 de terra factum est, non ipsum erit, sed quia dono
 coelesti iam tale erit, ut etiam coelo incolendo non amis-
 sa natura, sed mutata qualitate, conveniat. Et Lib.
 XXII. Cap. XXI. Erit ergo spiritui subdita caro spi-
 ritualis, sed tantum caro non spiritus; sicut carni sub-
 ditus fuit spiritus ipse carnalis; sed tamen spiritus non
 caro. Et mox: Quae sit autem, & quam magna corporis
 spiritualis gratia, quae nondum venit in experimen-
 tum, vereor ne temerarium sit omne, quod de illa
 profertur eloquium. Quod autem Glycas ait explicari
 recte potest, & modo, quo simile dictum effert lauda-
 tus Augustinus Enchirid. Cap. LXXXX. Alias enim
 prope ὀπισθενίζων videretur, contra quod Gennadius
 Lib. De Diffinit. Fidei Orthodoxae Cap. VI. Si id re-
 surgere dicitur, quod cadit, caro ergo nostra in veri-
 tate resurgit sicut in veritate cadit, & non secundum
 Origenem immutatio corporum erit: idest aliud novum
 corpus pro carne: sed eadem caro corruptibilis quae
 cadit, tam iustorum, quam iniustorum, incorrupti-
 bilis resurget, &c.

ὡς ὁ Θεολόγος φησὶν
 Γρηγόριος, οὐκέτι
 τὸν Χριστὸν ἴδει τις
 οὐ μὲν δὲ καὶ ἀσώμα-
 τον, οἷς οἶδε λόγοις
 Θεοειδεδέξαι σώματος,
 ἵνα καὶ ὠφθῇ ὑπὸ τῶν
 ἐκκλησιασάντων, καὶ
 μείνῃ Θεὸς ἔξω πα-
 χύτητος. εἰ μὴ γὰρ
 τοιοῦτος ἦν ὁποῖον ἡ-
 δι τὰ Θεῖα παράσῃσι
 λόγια, καὶ ζῶων ἂν
 εἰς ἀνάγκης ἀνάσσειν
 προσδέχεται δίκαιον
 ἦν, χερσαίων δηλαδὴ
 καὶ θαλαττίων καὶ τῶν
 ὅσα πτηνῆς μετέλινθε
 φύσεως· ἀλλ' οὐκ
 ἔστι τοῦτο οὐκ ἔστιν.
 οὐδὲ γὰρ ἐπιθυμίαι
 βρωμάτων ἐκείσε δι-
 ενοχλοῦσιν, ὡς ἐντεῦ-
 θεν Θείας ἀκοῦσαι
 φωνῆς οὕτω λεγούσης,
 φάγεσθε πάντα ὡς
 λάχανα χορτοῦ. εἰ
 γὰρ ἐνταῦθα, Θεό-
 τατε

quam(1). Participavit
 enim vere ad terre-
 stre solum delapsus
 carnem, & sanguinē,
 quum vere homo ef-
 fectus esset; sed adhuc
 carnem, ut Theolo-
 gus Gregorius ait,
 nullus amplius Chri-
 stum videbit, sed ne-
 que etiam incorpo-
 reum, iis diviniore
 corporis rationibus,
 quas ipse novit; & ut
 videatur ab iis, qui
 eum compunxerunt,
 & Deus extra crassi-
 tudinem maneat.
 Alia tum vitae ratio
 nec dictu enarrabilis
 nec captu compre-
 hensibilis. Nisi enim
 talis esset qualem iam
 divina eloquia pro-
 nunciant, fas etiam
 necessario esset & a-
 nimalium ceterorum
 resurrectionem expe-
 ctare,

(1) O admirabilis scientiae virum, & iudicio acer-
 rimo praeditum!

τατε ἀνερ, ἐνθα ροώ-
 δης. ἡμῶν ἡ φύσις ἐ-
 σί, τοσοῦτο ἀποθεω-
 θῆναί τινες ἰχθυσαν
 ὡς ἐν ἀσιτίᾳ σχεδὸν
 ἀνύσαι τὸν βίον αὐ-
 τῶν ἅπαντα, πόλλω
 μᾶλλον ἐν ἐκείνῃ τῇ
 ζωῇ κατὰ κύριον οὐκ
 ἔχει χώραν ὅλως τὰ
 τῆς φθορᾶς, καὶ ἦν
 ἰσότημος τοῖς ἀγγέ-
 λοις ὁ ἀνθρώπος, καὶ
 ἦν τοῖς δικαίοις ὁ κύ-
 ριος καὶ θρόνοι καὶ
 τράπεζα, βρώσιστε
 καὶ πόσις καὶ πᾶν,
 εἴ τι ἕτερον ἥδυσμα.
 οὐ φόρτους ἐκεῖ μετα-
 κομίζειν ἐπ' ἀνάγκης,
 οὐδὲ σπέρματα τῇ γῇ
 καταβάλλειν ὡς ἐν-
 τεῦθεν ἡμιόνων δει-
 σθαι καὶ ἀροτριόντων
 βοῶν, πάντων γὰρ καὶ
 ἀπλῶς τῶν ὅσα τῇ
 παρούσῃ ζωῇ συντε-
 λούσι, ὁ βίος ἐκεῖ-
 νος ἐλεύθερος. καὶ
 πείθου τῇ μεγάλῃ

Βα-

fare, terrestrium vi-
 delicet, & marinorū,
 & quae volucrem na-
 turā participant. Sed
 res haud ita se habet,
 haud profecto. Ne-
 que enim ciborum
 adpetentiae tunc
 perturbabunt, ita ut
 exinde divinam vo-
 cem liceat ita dicen-
 tem audire: *Comedi-
 te omnia tamquam o-
 lera foeni*. Si enim,
 vir sanctissime, ubi
 fluxa est nostra natu-
 ra, adeo quidam ad
 divinam praestantiā
 accedere conati sunt,
 ut in perpetua prope
 a cibis abstinencia vi-
 tam suam omnem
 transegerint: Quan-
 to magis id in illa vi-
 ta continget, in qua
 iuxta Dominum nul-
 lum omnino locum
 corruptio habet, & se-
 cundum quam homo
 Angelis honore ae-
 qui-

Βασιλείῳ ἐν τοῖς ἀ-
σκητικοῖς αὐτοῦ λέ-
γοντι. ὥσπερ εἰ ἡμεῖς
ἐν τῇ παραδείσῳ τῆς
τρυφῆς, οὐκ ἂν ἐ-
πινοίας καὶ μόχθου
γεωργικοῦ προσεδί-
δαμεν· εἰ γὰρ ἐν ἰ-
δρώτι τοῦ προσώπου
μετὰ παράβασιν ἐ-
σθίειν τὸν ἄρτον κατ-
εδιχάσθη ὁ ἄν-
θρωπος, εὐδὴλον πάν-
τως ὅτι πρὸ τῆς πα-
ρακοῆς καμάρου, καὶ
ιδρώτων, καὶ πάσης
ἄλλης ὀδύνης ἀνὼ ἄν-
θρωπος ἦν. Ἐν-
θεν τοι καὶ ὁ Παῦλος
εἰδὼς ὅτι πρὸς τὴν
ἀρχαίαν ἐκείνην καὶ
πρώτην ἀναδραμεῖται
διαγωγὴν, ἔλεγεν,
ὅτι τὸ σχῆμα τοῦ
κόσμου τούτου παρά-
γειτο, διὰ τὴν πα-
ράβασιν δηλονότι. τῇ
γὰρ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ
παλαιωθέντι, συνε-
παλαιώθη κατὰ τῆς
κτί-

quiparatur; & secun-
dum quam ipse Do-
minus iustis & sedes,
& mensa, & dapes,
& potio, & omne e-
rit, si quod aliud suave
condimentū est. Non
onera ibi ferre neces-
sarium, neque semina
terrae committe-
re, ut exinde mulis, &
arantibus bobus, opus
sit. Etenim iis, ut
semel dicam, omni-
bus, quaecumque ad
praesentis vitae abso-
lutionem conferunt,
vita illa libera est.
Fidem autem habe
magno *Basilio* in suis
Asceticis operibus di-
centi, si in deliciarum
Paradiso essemus, ar-
tificii amplius, & la-
boris, quo terra exer-
cetur, minime idigos
futuros. Si enim post
praevaricationem ad
panem in sudore vul-
tus comedendum,

con-

κτίσεως . ἀμήχανον
γάρ ἐν ἀφάρτῳ διά-
γειν τὸν ἐξ ἀβουλίας
εἰς φθορὰν ὀλισθή-
σαντα . Ὅθεν ἀνακαι-
νιζομένης τῆς ἀνθρω-
πότητος ἀκολέθως καὶ
τὰ τοῦ κόσμου τοῦ-
του συνανακαινισθή-
σεται . ἡ γὰρ ἀποκα-
ταδοκία φησὶ τῆς κτί-
σεως τὴν ἀποκάλυ-

ψιν

condemnatus est ho-
mo ; patet omnino
eum ante inobedien-
tiam supra laborem ,
& sudores , & omnem
alium dolorem con-
stitutum fuisse(1). In-
de etiam *Paulus* sci-
ens eum ad antiquam
illam , & priorem vi-
tae rationem , rever-
surum , dicebat , figu-

S

ram

(1) An si Adamus non peccasset , tamen terram
culturus fuisset , quaestio est . Et quidem adfirmat
magnus *Augustinus Lib. VIII. De Genes. ad litt. Cap.*
VIII. Videamus, inquit, *itaque quid sit quod dictum*
est, ut operaretur, & custodiret. Numquid forte agri-
culturam Dominus voluit operari primum hominum ? An
non est credibile quod eum ante peccatum damnaverit ad
laborem ? Ita sane arbitraremur nisi videremus cum
tanta voluptate animi agricolare quosdam, ut eis magna
poena sit inde ad aliud advocari . Quidquid ergo delitia-
rum habet agricultura, tunc utique longe amplius erat ,
quando nihil acciderat adversi, vel terra , vel coelo .
Non enim erat laboris adstrictio exbilaratio voluntatis ,
quum ea, quae Deus creaverat humani operis adiuto-
rio, laetius feraciusque provenirent, unde creator ipse
uberius laudaretur, quia animae in corpore animali
constitutae rationem dedisset operandi ac facultatem,
quantum animo volenti satis esset, non quantum in-
vitum indigentia corporis cogeret &c. Vide quae se-
quuntur, admiranda quidem, & lectu dignissima .

ψιν τῶν ὑῶν τοῦ Θεοῦ
 ἀπεκδέχεται . ἀλλ'
 ἡ τοίνυν ἐκείσε κατὰ
 σασις , ἣν παραστῆ-
 σαι λόγος οὐ δύνα-
 ται· καὶ γὰρ τοῦ προ-
 φήτου Η'σαίου ἡνίκα
 τὰ τῆς καίνης ἀλλοι-
 ώσεως ὑπεσήμενε ,
 πρὸς τὸν Θεὸν οὕτως
 ἤκουσας λέγοντος . ὁ
 λέγων τῇ ἀβύσσῳ ἐν-
 ερημωθήσῃ , καὶ πίν-
 τας τοὺς ποταμοὺς
 ξηρανῶ . καὶ τοῦ εὐ-
 αγγελίστου Ἰωάννου ἐν
 τῇ ἀποκαλύψει αὐτοῦ
 κατὰ λέξιν οὕτω διε-
 ξιόντος· εἶδον οὐρα-
 νὸν καινὸν καὶ γῆν
 καινὴν , καὶ ἡ θάλασσα
 οὐκ ἔστιν ἔτι . πρὸς
 δὲ τοῦ κοριφαίου Πέ-
 τρου ἐν τῇ καθολικῇ
 αὐτοῦ ἐπιστολῇ λέγον-
 τος . Οὐρανοὶ μὲν
 ῥοιζηδὸν παρελεύσον-
 ται , γῆ , καὶ τὰ ἐν
 αὐτῇ ἔργα κατακαίη-
 σονται . τοῦ Δαβὶδ ὁ-
 μο-

ram huius mundi
 transire , per trans-
 gressionem videli-
 cet . Vna enim cum
 homine illo invete-
 rato cetera omnia
 creata inveterata sūt.
 Fieri enim non po-
 test ut corruptioni
 minime obnoxius vi-
 vat, qui ob stoliditatē
 in corruptionem de-
 lapsus est . Vnde re-
 novata hominis na-
 tura hic quoque orbis
 universus una conse-
 quenter renovabitur .
Anxia enim creaturae
expectatio, inquit, si-
liorum Dei revelationem
expectat . Ce-
 terum ea ibi erit con-
 stitutio, quam exhi-
 bere sermo non po-
 test . Audisti enim
 Prophetam *Esaiam*,
 quum novam immu-
 tationem significa-
 ret , Deo ita dicen-
 tem . *Qui dicit Abyf-*
so,

μοίως . ἀνακαινίσεις
τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.
τί χρὴ καὶ λέγειν
περὶ τῆς κατασάσεως
ἐκείνης, ἐν ᾗ τὰ σύμ-
παντα πρὸς τὸ βέλ-
τιον μεταμείβονται ;
πῶς δὲ καὶ τὰ ἡμέ-
τερα τινικαῦτα δια-
κείσεται σώματα, ἡνί-
κα μὲν θάλασσα οὐκ
ἔστιν ἔτι κατὰ τὸν θειώ-
τατον Ἰωάννην· ἡνίκα
τὰ ὕδατα πάντα ξη-
ραίνεται κατὰ τὸν προ-
φήτην Ἡσαΐαν· ἡνίκα
τὰ ἐν τῇ γῇ πάντα

κα-

so, *deserta eris*, & om-
nia *flumina exsicca-*
bo (1). Et Evangelii-
stam *Ioannem* in sua
Apocalipsi ita ad ver-
bum differentem: *Vi-*
deo *coelum novum*, &
& *terram novam*, &
mare non est amplius.
Insuper & principem
Petrum in sua catho-
lica Epistola pronun-
ciantem: *Coeli qui-*
dem cum magno impe-
tu adclinabuntur ad
terram, & *quae in ea*
sunt opera comburen-

S 2

tur.

(1) *Michael* noster *Part. I. Annalium* hunc eum-
dem *Esaiae* locum de mundi incendio extremo in-
telligit: ἔσαι μὲν τοι ὅτε καὶ πάντα καταφρυγίσεται
τῷ πυρὶ, ὡς ὁ προφήτης Ἡσαΐας φησὶν, ἐν οἷς πρὸς
τὸν τῶν ὧλων θεὸν διαλέγεται. Ὁ λέγων τῇ ἀβύσσῳ,
ἐρημωθήσῃ, καὶ πάντας ποταμούς σου ξηρανῶ.
Et erit aliquando tempus quum ab igne cuncta exu-
rentur, quemadmodum vates noster *Esaías* inquit,
cum universitatis huiusce Deo quasi colloquens: *Qui*
ad abissum ait, *deserta esto*, cunctique fluvii tui ex-
arescant. De mundi hac conflagratione & renova-
tione consule τὸν πᾶν *Lib. XX. de Civ. Dei Cap.*
XIIX. & XX. Eadem adcredita fuit etiam *Ethnicis*, ut
Stoicis, & *Ovidio I. Metam.*

καυθήσεται κατὰ τὸν
 κοριθαῖον Πέτρον, ἅτε
 τοῦ ἡλίου μετὰ τὸν
 μέγαν Βασίλειον ἐκ-
 νικήσαντος, καὶ πάν-
 τα πάντα τότε κατα-
 πεφρώσαντος. ἄλλος
 τρόπος τότε ζωῆς ἄρ-
 ρητόστε καὶ ἀνεπινόη-
 τος. τὸ γὰρ σῶμα
 τοῦτο τῆς φυσικῆς ἀ-
 σθενείας ἢ μετὰ τὴν
 ἁμαρτίαν περιέπεσε
 παντοίως ἀπαλλαγέν,
 δεῖ γὰρ φησι τὸν φθαρ-
 τὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι
 ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ
 θνητὸν τοῦτο ἐνδύσα-
 σθαι ἀθανασίαν, οὔ-
 τε θαλάττης, οὔτε
 φωσφύων, οὔτε σοι-
 χείων ἐτέρων τινῶν
 χρείαν ἔξει ποτε.
 καὶ τί χρὴ πολλά
 λέγειν, καὶ ἀπαριθ-
 μεῖν τὰ κατ' ἕκαστον;
 ἡμέρα καὶ νύξ οὐκ ἔ-
 σιν ἐκεῖ κατὰ τὴν

κυ-

tur. Et *Davidem* pa-
 riter: *Renovabis fa-
 ciem terrae*. Et quid
 iam de illa rerum
 constitutione dicere
 oportet, in qua om-
 nia commutabuntur
 in melius? Et quo-
 modo nostra tunc cor-
 pora se habebunt,
 quum ne mare qui-
 dem erit amplius iu-
 xta divinissimum *Io-
 bannem*? Quum aquae
 omnes exsiccabuntur
 secundum prophe-
 tam *Esaïam*? Quum
 terrena omnia exu-
 rentur secundum
 principem *Petrum*?
 Siquidem quum sol
 iuxta magnum *Ba-
 siliū* praevaluerit, &
 omnia penitus tunc
 inflammaverit, alia
 tunc vitae ratio, &
 ineffallibilis, & intel-
 ligentia (1) minime

com-

(1) De hisce omnibus consule egregie disputan-
 tem,

κυκλικήν ταύτην τοῦ
 ἡλίου περίοδον. οὔτε
 γὰρ νυκτὸς εἰς ἀνά-
 παύσιν τὸ σῶμα τοῦ-
 το δέεται πότε· οὔτε
 πάλιν ἡμέρας εἰς ἐρ-
 γασίας ἀντίληψιν.
 εἴγε πάντων ὡς εἴρη-
 ται τῶν μετὰ τὴν ἀ-
 μαρτίαν ἀπήλλαχται.
 εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν,
 οὐκ ἂν αὐτῷ παρὰ
 τῷ Παύλῳ ψυχικὸν
 μὲν ἐλέγετο σπείρε-
 σθαι, πνευματικὸν δὲ
 αὐθις ἐγείρεσθαι.
 Ὅθεν τοιοῦτον καθα-
 ρὸν ἐγείρομενον, καὶ
 λάμψει πάντως κατὰ
 τὸν ἥλιον ἐκ τῆς ἀρ-
 ρήτου δόξης καὶ μέλ-
 λον ἐκείνης ὑπερφύως
 ἐκλαμπόμενον. καὶ
 μὴ θαύμαζε τούτου
 ἕνεκεν. εἰ γὰρ σκεύος
 ὑ-

cōprehensibilis. Cor-
 pus enim hoc natu-
 rali infirmitate, in
 quā incidit post pec-
 tum, omnino libera-
 tum, *Oportet enim,*
 inquit, *corruptibile*
hoc induere incorru-
ptionem, & mortale
hoc induere immorta-
litatem, neque ma-
 ris, neque lumina-
 rium, neque aliorum
 quorumlibet elemē-
 torum tunc illi opus
 erit. Et quid mul-
 ta dicere necesse est,
 & omnia singillatim
 enumerare? Dies, &
 nox iuxta circularem
 hanc solis conversio-
 nem tunc non erit (1);
 neque enim noctis
 propter requiem cor-
 pus hoc umquam in-

S 3

di-

tem, & varias Patrum & Teologorum sententias
 adferentem Calmetium Dissert. De Fine mundi, ex
 quo innumera erui possunt unde Glycas noster illu-
 stretur.

(1) Petrus Lombardus Lib. III. Distinct. XLVIII.

ὑέλιον ἐπειδὴ τῆς
 ἡλιακῆς ἀκτῖνος ἐμ-
 φορηθεῖν σφοδρότερον
 πῦρτε ὅλον αὐτίκα
 γίνεται καὶ τοῖς πα-
 ρατυχοῦσι φλογὸς με-
 ταδίδωσι, τί χρὴ
 καὶ λέγειν περὶ τῶν
 καθαρωτάτων ἐκείνων
 σωμάτων ἡνίκα ἐκ
 τοῦ δεσποτικῷ σώ-
 ματος ἐκπιδῶσαν λί-
 γλιν παραδόξως εἰσ-
 δέχονται καὶ ὑπὲρ αὐτὸν
 ἀσπράφουσι πάντως
 τὸν ἥλιον; καὶ μὴ ξέ-
 νον τὸ πρᾶγμα ἡ-
 γοῦ. εἰ γὰρ ἐν τῷ
 παχεῖ τούτῳ καὶ πη-
 λίνῳ σώματι τῶν ὀ-
 σίων οὐκ ὀλίγοι πῦρ
 ὄφθησαν ἀντικρυς,
 ἄγε δὴ τὸ κατ' εἰκόνα
 τηρήσαντες ἀδιαλώ-
 βητον, καὶ ντεῦθεν εἰς
 τὰ μέτρα φθάσαντες
 τοῦ πρώτου ἐκείνου
 Ἀδὰμ, πολλῷ μᾶλ-
 λον ἡνίκα καὶ πνευ-
 ματικὰ ἐκείνα καὶ λε-
 πτά

digebit: neque iterum
 diei ad operationis
 susceptionem. Siqui-
 dem omnibus, ut di-
 ctum est, quae ei post
 peccatum contingere,
 liberum erit. Nisi
 enim haec ita se ha-
 berent, haud equi-
 dem apud ipsum *Paulum*
 animale quidem
 seminari diceretur,
 spiritale vero deinde
 resurgere. Vnde
 quum adeo purum
 surrexerit, & sicut
 sol ob ineffabilem
 gloriam omnino ful-
 gebit, & magis quam
 illa mirum in modum
 splendescens. Neque
 ob hoc ipsum mirere.
 Si enim vas vitreum,
 postquam solari radio
 impletum fuerit, to-
 tum statim vehemen-
 tior ignis efficitur, &
 cum prope adstanti-
 bus flammam com-
 municat, quid dicen-
 dum.

πᾶ καὶ κοῦφα, καὶ
 αἰθέρια δέξονται σώ-
 ματα ὑπὲρ τὸν ἥλιον
 οὕτως ὁ τῶν ἀγίων
 ἀσπάζει τότε χορός·
 καὶ πείθου τῷ μεγά-
 λῳ Παύλῳ κατὰ λέ-
 ξιν οὕτω διεξιόντι·
 μετασχηματίσει τότε
 τὸ σῶμα τῆς ταπει-
 νώσεως ἡμῶν ὁ Σωτὴρ
 εἰς γενέσθαι σύμμορ-
 φον τῷ σώματι τῆς
 δόξης αὐτοῦ. καὶ ταῦ-
 τα μὲν περὶ τῶν θεα-
 ρέως ἐνταῦθα πολι-
 τευσαμένων ἱκανῶς ὁ
 λόγος ἀπέδειξε· περὶ
 δὲ τῶν μὴ ταούτων
 τί χρὴ καὶ λέγειν. ἄ-
 φθαρτοι μὲν οὖν ἀνί-
 στανται ἅπαντες, εἴτε
 δίκαιους εἴπῃς, εἴτε
 ἁμαρτῶλους, λήπτα
 καὶ κοῦφα καὶ πνευ-
 ματικά σώματα φέ-
 ροντας ὅτι καὶ κοινῶς
 ὑπὲρ πάντων ὁ Χριστὸς
 ἀπέθανε. πρὸς ἄλ-
 λή-

dum erit de illis pu-
 rissimis corporibus
 quando ex domini-
 co corpore proceden-
 tem splendorem mi-
 rabiliter excipient⁽¹⁾,
 & plusquam sol ipse
 prorsus fulgebunt? Neque insolita om-
 nino rem hanc existi-
 ma. Si enim in crasso
 hoc & luteo corpo-
 re Sanctorum non
 pauci ignis palam
 adparuerunt; quod
 illud ad imaginem
 servavissent, & in-
 laesum exinde ad
 primi illius Adammi
 mensuras praeoccu-
 passent; multo magis
 quum & spiritualia
 illa, & tenuia, &
 levia, & aetherea, cor-
 pora excipient, plus
 quam sol ipse omni-
 no Sanctorum chorus
 tunc radiabit. Et
 crede magno Paulo

S 4

ad

(1) Vide supra Epist. III.

λήλους δὲ ὅμως ἐκ
 διαμέτρου διεννόχασι.
 καὶ τὴν χρὴ πολλὰ
 λέγειν. καθάπερ ἐ-
 πὶ τῶν σπερμάτων
 σίτου τυχὸν ἢ κριθῆς
 εἶσιν, ἰδεῖν κατὰ βάλλον-
 ται μὲν γὰρ ἐπίσης
 καὶ ἀμφὶ τῇ γῇ καὶ
 εὐχες ἐκείδιν εὐπρε-
 πείας ἀναδίδονται, κατ'
 αὐτὴν δὲ ὅμως διαφέ-
 ρουσι τὴν ποιότητα.
 οὐδὲ γὰρ εἰς σίτου
 κόκκον μεταβάλλεται
 ἢ κριθή, οὕτω καὶ
 ἐπὶ τῶν σωμάτων
 αὐτῶν ἴδῃ τις ἀν-
 τιπρὸς. ἀφ' ὧν τοι
 μὲν

ad verbum ita diffe-
 renti: *Transformabit*
tunc humile corpus no-
strum Servator, ut suo
evadat corpori glorioso
conforme. Et haec
 quidem de iis, qui
 vitam Deo gratam
 heic vivere, suffi-
 cienter oratio demō-
 stravit. De iis autem
 qui tales non fuere,
 quid dicere oportet?
 Omnes igitur corru-
 ptionis expertes re-
 surgent⁽¹⁾, sive iustos
 dicās, sive peccatores,
 tenuia, & levia, &
 spiritalia, corpora ge-
 stan-

(1) Fulgentius Lib. De Fide ad Petrum: Erit enim etiam iniquorum resurrectio, sed sine immutatione, quoniam solis fidelibus & ex fide iuste viventibus daturus est Deus. Hoc est enim quod ait Apostolus Paulus: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. Ostendens autem iustos divino munere commutandos, ait: & nos immutabimur. Habebunt ergo iniqui cum iustis resurrectionem carnis communem; immutationis tamen gratiam non habebunt, quae dabitur iustis. Quoniam a corporibus impiorum non auferetur corruptio, & ignobilitas, & infirmitas, in quibus seminantur.

μὲν γὰρ ἀνίστανται
 ἅπαντες, ὅτι καὶ πᾶ-
 σι κοινῶς ἡ ἀφθαρσία
 κεχάριται, διαφορὰν ἢ
 ὅλως οὐ τὴν τυχοῦσαν
 κεκαθαρμένοι ἀλλή-
 λους εὐρίσκονται. οἱ
 μὲν γὰρ φωτὸς ἔργα
 διαπραξάμενοι· πλή-
 ρεις φωτὸς ἐξανίσταν-
 ται· οἱ δὲ σκότους
 ἔργα θησαυρίσαντες
 ἐαυτοῖς, σκότου τινι-
 καῦτα μέσοι, καὶ ἀ-
 πλῶς εἰπεῖν τοιοῦτοι
 κατὰ τὴν κρίσιν ἀνί-
 στανται ἅπαντες ὅποιοι
 τῇ γῇ κατεβλήθηθη-
 σαν ἐν τῷ τῆς ἐξόδου
 καιρῷ. καὶ τοῦτο δη-
 λῶν ὁ πᾶμμεγας Παῦ-
 λος ἔλεγεν· ἕκαστος
 ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι
 ἀναστήσεται. ἀρκεῖ
 το-

stantes, quia com-
 munitèr pro omni-
 bus mortuus est Chri-
 stus. Different verò
 pariter ad invicem,
 ex diametro. Et quid
 multis verbis opus
 est? Sicuti in quibus
 libet tritici, vel hor-
 dei seminibus videre
 est: obruuntur enim
 aequaliter utraque
 terra, & spicae exin-
 de decentes pullu-
 lant: per qualitatē au-
 tem pariter differunt,
 non enim in tritici
 granum hordeum
 convertitur; sic &
 in corporibus ipsis
 manifeste quis vide-
 at. Omnes enim cor-
 ruptionis expertes
 resurgent (1), quia o-
 mnibus

(1) Iudaeis quibusdam persuasum fuit, non omnes
 homines resurrecturos esse, sed iustos tantum bo-
 nosque Israelitas, ut *Kimchi*, *Maimonidi*, *Abarba-
 neli* &c. qui suam sententiam iuvare putant ex Ps. i.
 vers. 6. & II. *Maschabaeor.* VII. vers. 14. Millenarii
 autem

τσαῦτα. τοῖς γὰρ ἐχέφροσι κατὰ σε. καὶ εἰς λόγος ἀρκεῖ πρὸς τὴν κρίττονος εὕρεσιν. κατὰ γὰρ τὸν σοφὸν Σολομῶντα, δίδου σοφῶν ἀφορμὴν, καὶ σφαιώτερος ἔσαι. Hi enim quilibet quidem, ii, qui mundati fuerint, habere comperientur. Hi enim qui lucis opera egerint, luce pleni excitabuntur; qui autem tenebrarum opera sibi congesserint, tenebris tunc obsiti erunt. Et, ut uno verbo dicam, tales iudicii die omnes resurgent, quales tempore obitus terra sepulti fuerint. Et hoc manifestans maximus *Paulus* dicebat (1): *Unusquisque in suo ordine resurget.* Talia actanta sufficiunt. Prudentibus enim viris, qualis tu es, & unum verbum ad eius, quod sufficit, inventionem satis est. Iuxta enim sapientem Salomonem, *Da causam sapienti, & sapientior erit* (2).

autem impios, saltem a prima resurrectione, excluderant, post quam Iusti mille annis cum Christo super terram regnaturi erant.

(1) *I. Corinth. XV. 23.*

(2) Idem finis ac II Epistolae.

Quum quaedam paginae vacuae superessent, visum est ex eodem Codice MS. quo Glycae Epistolae continentur, & hanc fidei Catholicae formulam exscribere, & in Latinam linguam conversam heic edere, non tam ut paginae illae expleantur, quam in meae persuasionis argumentum; quod enim corde credo ad institiam, ore profiteor ad salutem. Ipsa quidem edita alias fuerit, necne, ignoro: sed qualiscumque sit, certe meo proposito conducit, apteque haeret.

ΟΡΟΣ ΠΙΣΤΕΩΣ
Ο'ΘΟΔΟΞΙΑΣ.

DEFINITIO FIDEI
CATHOLICAE.

ΠΙΣτεύω εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, τριάδα ὁμοούσιον, μίαν θεότητα, μίαν δύναμιν, μίαν ἐξουσίαν, μίαν θέλησιν, μίαν ἐνέργειαν, τοῦτέστιν ἑα-θεὸν ἐν τρισὶ γνωριζομέναις ὑποστάσεσι, νοεραῖς, τελείαις, καθ' αὐτὰς ὑφ' ἑωσαῖς, ἀριθμῶ διαιρεταῖς, καὶ οὐ διαιρεταῖς θεότῃ, ἐν

CRedo in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, Trinitatem consubstantialem, unam divinitatem, unam virtutem, unam potestatem, unam voluntatem, unam actionem, hoc est, unum Deum in tribus indicatis personis, intellectuales, perfectas, secundum seipsas existentibus, numero distinctis, sed non distinctis di-

ἓν γὰρ ἐν τρισὶ ἡ
 Θεότης, καὶ τὰ τρία
 ἓν. τὰ ἐν οἷς ἡ Θεό-
 της. ὁμολογῶ δὲ καὶ
 πιστεύω τὸν ἓνα τῆς
 ἀγίας καὶ ὁμοουσίου
 τριάδος, τὸν κύριον
 ἡμῶν Ἰησοῦν Χρι-
 στὸν, τὸν μονογενῆ
 τοῦ Θεοῦ υἱόν, προ-
 αιωνίως μὲν ἐκ τοῦ
 πατρὸς γεννηθέντα,
 ἀχρόνως καὶ ἀσω-
 ματως, ἐπ' ἐσχά-
 τῶν δὲ τῶν ἡμερῶν δι'
 ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡ-
 μετέραν σωτηρίαν σαρ-
 κωθέντα ἐκ πνεύμα-
 τὸς ἀγίου, καὶ Μα-
 ρίας τῆς παρθένου
 καὶ ἀληθῶς Θεοτό-
 κου, σαρκὶ ἐμφυχο-
 μένῃ ψυχῇ λογικῇ
 καὶ νοερᾷ, γενόμενος
 ἀνθρώπινον κατὰ πάν-
 τα

divinitate : una enim
 in tribus divinitas, &
 haec tria (1) unum, in
 quibus quaecumque
 sunt divinitas est. Cō-
 fiteor vero ; & credo ,
 unum ex sancta & cō-
 substantiali Trinita-
 te, Dominū nostrum
 Iesum Christum, uni-
 genitum Deī filium ,
 ante saecula quidē ex
 Patre genitū intem-
 poraliter, & incorpo-
 raliter ; ultimis vero
 diebus propter nos &
 propter nostrā salutē
 incarnatū de Spiritū
 sancto, ex Maria Vir-
 gine, & vere Deipara,
 carne animata anima
 rationali & intelle-
 ctuali, & factum ho-
 minem per omnia se-
 cundum similitudi-
 nem,

(1) Neutro etiam genere divinae Trinitatis Hy-
 postases indicari posse, & *Tria* dici, & viri longe
 doctissimi observarunt, & nos exsequuti sumus eo li-
 bello, quem *De recta Nicaenorum Patrum Fide* in-
 scripsimus, Cap. XXXII. §. V.

τα καθ' ὁμοίότητα
χωρὶς ἁμαρτίας· τέ-
λειον ἐν θεότητι καὶ
τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν
ἀνθρωπότητι· ὁμοού-
σιον τῷ πατρὶ κατὰ
τὴν θεότητα, καὶ ὁ-
μοούσιον ἡμῖν κατὰ
τὴν ἀνθρωπότητα·
ἐκ δύο φύσεων καὶ ἐν
δύσει ταῖς φύσεσι γνω-
ριζομέναις ἀσυνχύ-
τως, ἀτρέπτως, ἀ-
διαίρετως.

nem, excepto pecca-
to; perfectum in di-
vinitate, & perfe-
ctum eundem in hu-
manitate; consub-
stantialem Patri se-
cundum divinitatē,
& consubstantialem
nobis secundum hu-
manitatē: ex duabus
naturis, & in duabus
naturis indicatis, in-
confuse, inconverti-
biliter, indivisibiliter.

Admodum Reverendus Pater Thomas Vincentius Moniglia Ordinis Praedicatorum, attente perlegat Librum hunc, cui titulus *Deliciae Eruditorum, seu veterum, &c.* & videat si quid contineat, quod bonis moribus, & Christianae Fidei adversetur, ac referat.

Dat. die 30. Augusti 1736.

Dominicus de Bardi Vic. Gen.

Michaelis Glycae, cuius complura typis edita publici iuris facta sunt, monumenta quaedam, vel anecdota, vel in meliore lumine conlocata, Vir clariss. Io. Lamius, Publ. in Florent. Univers. Prof. ita eruditis adnotationibus suis illustrat, & ubi oportuit, castigat, ut nihil Religioni, nihil morum integritati, a Graeco Scriptore metuendum sit, optimus autem Interpres omnes sui muneris partes impleverit.

Dat. Florentiae in Collegio D. Marci Ord. Praed.
Id. Septembris 1736.

*F. Thomas Vincentius Moniglia Suprad.
Colleg. Sac. Theolog. Prof.*

Attenta supradicta relatione imprimatur.

Dominicus de Bardi Vic. Gen.

Admodum Reverendus Pater Lector Theologus
Thomas Maria Griselli Ord. Praedicatorum ,
Censor pro S. Inquisitione, perlustrare dignetur Opus,
cui titulus *Deliciae Eruditorum*, &c. iussu Reveren-
dis. Patris Mag. Pauli Antonii Ambrogii Ord. Min.
Conv. S. Francisci Inquisitoris Gen. Dominii Floren-
tini , & referre , an permitti possit, ut typis man-
detur .

Ex Aedibus S. Officii Florentiae 15. Septembr. 1736.

*Fr. Franciscus Antonius Benoffi Min. Con.
Vicarius Gen. S. Officii Florentiae .*

Iussu Reverendissimi Patris Pauli Antonii Ambrogii
Generalis Inquisitoris attente perlegi Librum , qui
inscribitur *Deliciae Eruditorum* , &c. ipsumque di-
gnum censeo , qui publica luce donetur .

Dat. Florentiae in Collegio D. Marci Ord.
Praed. VIII Cal. Octobr. 1736.

*Fr. Thomas M. Griselli in suprad. Collegio
Sac. Theol. Lector , & Censor pro S. Inquis.*

Stante supraposita attestazione imprimatur .

*Fr. Franciscus Antonius Benoffi Min. Con.
Vic. Gen. S. Off. Florentiae .*

Carolus Ginori pro Reg. Cels. vidit.

ERRATA CORRIGE

Pag. XII	restitute	restitutae
XV	χαλχογράφτων	χαλχογράφτων
XVII	omnes	omnia
XXVII	Hiacinthus	Hyacinthus
28	Aelianus	Acacius Caesariensis Aelianus
37	Heraclonem	Heracleonem
41	ἐπιβεβηούται	ἐπιβεβηούται
46	ἐληλάκη ominum	ἐληλάκη omnium
47	ne	en
58	ἐπιτρέπτουσι	ἐπιτρέπουσι
59	δισιν	δυσιν
67	ἐπών	ἐπών
76	διηγεχέες	διηγεχέες
77	ἀμα	ἀμα
81	ἐχῆ	ἐχῆς
96	ἠνοχλή	ἐνωχλή
107	ὁμολογῆται	ὁμολογῆται
110	Aureae	Aurac
120	θισβήτα	θισβήτα
128	ἐναι	εἶναι
133	incorruptione	incorruptionem
149	planta	plantam
160	95	93
174	tribuemus	tribueremus
178	senfili cibo participium	senfilem cibum participatum
188	senfili alimento	senfile alimentum
199	modum	quemadmodum
214	exhorrens	exhorrescens
224	illud	illum
259	sapienterquae	sapienterque
265	in quo	in quo

52 270505

